

LES CAPELLES DE MÚSICA DE LA CATEDRAL DE SOLSONA I LES ESGLÉSIES PARROQUIALS DE SANTA EULÀLIA DE BERGA I SANTA MARIA DE CORNUDELLA DE MONTSANT

I. LACAPELLA DE MÚSICA DE LA CATEDRAL DE SOLSONA I EL SEU FONS MUSICAL

La comarca de les mil masies, un indret amb una diversitat orogràfica singular que connecta el sector pirinenc amb la Depressió Central: el Solsonès. És una zona que sempre ha estat poc poblada pel seu relleu i on només sis dels seus quinze municipis tenen nucli urbà. El nucli més important n'és Solsona, la capital de comarca on s'aplega el major nombre d'habitants.

La catedral de Solsona s'alça, com el Palau Episcopal, sobre l'antic monestir de Santa Maria l'església del qual fou consagrada el 1163. L'antiga canònica agustiniana fou elevada a seu catedralícia i episcopal pel papa Climent VII, el qual, a instàncies de Felip II de Castella, instituï el nou bisbat el 1593, amb la intenció de contenir la penetració dels hugonots en territori hispànic. Això no obstant, el bisbat fou suprimit arran de la signatura del Concordat de 1851 i no fou fins el 1933, després de la creació el 1895 d'una administració apostòlica a Solsona, quan el papa Pius XI va restaurar la seu episcopal amb ple dret.¹

Malgrat la seva ubicació geogràfica una mica allunyada dels grans eixos de circulació del repertori i la circumstància de ser un bisbat de creació moderna, Solsona va mantenir una notable activitat musical en el decurs dels segles. El repertori musical conservat als fons musicals de la Catedral i de la capella de la Mare de Déu del Claustre en donen testimoni a bastament.

La proximitat de Solsona amb La Seu d'Urgell i Cardona, així com amb les àrees d'influència de l'eix Lleida-Balaguer-Tàrrrega i les viles de Manresa i Berga, va facilitar la circulació i la presència de músics procedents d'aquests

1. LLORENS I SOLÉ, Antoni. *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili i Pagès, 1987, vols. I i II.

indrets en els magisteris solsonins entre els segles XVI i XX. D'altra banda, a finals del segle XVI l'orgue de l'antiga col·legiata agustiniana era considerat com «un dels millors y més fornits de música que hage en tota Catalunya»² i l'excel·lència del cant pla de la seva comunitat de preveres era reconeguda també per llur rigor i qualitat.

I. ELS MAGISTERIS DE LA CAPELLA DE MÚSICA I DE L'ORGUE

La presència documentada de l'orgue a la seu de Solsona des de principis del segle XVI, els pactes que el capítol signà, el 1553, amb el solsoní Joan Gatuelles³ per a l'exercici del magisteri del cant i el pas per Solsona el 1585 de Mateu de Torres —deixeble de Pere Alberch i antic organista de La Seu d'Urgell i la catedral de Tarragona—⁴ esdevenen testimonis de la vida musical de l'antiga església canonical de Santa Maria abans de la seva elevació a seu episcopal.

A partir del segle XVII l'organització musical de la catedral comptava amb la presència del mestre de cant i l'organista, dos magisteris que malgrat la seva especificitat quan les circumstàncies econòmiques no ho permetien es presentaven units en un de sol; el *sot xantre*, un cantor amb veu de baríton o baix, responsable de l'entonació i la direcció del cant pla del cor canonical; una petita escolania de quatre infants cantors; dos cantors, probablement un contralt i un tenor, als qual s'hi podia afegir el sots xantre en la seva qualitat de cantor baríton o baix; un baixonista, que assumia la part greu de la polifonia quan faltava el baix i que servia d'acompanyament de la polifonia; i una cobla de ministrers, habitualment residents a la vila, formada per instrumentistes versàtils i destres en tocar diversos instruments de vent (flautes, cornetes, xeremies, baixons i sacabutxos), que s'afegiria a la capella de cantors per solemnitzar les festivitats més assenyalades de l'any litúrgic.

Un llistat sense datació que es podria situar, però, al primer terç del segle XVIII ofereix una relació dels oficials de la Seu amb els càrrecs i els sous dels membres de la capella, d'acord amb el següent ordre: mestre de capella i organista 150 ll. respectivament, «contralt» 80 ll., tenor 50 ll., «baixoniste» 80 ll., corneta 80 ll. i «violiniste» 80 ll. El document encara fa palesa la convivència de la corneta —instrument que pertanyia a la cobla de ministrers del XVII— amb el violí dins la mateixa plantilla instrumental.⁵

2. *Id.*, *ibid.*, vol. I, p. 398.

3. TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 4 (2005), p. 82.

4. PEDRELL, Felip – ANGLÈS, Higiní. *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'en Brudien*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1921, p. 39.

5. Arxiu Diocesà de Solsona (ADS): *Músics i informacions diverses*. Sèrie 22-225 (213).

Els primer testimoni documentat de la presència de la cobla de ministrers a la Seu solsonina data del 5 de desembre de 1618. En aquella data, el vicari general ordenava «a Antoni Pallarès, Pere Casanoves, Jaume / Cardenyas y Pere Cardenyas, músichs de la present ciutat, / que atès lo lloguer de ses persones fet per lo Rnt. Capítol / y Comunitat de la Iglesia de Solsona per a solemtnizar la festa / que de la puríssima concepció de Nra. Sra. [...]», fossin presents al temple per participar en les celebracions dels oficis de vespres, completes i missa solemne d'aquella festivitat, sota l'amenaça de pena d'excomunió en cas d'incompliment.⁶

La cura per la qualitat interpretativa del cant pla del cor canonical va fer que, el 1625, el bisbe Miguel de los Santos de San Pedro, nomenés Andreu Forment, beneficiat de Cardona, sot xantre i succentor del cor canonical.⁷ Aquest mateix capteniment va fer que el 4 de febrer de 1642 s'establís una disposició capitular segons la qual «se escoxies a y destinase dos muchachos de los / que son de la Capilla de Música» per tal de reforçar i donar lluíment al cant pla del cor canonical en el cant de «siertos versí-/culos de los officios divinos y nocturnos».⁸

El 13 d'agost de 1661 el degà i el Capítol solsoní signava una concòrdia amb Sebastià Carreres, prevere d'Olesa de Montserrat, persona amb «idoneïtat, scientia, y capacitat per a cantar y en-/senyar de cant de orgue», per a que assumís els oficis de «de subsentor, domer, y mestre de capella y obligant- /se a cantar a cant de orgue los dies de les festes anyals, solemnitats de corpus, St. / Agustí, dels Sts. Màrtirs Honorat y Vidal, tots sants, concepció de nostra Sra., / la circumcisió de nostre Sr. y Epiphania [...]»⁹

Durant el magisteri de Sebastià Carreres hom concedí la plaça d'organista a Esteve Carreres.¹⁰ Tanmateix, el 10 de juny de 1683, el Capítol convocava oposicions per a la «vacant de / mestre de capella y orgue»,¹¹ de la qual cosa es desprèn que en aquella ocasió els dos magisteris es trobaven unificats. Malgrat que entre el 12 i el 29 d'aquell mes s'hi van presentar els candidats Salvador Ros, Miquel Pla de Solsona, Josep Nogués i Fèlix Ver, en presència de diversos testimonis, com l'orguener Jaume Enilla o Antoni

6. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225 (192).

7. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225 (271).

8. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225 (882).

9. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225 (984), cf. TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», p. 92.

10. SALIS CLOS, Josep M. «Presència musical a la catedral de Solsona a finals del segle XVII i XVIII: l'obra dels compositors Josep Farrer i Josep Soler», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 14 (2016), p. 60.

11. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225 (106), cf. SALIS CLOS, Josep M. «Presència musical a la catedral de Solsona a finals del segle XVII i XVIII: l'obra dels compositors Josep Farrer i Josep Soler», p. 60-61.

Bordons fill,¹² no s'ha conservat cap rastre documental sobre el resultat d'aquelles oposicions, ni sobre el guanyador de la plaça.

Això no obstant, se sap que a partir de finals de 1684 o principis de 1685, Josep Ferrer —Farrer o Ferran— era admès al magisteri de l'orgue solsoní. Ferrer procedia de la catedral de Lleida, on havia exercit d'organista entre el 15 d'octubre de 1681 i el 6 de desembre de 1684.¹³ A la súplica que presentà el 1690 al Capítol de Solsona per poder-se desplaçar a Sanahuja a fi d'obtenir un benefici per poder-se ordenar, hi deixava constància que «aurà cosa de sis anys poch més o menos»¹⁴ que regia el magisteri solsoní.

D'aquella època servem notícia dels cantors Joan Ginebrosa, «cantor contra alt y substentor», el qual sol·licità una dispensa per absentar-se a les matines a causa de la seva edat —setanta-un anys— i dels «axaques» que patia de «poagre»;¹⁵ i també de Joan Rodamilans, «cantor y musich / fill legítim y natural de la present ciutat / de Solsona», el qual, el 3 de gener de 1691, també presentava una súplica al Capítol conforme «grans anys ha que serveix [...] de cantor y músich / sens que per rahó de cantar y tocar instru-/ ments en dita Igl. sia asalarat», sol·licitant que se li concedís l'ofici de manxador de l'orgue i fosser de la Seu.¹⁶

Tot i que desconèixer el moment en què Josep Ferrer deixà vacat el magisteri solsoní, és probable que ho fes a l'entorn de 1700, l'any en què Josep Soler es faria càrrec de l'orgue de la catedral. Soler, fill de Santa Coloma de Queralt, figura documentat en qualitat d'organista de Santa Maria d'Alba de Tàrrrega, entre el 29 de març de 1693 i el 5 d'abril de 1700.¹⁷ Tanmateix, la seva estada a Solsona es reduiria als anys 1700-1702, atès que el 10 de juny de 1702 rebia l'admissió, sense necessitat d'opositar, al magisteri de la basílica de Santa Maria d'Igualada, a la qual va romandre vinculat fins al seu traspàs el 1737.¹⁸

Ramon Borrells degué succeir Josep Soler pocs mesos més tard. El 31 de desembre de 1703 Borrells consignava la recepció de la part del sou que li corresponia per l'exercici del magisteri des del mes d'abril d'aquell

12. Sobre la nissaga dels orgueners francesos establerts a Solsona vegeu, SALIS I CLOS, Josep M. «Els Bordons, destacada nissaga d'orgueners, i la seva aportació a l'orgueneria catalana (segles XVI-XVII)», *Revista Catalana de Musicologia*, X (2017), p. 15-44.

13. MUJAL ELIAS, Juan. *Lérida. Historia de la Música*. Lleida: Dilagro, 1975, p. 102-103, 107.

14. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225 (146). Cf. SALIS I CLOS, Josep M. «Presència musical a la catedral de Solsona a finals del segle XVII i XVIII: l'obra dels compositors Josep Farrer i Josep Soler», p. 61.

15. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225 (816).

16. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225 (s. n.).

17. MIRÓ BALDRICH, Ramon. «Música i església a Tàrrrega (del segle XV a inicis del XVIII)», *URTX. Revista Cultural de l'Urgell*, 14 (2001), p. 169-170, 197.

18. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – ROMEU I SOLÀ, Anna. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 9: Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016, p. XXXIV-XLII.

any.¹⁹ Vint anys després, Borrells entrava a residir a la «Casa del Miragle», el Santuari de la Mare de Déu del Miracle, on, l'1 de juliol de 1723, signava el contracte per fer-se càrrec de l'orgue i de l'ensenyament dels escolans del santuari. Això no obstant, el 1721 ja havia rebut un pagament pels serveis musicals del santuari solsoní i qui sap si ell mateix era «l'organista de Solsona» que hi havia sonat l'orgue les diades de Nadal dels anys 1718 i 1719.²⁰

Coincidint amb la presència de Ramon Borrells al Miracle el 1721, el seu germà Marià Borrells rebia a finals d'aquell any el sou del magisteri de la catedral, alhora que en sol·licitava un augment atès que en cas contrari «deixarà de cuydar de treballar villancicos y altres coses pertanyens a música per dites festas, ni guiar dita Capella de Música, a no ser que sie pagant segons lo treball que pendrà.»²¹

Durant el seu magisteri el Capítol va restablir l'antic costum, aprovat el 4 de febrer de 1642, de reforçar la interpretació de determinats versets del cant pla canonical amb la presència de dos escolans de la Capella. Així ho resolgué el Capítol del 29 de gener de 1724, en decidir assignar «cert estipendi de la Obra y precio igual á un / Beneficiat (entre los dos [escolans])». ²² D'altra banda, el 6 d'abril de 1736, probablement dins el període del magisteri de Marià Borrells, el Capítol va deliberar deixar «á la direcció del Obrero / lo donar alguna retribució anual als tres musichs / de las xere-mies, y á altre persona elegidora / per evitar los gossos, y altres improprios de dins / de la Iglesia», ²³ la qual cosa no deixa d'eixamplar la funcionalitat que acomplia la presència dels ministrers en el temple.

Probablement, Marià Borrells fou succeït en el magisteri per Ramon Riu, el qual va ser elegit «Mestre, y or-/ganista» el 23 de mars de 1748, amb un sou de 125 lliures, una part del qual anava a càrrec dels administradors de l'Obra de la catedral. ²⁴ Deu anys més tard, l'1 d'octubre de 1758, Ramon Riu era admès al magisteri de l'orgue de Berga, ²⁵ per la qual cosa l'11 de desembre d'aquell mateix any el Capítol solsoní va signar nous pactes amb

19. TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», p. 82-83.

20. CODINA I GIOL, Daniel. «La música en el Santuari del Miracle. L'orgue, els organistes i altres músics», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 2 (2003), p. 104-111.

21. Citat per TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», p. 83.

22. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225 (882) i (s. n.).

23. *Id. ibid.*, sèrie 22-225 (s. n.).

24. *Id. ibid.*, sèrie 22-225, citat per TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», p. 84.

25. Cf. *ut infra*, «La Capella de Música de Santa Eulàlia de Berga».

«Joan Ballús Mestre de Capella, y Orgue / al qual se li señalaren 140 ll» de sou.²⁶

Per bé que el pactes mantenen la sintonia amb la tipologia de servituds i prestacions d'aquest tipus de documents, no deixa de ser interessant d'observar la interdicció explícita «no podrà cantar en la Iгла. lletres profanas, ni am-/biguas; ni permetrer balls, ni representacions desho-/nestas als minyons, ni escolans», així com l'obligació d'ensenyar «de orga / á un, ó dos minyons dels que té lo Capítol per a can-/tar, só es aquells que lo Mestre de Capella dirà / que són bons per axò».²⁷ De fet, aquest escolà serà el que actuarà de substitut del mestre amb tota la casuística que això comportava.

Joan Bellús, o Ballús, fou perpetuat en el càrrec el 1762 i s'hi va mantenir fins al seu traspàs el 1783. El magisteri de la catedral va passar llavors a mans del manresà Caietà Mensa (1765-1845), format a l'escolania a la seu de Manresa amb Joan Patzí entre 1775 i 1777.²⁸ A banda del magisteri de l'orgue solsoní, Mensa va assumir també el de la capella de la catedral entre 1792 i 1809, data en què retornà a Manresa per fer-se càrrec del magisteri de la Seu fins al seu traspàs, el 1845.²⁹

El novembre de 1794, Francesc Balias assumia el magisteri de la capella i l'orgue de la catedral de Solsona amb unes condicions molt similars a les del seu antecessor; tanmateix, en una de les clàusules s'especifica la seva responsabilitat com a curador dels instruments propietat de l'Obra: «un contra-/baix, dos violas, dos trompas, dos fogots, tres obuesos, y dos violins»,³⁰ és a dir, el model de la plantilla instrumental pròpia de les capelles catedralícies de finals del segle XVIII.

Dos anys després, l'11 de maig de 1796, Francesc Balias, «acolÿt Mestre de Capella, y Organista de la Santa Iгла. Cathe. de Solsona», conjuntament amb Josep Saborit, mestre de capella de Sant Esteve d'Olot, formaria part del tribunal que va avaluar els opositors al magisteri de Santa Eulàlia de Berga, Jaume Domènech i Joaquim Llach.³¹

Balias rubricava amb la seva signatura el document que recollia les «Obligacions del Organista» de la catedral de Solsona, entre es quals s'hi

26. *Id. ibid.*, sèrie 22-225 (226), citat per TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII», p. 85-87, on transcriu el document dels pactes.

27. *Id. ibid.*, sèrie 22-225 (102).

28. VILAR I TORRENS, Josep M^a. «Mensa Grau, Caietà», *DMEHA*, 7.

29. VILAR I TORRENS, Josep M^a. *La música a la Seu de Manresa en el segle XVIII*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 1990, p. 62-63.

30. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225, citat per TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle XVIII », p. 88-90, i per SALISÍ CLOS, Josep M. «Presència musical a la catedral de Solsona a finals del segle XVII i XVIII: l'obra dels compositors Josep Farrer i Josep Soler», p. 75-77; ambdós autors van transcriure i publicar les esmentades obligacions.

31. *Cf. ut infra*, «La Capella de Música de Santa Eulàlia de Berga».

estipulava que «no podrà en la Iglésia y oficis divinos tocar contradances, cançons, / ô toques profanas ê indecentes, ô puerils, sinó coses series modestes y graves correspo-/nents â la magestat del santuari, y gravedad de una Cathedral»,³² en sintonia amb els paràmetres moralitzants en els que es trobava submergida l'estètica del repertori eclesiàstic del moment.

Malgrat que al 1806 Badius es trobava en ple exercici del magisteri solsoní, quelcom greu afectà la seves relacions amb el Capítol atès que, segons una anotació que apareix en un *Magnificat* a 5 que es conserva a l'Arxiu de Montserrat, el 1807 havia estat empresonat «en la Lugubre Carcel del Sr. Obispo de Solsona».³³ D'altra banda, avui per avui es desconeix encara el grau de parentiu que es podria haver donat entre les figures de Francesc Badius i Jaume Badius i Vila († 1822), aquest darrer format a l'Escolania de Montserrat i reputat mestre de les catedrals de La Seu d'Urgell, Girona i Còrdova.³⁴

Després de Francesc Badius, és probable que Antoni Solà, Jaume Satorra i Ramon Vilageliu se succeïssin en la titularitat de l'orgue solsoní en el decurs de les dues primeres dècades del segle XIX. Tanmateix, Ramon Vilageliu ja ostentava el magisteri solsoní abans de 1816, ja que en aquella data havia rellevat Vicenç Alzina a la parroquial dels Sants Just i Pastor de Barcelona. Les actes d'aquella comunitat de preveres expliciten que «elegiren al Rnt. Ramon Vilageliu preb. y Mestre de Capella de la Catedral de Solsona.»³⁵

A l'entorn dels anys 1820-1824 el magisteri de la catedral de Solsona es trobava a mans de Josep Anglada i Llovet (1801-1876), fill de Banyoles;³⁶ tanmateix, desconeixem qui n'ostentava la titularitat en el moment en què es redactà la relació dels «Comptes de la administració de las rendes de Organista y Sutse-/tors de la St^a Ygla. de Solsona desde el dia 23 Janer de 1826 fins â /31 Deseembre de 1828».³⁷

Després d'haver estat organista de Sant Miquel de Cardona entre 1826 i 1829,³⁸ Francesc Coma, fill de Cervera, es feu càrrec de l'orgue solsoní durant el període 1832-1845.³⁹ En aquell data, 1845, Coma fou rellevat pel figuerenc Narcís Casademont i Costa (1816-1890), el qual passaria a regir

32. *Id.*, *ibid.*, l'apartat «Obligacions del Organista».

33. *Id.*, *ibid.*, sèrie 22-225. Carta mecanoscrita que Vicenç Ros adreçà, el 7 de desembre de 1969, al Dr. Antoni Llorens, canonge i director de l'Arxiu Diocesà de Solsona en aquella època, interessant-se per la identitat del compositor.

34. GARBAYO, Javier. «Badius Vila, Jaime», *DMEHA*, 2.

35. APSJP: *Llibre de resolucions de la Comunitat*, 1776-1820, f. 335, citat *ut infra* a «La Capella de Música de Santa Eulàlia de Berga».

36. MARQUÈS, Josep Maria. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 106.

37. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225 (s. n.).

38. GALERA I PEDROSA, Andreu. *La capella i benefici de Santa Magdalena, i l'ofici de mestre de capella i organista a l'església parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona (1609-2012)*. Cardona: Ajuntament de Cardona, 2014, p. 50-51.

39. Dades facilitades gentilmente per Albert Fontelles.

el magisteri de Castelló d'Empúries entre els anys 1858 i 1890.⁴⁰ Durant els trenta anys que separen la marxa de Casademont, el 1858, de l'entrada de Francesc Miró, el 1892, la titularitat de l'orgue passaria per les mans de Francesc Coll, abans de 1882,⁴¹ i Josep Roig i Torrents, entre 1882 i 1887.⁴²

Val a dir que en el decurs del segle XIX la vida solsonina es veuria afectada per un seguit de convulsions que van repercutir en el manteniment i el conreu de la tradició musical de la catedral. L'incendi de la catedral per les tropes napoleòniques el 26 d'octubre de 1810, les Guerres Carlines que incidiren de ple en la comarca, les desamortitzacions i la supressió de la seu episcopal amb la signatura del Concordat de 1851, van marcar una època de decadència que no va començar a mostrar signes de revifalla fins l'arribada del nou alè literari de la Renaixença, el qual inspiraria les successives promocions dels certàmens científics, literaris i musicals que el Seminari de Solsona abanderà a partir de 1863.⁴³

El targarí Francesc Miró i Morera (1867-1936) era nomenat organista de la catedral solsonina el 3 de novembre de 1888. Tanmateix, el 10 de juny de 1892 guanyava la plaça de l'església dels Sants Just i Pastor de Barcelona però va optar per mantenir en secret la seva possessió de la titularitat d'ambdues places durant quatre anys; finalment, el 1896 renuncià al magisteri de Solsona per anar a residir de forma permanent a Barcelona.⁴⁴

Durant les seves absències, Francesc Bartrina i Serra (1871-1931) era l'encarregat de fer sonar l'orgue de la catedral. Bartrina, finalment, fou qui el rellevà el 1896 mantenint-se al capdavant del magisteri fins el 1922. Francesc Bartrina era reconegut per les seves dots d'improvisador, el 1904 guanyava la plaça de l'orgue de la basílica barcelonina de la Mare de Déu de la Mercè; tanmateix hi renuncià sense que se'n coneguin els motius.⁴⁵ Durant el seu mestratge, tingué entre els seus deixebles a Ramon Florensa i Candalia (1875-1912), el qual el 1899 «es desplaçà a Solsona a fi d'ampliar la seva formació musical i completar la carrera eclesiàstica».⁴⁶

40. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – SALGADO COBO, Elena. NIUBÓ SALA, Olga. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 7: Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2010, p. XLII.

41. Francsc Coll i Badal va guanyar el 1882 la plaça de l'orgue de la catedral de Badajoz i hi va romandre fins al seu traspàs el 1902, cf. SOLÍS RODRÍGUEZ, Carmelo. «El archivo musical de la Catedral de Badajoz», *El patrimonio musical de Extremadura*. Madrid: Ed. de la Coria, 1993, p. 15-38 i https://nuestramusica.unex.es/nuestra_musica/presentacion/catebadajoz1.htm.

42. Dades facilitades gentilmente per Albert Fontelles.

43. FONTELLES I RAMONET, Albert. «Solsona, 1891: una banda sonora», *Festa Major 2016*. Solsona: Ajuntament de Solsona, 2016.

44. *Id.*, *ibid.*

45. FONTELLES I RAMONET, Albert. «Les llibertats d'orgue de la Catedral de Solsona», *Taüll*, 43 (2025), p. 25, nota 8.

46. NIUBÓ SALA, Olga. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 5: Fons Ramon Florensa de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell*. Barcelona: Departament de Cultura i

Entrats ja al segle xx, la nòmina d'organistes de la catedral es veié ampliada amb la presència del solsoní Ramon Pujol i Llanes (1882-1949). Pujol s'havia format amb Francesc Bartrina i va ocupar de forma interina, entre 1906 i 1909, els magisteris de capella i de l'orgue de Sant Eulàlia de Berga.⁴⁷ El 1909 retornà a Solsona i obtingué el benefici de l'orgue vinculat a la plaça d'organista i director de l'escolania de la Mare de Déu del Claustre, on va romandre fins abans de 1916, data en què guanyà el magisteri de la catedral de Valladolid. El 10 de maig de 1919 rebria el nomenament de mestre de capella de la catedral de Lleida, però hi va renunciar,⁴⁸ i, tres anys després, el 1922, guanyaria la plaça de l'orgue de la catedral de Solsona. Pujol exercí el magisteri solsoní fins el 1947, moment en què se li concedí la jubilació per motius de salut. Ramon Pujol va desenvolupar un reconeguda tasca de folklorista i escriví nombroses obres vinculades amb la ciutat de Solsona, essent «el primer músic que recollí i inventarià les melodies populars de la Festa Major i les harmonitzà per a petita banda.»⁴⁹

Les darreres oposicions al magisteri solsoní se celebraren el 1947 i les guanyà Josep Lluçà i Bonet (...-1959), fill de Puig Reig. El 1919 Lluçà havia fundat, juntament amb Ricard Penina, l'Orfeó Nova Solsona, i entre 1932 i 1946 va exercir el magisteri de la capella de Santa Eulàlia de Berga, amb els greus entrebancs que va suposar la Guerra Civil (1936-1939).⁵⁰ El 1947 Josep Lluçà es va fer càrrec de l'orgue de la catedral de Solsona, tanmateix el 1954 seria Sebastià Calaff qui n'ostentaria el magisteri.

El 23 de juny de 1954 «Sebastià Calaff, organista de la catedral de Solsona», conjuntament amb els organistes Carles Melé, de Tàrraga i Josep Potellas, de Sallent, va prendre part del tribunal que atorgaria el magisteri de la capella de Santa Eulàlia de Berga al que en seria el darrer obtentor, mossèn Josep Armengou i Feliu (1910-1976).⁵¹

A mossèn Calaff el va succeir mossèn Joan Ballarà i Serra (1930-2015), responsable de la secció de música de la Delegació Pastoral Litúrgica del Bisbat de Solsona, el qual ocupà la plaça de mestre de capella i organista de la catedral fins el 1979, moment en què el bisbe Miquel Moncadas va suprimir el càrrec.⁵²

Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya – Universitat Autònoma de Barcelona, 2010, p. XXIII-XXVI.

47. Cf. *ut infra*, «La Capella de Música de Santa Eulàlia de Berga».

48. MUJAL ELIAS, Juan. *Lérida. Historia de la Música*, p. 130.

49. FONTELLES I RAMONET, Albert. «Les llibertats d'orgue de la Catedral de Solsona», p. 25, nota 10.

50. Cf. *ut infra*, «La Capella de Música de Santa Eulàlia de Berga».

51. *Id, ibid.*

52. COLOMÉS I SERRA, Conxita – CLOTET I CARABALLO, Yolanda. *Tresors del Claustre: història gràfica de l'Escolania 1898-2006: amb altres aportacions de la vida social i literària del Claustre*. Solsona: Apunts Gràfics, 2006, p. 87-104.

A partir de llavors les funcions de l'organista de la catedral van ser assumides de forma successiva per Bernat Cabré i Cercós, entre 1995 i 1998, i per Pere Mateu Xiberta, Josep Maria Casafort —antic organista de Sant Miquel de Cardona—, el qual alternà l'organistia amb Joan Ballarà i Jordi Xandri i Bernadich, actual organista interí de la seu solsonina.

Llistat de mestres de capella – organistes de la catedral de Solsona:

Joan Gatuells, 1553
 Mateu de Torres, 1585
 Sebastià Carreras, 1661
 Esteve Carreras, 1668-1683?
 Josep Ferrer, 1684-1690?
 Josep Soler, 1700?-1702
 Ramon Borrells, 1703-1721
 Mariano Borrells, 1721-1748?
 Ramon Riu, 1748-1758
 Joan Bellús, 1758-1783
 Gaetà Mensa, 1783-1794 (orgue), 1792-1809 (capella)
 Francesc Balus, 1794-1806?
 Antoni Solà, principis s. XIX
 Jaume Satorra, principis s. XIX
 Ramon Vilageliu, ¿-1816
 Josep Anglada, ca. 1820-1824
 Francesc Coma, 1832-1845
 Narcís Casademont, 1845-1858
 Francesc Coll, ¿-1877-1882
 Josep Roig, 1882-1887
 Francesc Miró, 1888-1896
 Francesc Bartrina, 1896-1922
 Ramon Pujol, 1922-1947
 Josep Lluçà, 1947
 Sebastià Calaf, 1954
 Joan Ballarà, 1960-1979
 Bernat Cabré, 1995-1998
 Pere-Mateu Xiberta
 Josep Maria Casafort
 Jordi Xandri

2. EL FONS MUSICAL SolC I EL SEU REPERTORI

El repertori musical manuscrit i imprès que ha perviscut de l'antiga capella de música de la catedral i presentem catalogat en aquest volum,

representa tant sols una escadussera mostra de la música que els mestres d'aquesta mil·lenària institució degueren generar en el decurs dels anys 1550-1980, aproximadament. Com apuntàvem abans, les greus escomeses que va patir la ciutat, sobretot durant els darrers dos-cents anys, és a dir, entre l'incendi de 1810, les guerres carlines i la darrera Guerra Civil, han estat les principals causes de la progressiva desaparició de la riquesa del seu fons musical.

Amb data del 20 de desembre de 1896, es va confeir un inventari descriptiu del contingut del fons musical solsoní, que fa palesa la pèrdua del repertori dels segles XVII i XVIII abans d'aquella data. L'esmentat inventari es conserva amb el títol «Inventario de las piezas de orquesta y órgano / que son propiedad del Illmo. Cabildo de la Sta. Iglesia / Catedral de Solsona para uso del organista de las que / responden», i ve signat per Francesc Bartrina, organista i probable redactor del document, i el responsable de l'administració de l'Obra de la catedral. L'inventari, que podríem anomenar Inventari Bartrina, dóna fe del reduït nombre d'obres, manuscrites i impreses, que es conservaven a l'arxiu catedralici a finals del segle XIX. La seva raó de ser podia obeir a la voluntat de reordenar el repertori compositiu dels mestres de la catedral, en el marc de l'esperit restaurador que durant aquells anys alenava enmig de la clerecia i la societat solsonina, i que cristal·litzaria en la creació d'una administració apostòlica a Solsona el 1895 i en la restauració del seu bisbat el 1933.

L'Inventari Bartrina a banda d'aplegar la major part del repertori que havia sobreviscut fins el 1896, també reflecteix aquell que era considerat vigent i d'interès per qui el va confeir, la qual cosa ajuda a entendre la diferència numèrica entre les 84 obres que hi apareixen relacionades i les 124 que configuren les col·leccions de manuscrits d'autors i anònims del catàleg que presentem. Els ítems de l'Inventari Bartrina de 1896 són els següents: [1] «Misas con orquesta 15», [2] «Misas á voces y órgano 11», [3] «Coros con orquesta 9», [4] «Lamentaciones con orquesta 9», [5] «Responsorios con orquesta 12», [6] «Rosarios con orquesta 7», [7] «Rosarios con órgano 1», [8] «Sinfonias con orquesta 2», [9] «Te Deum con orquesta 2», [10] «Paso doble con orquesta 2», [11] i una relació de 14 obres diverses, entre les quals hi consten tres obres de Francesc Balius, amb el cognom afegit a l'apil·la a la columna d'autoria del llistat, l'himne i les dues Passions de Joan Pujol, òbviament sense la identificació de l'autoria, i un «O Salutaris con órgano» de Josep Sorribes que no s'ha conservat.⁵³

La majoria de les obres de l'Inventari Bartrina perviuen, doncs, en el catàleg que avui publiquem. De la relació de les 84 que conté han desaparegut les partícels del «Coro á a Virgen del Claustro / con orquesta

53. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225.

regular / por / Narciso Casademont», de la qual solament se n'ha conservat l'acompanyament, i el motet de Sorribes adés esmentat.⁵⁴

A mitjan segle xx, mossèn Josep Armengou, antic organista de la parroquial de Santa Eulàlia de Berga i, en aquell moment, de la capella de la Mare de Déu del Claustre, redactava i signava, el 1944, un document escrit de la seva mà amb el títol «L'Arxiu Musical de la Catedral de Solsona», on exposava la seva valoració estètica del fons, posava èmfasi en les joies polifòniques del seu repertori, i atribuïa, amb encert, l'autoria de l'himne *Vexilla Regis* a Joan Pujol.⁵⁵ Reproduïm la part del document on fa referència a aquesta obra:

«[...] el nostre arxiu musical, tan abundant en música decadent del segle passat, és ben migrat en l'aspecte polifònic. I no ho atribuïrem pas certament a que en els seus temps no estés a l'altura de qualsevol altre, sinó més aviat a les moltes vicissituds per les que ha passat, i principalment al desprecí que mereixia l'art polifònic per part dels entusiastes del “bel canto” i de les misses teatrals.

De l'època polifònica només posseïm quatre obres, i d'elles dues incompletes. Les dues obres que resten completes són un Himne “*Vexilla Regis*” a quatre veus mixtes i un llibre de chor contenint els “*Passio*” del Diumenge de Rams i Divendres Sant, també a quatre veus. Les altres dues són, un “*Villancico*» de Nadal, titulat “*Cristalinas perlas*” amb lletra castellana del qual s'en conserven cinc papers de veus amb notació de l'època i un manuscrit inacabat a 4 veus, probablement de música instrumental.

Quan al primer, l'Himne “*Vexilla Regis*” es conserven els papers de les quatre veus mixtes, copiats cap al 1800, amb els quals hem reconstruït la partitura. Aquesta obra, escrita en conjunt en contrapunt igual, és segurament la de més qualitat que posseïm. En ella la polifonia alterna amb el gregorià. El contralt fa el “*cantus firmus*” emprant amb poques variants la melodia litúrgica en primer tó, mentre les altres veus completen el conjunt sonor amb moviments discrets. Només a l’“*Ave Crux*” i cap al final (“*reisque dele crimina*”) s'insinuen algunes imitacions canòniques que no arriben a plasmar.

Tota l'obra respira l'austeritat i l'elevació de la millor escola. Els procediments harmònics són els normals de l'època, que creiem que es pot situar a la segona meitat del s. xvi, o a tot estirar, a les primeries del s. xvii. No coneixem l'autor. A l'Arxiu de Santa Maria del Mar, a Barcelona, es conservava un “*Vexilla*” a 4 veus, i, com el nostre, alternat amb el cant gregorià, obra del Mestre Joan Pujol, Mestre de Capella de l'Església esmentada, després d'haver-ho estat de Tarragona i del Pilar de Saragossa. És clar, però, que per aquest fet solament, no ens atreviríem pas a declarar al mestre Pujol com autor de l'obra que ens ocupa. Però com que hem sentit a dir —no sabem amb quin fonament— que al nostre arxiu hi havia alguna obra del mestre esmentat, hem pensat si es tractaria d'aquest Himne. L'estudi superficial d'altres obres del mestre Pujol que hem

54. SolC: Au-24.

55. SolC: Au-89.

potgut haver no ens ha permès establir una identitat de procediments; si haguéssim disposat de més temps potser ho diríem d'una altra manera. Seria l'autor algun mestre de capella de la Canònica o de la Seu Solsonina? Tant de bó podéssim comprobar-ho, En aquestes hauríem de reconèixer amb cert rubor que en aquells temps gloriosos per a ésser mestre de Capella no n'hi hauria hagut prou d'haver llegit el "Motu proprio" de Pius X.»⁵⁶

Efectivament, l'himne en qüestió, conservat a Solc: Au-89, correspon a una còpia del tercer terç del segle XVIII del *Vexilla Regis* de Pujol que es conserva a la BC: M 586/5,⁵⁷ i que, llevat d'algunes lleus variacions, concorda igualment amb el que s'ha conservat, i identificat, als fons catedralicis de Tarragona⁵⁸ i Girona.⁵⁹

Mossèn Armengou va manifestar, però, els seus dubtes sobre «la paterinitat del Mestre Pujol» —a qui «també hem oït atribuir aquests Passio»—⁶⁰ de les dues Passions que es conserven en l'únic llibre de faristol del fons solsoní.⁶¹ Armengou considerava que l'austeritat dels recursos de l'estil d'aquelles obres no s'adeia amb el llenguatge de l'himne de Pujol, tot i haver «oït atribuir aquests Passio» al mestre mataroní. Tanmateix, cal tenir present que en el moment en què Armengou expressava el seu parer, hom desconeixia que les versions solsonines d'ambdues Passions concordessin, tot i les seves divergències, amb les que es conserven a la catedral de Girona,⁶² publicades per González Valle.⁶³

Les còpies solsonines de les obres de Pujol, —l'himne i les Passions— daten de la segona meitat del segle XVIII i tenen el valor d'esdevenir un testimoni inequívoc de la pervivència de la seva interpretació en el marc de la seu de Solsona, cent-cinquanta anys després de la seva creació. Les còpies de l'himne servades a Girona i Tarragona encara són més modernes, de fet, a Girona se'n conserven diverses còpies de mitjan segle XIX, així com un arranjament obrat per Joan Carreras i Dagas, mestre de capella de Girona entre 1851 i 1860; pel que fa a Tarragona, l'himne que s'hi conserva correspon a la mà de Miquel Rué, el qual el degué copiar de Girona quan

56. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225.

57. Vegeu-lo transcrit i publicat per Josep Pavia i Simó a BONASTRE, Francesc – CORTÈS, Francesc – COSTA, Francesc – GREGORI, Josep Maria – PAVIA, Josep. *Joan Pau Pujol: la música d'una època*. Barcelona: Alta Fulla, 1994, p. 142-149.

58. TarC: An-77.

59. GiC: LF-6.

60. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225.

61. SolC: LF-1.

62. GiC: LF-7.

63. Vegeu-les publicades a GONZÁLEZ VALLE, José Vicente. *La tradición polifónica del canto del «Passio» en Aragón*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1990, p. 141-162 (Passió segons Sant Joan) i a *La tradición del canto litúrgico de la Pasión en España*. Barcelona: CSIC, 1992, p. 113-157 (Passió segons Sant Mateu) i p. 158-173 (Passió segons Sant Joan).

va guanyar el magisteri tarragoní el 1919. La pervivència del repertori pujo-lià més enllà del segle XVIII i en el decurs del XIX acabaria enllaçant amb la recuperació de la polifonia clàssica promoguda pels corrents cecilianistes i l'esperit del *Motu Proprio*.

En el document de 1944, mossèn Armengou no només va mostrar interès pel villancet a 5 «Cristalinas perlas» de Pere Riquet,⁶⁴ «mestre de Capella que fou de la Seu d'Urgell des de 1599, i del qual sabem que el 1613 encara exercia el càrrec»,⁶⁵ sinó que en va fer dues transcripcions que, en l'actualitat, es conserven al fons musical de la Mare de Déu del Claustre.⁶⁶

Al terme del seu document, mossèn Armengou afegia una post-data prou eloqüent respecte al repertori del XVII del fons solsoní:

«Posteriorment s'ens ha dit que es obres antigues existents en el nostre Arxiu son procedents de l'Arxiu de Cardona, i s'ens ha insistit sobre la paternitat del Mestre Pujol del "Vexil·la" i de dos "Passio". No s'ens ha donat, però, cap argument. Per tant, no creiem convenient rectificar res del que hem anotat.»

Quan Armengou rubricava el seu escrit amb aquesta enigmàtica post-data es complien divuit anys de l'edició del primer volum de l'*Opera omnia* de Joan Pujol a cura d'Higini Anglès. En el seu estudi introductori, «Notes bibliogràfiques sobre la producció musical de Joan Pujol», mossèn Anglès numerava i descrivia les fonts amb repertori polifònic de Pujol que havia localitzat fins el 1926. Entre elles, hi relacionava un llibre de faristol amb una salmòdia a 4 v i un quadern solt amb la veu d'*Altus* de les dues Passions i la *Missa pro Adventu et Quadragesima*,⁶⁷ que havia localitzat a l'Arxiu de la Comunitat de Cardona.⁶⁸ Tot això ens porta a imaginar que la veu musicològica que havia «insistit» a mossèn Armengou sobre la paternitat de les Passions de Solsona i apuntat la hipòtesi que els manuscrits solsonins del segle XVII procedissin de Cardona, hauria estat la de mossèn Anglès.

Durant més de cinquanta anys va regnar un llarg silenci musicològic sobre l'existència del fons solsoní. Bernat Cabré, organista de la seu solsonina entre 1995 i 1998, va dur a terme una primera catalogació del fons que li va permetre identificar els tresors musicals que el fons amagava i presentar una detallada descripció de les partitures més rellevants. Cabré va fer una

64. SolC: Au-92.

65. ADS: *Músics i informacions diverses*, sèrie 22-225.

66. Signatura provisional: Au-61.

67. Probablement concordaria amb BC: M 585 i 589, i GiC: LLF-5. Vegeu-la publicada a Joan Pujol (1570-1626). *Missa a quatre veus per als diumenges d'Advent i Quaresma*. [Edició: Bernat Cabré]. Vilablareix: Ficta, 2019.- *Mestres Catalans Antics*, 14.

68. ANGLÈS, Higini. *Johannis Pujol (1573?-1626) In alma Cathedrali Barcinonensi cantus magistri. Opera omnia [...] Volumen I In festo Beati Georgii*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1926, p. xxxiii i xxxv, respectivament.

somera descripció dels tres Passionaris de cant pla impresos a Saragossa el 1612;⁶⁹ el llibre de faristol amb les dues Passions anònimes, de les quals en va identificar les concordances amb l'antic manuscrit 78/381⁷⁰ de la catedral de Girona, gràcies a l'edició de González Valle; el *Vexilla Regis* de Joan Pujol⁷¹ el qual, a la llum de l'escrit de mossèn Armengou de 1944, va identificar amb l'edició que n'havia fet mossèn Pavia el 1994; l'obra que Cabré va descriure com «la troballa més espectacular del conjunt» i que fins aquell moment havia passat desapercebuda: una segona font de «la famosa *Ensaldada* de Sebastián Aguilera de Heredia (1561-1627)»,⁷² seguida d'un falsbordó i d'un *tiento* per a orgue;⁷³ el villancet a 5 de Pere Riquet, de qui apuntava la hipòtesi del seu desplaçament a Solsona entre 1602 i 1605, durant els anys en què s'absentà de La Seu d'Urgell, per tal d'«organitzar la capella de la catedral de l'incipient bisbat»;⁷⁴ i, finalment, feia esment de les tres obres conservades de Francesc Balius, a qui localitzà entre la documentació de l'Arxiu Diocesà entre 1794 i 1802, i d'unes cobles a la Mare de Déu dels Dolors que mossèn Armengou atribuï a Balius.⁷⁵

El fons musical SolC conserva un total de 147 documents musicals dels quals 103 pertanyen a la col·lecció «obres manuscrites d'autor», 21 a «obres manuscrites anònims», 19 a «impresos», 3 a «llibres corals i 1 a «llibres de faristol». A banda del repertori més significatiu, esmentat a bastament tant per mossèn Armengou com per Bernat Cabré, en el seu conjunt, el fons es caracteritza per la presència gairebé exclusiva de repertori eclesiàstic escrit sobre textos en llatí i en romanç, ja sigui per als oficis litúrgics o per a les funcions religioses de caràcter devocional.

Els gèneres més ben representats són les Misses (22), seguides de Responsoris (13), Rèquiems (6), Rosaris (6), Goigs (6), Cors (6), Lamentacions (5), Motets (5), Salms (4), Àries (3) Avemaries (3), *Stabat Mater* (3), Versos d'orgue (3), Càntics (2), Himnes (2), Passions (2) i Seqüències (2). Pel que fa als autors, llevat dels antics —Aguilera de Heredia, Riquet i Pujol—, l'arc de les autories es mou entre les obres de Balius i les Completes i el Requiem de Carles Baguer, tot i que en el cas d'aquest darrer es tracta de còpies tardanes de mitjan segle XIX, i les dels compositors actius a la catedral de Solsona fins a l'època de Ramon Pujol, és a dir, fins a mitjan segle XX.

D'entre els autors vinculats al magisteri solsoní destaquen per la seva presència Narcís Casademont, amb 29 obres; Francesc Bartrina, amb 9,

69. SolC: LC-3.

70. GiC: LF-7.

71. SolC: Au-89.

72. SolC: Au-1

73. SolC: An-5 i 19, respectivament.

74. CABRÉ I CERCÓS, Bernat. «Solsona: un arxiu musical inèdit», *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*, IV (1997), p. 197-200.

75. CABRÉ I CERCÓS, Bernat. «Solsona: un arxiu musical inèdit», p. 199.

entre les quals la Simfonia per a Orquestra en Sol m (1902) i una col·lecció de versos d'orgue —«Versos Pastoriles / para / Maitines»,⁷⁶ ampliat per Ramon Pujol— els quals corresponen a unes llibertats d'orgue per a la nit de Nadal, escrites sobre melodies populars catalanes —com «El Cant dels Aucells», «El Pardal», «Mientras María bressava» o la «Joguina/ Del Ca o la Gota d'en Daltre / Caragol treu banya», entre d'altres—, amb les respectives indicacions de registració.⁷⁷ També hi són representats, en menor mesura, els organistes solsonins Josep Roig, amb 7 obres, i Francesc Coll, amb una.

La recepció del repertori forà se centra, principalment, en el d'alguns mestres rellevants dels temples barcelonins, entre principis del XIX i mitjan segle XX, com és el cas de Francesc Andreví, mestre de Santa Maria del Mar i de la basílica de la Mercè; Mateu Ferrer i Miquel Ferrer i Ramonatxo, organistes de la catedral de Barcelona; Domènec Más i Serracant, organista de Sant Pere de les Puel·les; Rossend Molera, organista de la parròquia de Sant Jaume; Francesc Moliner, organista del Palau de la Comtessa i F. Sivi·lla, organista del convent de Santa Mònica.

Pel que fa al repertori procedent d'altres centres del país, el fons conserva 9 obres de Jaume Joan Lleys, mestre de la catedral de Girona i de la basílica de Castelló d'Empúries, quatre de les quals són responsoris de Nadal ampliat per N. Casademont; una missa de Josep Montserrat, organista de la seu de Vic; un *Tedeum* per a 6 v i gran orquestra del cerverí Joan Pont, mestre de capella de Santa Maria d'Igualada; una missa de Jaume Nunó, emigrat a les Amèriques el 1851, i un *Requiem* de Melcior de Ferrer i de Manresa.

La col·lecció d'obres anònimes conserva 21 registres, 4 dels quals corresponen a obres presentades per Francesc Miró, organista de la catedral entre 1888 i 1896, de les quals se'n desconeix però l'autoria. Respecte al repertori imprès val a dir que de les 19 obres que conté, 6 pertanyen al pare Joan Baptista Guzmán, antic mestre de la catedral de València i de l'Escolania de Montserrat.

Bernat CABRÉ I CERCÓS
Irene AUGÉ I PAMPALONA
Josep Maria GREGORI I CIFRÉ

76. SolC: Au-20 i 21.

77. Vegeu al respecte FONTELLES I RAMONET, Albert. «Les llibertats d'orgue de la Catedral de Solsona», p. 22-23.

BIBLIOGRAFIA

- ANGLÈS, Higini. *Johannis Pujol (1573?-1626) In alma Cathedrali Barcinonensi cantus magistri. Opera omnia [...]* Volumen I. *In festo Beati Georgii*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1926.
- BONASTRE, Francesc – CORTÈS, Francesc – COSTA, Francesc – GREGORI, Josep Maria – PAVIA, Josep. *Joan Pau Pujol: la música d'una època*. Barcelona: Alta Fulla, 1994.
- CABRÉ I CERCÓS, Bernat. «Solsona: un arxiu musical inèdit», *Butlletí de la Societat Catalana de Musicologia*, IV (1997), p. 197-200.
- CABRÉ I CERCÓS, Bernat. «Una fuente inédita de la *ensalada* para órgano de Sebastián Aguilera de Heredia», *Campos interdisciplinares de la musicología*. Madrid: Sociedad Española de Musicología, 2001, vol. 1, p. 643-658.
- CABRÉ I CERCÓS, Bernat (ed.) *Joan Pujol (1570-1626). Missa a quatre veus per als diumenges d'Advent i Quaresma*. Edició: Bernat Cabré. Vilablareix: Ficta, 2019.- Mestres Catalans Antics, 14.
- CODINA I GIOL, Daniel. «La música en el Santuari del Miracle. L'orgue, els organistes i altres músics», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 2 (2003), p. 104-111.
- COLOMÉS I SERRA, Conxita; CLOTET I CARABALLO, Yolanda. *Tresors del Claustre: història gràfica de l'Escolania 1898-2006: amb altres aportacions de la vida social i literària del Claustre*. Solsona: Apunts Gràfics, 2006.
- FONTELLES I RAMONET, Albert. «Les llibertats d'orgue de la Catedral de Solsona», *Taüll*, 43 (2015), p. 21-25.
- FONTELLES I RAMONET, Albert. «Solsona, 1891: una banda sonora», *Festa Major 2016*. Solsona: Ajuntament de Solsona, 2016.
- GALERA I PEDROSA, Andreu. *La capella i benefici de Santa Magdalena, i l'ofici de mestre de capella i organista a l'església parroquial de Sant Miquel de la vila de Cardona (1609-2012)*. Cardona: Ajuntament de Cardona, 2014.
- GARBAYO, Javier «Balius Vila, Jaime», *Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana*. Madrid: SGAE, 1999, vol. 2.
- GONZALEZ VALLE, José Vicente. *La tradición polifónica del canto del «Pasio» en Aragón*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1990.
- GONZALEZ VALLE, José Vicente. *La tradición del canto litúrgico de la Pasión en España*. Barcelona: CSIC, 1992.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – SALGADO COBO, Elena. NIUBÓ SALA, Olga. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 7: Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2010.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – ROMEU I SOLÀ, Anna. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 9: Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016.

- LLORENS I SOLÉ, Antoni. *Solsona i el Solsonès en la història de Catalunya*. Lleida: Virgili i Pagès, 1987, vols. I i II.
- MARQUÈS, Josep Maria. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 89-129
- MIRÓ BALDRICH, Ramon. «Música i església a Tàrraga (del segle xv a inicis del xviii)», *URTX. Revista Cultural de l'Urgell*, 14 (2001), p. 151-198.
- MUJAL ELIAS, Juan. *Lérida. Historia de la Música*. Lleida: Dilagro, 1975.
- NIUBÓ SALA, Olga. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 5: Fons Ramon Florensa de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. Generalitat de Catalunya – Universitat Autònoma de Barcelona, 2010.
- PEDRELL, Felip – ANGLÈS, Higiní. *Els Madrigals i la Missa de Difunts d'en Brudieu*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1921.
- SALIS I CLOS, Josep M. «Els Bordons, destacada nissaga d'orgueners, i la seva aportació a l'orgueneria catalana (segles xvi-xvii)», *Revista Catalana de Musicologia*, X (2017), p. 15-44.
- SALIS CLOS, Josep M. «Presència musical a la catedral de Solsona a finals del segle xvii i xviii: l'obra dels compositors Josep Farrer i Josep Soler», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 14 (2016), p. 57-77.
- TASIES I PLANAS, Jordi. «Notes sobre els mestres de capella de la catedral de Solsona al segle xviii», *Oppidum. Revista Cultural del Solsonès*, 4 (2005), p. 81-96.
- VILAR I TORRENS, Josep M^a. *La música a la Seu de Manresa en el segle xviii*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 1990.
- VILAR I TORRENS, Josep M^a. «Mensa Grau, Caietà», *Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana*. Madrid: SGAE, 2000, vol. 7.

II. LA CAPELLA DE MÚSICA DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANTA EULÀLIA DE BERGA I EL SEU FONS MUSICAL

I. LA CAPELLA DE MÚSICA DE SANTA EULÀLIA DE BERGA

L'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga ha tingut dos emplaçaments, el primer dels quals situat dins del recinte del castell⁷⁸ fins al darrer terç del segle XVII, moment en què es traslladà a l'indret on es conserva avui dia, al mateix lloc on hi havia l'antiga església romànica de Sant Pere de Caors.⁷⁹

La part humana que omplí de contingut espiritual aquests edificis és la Comunitat de Preveres, a més a més de tota la feligresia. L'origen d'aquesta Comunitat, d'acord amb Ramon Huch, «està en les *dotacions* de les esglésies de Berga i en els diferents *llegats* per a pietosos sufragis per part de la noblesa, dels gremis i dels fidels de la població. Les dotacions d'aquestes esglésies importaren la creació de *beneficis* que s'erigiren imposant certes càrregues als obtentors, i els llegats per als esmentats sufragis crearen unes *distribucions corals* que s'augmentaven cada dia, a proporció que s'augmentava el nombre de les fundacions».⁸⁰ La capella de música formava part i s'inseria dins d'aquesta Comunitat de preveres.

Les primeres fundacions estatutàries de les capelles musicals de Catalunya daten dels segles XV i XVI i es consoliden al llarg del XVII. Malgrat no tenir prou documentació sobre l'origen de la capella de Santa Eulàlia, hom pot suposar que començà també durant aquest període, encara que les primeres dades que se'n conserven daten de principis del XVII, quan degué començar la seva consolidació. El segle XVIII serà l'època més esplendorosa. A més a més, igual que succeí a d'altres capelles, a principis del segle XIX la capella berguedana entrà en crisi a causa de les desamortitzacions i de les Guerres Carlines. Finalment, després d'un breu període de recuperació durant la segona meitat del XIX, la capella desaparegué pràcticament amb l'inici de la Guerra Civil Espanyola, fet també comú a la resta d'organismes

78. El Castell de Berga és una fortificació, la primera referència documental del qual remunta a mitjan s. IX. Dos segles més tard s'hi edificarà la primera església de Santa Eulàlia. Diverses transformacions al llarg dels segles van anar configurant i modificant la seva estructura. Actualment es conserva poca cosa de l'original, a causa de les remodelacions sofertes durant la primera meitat del segle XX. Des del primer decenni del nostre segle, sobretot, diversos estudis berguedans han contribuït decisivament a donar forma a la història d'aquest recinte tan important per a la nostra ciutat. Des de 2015 s'hi duen a terme diverses excavacions arqueològiques, que han permès aflorar l'estructura de la primitiva església de Santa Eulàlia, primera seu de la capella de música.

79. Arran d'aquest topònim, encara avui, els berguedans anomenen Sant Pere la parroquial de Santa Eulàlia.

80. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*. Berga: Edicions de l'Albí, 1994, p. 138.

d'aquesta tipologia del país. La capella perviuria encara uns anys, però amb una institució musical molt desdibuixada.

La figura més rellevant de la capella era el mestre de cant. Aquest, a les acaballes del xvi, donarà pas al mestre de capella i esdevindrà el màxim responsable de tota la música litúrgica que s'interpretava a la parròquia a la qual servia, tant pel que fa a la música de la Comunitat en el cor, en totes les hores canòniques, com als oficis que tenien lloc en qualsevol de les celebracions religioses en què intervenia la Comunitat, dins i fora del temple. El seu perfil havia de ser tant musical com pedagògic,⁸¹ ja que era el responsable de l'educació dels escolans de cor, als més hàbils dels quals, haurà d'ensenyar de cant i lectura, així com de contrapunt i composició durant tres anys. També havia d'ensenyar cant pla a tots els residents de la Comunitat, i cant d'orgue als que ho demanessin, així com entonar les principals entrades dels cants de la litúrgia de les hores. A més a més, calia que compoqués obra nova per a la capella i havia de treballar també amb les cobles de ministrers a mesura que s'aniran vinculant amb les capelles eclesiàstiques. El mestre de capella compartia el magisteri amb la resta de músics de la capella, com eren l'organista i el xantre.

Sobre cada un d'aquests, recaurà també un seguit d'obligacions al llarg dels segles. Pel que fa a l'organista, havia de tocar en totes les festivitats estipulades a les ordinacions i, també, sempre que ho sol·licitessin el mateix mestre de capella, les confraries o el comú de la vila. També havia d'ensenyar a tocar l'orgue a algun noi amb capacitats per reeixir, fins i tot perquè el suplís durant les seves absències o malalties. El xantre és el càrrec musical que apareix més tard a la capella. Fins a les darreries del segle xviii no s'observa una certa normalització del seu ofici en la documentació conservada i tot i que s'han servat notícies anteriors d'alguns cantors esparsos, les ordinacions pròpies del xantre no apareixeran fins el 1794. Així doncs, tant el mestre de capella com l'organista feien les funcions de succentor⁸² en el cor de la Comunitat fins que la figura del xantre no s'establí amb regularitat. Un cop incorporat a la capella, bàsicament, el xantre farà les funcions d'entonar «tot lo que la Rt. Comunitat cantarà o resarà tant en la Parroquial Iglesia com fora de élla ça excepció de lo que se acostuma per la Capella. Finidas las entonacions regirà lo Cor».⁸³ En aquest punt, el mestre de capella i l'organista «suplirán les ausencias y enfermedats del Chantre alterna-

81. Tal com explicita Jordi Rifé, «aquesta funció pedagògica del mestre de capella era usual i obligatòria a la majoria de catedrals i esglésies. Tant és així, que normalment el mestre de capella convivia amb els escolans, procurant-los aliments, roba i medicines», vegeu al respecte RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Les ordinacions de la capella de música de la Catedral de Girona. Any 1735», *Recerca Musicològica*, VI-VII (1986-87), p. 166 i «Les obligacions del mestre de capella: notes per a l'estudi dels Mestres de capella de la Seu d'Urgell a la primeria del segle xviii», *Recerca Musicològica*, XIII (1998) p. 41-48.

82. Sotscabiscol.

83. Extret de les ordinacions de 1794.

tive per semanas».⁸⁴ Finalment, els ministrers —o ministrils— seran també presents a la capella berguedana ja des del segle XVII. La cobla de ministrers esdevindrà una entitat plenament constituïda a mitjan segle XVIII.

Per accedir a qualsevol dels oficis de la capella, calia superar unes oposicions. S'han conservat múltiples referències documentades sobre el moment en què es feien aquests exàmens, tant pel que feia als mestres de capella, com als organistes i als xantres. Respecte al protocol de les proves, la documentació és més escassa. Bàsicament es conserven testimonis específics d'oposicions de mestres de capella sobre la part escrita, tot i que segurament la prova tenia altres apartats. L'aspirant havia de compondre dues obres: un villancet en llengua vernacle i una obra litúrgica en llatí. Amb les dues obres, els compositors havien de demostrar l'habilitat en l'escriptura del *stile antico*⁸⁵ per a la música eclesiàstica en llatí —mitjançant l'ús de contrapunts escolàstics, fugats, etc.—, a diferència de l'estil més classicista reservat al villancet en romanç, en aquest cas en llengua castellana. Els quatre exemples que conservem són dels mestres de capella del segle XVIII (de les oposicions de 1790), Alzina (1791) i Domènech (1796), que oposità amb Joaquim Llach. De Sampere s'han servat les oposicions de la seva segona estada a la capella, amb les especificacions del jurat berguedà sobre les pautes a seguir per a la composició del Salm *Exultate Deo*; de Vicenç Alzina, un villancet i la seqüència de Corpus, per tant, les dues obres d'oposició; i, finalment, de Domènech i de Llach, el salm *Cantate Dóminum* a 9 veus. També ha perviscut el villancet d'aquestes oposicions obrat per Domènech. A banda d'aquests exemples, s'han conservat els protocols dels exàmens de l'organista-mestre de capella i del xantre de 1909 i 1911. Als edictes publicats pel Butlletí oficial de la cúria solsonina es detalla el desenvolupament de la prova.⁸⁶ Sorpren el fet que, concretament aquestes oposicions, es fessin a la catedral de Solsona i no a la parroquial de Berga; val a dir que desconexim si altres vegades, al llarg de la història, ha estat així o aquesta vegada n'és l'excepció.

Pel que feia als components de la capella berguedana, un 60 % d'ells procedien de fora de la vila,⁸⁷ just el contrari del que passava amb la resta de preveres residents de la Comunitat. És interessant resseguir la procedència de la majoria d'aquests músics, ja que fan palesa l'abundant mobilitat

84. *Id.*

85. Malgrat ser un estil polifònic, heretat del barroc, encara a les oposicions de finals del s. XVIII a Berga, es demana l'habilitat d'escriure en aquest estil, tal com es desprèn dels exemples que conservem d'aquestes oposicions. Serà una música polifònica, escrita *a capella*, modal i amb contrapunt imitatiu.

86. Arxiu Comarcal del Pla de l'Urgell: *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Solsona*. Anys 1909 i 1911. Edictes.

87. Dels mestres de capella el 79 % són de fora; dels organistes el 60 %; per contra els xantres estan pràcticament equilibrats al 50 %.

geogràfica dels músics d'aquelles èpoques.⁸⁸ Una mobilitat que cal llegir en els dos sentits: fills berguedans que acaben exercint fora de casa i músics procedents de diversos punts de la geografia catalana que vénen a residir a la Comunitat de Santa Eulàlia. Els fills de Berga, exerciran a Bagà, a la Col·legiata Basílica de Santa Maria de Manresa i a les grans basíliques barcelonines de Santa Maria del Mar i Santa Maria del Pi. Els vinguts de fora —amb més d'un músic per població— eren fills de Barcelona (4), Esparreguera (4), Sant Joan de les Abadesses (3), Vic (2) i Torà (2). D'altres llocs de naixement amb un únic representant eren Puigcerdà, Sabadell, Valls, Celrà, Cervera, Sant Llorenç de Morunys, Ivorra, Santa Coloma de Queralt, Solsona, Puig-reig, Moià, Bagà, Torelló i Santpedor. Pel que feia als indrets de procedència professional abans de fer cap a Berga, Barcelona és el més habitual. Valls, Vic, Santpedor, La Seu d'Urgell, Sant Joan de les Abadesses, Banyoles i Girona eren altres indrets on s'exercien magisteris previs al destí berguedà. Un cop marxaven d'aquí, també hi havia disparitat de destins: Barcelona —amb les parròquies de Sant Cugat del Rec i del Pi—, Esparreguera, Santpedor, Mataró, Olot, Solsona i Lleida. Alguns, fins i tot, feien cap fora del Principat, com Valladolid o Sevilla. Per tant, en aquells moments, la mobilitat era força habitual i diversa. Aquesta mobilitat ens ajuda a explicar la connexió de la capella de Berga amb la resta d'institucions similars del nostre país. Així doncs, Santa Eulàlia de Berga no estava aïllada, com podrien fer pensar la situació geogràfica i les comunicacions de l'època.

Pel que fa al sosteniment econòmic de la capella de música i a la llum de les dades que fins ara hem tingut a mà, sembla que l'estament eclesiàstic hi sigui més de retop que no pas d'una manera decididament activa. Els comptes dels mestres de capella, organistes i xantres localitzats a l'arxiu de la Comunitat són bàsicament de caràcter general, és a dir, en tant que eclesiàstics i comunitaris, més que no pas pel càrrec musical que ocupaven. Malgrat haver superat les oposicions en aquests magisteris, finalment, si volien gaudir de les mateixes condicions econòmiques de la resta de comunitaris, els calia obtenir, com més aviat millor, la condició de prevere, fent els sis mesos de servitud gratuïta i superant l'examen de cant, d'obligat compliment, per segellar l'ingrés a aquesta institució.

Per contra, la tònica general al llarg de tot el període estudiat mostra una intervenció clara i decidida de la corporació municipal, que esdevé imprescindible pel sosteniment dels elements musicals eclesiàstics.⁸⁹ Ja des del

88. Pel que fa a la mobilitat dels músics de l'època, vegeu BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)* [Tesi Doctoral]. Université de Poitiers, 2017.

89. «El pes dels estudis dedicats als capítols catedralicis en la tradició historiogràfica eclipsa una llarga i àmplia tradició de mecenatge laic. A Catalunya, el paper de les corporacions municipals en el finançament de capelles musicals, ja assenyalat per Marín, és certament essencial. A part dels capítols més rics i de les institucions religioses habituals, l'activitat

segle XVII trobem amb regularitat pagaments fets pel comú a l'organista i al mestre de capella, així com a alguns músics — ministres — que puntualment tocaven en les festivitats eclesiàstiques, especialment la diada de Corpus, però també en d'altres de rellevància per a la ciutat. I no només els sous; malgrat que la documentació trobada no sigui sempre constant ni metòdica respecte al tema que ens ocupa, la intervenció econòmica del comú al llarg dels segles anirà més enllà. En la construcció dels dos orgues — tant el del s. XVII com el del XIX — el comú sufragà una gran part del seu cost, així com el seu manteniment. La compra d'instruments per a la capella — algunes vegades a mitges amb la parròquia — o la creació de la cobla de músics a mitjan segle XVIII, esdevenien també despeses municipals. Habitualment, un cop la parròquia escollia — prèvia oposició — el mestre de capella i l'organista, el comú l'acabava elegint també com a *propi*. La comptabilitat del comú aporta també moltes altres despeses referents a les funcions litúrgiques, com és el cas de la cera per a la il·luminació, les prediques o sermons efectuats per prohoms eclesiàstics en les festivitats importants, així com les processons, el sou del manxador de l'orgue, la neteja de la roba de la sagristia, el manteniment i la reparació del rellotge de la façana de l'església, etc. Per tant la relació església-ajuntament, durant molts segles, va ser realment estreta. Sembla, finalment, que aquesta relació durà fins a mitjan segle XIX. A partir de llavors no servem notícies — a excepció de la construcció de l'orgue — de partides econòmiques directament relacionades o destinades als magisteris musicals de la parròquia.

Queden per estudiar a fons els possibles mecenatges particulars per a la capella de música, al marge del municipal que ara comentàvem. Les confraries en serien un bon exemple, ja que també costejaven part de les actuacions musicals — sobretot en el cas de la confraria dita dels morts — en els viàtics i enterraments.⁹⁰ D'altra banda, en les festivitats pròpies de les confraries, aquestes pagaven també la música de les celebracions. Cal valorar també el paper dels Obrers⁹¹ de l'Obra de Santa Eulàlia de Berga

musical de gairebé totes les esglésies parroquials i d'algunes esglésies col·legials depèn en diversos graus del suport municipal», cf. BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)*, p. 92.

90. «los redditos desta Conf^a (q se distribueixen p funcions de enterros, Missas, Anniv^s, Ab^{ta}, per la asistencia dels Rdents en los Viatichs, p resar los Psalms penitenciales, y p la festa de la mateixa Conf^a) no solament se distribueixen entre los Comunitaris, si q tambe entran a sas distribucions los Orga^{tas} y M^s encara q no sien Comunitaris; part de ella se distribueixen per altres gastos, com es pagar escolants de Chor, Salaris de priors, y altres», cf. APSEB: *Advertencias sobre lo Articulat q se ha treballat per presentarse á favor de la Com^t*. [Documentació esparsa pendent de catalogació]. Citació extreta d'aquest document de la segona meitat del s. XVIII on, per corroborar les tesis que vol defensar en favor de les demandes de la Comunitat, hi especifica informació dels comunitaris, anteriors al document.

91. Laics encarregats d'administrar les finances per a la conservació del temple i el culte parroquial. Malauradament només s'ha conservat un volum dels seus comptes, el que comprèn entre 1825 i 1896. En ell s'hi detallen despeses diverses del funcionament quotidià

que, com a institució secular dins l'església, també aportaven recursos econòmics per a la música de diverses festivitats, tal com es fa palès en la comptabilitat d'aquesta institució. La creació d'alguns beneficis entrarien també en aquesta categoria de mecenatge. Un cas singular l'ofereix el de les últimes voluntats redactades a finals del segle XVIII per Ramon de Tord i de Pedrolo. La intenció del testador era deixar tots els seus béns pel patrocini econòmic de tot l'estament eclesiàstic de la ciutat,⁹² però amb una clara rellevància econòmica per al sosteniment de la capella de música, a fi que pogués realitzar, de la forma més llúida possible, totes les seves actuacions en les diverses festivitats de l'any litúrgic. Es tracta, probablement, d'unes darreres voluntats que difícilment es portarien a la pràctica, però roman, tanmateix, com un testimoni implícit de mecenatge particular i privat.

A manera de síntesi, tal com expressa Josep Fontana en referir-se al segle XVIII, tot i que es podria extrapolar a un període més ampli,

«la parròquia està força integrada dins de la vida quotidiana de la gent, i en especial dels camperols. No és solament el lloc on reben assistència religiosa, sinó que, a través de la participació dels laics en les obres o fàbriques de les esglésies i en les pabordies i confraries, tendeix a integrar la col·lectivitat i a conduir-la, en una estreta aliança entre les oligarquies locals i l'Església, en una actuació que, a part els matisos assistencials, es reforça a través de la processó i la festa, que marquen el calendari de la vida dels catalans del segle XVIII».⁹³

1.1. *Els Mestres de Capella*

Antecedents

La mort de Felip III de Castella el març de 1621 va fer que, dos mesos més tard, se celebressin a Berga unes exèquies en honor seu a la parroquial de Santa Eulàlia. Per aquest motiu, en els comptes que apareixen al Llibre del Clavariat del comú de la vila, es van pagar «quatre lliures deu sous i tres [dinners] per las funerarias entre lo cantar la missa a cant de orga y fer tocar tres dies a morts».⁹⁴ Si la missa era a *cant d'orgue*, és a dir, amb polifonia, amb tota seguretat hi havia de ser present el mestre de capella o mestre de cant.

parroquial. Entre d'altres, les despeses al mestre de capella o altres músics de la institució, com també despeses destinades als escolans de cor.

92. El parroquial, els dos convents, així com l'hospital de pobres, el santuari de Santa Maria de Queralt i fins i tot una dotació de 200 lliures anuals als obrers de l'Obra de Santa Eulàlia.

93. FONTANA, Josep: *La fi de l'Antic Règim i la industrialització (1787-1868)*. Barcelona: Edicions 62, 1998.- Història de Catalunya (Pierre Vilar, dir.), vol. 5.

94. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662, f. 34.

El document més reculat en el temps que parla clarament d'un *mestre de cant* a la parròquia de Santa Eulàlia de Berga, es conserva al mateix Llibre de Clavariat, quan es van passar els comptes de les festes de Corpus el 30 de juny de 1623. Entre tots els conceptes a què fa referència es paguen «dotze sous al mestre de cant foraster i vuit sous donà als musichs per sonar la festa de sincogesma».⁹⁵ El fet que es pagui a un mestre de cant «foraster» sembla assenyalar que, o bé en aquella data vacava la plaça de mestre de cant, o, simplement, per alguna raó desconeguda, suplia el mestre titular. El que sí que aclareix és que, abans del primer mestre biografiat, n'hi havia hagut d'altres que ja havien ocupat el magisteri de cant de la capella berguedana.

Antoni PELEGRÍ (1625-1666)

La primera notícia d'un mestre de cant a la parròquia de Santa Eulàlia de Berga, amb nom i cognom, data del primer quart del segle XVII: es tracta d'Antoni Pelegrí († 1666), fill de Vic. Al Llibre de Clavariat, anteriorment esmentat, apareix el seu nom dins la relació dels sous corresponents. Se'n conserven dades des de 1625 fins a 1662 —l'any en què acaba el llibre—, però el següent clavariat no ha perviscut, per la qual cosa es fa ben difícil saber fins quan va exercir el càrrec. Malgrat això, suposem que ho feu fins la data de la seva mort, perquè tant en el seu testament com en el llibre d'òbits, hi consta en qualitat de mestre de cant.

El cert és que Antoni Pelegrí ingressà a la Confraria del Santíssim Sagrament l'any 1625, i hi romangué fins el 1663.⁹⁶ La seva esposa Hierònima (Jerònima) Pelegrina ho féu el 1629, i hi figura fins el 1655. El 6 de març d'aquell any, la seva muller rebé sepultura al cementiri de Sant Pere de Caors, com confraressa de la confraria de Santa Eulàlia, malgrat trobar-se només registrada a la del Santíssim Sagrament.⁹⁷ De fet, la Confraria de Santa Eulàlia, dita dels morts, es fundà el 1625. A l'Arxiu Parroquial de Berga, només es conserven dos llibres de registres dels confreres d'aquesta institució: el que va de 1676 a 1794 i el que comença el 1796 i arriba fins al segle XX. Per tant, durant el període que va de 1625 al del primer llibre conservat, hi podrien haver constatat els dos membres de la família Pelegrí, la qual cosa justificaria que Jerònima i Antoni, en el moment de la mort, fessin referència al seu rang de confreres d'aquella confraria.

95. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662, f. 51. La festa de «sincogesma» fa referència a la festivitat de la Pasqua de Pentecosta (popularment anomenada granada o segona Pasqua), just la setmana abans del dijous de Corpus Christi.

96. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 64. Més endavant, al foli 170 del mateix llibre hi consta de nou Antoni Pelegrí, i hi apareixen els anys de 1648 a 1654 i de 1658 a 1663. Desconeixem el perquè.

97. ADS: *Llibre d'òbits*, 1601-1707, n. 31b, f. 77.

Durant el període que va de 1656 a 1659, un Antoni Pelegrí exercia el magisteri de la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa:

«Vistes les requisitories expedides per l'Iltre. Capítol a algunes parts per veure si es trobaria un Mestre de Capella, es presentà mossèn Anton Pelegrí, el que recomenaren varies persones per la seva habilitat en cantar i en el bon maneig de l'orgue. Amb tal que reconeixent dit Capítol, la veritat de dites recomanacions, a 17 de febrer de l'any 1656, deliberà fos Mestre de Cant mossèn Anton Pelegrí i manà al Secretari escrigués la deliberació. Exercí el càrrec fins l'any 1659.»⁹⁸

I parlant del pròxim mestre de capella, Sarret afirmava:

«No sabem fins ara, la causa d'haver deixat el magisteri de la Capella el Rnt. Antoni Pelegrí. Es cert que no ho era a l'any 1659, perquè les pòlisses del mestre de Capella venen firmades a nom de Sebastià Carreras».⁹⁹

Dos fets fan pensar que és prou versemblant la idea que aquest Antoni Pelegrí sigui el mateix que el de Berga. Primerament, cal recordar que el 18 d'octubre de 1655 s'havia produït la destrucció parcial de l'església parroquial del castell,¹⁰⁰ on Antoni Pelegrí exercia el càrrec de mestre de cant fins aquella data. Això sol, podria explicar que durant els dos o tres anys següents Pelegrí romangués a la Seu de Manresa i decidís tornar el 1659, quan ja s'havia acordat la construcció del nou edifici berguedà. De tota manera, Pelegrí no veuria aixecada l'església actual, ja que va traspasar a Berga el 1666 i la primera pedra no es col·locaria fins el 1671. L'altre fet és que en el març del mateix 1655 es produiria el decés de la seva esposa. Potser una i altra raó feren decantar la balança en favor de la Seu manresana. Altres qüestions, succeïdes en anys posteriors, semblen donar-hi credibilitat.

El consell de 24 de desembre de 1656, establí exàmens de cant pla a quatre pretendents a la Comunitat.¹⁰¹ Entre els examinadors no hi figurava Pelegrí, la qual cosa fa pensar que si no hi era en una ocasió com aquella, molt probablement era perquè no residia a Berga. En canvi, sí que hi figu-

98. BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *La Música a la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa: 1714-1808* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2004, vol. I, p. 187.

99. Arxiu Històric Comarcal de Manresa. Fons Sarret i Arbós: SARRET I ARBÓS, Joaquim. *Fundació de la Capella de Música en la Iglesia Cathedral de Manresa*, 1919, Sign. VI/120, citat a BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *La Música a la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa: 1714-1808*, vol. I, p. 187.

100. Durant la Guerra dels Segadors, l'octubre de 1655, els francesos feren esclatar una mina deixant l'església malmesa.

101. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1647-1695, f. 25-27. És l'únic consell del 1656. El 1657 no n'hi hagué cap i el 1658, es regularitzà a partir del febrer, la qual cosa entorpeix força la recerca sobre aquests anys.

rava Josep Poquet —el mestre de capella que substituirà Pelegrí— i l'organista d'aleshores Antoni Malaret, juntament amb quatre preveres més. La resolució desfavorable dels examinadors portà força polèmica.¹⁰²

El 22 de juny de 1660, al cor de Sant Pere de Caors, tingueren consell els comunitaris on resolgueren que

«encara que guanyés les distribucions per haver servit tants anys la coitat, se li pasas la servitud al R^{nt} Anthoni Pelegri m de Cant i que antes de entrar en la coitat fos exeminat conforme se examinen als qui volan entrar en la dita coitat seguint la consuetut i practica de dita R^{nt} Coitat y axo es lo que se ha determinat del que jo Joseph Poquet, p^e i llibreter.»¹⁰³

Al marge lateral, a guisa de resum del consell, hi consta: «Se passa la servitud al R^t Antoni Pelegrí, y que antes de entrar a la com^t se examinia de cant.»

I encara més. El dia 24 de desembre de 1661, el consell la Comunitat de Santa Eulàlia es va reunir de nou al cor de Sant Pere de Caors i resolgué «*nemine discrepante* admetre als *lucros* de la dita Comunitat, a m^o Antoni Pelegrí mestre obtenint lo *Beneficij* te y no altrament sia admes de present.»¹⁰⁴ També s'admeté, a partir del primer de gener de l'any 1663, a diversos reverents de forma successiva fins l'any 1669. Segons consta en el seu testament, Pelegrí ostentà del benefici de la Resurrecció.

Si tal com dèiem suara, de 1656 a 1659, Pelegrí regia el magisteri de la Seu de Manresa, potser per aquest motiu, l'any següent, se l'admeté *de nou* a la Comunitat. Desconeixem si en anar a Manresa va renunciar al càrrec o si va demanar algun tipus d'excedència. El llibre de resolucions d'aquest període (1647-1695), no conté cap referència en aquest sentit. Tampoc fa esment de l'explosió de la mina, la qual cosa va fer que la Comunitat canviés la ubicació de la parroquial. Per tant es fa difícil entendre els detalls d'aquest període, però la coincidència de les dates i totes les altres dades, semblen versemblants.

Així doncs, tenim un mestre de cant que, pels comptes del comú de la vila, exerceix el càrrec des de 1625 i cobra el seu sou corresponent, fragmentat al llarg de l'any, sense cap ordre aparent o preestablert. D'altra banda, i d'acord amb els documents parroquials als quals hem tingut accés, sembla

102. El document, que ocupa tres pàgines —fet insòlit— en el llibre de resolucions, no s'admet cap candidat per mala preparació de cant, ja que: «[...] attes q considerat que tant per ser dits quatre preveres molt jovens y tenir parts y cappasitat de poder appendrer de cant si volen estudiar com tambe per veurer y considerar que lo cor se va perdent si se admeten semblants abusos que per ara en consciencia no se poden ademtrre [...]». És evident que l'examen de cant per a entrar a la Comunitat no era un pur tràmit i que cuidaven molt el resultat musical de les celebracions religioses.

103. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1647-1695, f. 32.

104. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1647-1695, f. 35.

que no s'establí una relació fixa fins que, a partir de 1660, se li passà la servitud. El nom de Pelegrí no apareix fins anys més tard, en la relació dels residents assistents que es dóna al principi de cada consell. Excepcionalment, figura en el consell del febrer de 1665 com un dels tres jurats, càrrecs que la Comunitat elegia cada any la nit de Nadal. Segons les ordinacions o estatuts de 1616, per entrar a la Comunitat, i tenir ple dret com a comunitari, calia fer sis mesos de servitud, és a dir, assistir gratuïtament, i sense interrupció, a tots els oficis i fundacions de la Comunitat i, finalment, examinar-se de cant pla. Tenim dubtes raonables sobre com Pelegrí establí la seva relació amb la Comunitat en qualitat de mestre de cant, en el moment d'entrar, el 1625, i quines condicions van acordar, ja que, fins al juny de 1660 la Comunitat no aprovà el principi de «regularització». Tampoc sabem quins pactes féu amb el comú de la vila. Cal tenir present, a més a més, la seva possible estada de 1656 a 1659 a la Seu manresana, la qual cosa menaria a pensar que els seus lligams amb la capella berguedana, i fins i tot amb el comú, no serien gaire estables. Fins al 1661, trenta-sis anys després d'arribar a Berga i cinc anys abans de la seva mort, no se'l dotà de benefici. Malauradament, cap dels documents conservats, tant a l'arxiu comarcal com al parroquial, ens ha pogut aclarir, de moment, aquesta incògnita.

L'altra qüestió per escatir encara són els ordres eclesiàstics que posseïa Antoni Pelegrí, almenys els primers anys del càrrec, ja que en el seu testament bé especifica que és sacerdot. Evidentment, pels llibres de clavariat del comú no se'n pot extreure cap conclusió, ja que se'l paga com a mestre de cant, i no pas com a prevere. Els llibres de misses de l'arxiu parroquial ofereixen alguna pista més, però a partir dels anys quaranta, en els llistats per mesos o pel resum de l'any, hi consta cobrant dels *Aniversaris particulars*, *Aniversaris generals Completes i combregars*, però no de les *Misses quotidianes i altres*, com sí que ho feien la majoria de residents.¹⁰⁵

Recordem de nou, que segons les ordinacions de 1616, les dues maneres de ser membre de la Comunitat eren, o bé ser beneficiat o bé ser fill natural de la vila. Pel que sabem, Pelegrí era fill de Vic i el benefici no l'obtingué fins el 1661, per tant no era ni dels uns ni dels altres. Les ordinacions també especifiquen que cal ser ordenat capellà per entrar a la Comunitat. Al llarg dels temps, veurem força casos en què el subjecte no era encara sacerdot, però això no el privava d'exercir el càrrec tant de mestre de cant com d'organista. En molts casos això s'esdevenia *a posteriori*. Aquest podria haver estat el cas del mestre Pelegrí. També cal tenir present que l'obtenció tant del càrrec de mestre com d'organista i fins i tot de xantre, es produïrien, més endavant, per oposició i amb l'aplicació d'un seguit d'obligacions preestablertes. En el cas d'Antoni Pelegrí no disposem de prou documentació per esclarir res de tot això.

105. APSEB: *Llibres de misses*. Diversos llibres d'èpoques i anys diferents, esparsos i sense catalogació. Pelegrí, sempre hi surt com a *mestre*, sense anomenar-lo directament pel nom.

Durant els seus anys a Berga, Antoni Pelegrí va compartir la vida musical de la parròquia amb els organistes documentats Baltasar Boixader i Antoni Malaret. Pelegrí serà substituït per Josep Poquet, el qual a partir de 1667 començà a cobrar pel magisteri del comú de la vila.

Malauradament no perviscut cap obra de Pelegrí, com tampoc dels seus coetanis. Amb les dades que tenim es fa difícil saber quin tipus de capella i de situació musical visqueren Pelegrí i la Comunitat de preveres al llarg del segle XVII. Les pistes que posseïm, principalment, a través dels comptes del comú són escasses. Pelegrí cobrava força menys que l'organista de torn. Habitualment el mestre de cant solia cobrar de 6 a 7 lliures anuals, mentre l'organista en cobrava entre 10 i 14, pel mateix període. Això pot voler dir que, referent a la part que pagava el comú, la feina era més elevada en el cas de l'organista que en la del mestre de cant, o bé que el «prestigi» rebia una consideració més alta en l'un que en l'altre. A part del sou *pactat*, tenia algunes compensacions extres en ocasions especials, com per les fetes de la patrona Santa Eulàlia i el Corpus, entre d'altres.

El febrer de 1625 cobrava del comú, per *adjutori dels cantors feu venir p lo die de Sta Eulalia*. Més endavant per a *cant d'orgue*. El 1627, cobrava del clavariat fins i tot per *tres mesos ha fet tocar hores y quarts lo corrent any*. El febrer de 1631 el Clavariat pagava «set lliures a m^o Antoni Pelegrí m^e de can per tantes selnindona de adjutori p fer de m^e de cant en esta vila y p los gastos extraordinaris [...] per lo dia ho festa de Sta eulalia patrona. Pagat 3ll 12s al m^e de cant pera anar allogar musichs per la octava de corpus y 14s per dos propis (*sic*), enviats aprats (*sic*) als musichs»; aquells músics forans eren de Prats de Lluçanès, d'on vindran en altres ocasions. Potser la situació econòmica, sense estar a ple dret en la Comunitat, feren de tota la primera etapa de Pelegrí a Berga un període complicat de subsistència. A més a més, estava casat i tenia força descendència.

La data de l'enterrament d'Antoni Pelegrí figura al Llibre d'òbits de la parròquia de Berga, en el qual hi consta també que fou enterrat al cementiri de l'església de St. Pere de Cahors, en aquest moment considerada ja parroquial, malgrat que no s'havia col·locat encara la primera pedra de la nova església.

«Vui als vint y sinch de febrer de l'any mil sis sents xixanta sis ses donada eucaristica sepultura al cos del Rnt Antoni Pelgri prevera altre dels comunitaris de la Rnt comunitat de preveres de la parrochial del la Vila de Berga beneficiat del benefici de la Resureccio y mestre de cant de la present parrochial + Son cos es enterrat en la Iglesia de St Pere de Corts vui parrochial despres de aver rebut los sacraments desta mare iglesia a fet testament enpoder del Rnt Rector de dita parroquial. + Lo qual mori als vint y tres de dit mes entre tres y quatre de la tarda» [escrit al lateral]¹⁰⁶

106. ADS: *Llibre d'òbits*, 1601-1707, vol. 31, f. 101.

A l'arxiu parroquial es conserva el seu testament escrit el dia 12 de febrer del mateix 1666. Hi apareixen algunes dades biogràfiques de Pelegrí, com els noms dels seus familiars o la distribució que va fer dels seus béns:

«Antoni Pelegrí pre. als (altre) dels cumunitaris de la present Vila de Berga beneficiat del benefisi de La Resurechsió en la parrochial de la preset Vila de Berga (*sic*) fundat, fill legítim i natural de Pere Pelegrí y de Paula muller sua de la ciutat de Vich defunts [...] Alegesch per marmesor y de est meu testament executor al Rnt Antoni Pelegri fill meu a Joan Pelegri abitant a la ciutat de Vich y Josep fills meus y Josep Nora gendre meu als quals alegesh sepultura al cos meu faedora en la Iglesia parrochial o catedral de aquella ciutat vila o lloch on lo dia de mon obit sera esdevindra jo trobarme».¹⁰⁷

Amb els diners que deixà a la confraria de Santa Eulàlia fundà tres aniversaris anuals i perpetuats de trenta lliures de propietat, celebrats pels preveres de la Comunitat. Un cop deixat un morabatí en senyal de *prioraritat* (superioritat) a mon S^r bisbe de Solsona o qui de dtre sie —deixa d'obligat compliment per a tots els eclesiàstics, segons es desprèn de la majoria de testaments—, i un cop encomanades seixanta misses baixes de rèquiem i de caritat de dos rals, deixà finalment tot un seguit de lliures a les seves nêtes, per concloure:

«Item. deixo y llego al Rnt Antoni Pelegri fill meu tot lo vestuari de cor y vistiment de dir misa jo tinch advertint que lo coller es del benefici jo obtinch lo dia present [...] Item a Marianna filla mia la qual [...] li deixo dels dines de dita confaria [...] a Paula filla mia ab que sens ninguna dilacio de temps ni altra cosa cobrant de la confreria compie los llegats que per mi tinch disposats.»¹⁰⁸

La informació sobre els familiars d'Antoni Pelegrí que apareix al seu testament és força extensa: el seu pare, en Pere Pelegrí i la seva mare Paula, eren tots dos de Vic. La seva esposa es deia Jerònima, encara que en el testament no hi sortia anomenada, atès que havia traspassat onze anys abans. Van tenir tres fills —Joan, Josep i Antoni— i dues filles —Mariana i Paula—, i cinc nêtes, Francisca, Magdalena, Maria i dues filles d'en Joan, de qui no diu el nom. Un dels seus fills, que porta el mateix nom de pila del pare, era també prevere de la Comunitat de Berga.

Josep POQUET (1667, 1672)

El segon mestre de capella de qui tenim constància és Josep Poquet († 1672), el qual apareix per primer cop com a tal al Llibre de Comptes

107. APSEB: *Testaments*. Carpeta 26, n. 721.

108. *Id.*, *ibid.*

de la Confraria de Santa Eulàlia de Mèrida, dins l'apartat d'*eixides*, quan se li paga el sou per «la quarta dominica de Abril 1667 [...] per lo cant del orge al Rnt. Joseph Poquet mestre de cant quatorse reals».¹⁰⁹ En el mateix document es retribuïa també 6 sous a Antoni Malaret per tocar l'orgue i 2 sous al manxador. Antoni Malaret era l'organista que ja exercia en temps de Pelegrí.

Poquet figura en qualitat de *mestre de cant* un any després del traspàs d'Antoni Pelegrí, la qual cosa mena a pensar que fou qui el succeí en el càrrec. A part d'això, entre els anys 1637 i 1671 va estar vinculat a la Comunitat, ja que el seu nom apareix tots aquests anys al Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament, instituïda a la parròquia de Santa Eulàlia de Berga.¹¹⁰ És probable, doncs, que Josep Poquet exercís el magisteri del cant durant els cinc anys següents, és a dir, des de 1667 fins 1672, data de la seva mort. Així apareix consignada al Llibre d'Òbits parroquial:

«Vui als vint y vuit de desembre del any mil sis sents setanta y dos seadonat eclesiastica sepultura al cors de Rnt Josep Poquet pre altre dels comunitaris de la Rnt Comunitat de preveres de la present vila de Berga Son cors es enterrat dins la Iglesia parrochial no a rebut sino lo sacrament de la extremaunctio a fet testament en poder del discret Joan Baptiste Piles notari.»¹¹¹

Al llarg de la seva estada a la Comunitat, Poquet fou també vicari-notari i dipositarí de testaments durant el període comprès entre 1651 i 1660; va signar força actes del consell com a llibreter, i, en absència de Pelegrí, també havia exercit de jurat dels exàmens de cant. Així doncs, podria molt ben ser que en diverses ocasions Poquet hagués estat *substitut* de l'anterior mestre de cant. Cal recordar que Poquet formava part de la Comunitat des de 1637, per tant, la situació més plausible era que, davant del traspàs de Pelegrí, el mateix Poquet fos qui ocupés el magisteri sense més revolts. De fet, el llibre de resolucions d'aquells anys no conté cap referència sobre aquest relleu. Potser es tractava d'una qüestió d'interinatge que s'acabaria prolongant en el temps, bo i tenint en compte les circumstàncies del moment. Josep Poquet exerciria el càrrec just en un període força inestable de la Comunitat, donada la indefinició del lloc de culte. Malauradament, el llibre de claviari de 1663-1694 —el que proporcionaria més informació sobre la vida *professional* de Poquet respecte al comú de la vila— no s'ha conservat, i, d'altra banda, el buidatge del *Llibre dels Consells* (1647-1695) de l'arxiu parroquial no ofereix més pistes.

109. APSEB: *Llibre de Comptes tant d'entrades com exides de la confraria de la gloriosa verge u martir Sta Eulalia Instituhida y fundada a 6 de maig de 1625*, sense foliar.

110. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 124.

111. ADS: *Llibre d'òbits*, 1601-1707, vol. 31, f. 127.

Desconeixem qui podria haver ocupat el càrrec els quatre anys següents al traspàs de Poquet. Ens trobem en una època en què ja s'havia pres l'acord de construir una nova seu per a la parròquia, aquesta, però, encara estava en procés, per la qual cosa no és d'estranyar que les dades sobre els càrrecs de la parròquia siguin difícils de trobar atesa la manca d'una seu fixa.

Corroborava aquest fet el consell de la Comunitat del 2 de gener de 1673, en què el beneficiat Joan Tor exposava que, d'acord amb les constitucions, havia començat de fer la servitud del mig any i «no trobar se Mestre en dita vila per ensenyar de Cant pla suplicant a la Rnt Comunitat si li volien rexecar (sic) y pasar li lo mix Anÿ de la servitud qual se oferi en donar algun subsidi caritativa per fer alguna obra en dita parroquial».¹¹² La major part dels residents de la Comunitat resolgué que si volia donar trenta lliures de caritat per ajudar a fer el cor de la parroquial, li posarien el mig any de servitud com si «personalment la agues fet y dit Sor tinga abe ab exa forma de donar dita caritat». D'aquest fragment se'n poden treure dues conclusions: la primera, que en aquell moment no hi havia mestre de cant; i la segona, que està en marxa la construcció de la nova església i que el Cor és possiblement un dels indrets més necessaris i prioritaris, ja que és on se celebra l'ofici, o litúrgia de les hores, i molts dels Consells de la Comunitat de preveres.

Miquel GONSER (1676-1713)

Miquel Gonser (1661-1726), nascut a Berga, és el mestre de capella que es troba a cavall dels segles XVII i XVIII. El 17 de gener del 1661, Vicenç Tomasa, rector de la parròquia de Santa Eulàlia —el mateix que deu anys més tard posaria la primera pedra de la nova església— batejava a Miquel Gonser:

«Vui als desaset del mes de Janer de lanÿ mil sis sents xixanta y un jo Visens Thomasa pre y Rector de la parroquial Iglesia de Sta Eulalia de la vila de Berga segons lo ritual del S. C. he batejat a Micael Josep Antoni fill legitim y natural de Micael Gonser sabater y de Eulalia muller sua Foren padrins Josep Planes paraire de Berga y Francisca Planes viuda de la vila de Cardona bisbat de Solsona.»¹¹³

Al Llibre dels Consells de la Comunitat hi consta que Gonser va ser admès com a mestre de capella de la parròquia el tres de novembre de l'any 1676, amb només 15 anys, i que per tant, fou el primer que va exercir a la nova església de Santa Eulàlia, beneïda, vuit mesos després, el juliol de 1677.

112. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1647-1695, f. 56.

113. ADS: *Baptismes*, 1653-1663, vol. 5, f. 95.

En el mateix consell, hi consten els pactes que Gonser hauria de complir com a mestre de capella:

«Admes a las Distribuciones Miquel Goncer com a Mestre de Capella; amb las condicions [nota al marge] Die tertia mensis Novembris anno a nativitate d[omi]ni 1676.

Convocats y Congrats la major part dels R^{nts} de la R^{nt} Comunitat de la Iglesia parroquial de Santa Eulalia de la pnt vila de Berga ha hon per tenir concell y altres Actes semblants acustumen convocarse y Congregarse en la qual conyugacio se a resolt y determinat de pendrer per Mestre de Capella al Señor Miquel Guancer amb los pactes devall escrits, sent Jurats de dita R^{nt} Comunitat lo R^{nt} Fran^{ch} Alberni, D^e Joseph Vilardaga, lo R^{nt} Climent Canal y lo R^{nt} Fran^{ch} Riu. Lo R^{nt} Rector y la major part dels Residents dalt dits ab que dit señor mestre de Capella aje de observar los pactes següents:

Primo que dit Señor mestre aje de anar vestit de llarch com altre resident y en lo cor aje de aportar Sobrepelly,o, roquet y Bonete aixi com uns altres resident-

Item que dit Señor mestre aje de encenyar de Cant Pla y de Cant de orga als R^{nts} Comunitaris que vuÿ son y per temps seran en lo faristol de dita Iglesia una hora cada dia so es de una hora a dos horas, ab pacte que de dits Comunitaris non puga demanar ningun interes.

Item que si obligat en ensenyar de Cant pla y de Cant de orga als demes Capellans y Llaÿschs que vuÿ son y per temps seran ab pacte ques dits Capellans y demes li ajen de donar cada mes sis sous cada un.

Per lo que la R^{nt} Comunitat estiga obligada en donarli las distribuciones quotidianas com a un altre Sacerdot Resident

Item ses pactat que dit señor mestre no puga demanar ni exigir blat ni ningun genero de grans, sino ques dexe a franch Albitre dels señors Jurats y de la R^{nt} Comunitat. Del que fas fe jo lo infra escrit ab firma de ma mia propia dit dia y any sobredit. Pere Baixa p^{re} llibrater.»¹¹⁴

El 4 de gener de 1677, pagava les 6 lliures de rigor per a entrar a la Confraria de Santa Eulàlia, consignat com «Mestre de Cant de nostra Co[mun]itat».¹¹⁵ Afegit amb una altra tinta a sobre del text, hi consten les inscripcions «vuy pre y resident» i, posteriorment, la data de mort «obit die 3 Aprilis 1726 octava post meridet», tot i que en el llibre d'òbits hi figura el dia 2. En el redactat de l'ingrés el seu cognom ve escrit sota les formes *Guanser* —algunes vegades se l'anomenava així en la documentació— i també *Goncer*; tanmateix hem optat pel nom Gonser, que és el que apareix més sovint.

114. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1649-1695, f. 66-67.

115. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 83.

Durant els anys següents apareixen diverses referències seves al Llibre dels Consells i dades sobre els pagaments al Llibre de Clavariat del comú de la vila. D'aquest últim es conserven amb certa regularitat, entre 1695 i principis de 1713, dades sobre Miquel Gonser on hi consta com a mestre de capella i organista¹¹⁶ i, posteriorment, de forma més esporàdica.

Apareix també el 1680 en els actes litúrgics de rogatives celebrats a Berga amb motiu d'haver baixat la marededéu de Queralt per una gran secada que es va viure aquell any. Al *Llibre de Notes* de la Comunitat de Preveres de l'arxiu de la parròquia, en parlar dels actes haguts i per haver, el cronista ho relata amb tota mena de detalls. A l'arribada de la processó que baixava la imatge des del santuari a la flamant església parroquial, diu:

«Arribà nostra protectora en la parrochial Iglesia y traentla del tabernacle col·locaren aquella en lo sacrari de dit altar major, haon ab inperial grandesa se agaseja ab solemne ofici ab Cantoria, y amb Continuat culto de dia, y nit, ascistiren los sacerdots de la R^{da} Comunitat ab abits de Cor [...] en lo Altar Cremaven Continuament quatre siris de lliura y dos manuals. A las nits lo R^t Rector deya lo Rosari a Cors ab veu alta alguns goigs, y litanies. Lo Mestre de Capella que era lo Li^{do} Miquel Gonser ab sos Cantors, acompanyaren Ladoracio y Culto ab música sonora ab diferents motets acompanyats ab musica de Corda,¹¹⁷ ab grandíssim Concurs del Poble q. ab vives demostracions donaren á entendre son pesar.»¹¹⁸

Com en el cas d'Antoni Pelegrí, el fet de ser mestre de cant no representava, en aquells moments, una relació de privilegi respecte la resta de residents de la Comunitat. No serà fins més endavant quan el mestre de capella i l'organista tindran alguns drets inherents als seus respectius càrrecs. Per tant, Gonser havia d'anar demanat les qüestions més bàsiques si volia tenir tots els drets reconeguts. Res és gratuït en una Comunitat de preveres amb tants de membres a satisfer. En aquesta època, s'hi comptaven més de trenta residents.

Tal com consta a les obligacions que acabem de transcriure, Miquel Gonser no podia demanar «ni exigir blat ni ningun genero de grans, si no que dexe a franch albitre dels senyors jurats y de la Rnt Comunitat». Per això, el 1679, Gonser feia una petició a la Comunitat en aquest sentit. El 7 de març, es resolia en consell,¹¹⁹ donar tota la porció dels grans al mestre de

116. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1695-1712.

117. Val a dir que quan Ramon Huch comenta aquest fet, parla de «un ofici solemne amb cantúria acompanyada d'orgue i violins», cf. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 248. Sembla que Huch podria haver extret aquesta informació del Llibre de Bordons, actualment deslocalitzat de l'arxiu parroquial.

118. APSEB: *Llibre de Notes de la Molt R^{nt} Comunitat de Preveres de Santa Eulalia de la Vila de Berga. En lo Any de 1680*, f. 2r-3. Llibre sense catalogar.

119. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1649-1695, f. 73.

cant, tal com se'ls dóna a tots els altres residents. A les mateixes obligacions s'especificava que la Comunitat estarà «obligada en donarli las distribucions quotidianas com a un altre Sacerdot Resident». Per edat, Gonser no era encara capellà; així, el 9 de març de 1681 Gonser presentava la seva petició per a ser ordenat pel bisbe de Solsona:

«feu petició lo llicenciado Michel Gonser a la Comunitat se dignes ferli favor que com a Mestre de Capella per a que lo Ilustrissim Sor Bisbe de Celsona se dignes ordenarlo p medi de las distribucions que com a mestre de cant se li donan y li donaran essent ordenat pere que sia admes en dita Comunitat; del que prengue resolució la major part del Comu; advertint que dita resolucion; no fos per títol; per no trobarse exemplar en nostra Comunitat.»¹²⁰

Del consell que acabem de transcriure, cal comentar que el terme *mestre de capella* i *mestre de cant*, conviuen encara en aquell moment amb tota normalitat, com ho demostra el fet que en el mateix redactat s'usin els dos termes per fer referència al mateix càrrec. També és interessant l'afegitó final del redactat, on adverteixen que dita resolució «no fos per títol; per no trobarse exemplar en nostra Comunitat». Cal tenir present que la Comunitat admetia els seus membres com a beneficiats o com a fills naturals de la vila. En aquells moments, no hi devia haver, doncs cap plaça, ni de l'un ni de l'altre.

Finalment, al consell del 28 de gener de 1684, la Comunitat escoltà una nova petició de Gonser. A l'esmentat consell es llegí la súplica donada «y humilment presentada per part de Miquel Guanser clergue mestre de capella de dita R^{mt} Comunitat», amb aquests termes:

«desitja ordenarse en ordres sacros y servint a deu n^e s^e y al culto divino y no tenint ningun benefici ni altre titol dels fruits del qual pugua sustentarse per so y altrament lo mateix Miquel Guanser clergue a Vostres Reverencies supplica quant mes carament pot y deu de que ates y considerat que als nou dies del mes de mars del any mil sis cents vuitanta un lo admeteren Vostres Reverencies als fuits y quotidianes distribucions de dita R^{mt} Comunitat vuy de present lo admetin en dites quotidianes distribucions de les quals pugua gaudir com los demes preveres de dita molt R^{mt} Comunitat de las quals vuy dit suplicant gaudeix y ly confirmen y retifican de nou dita admissió com a fill y natural de la present vila de Berga pera que el dit suplicant pugua suplicar a S^a Illma de que el dit títol de esser admès a dites quotidianes distribucions pugua arribar al dit desitjat de ordenarse en ordres sacres lo que tindra dit suplicant a singular mestre y de deu n^e S^e abansaran la paga de tant bona obra de caritat.»¹²¹

120. *Id.*, f. 82.

121. APSEB: *Llibre dels Consells*, 1649-1695, f. 91-92.

Un cop feta la deliberació, la Comunitat l'admeté a les distribucions quotidianes i com a fill natural de Berga. Al lateral del consell hi consta «se admet novament a la com^{te} y se perpetuira en ella lo S^f Miquel Gonser Mestre de Capella». D'aquesta manera, Gonser entrà de ple a la Comunitat. Tanmateix, encara queda alguna incògnita per a resoldre. Sabem que, a més de mestre de capella, exerciria d'organista, però no en podem precisar l'època exacta, ja que a través de la documentació conservada no es pot deduir. Això no obstant, és probable que Gonser assumís també l'organistia a partir 1686, a partir del traspàs d'Antoni Malaret, o potser des d'uns anys abans. No deixa de ser rellevant que quan Miquel Gonser visurà l'orgue nou que acabava de construir l'orguener de Tremp Jaume Guilla, el 1692, ho feu en qualitat de «Michael Gonser Pbr. magisteri Capella et organatius». D'aquesta manera, el 24 de juliol d'aquell any, el notari Josep Riu, redactava el document de la comprovació de l'orgue:

«lo qual orga, per mi vist mirat y regonegut y una y molts vegades tocat y provat dich y asseresch que, segons la paritia tinch de organista está ab tota confomitat y consonancia, á punt de Capella y afinat sens que en aquell faltia cosa fi y segons estava pactat quant se li dona la fabrica de dit orga.»¹²²

Queda clar, doncs, que Gonser ostentà els dos càrrecs, com a mínim, des de la darrera dècada del segle XVII i la primera del següent. Ho confirma la carta que el bisbe de Solsona, Francesc, escriví a la Comunitat de preveres el 20 de desembre de 1712, en què demanava que s'admetés al Rnd. Miquel Mas a la Comunitat. Entre altres coses comentava:

«[...] y que per haver renunciat lo M^e de cant, y Orgue a un y altre empleo, durán buscarse dos subjectes per ocuparlos: ab tot espero que buscant un sub-jete que puga cumplir ablos dos carrechs de Me de Cant, y Orgue, com fins vuy ha complert lo M^e que ha renunciat, quedará lloch y arbitre a Vn^s per admetrer â dit M^o Mas [...]»¹²³

Aquesta carta aporta una valuosa informació. D'una banda, Miquel Gonser havia presentat la dimissió el desembre d'aquell any, fet que només es pot saber a través d'aquest document, ja que cap altre element ho indica; de l'altra, cal tenir en compte que els pagaments a Gonser per part del comú de la vila, a través del llibre de Clavariat, arriben fins al 30 de març de 1713.¹²⁴ Per tant, malgrat la renúncia al càrrec, de la qual el Bisbe n'era coneixedor, aquesta no es devia fer efectiva fins tres mesos més tard, coincidint amb l'arribada i l'admissió a la Comunitat de Ramon Gemmí, com

122. ACA: Fons Notarial de Berga (Br 52), 24 juliol de 1692.

123. APSEB: Carta conservada a l'arxiu. Sense catalogació.

124. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1712-1723, f. 23.

a mestre de cant i de Josep Boada *major*¹²⁵ com a organista. Així doncs, aquesta carta esdevé confirmativa de la doble tasca magisterial de Gonser. Finalment, els desitjos expressats pel Sr. Bisbe, de fer recaure els dos càrrecs en un sol individu, no van ser satisfets en aquella ocasió. De fet, fins al tercer terç del segle XIX, no es tornarà a donar un cas semblant a la capella, en què un mateix personatge ostentés els dos magisteris alhora.

Cal fer notar en aquest punt que el gener de 1713, just en el moment en què s'albira el relleu d'un mestre de capella-organista per dos nous protagonistes, es redactaran unes detallades obligacions, establint amb molta més exactitud la figura d'ambdós càrrecs, a partir d'aquell moment. De tota manera, malgrat la renúncia i la presa de possessió del nou mestre de capella, Gonser encara no havia desaparegut de l'escena; de fet, cobraria, per exemple, «19 ll. pels ministrils» entre 1714 i l'abril de 1720,¹²⁶ i sobreviuria a la mort del seu successor, que malauradament va durar pocs anys en el càrrec. A més a més, a partir de 1719 un nou mestre, Francesc Prats, exerciria el càrrec. Podria molt ben ser, que mentre la salut li ho permetés, Gonser fes algunes aportacions musicals a la Comunitat, en diversos moments o necessitats.

No hem localitzat, ni a l'arxiu parroquial ni en cap altre indret, cap obra firmada o atribuïble a Miquel Gonser, malgrat que el 1881, Baltasar Saldoni en parlar d'ell afirmava «del cual han quedado algunas obras buenas».¹²⁷ Miquel Gonser traspasà a Berga el 1726 i va ser enterrat dins l'església tal com ho descriu el Llibre d'Òbits de la parròquia:

«A quatre de Abril del año 1726=en la Tomba de la Rnt. Com. dins nra Iga. Par. se ha donat ecc.ca sepultura al cos del Rnt. Miquel Goncer pre. y resident de dita Comt. lo qual morí lo dia dos dels corrents mes y año despres de haver rebut los sats. de Sta. Mare Iga. se es enterrat com a Comunitari. Ha fet Testament, es en la Rria. de Berga.»¹²⁸

Així doncs, Gonser moria el 2 d'abril i era enterrat dos dies després. Prèviament, el 22 de març, havia fet testament¹²⁹ davant Pau Irla —Joan Pau Irla Codina—, prevere i rector de la Comunitat, que exercia de notari. Un mes abans, el 12 de febrer, el seu germà Joan¹³⁰ també faria testament, anomenant marmessor a Miquel, juntament amb els seus nebots preveres,

125. Especifiquem el *major*, ja que més endavant exercirà el mateix càrrec el seu nebot amb nom idèntic, que se l'anomenarà com a Josep Boada *menor*.

126. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1712-1723.

127. DBBEME, IV, p. 427.

128. ADS: *Llibre d'òbits*, 1708-1745, vol. 32, f. 100.

129. APSEB: *Testaments*. Carpeta 30, n. 839.

130. Arribats ací, val a dir que a les escassíssimes referències a la capella de música de Berga que apareixen en articles o llibres és sovint el seu germà Joan qui apareix com organista o mestre de capella. En tota la documentació que hem tingut a les mans, el nom d'en

Miquel Gonser, degà de Girona i Josep Gonser, resident a la Comunitat de Berga. El testament es redactà a «casa del R^{nt} Miquel Gonser, p^{re} y germà meu que te y possaheix en lo carrer de Pinçania de la prnt vila de Berga». ¹³¹ El mateix indret on Miquel Gonser redactà el seu moment. El seu germà Joan moriria dos dies abans d'ell, el 31 de març de 1726.

Els dos testaments són força iguals pel que fa al repartiment dels diners de què disposaven, tant pel que fa als cobraments de la Comunitat com als de la confraria. Després de repartir entre germanes, nebots i nétes, i deixar donatius a la parròquia, al Santuari de Queralt, i a l'hospital, entre d'altres, una bona part dels guanys van anar destinats a misses i absoltes generals que s'havien de celebrar al llarg dels anys, mentre els estalvis donessin de si. Eren unes celebracions detallades fins a l'extrem, tal com ho recullen el *Memorial de fundacions testamentàries* i el *Llibre del bolcer* de 1696, el dos d'abril —dia del traspàs de Gonser— com a *aniversari general*:

«ordenando q^e la sequencia se cante alternativam^{te} por los dos Sustentores, haziendo un Choro y por la Com^d haziendo otro Choro, ordenando tambien Noct^s, Laudes de Dif^s, Missa C[anta]da con Absol^s G^l, y De profundis, Missa R[eza]da para cada uno de los Residentes, Cruz mayor, Pluviales, Bordones, Tumulo, 10 antorxas, esto es 4 en el A^r y 6 en el Tumulo.» ¹³²

I fins i tot, amb sou per a l'escolà major, pels tocs de campanes, les torxes i al baixonista «por tocar al Miserere i Benedictus de Laudes, Consecracion y De profundis en la Absolⁿ G^l.»

El segle XVIII serà un segle farcit de noves incorporacions de músics a la capella berguedana, malgrat que molts dels integrants hi seran poc temps. Això propiciarà un gran nombre de noms propis, tant pel que fa als mestres de capella com als organistes. Però també a partir d'aquí, i d'una manera especial durant la segona meitat de segle, entraran dins la documentació dades sobre ministrers i xantres, les dades sobre els quals eren molt més escasses a l'època que acabem de tractar. L'aparició de la cobla de músics, institucionalitzada a mitjan segle XVIII, esdevindrà un punt d'inflexió en aquest tema. També apareixeran les primeres notícies documentades de la compra d'instruments. Cal afegir encara que, tal com dèiem més amunt, just acabat de dimitir Miquel Gonser i esperant l'arribada del nou mestre de capella i també del nou organista, es van redactar les primeres obligacions tant per l'un com per l'altre. En accedir al magisteri, Miquel Gonser acceptà unes incipients obligacions. Les d'ara, aprovades pel consell el 16 de gener

Joan no ha aparegut mai associat a cap d'aquests càrrecs musicals. Podem afirmar doncs, que es deu tractar d'un error de transcripció.

131. APSEB: *Testaments*. Carpeta 30, n. 838.

132. APSEB: *Memorial de totes les fundacions testamentaries disposicions, corresponents celebracions que deu complir anualment la Comunitat*. Registre 411, sense foliar.

de 1713, estaran plenes de detalls que comencen a dibuixar amb molta més precisió les funcions d'aquestes dues figures clau en el marc de la capella de música. En definitiva, el segle XVIII, serà el segle d'or de la capella de música de Santa Eulàlia de Berga.

Ramon GEMMÍ (1713-1719)

Nascut a Barcelona, Ramon Gemmí arribà a Berga als voltants del mes d'abril de 1713. De fet, en aquesta data ingressà a la confraria de Santa Eulàlia, tal com consta al llibre de registre:

«Ramon Gemmí mestre de Capella fill de Mariano Gemmí y Maria Gemmí Conjuges De la Ciutat de Bna A donat Vuit lliuras per lo ingres De La Cofraria De Difunts als 13 Del mes De abril de 1713» [afegit a posteriori] «Obit 30 de Mars 1719».¹³³

Al mateix foli hi consta inscrit Josep Boada *major*, l'organista que entrà junt amb Gemmí durant aquest nou període de la capella.

Les noves obligacions i pactes, aporten llum a qüestions que els anteriors mestres i organistes no tenien resoltes, com és el cas de les «quotidianes distribucions», que a partir d'ara obtindran en la mateixa mesura que la resta de residents. A més a més, s'especificarà que podran ser elegits per concurs d'oposició o per concessió, «axis com millor y mes convenient aparexerá».¹³⁴ Es distingeix també, entre els que optaran a la plaça, segons siguin preveres o no, amb ampliacions o disminucions de les distribucions que se'ls atorga. La Comunitat es reservava el dret que, en futures incorporacions als dos càrrecs, es puguin concedir o negar aquestes distribucions que ara es contemplen. La Comunitat també tenia el dret de revocar el càrrec en cas de tenir coneixement de mala praxi o d'incompliment d'algunes de les seves obligacions. Tanmateix, podia manar-los altres tasques inherents al bon funcionament de la Comunitat, sempre que fossin compatibles amb els seus càrrecs, tasques que hauran d'acceptar. No tindran veu ni vot als consells. Pel que fa al mestre de capella, estarà obligat a cantar amb tota la música en tot un seguit de festivitats al llarg de l'any litúrgic. Estarà obligat, a més a més

«en tenir escola publica y ensenyar de Cant, y llegir als miñons li aparexera ser necessari per tenir ben abastada sa Capella de veus, y aquell que mes hàbil

133. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 209.

134. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 172 (foliació nova a llapis 1527/28).

li apareixerà li dega ensenyar de catrapunt y composició per lo espai y termini de tres anys, y finits aquets ne daga pendre altre, y axis consecutivament mudant de tres en tres anys volent que este sia sempre fill y originari de la prnt Vila.»¹³⁵

Caldrà també, ensenyar cant pla o cant d'orgue a aquells comunitaris ja admesos que ho desitgin i als no admesos també, però amb la condició que aquests, hauran de pagar l'ensenyament a raó de quatre rals cada mes. Igualment haurà d'abastar a la capella «dels papers necessaris per a ser lluida, tant de missas, completes, y villancicos competents á las festivitats que cantarà en d^a Ig^a Par^l y sas anexas». Al final, especifica:

«sapia lo dit M^e que per lucrar las distribucions quotidianes deu residir en lo Cor com los demás residents mentre que llegitimament per la Capella no sia ocupat, y en lo Cor dega comensar las entonacions de Himnes Psalms, Antifonas, responsoris, introhits, versos, y demás que en dit Cor se dega cantar, encara que lo R^e acostuma a dit M^e elegirlo per Capiscol donantli 10 ll. quiscun any de salari.»¹³⁶

Així doncs, el document contempla unes normes molt més exactes de la feina a desenvolupar amb la xantria. Gemmí estrenaria aquests pactes, si bé desconexim si la seva arribada a la capella fou mitjançant oposicions. Les noves obligacions i pactes s'aproven al consell a mitjan gener, un cop Gonser ja havia dimitit, i just tres mesos més tard que Gemmí s'inscrivís a la confraria. Podria ben ser que durant aquell període de temps es realitzessin les oposicions que les noves ordinacions ja contemplaven com un dels sistemes possibles per assolir el càrrec. De la mateixa manera deuria ser pel nou organista que arribava a Berga pels volts del mes de juny d'aquell any. Sigui com sigui, a partir d'aquell moment s'encetava una «nova» etapa a la xantria berguedana. Les noves obligacions durarien gairebé un segle fins l'establiment dels nous pactes de 1794.

Una de les primeres intervencions importants de Gemmí va ser, segurament, la interpretació amb la capella del Tedeum que el 22 de juliol de 1713 es cantà a l'església parroquial:

«Cantase en la Iglesia parroquial un solemne Te-Deum, al cual asiste todo Berga y los jefes y oficiales franceses, en acción de gracias por haberse rendido el Castillo, el dia anterior.»¹³⁷

135. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 173 (nova foliació a llapis 1529).

136. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 173 (nova foliació a llapis 1530).

137. cf. VILARDAGA I CAÑELLAS, Jacinto. *Efemérides Bergadanas*. Efemèride n. 216, p. 149. Com diu Xavier Campillo, «durant la major part de la Guerra de Successió, el Castell de Berga romangué sota control imperial, malgrat que la vila s'havia mostrat partidària de Felip V. Aquest fet motivà un esdeveniment singular, el setge borbònic del Castell que domi-

És escadussera la informació que servem de Ramon Gemmí. D'entrada, al llibre de resolucions de 1697-1753, del qual només en queda l'índex, hi apareix una sola vegada: «perpetuació de Boada y Gemmí Mestres de Cant y Organista».¹³⁸ També consta al llibre del Clavariat de la vila, on hi apareix més sovint, gairebé sempre al costat de Boada. Curiosament, Gemmí sempre solia cobrar el sou de 60 ll. anuals a mitjan abril i hi fa constar que és per l'anyada que «comensà als 13 d'abril» de l'any en qüestió. Això ens podria fer pensar que aquesta era la seva data d'entrada com a mestre de capella. També és la mateixa en què ingressa a la confraria, el 13 d'abril de 1713. De la mateixa manera, Boada —el seu company organista— cobrava a mitjan juny el salari de 30 ll. anuals.¹³⁹ Boada, també arribaria a Berga el juny.¹⁴⁰ Així doncs, les dates del moment en què cobren l'un i l'altre semblen esclarir, per la seva persistència en el temps, els temps de llur arribada als magisteris.

Cada any de residència de Gemmí apareix també al llibre de pòlisses.¹⁴¹ Allà s'hi anotaven els resultats dels guanys anuals, en concepte de misses i distribucions, de tots els membres de la Comunitat un cop extretes les despeses diverses que pagaven entre tots. No cal dir que cada resident tenia rendes diferents en funció del rendiment del seu treball dins la Comunitat. Gemmí no era sacerdot i per tant això també quedava reflectit en la quantitat a percebre.

D'altra banda, els seus pares feren cap a Berga el 1717. El 21 de febrer esdevenien confreres en pagar les 8 ll. d'ingrés.¹⁴² El seu pare, Mariano Gemmí, era veler¹⁴³ de Barcelona «vuï habitant de Berga» i la seva mare es deia Maria. Sovint es donava el fet que un cop el fill obtenia la plaça a Berga, tard o d'hora els seus pares l'acompanyaven en la residència. Probablement compartien habitatge, tot i que no posseïm els registres de padrons

nava la vila protagonitzat pels mateixos veïns i autoritats civils de Berga entre el 15 i el 21 de juliol de 1713», cf. CAMPILLO, Xavier. «El Castell de Berga durant la Guerra de Successió, una fortalesa imperial en una vila filipista», *L'Erol*, 121 (2014), p. 79-80. Per aprofundir en aquest període recomanem la lectura de dos articles interessants, que aporten noves dades i llum a la qüestió: SOCA I TORRES, Isaac. «El període austriacista a Berga. De setembre de 1705 a juliol de 1713», *L'Erol*, 121 (2014), p. 62-69 i PEDRALS I COSTA, Xavier. «Berga, una població botiflera?», *L'Erol*, 121 (2014), p. 53-60.

138. APSEB: *Llibre dels consells. Taula dels concells, o resolucions de com' tinguda des de 10 Mig 1697, fins al Any 1753, y en avant*. Sense foliar. Fa referència a la p. 24 del llibre en qüestió, que no s'ha conservat.

139. Gonsers cobrava a principis de segle, 40 ll. anuals, pels dos càrrecs.

140. El traginer que el va anar a buscar a Barcelona «abla cavalcadura» cobrà el 18 de juny per la feina feta i Boada ingressaria a la confraria el 21 del mateix mes.

141. APSEB: *Llibre de Pòlisses*, 41. 1698-1765. Sense foliar. Anys 1713-1719.

142. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 216.

143. Veler: teixidor de vels i mocadors de seda. El gremi de velers més important fou el de Barcelona. A Berga, és un tema recurrent al llarg del segle, sobretot pel que fa a la llana i al cotó. Per tant, Berga, devia ser una bona plaça pel Gemmí pare. Una fita important del gremi és la invenció entre 1790 i 1795, per part de Ramon Farguella, *Maixerí*, de la «Berguedana», màquina de filar.

d'aquella època que permetrien treure'n l'entrellat. A més a més, tot i que desconeixem l'edat exacta de Ramon Gemmí, és de suposar que no seria massa gran, ja que va morir abans que els seus pares, quatre anys abans que la mare i divuit que el pare.

Així doncs, el mestre de capella Ramon Gemmí traspassà el 29 de març de 1719 i va ser enterrat l'endemà:

«A trenta de Mars del any 1719= en la Tomba de Casa Subirats dins la Cong.^o en ntra Ig.^a Par.^l se ha donat Ecc.^{ca} sepultura al cos de Ramon Gemmí mestre de Capella de ntra Ig.^a lo qual morí lo día vint y nou dels corrents mes y any despres de haver rebut los sag.^{ts} de Sta Mare Ig.^a y han assistit la R.^{nt} Com.^t y Religiosos del Convent de St Fran.^{ch} de la prnt Vila.»¹⁴⁴

El juliol de 1725, la Comunitat de preveres reclamava encara part del sou al comú de la vila, per fer front a uns censals que el mateix Gemmí havia creat i que no va poder assumir abans de morir. Així ho expliciten els comptes resumits de tota la seva estada a la capella de música:

«A instancia dels R.^{tes} Jurats I Comunitat de p.^{res} de la Par.^l Iglesia de Sta Eulalia de la vila de Berga se ha representat, que en atenció que Ramon Gemmi Me de Capella que fou de esta vila creà à d.^{ta} R.ⁿ Comunitat dos censals un pre 33 ll. 12 (sous), y altre preu 16 ll., Y que dit Ramon Gemmí morials 29 de mars 1719 sens haver pogut quitar dits censals, y se tinga alguna intel·ligència que lo comu de la vila està devent à dit Gemmi alguna quantitat de resta y à cumpliment del salari de 60 ll. quiscun any que la vila li donava, y que perço li aparexeria be mirar los comptes del rebut per dit Gemmi à compte de dit salari, à effecte que si quedas alguna cosa servis en paga de dits censals, puix de dit Gemmi no han quedats bens alguns per la satisfacio de ells; Perço nosaltres los Regidors avall escrits havem mirat ab assitencia de nostre secretari los comptes de dit Gemmi.»¹⁴⁵

La conclusió del resum econòmic, dóna fe que se l'hi devien 83 lliures, 8 sous i 4 diners. L'informe conclouia «que dita quantitat, se deu à dit Gemmi y que deu pagarse à d.^{ta} Com.^t. Berga y Juliol als 10 de 1725». Finalment, aquest deute es pagarà un any més tard, tal com consta al llibre del clavariat del comú.¹⁴⁶ Així doncs, set anys després del seu traspàs, encara cuejava la qüestió econòmica del mestre de capella.

Ramon Gemmí és el primer mestre de la capella berguedana del que es conserva alguna obra, sent el compositor més antic amb obra signada, juntament amb el seu coetani l'organista Josep Boada *major*, tal com detallarem en el capítol dedicat al repertori de la capella.

144. ADS: *Llibres d'òbits*, 1708-1745, vol. 32, f. 69.

145. ACBR: *Llibre del clavariat*, 1712-1725, f. 416.

146. ACBR: *Llibre del clavariat*, 1725-1737, f. 19r.

Francesc PRATS I TORRES (1719-1765)

Francesc Prats (Torà, ca. 1700 – Berga, 1783), era fill de Josep Prats i Magdalena Torres, casats el 2 de febrer de 1693 a la parròquia de Valls, Tarragona.¹⁴⁷ El pare de Francesc Prats tenia tres germans, un d'ells de nom també Francesc, el qual era prevere i exercí a la parroquial de Sant Gil de Torà. El mestre de capella Francesc Prats tenia dos germans nascuts a Valls, en Josep, l'abril de 1701 i la Magdalena, el novembre de 1702. El seu arbre genealògic permet escatir les arrels familiars del mestre de capella, malgrat que els seus pares es casessin a Valls i que els seus germans hi naixessin, quan Prats s'inscriví a la confraria de Santa Eulàlia, el document diu textualment que era fill de Torà.¹⁴⁸

«Als 14 de X.^{bre}. 1721 = Lo Vener Fran.^{co} Prats mestre de Capella de nra. Ig.^a Natural de la Vila de Torà del Bisbat de Solsona ha donat per lo Ingrés de la Confraria 8 ll.»¹⁴⁹

El cert és que la seva mare i els seus avis materns eren tots de Torà i, com hem apuntat, un oncle patern hi exercia de prevere. No seria doncs d'estranyar que al moment de néixer, els seus pares es trobessin en aquella vila per alguna raó. De tota manera, pel que hem pogut esbrinar en els llibres de compliments pasquals de la parròquia de Valls,¹⁵⁰ el mestre Prats hi viuria bona part de la seva infantesa. Així doncs, probablement naixeria a Torà però, tard o d'hora, residiria a Valls.

Dit tot això, creiem que Francesc Prats devia ser el primer fill del matrimoni i que naixeria pels voltants del 1700,¹⁵¹ o algun any abans, a Torà.

El 31 de maig de 1719 fou elegit mestre de capella pel consell de la Comunitat.¹⁵² El seu sou apareix al llibre del clavariat del comú de la vila per primer cop, el 29 de juny d'aquell mateix any, substituint així a Ramon

147. AHAT. APSJBV: *Matrimonials*, 1641-1694, f. 630.

148. La visita que vam fer a l'Arxiu Parroquial de Torà no va donar els fruits que esperàvem. El llibre de baptisme que correspondria a l'època que podria haver nascut Francesc Prats, no era a l'arxiu en el moment en què el vam visitar; d'altra banda, a la documentació de Valls de l'AHAT, tampoc es localitza, durant aquest període, cap Francesc Prats que pugui coincidir amb el mestre biografiat.

149. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 228.

150. AHAT: *Compliments pasquals*, 1693-1712. Hi ha alguns buits, d'anys que no es conserven.

151. Creiem que és la data aproximada més plausible. Els seus pares estaven casats des de 1693 i els altres dos fills que coneixem eren nascuts el 1701 i 1702. A partir d'aquesta data, no apareix cap més fill del matrimoni Prats-Torres, a Valls.

152. APSEB: *Advertencias sobre lo Articulado q se ha treballat per presentarse á favor de la Comⁿ*. Documentació esparsa pendent de catalogació. Informació extreta d'aquest document que data de la segona meitat del divuit, en el qual per corroborar les tesis que es volen

Gemmí, traspasat feia tres mesos. Al Llibre de pòlisses hi figuren els comptes de tot allò que ha guanyat dins la Comunitat i que l'hi ha estat pagat. Tot i que el llibre en qüestió comença el 1776, en el cas que ens ocupa, a l'encapçalament dels seus comptes, hi diu: «consta en lo llibre de crèdits y pagos dels residents en el foli 328. Tenir guanyat en la com^t des de 1719 fins 1775, tot inclusive 5.782 lliures 19 sous i 5 diners».¹⁵³ Es conserven els comptes des de 1719 fins 1783, l'any de la seva mort. De la mateixa manera, a l'índex del llibre dels consells d'aquell període, hi apareix diverses vegades:

«Se resol prendre per Mestre de Capella al S^r. Fran.^{co} Prats. Pag. 29
Se resol per part del comú de la Vila elegir tambe al Fran.^{co} Prats. Pag. 30».¹⁵⁴

Així doncs, tant la Comunitat com el comú de la vila, l'acceptà com a mestre de capella i per tant cobrarà per part dels dos estaments.¹⁵⁵ Aquesta és una referència que no trobàvem en el cas del seu antecessor Gemmí, com tampoc amb Boada *major*, organista. Però el cert és que, tant l'un com l'altre, cobraven també dels dos llocs. Tot plegat no fa més que clarificar que, de mica en mica, aquests dos càrrecs es van reivindicant i van prenent forma i importància, tant pel que fa a les noves ordinacions, que ja hem esmentat anteriorment, com a les formalitats d'admissió per part de l'estament eclesiàstic i civil.

Un document de l'arxiu parroquial berguedà¹⁵⁶ que ofereix una relació de tots els residents de la Comunitat de preveres entre 1678 i 1775, conté la presència de Francesc Prats com a beneficiat forà.¹⁵⁷ El 1731, Prats volgué formalitzar encara més la seva situació demanant l'ordenació sacerdotal. Així ho especifica la carta que el bisbe Rafael de Solsona enviava a la Comunitat comentant aquest fet:

defensar en favor de les demandes de la Comunitat, s'hi especifiquen dades dels comunitaris anteriors, com l'elecció o renúncia d'alguns magisteris de capella i d'orgue.

153. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840. n. 91, f. 18-19.

154. APSEB: *Llibre dels consells* [títol factici]. *Taula dels concells, o resolucions de com' tinguda des de 10 Mig 1697, fins al Any 1753, y en avant* [només índex]. Sense foliar. Fa referència a les pàgines 29 i 30 del llibre en qüestió que no s'ha conservat.

155. Cal aclarir que el sou civil és exclusivament pel seu ofici musical, mentre que el de la Comunitat és una barreja de diversos conceptes, comuns a tots els comunitaris, que no són desglosats, la qual cosa fa difícil saber amb certesa què cobraven pel seu magisteri.

156. APSEB: *Comptes particulars. Comunitat de preveres*. Documentació pendent de catalogació. És un document prou interessant, ja que fa relació del nombre de residents a la Comunitat, de vora un segle. També se'n dedueix la forta prevalença dels originaris berguedans respecta als forans, malgrat l'equilibri del decenni 1755-1765, així com la fluctuació del nombre total, que durant aquests cent anys oscil·la entre quaranta, el més ufanós, i vint-i-un, l'any més escàs, amb una mitjana de 33 residents anuals.

157. APSEB: *Visita 1762*. D'acord amb aquesta font, Prats ostentava el benefici de Sant Agustí.

«Rndos Jurados Ecclesiasticos de la Parrq.¹ Igl^a de Berga. Quedan V.^s R.^s servidas y esa Rnda Comunidad con el pronto despacho de su nuevo Maestro de Capilla. Le he examinado Yo mismo de leer y Doctrina Christiana y de Gramatica; y aun que en este ultimo estudio está cortisimo, veo con todo en él buena disposicion y deseos de adelantar. No perderan V.^s R.^s cuidado en ello para que pueda ascender con brevedad â los Sagrados Ordenes, y tener congrua competente con que vivir. [...] Solsona y Marzo â 4 de 1731.»¹⁵⁸

Encara que el bisbe parli de «su nuevo Maestro de Capilla», es tracta de Francesc Prats, atès que entre 1719 i 1765 és l'únic que apareix exercint el càrrec. Així doncs, als voltats d'aquesta data s'ordenà sacerdot. Això era sempre una bona assegurança de vida dins l'estament eclesiàstic que facilitarà, com esmenta el mateix bisbe, «tener congrua competente con que vivir».

El febrer de 1736, començava a cobrar els torns de misses cantades i aniversaris.¹⁵⁹ Molt probablement, sigui aquesta la data en què rebé, definitivament, els ordres sacerdotals, ja que abans no apareix en els torns de misses. Anys més tard, a l'índex del mateix llibre dels consells que esmentàvem suara, diu que «comença la servitud»,¹⁶⁰ aquells sis mesos gratuïts que tot resident havia de fer per a formar part de ple a la Comunitat. Al foli 156, «demana Fran^{co} Prats Pre y mestre de capella se li assenyali lloch y la com^t ho executa», i al foli 165, «eximint al mateix temps al Mestre de Capella Fran^{co} Prats de la penalitat de Diaca o subdiaca en lo Altar per la molta falta fa en lo chor». Malauradament no podem precisar les dates d'aquests apunts extrets de l'índex del llibre de resolucions en qüestió, però són interessants pel que fa al paper que Prats va anar agafant dins la Comunitat en el decurs del seu mandat.

El 1747, l'Ajuntament de la ciutat contestava el qüestionari del ministre José Carvajal, «deseando el Rey Nro. Sor, con el mas ardiente anhelo, dar a sus vasallos pruebas de lo que les ama», amb nou preguntes, la primera de les quals feia referència a l'economia en què se sustentava l'Ajuntament, és a dir, arbitris i rendes. Els regidors, un cop detallades les propietats i comentats els pocs recursos que tenien, feien relació del pressupost de 1746. El reproduïm per conèixer els diferents sous i oficis que depenien de l'Ajuntament en aquell moment:

158. APSEB: Carta conservada a l'arxiu, pendent de catalogació.

159. APSEB: *Llibre torns de misses*, 1724-1735. Torn de misses de 1736. Sense foliar.

160. APSEB: *Llibre dels consells. Taula dels concells, o resolucions de com^t tinguda des de 10 Mig 1697, fins al Any 1753, y en avant* [només índex]. Sense foliar. Fa referència al foli 149 del llibre que no s'ha conservat. A l'índex, es referencia la notícia de l'entrada d'un nou organista, el qual tenim datat al 1735, i això, segons aquest índex, apareixeria al llibre en el foli 135, per tant, parlem d'anys posteriors a aquesta data.

«Al maestro de primeras letras - 50 libras
 Al maestro de latinidad eo de gramatica - 75 libras
 Al pregonero - 35 libras
 Al maestro de capilla de Nuestra Parroquial de Santa Eulalia de la villa de Berga - 30 libras
 Al organista de la misma parroquial - 15 libras
 Al sacristán eo a aquella persona que cuyda de limpiar la ropa que sirve para el culto divino de la referida parroquial - 20 libras
 Al campanero - 5 libras 12 sueldos
 Al relojero - 10 libras
 Al hospitalero eo fossero - 10 libras
 Al portero - 6 libras
 Al massero de la casa del Ayuntamiento - 22 libras 8 sueldos
 A la persona que cierra y habra las puertas de la villa - 20 libras
 Por la missa que todos los sabados del año se celebra y canta en nuestra parroquial iglesia - 30 libras
 Por el Padre Predicador de la Quaresma - 62 libras 4 sueldos
 Por las predicas o sermones de Adviento - 5 libra
 Al Corregidor y sus tenientes por su salario - 298 libras 16 sueldos.
 Por las zisas¹⁶¹ y arbitrios - 735 libras 16 sueldos
 Y la demas partidas asta las mil cuatrocientas setenta libras doze sueldos por pagar deudas de los cargos de justicia y alimentos del Comun quedando los acreadores del Comun sin poderse satisfacer.»¹⁶²

Cal aclarir que els sous del mestre de capella i organista no són l'única entrada econòmica de què disposaven, ja que la Comunitat pagarà —com ho feia amb tots els comunitaris—, tant de les distribucions quotidianes com de les terces, engruixint força més aquell salari. De tota manera, sorprèn el preu que manifesta el comú, ja que el mestre de capella Gemmí, l'antecessor de Prats, i l'organista Boada *major* cobraven 60 i 30 lliures, respectivament, a principis del XVIII. Just el doble que representava que cobraria Francesc Prats i el mateix Boada, que encara exercia d'organista. El cert és que, tal com consta als llibres del calvari, Prats també cobrava a raó de 60 lliures anuals durant tota la seva estada al magisteri. També en el document d'admissió del substitut de Prats, Lluís Galceran, per part de l'Ajuntament el 1765, hi recull: «dandole el salario acostumbrado de Sesenta libras quiscun año».¹⁶³ Sembla clar, doncs, que l'Ajuntament de 1747 havia de *justificar*

161. Sisa: «És cierta especie de tributo, que se paga por razon de las cosas vendidas, ó mantenimientos, que constan de peso, y medida», cf. *Diccionario Histórico y forense del derecho real de España*. Madrid: Joachin Ibarra, Impresor de Cámara de S.M., 1774.

162. ACBR: *Manual de actes originals del Magnific ajuntament del Comú de la Vila de Berga XXI des de 1757 a 1769*. Foliació moderna a llapis f. 296-306; 332-333.

163. ACBR: *Ajuntaments*, 1750-1766, foli 252.

que estava força arruïnat i per això va modificar els sous, fins a la meitat. Per llegir correctament el document cal fer la corresponent equivalència.

A l'època de la xantria de Prats, sembla que la capella experimentà un bon estat de forma. La majoria d'instruments, dels que tenim constància de la seva compra, són d'aquests moments. Un baixó el 1725, dues trompes de caça el 1758, una viola el desembre de 1759 i una altra l'octubre de 1769. De Prats no se n'ha conservat cap obra, ni a Berga ni als arxius forans on hi hem localitzat algunes obres dels mestres berguedans. Malgrat tot, algunes obres anònimes podrien ser seves, però a falta d'un estudi més curós de moment no podem afirmar categòricament aquesta hipòtesi. Sí que apareix el seu nom en un quadern-esborrany conservat al fons musical berguedà, amb diversos fragments d'obres, sense que sigui possible, de moment, desxifrar-ne cap en concret.¹⁶⁴ En canvi, el repertori de Josep Boada *major*, organista coetani i compositor força prolífic, està escrit per a una plantilla instrumental amb una presència assídua de dos violins¹⁶⁵ i baix continu (fagot i orgue, o fins i tot viola de gamba),¹⁶⁶ a banda de la plantilla vocal habitual —Ti, C, T, B— sovint per a dos cors.

Tal com especifiquen els pactes establerts amb el mestre de capella segons les noves obligacions de 1713, Francesc Prats havia de conduir la capella de música a les festivitats assenyalades:

«P^m Sapia lo que serà provehit del Offissi de mestra de Capella [de la] Ig^a Par^l de Sta Eulalia de la Vila de Berga que per raho de [son ofici] serà obligat en Cantar ab tota la musica en las festivitats y [dies seg]guents: [...] Item la festa de Corpus Cristhi y la professó.»¹⁶⁷

I també,

«sapia lo dit Mestre de Capella que per raho de son offissi deurà [tenir] abastada dita Capella dels papers necessaris per a ser lluida, tant de missas,

164. Cf. BerSE: An-13. Sí que volem deixar constància de l'aparició en aquest esborrany d'un fragment amb la melodia «El Noi de la Mare». Ho especifiquem aquí, ja que és una dada significativa per a la datació d'aquesta cançó popular tan nostrada, de la que no se sap amb certesa l'origen. El fet que aparegui en un document musical del primer terç del XVIII, dóna noves pistes al respecte. Ulteriors estudis d'aquest fragment podran donar llum sobre aquesta qüestió, com també pel que fa a les variacions en la melodia. Malauradament no du cap text.

165. La referència a Berga del violí apareix des de 1680. A la baixada de la Mare de Déu de Queralt d'aquell any, a causa de la sequera, un cop situada a l'altar major de la parròquia, «començà un ofici solemne amb cantúria acompanyada d'orgue i violins», cf. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 248.

166. El violoncel —un altre candidat natural per a aquesta tasca— apareix per primer cop el 1785 en una partitura de Francesc Sampere. Desconeixem si les violes comprades el 1759 i el 1769 eren de braç o de gamba.

167. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 172 (foliació nova en llapis 1527/28).

completes, y villancicos competents á las festivitats que cantarà en d^a Ig^a Par^l y sas anexas.»¹⁶⁸

Evidentment, a Berga, el Corpus és una de les festivitats més importants. El document del comú, *Registre de la vila*, datat els anys 1725-1726, aporta un munt de detalls sobre les funcions, els membres de l'Ajuntament i d'altres participants, les diverses festivitats i els corresponents actes litúrgics. El Corpus està detallat fins a l'extrem. Molta d'aquesta informació ja ha arribat per altres vies, sobretot per les despeses que generen en els comptes municipals, però aquest document, aporta nova informació respecte a la funció de la capella que, evidentment Francesc Prats i els seus músics havien de complir. Al parlar de la processó del dijous de Corpus, especifica:

«Arriba a la plassa de St Joan, y allí para lo professó, y la cantoria de nostra par^l ab la musica cantan alguns Villanssicos en alabansa de Deu Nostre Señor, y acabats prossegueix la professó dret a la plassa Major.»¹⁶⁹

La processó prosseguia i en arribar a la plaça Major «se cantan també alguns Villanssicos y Motets à Nostre Señor». També el dia de *cap d'octava*, a les tres de la tarda hi assistien els regidors i un cop acabades les vespres es feia processó, amb banderes, estendards i atxes de les confraries, es portava el Santíssim, amb els jurats de la Comunitat, habillats amb les capes i bordons, i la «cantoria de nostra par^l, la batalla no assisteix.»¹⁷⁰

En aquells moments, pel lluïment d'aquelles celebracions, la capella comptava amb instrumentistes (*amb la música*, tal com s'especificava a l'època) alguns de la mateixa vila i d'altres llogats a fora per a ocasions especials. Servem notícia d'alguns d'aquells músics, així com de la compra d'instruments per a la capella, però no serà fins el 1758, dins del període del mestre Prats, quan s'instaurarà la primera cobla de ministrers. Fou el comú de la vila qui creà aquesta cobla, imaginem que a petició de la mateixa parròquia. Els acords de l'Ajuntament de l'1 de gener de 1758, recullen la creació d'aquella *cobla de músics*:

«Que siendo en mayor honra y gloria de Dios, y de lustre del Ayuntamiento que se establezca una cobla de Músicos para tocar en la Iglesia los dias acostumbrados y que el Ayuntamiento quede acompañado con Música los dias que salga en cuerpo a las funciones de la Iglesia.»¹⁷¹

168. *Id.*, *ibid.*

169. ACBR: *Registre de la Vila*, 1725-1726, f. 106r.

170. La «batalla» feia referència a la resta de la processó de *Corpus*, és a dir, a la comparsa de la festa.

171. ACBR: *Acords Ajuntament*, 1750-1766. foli 137r.

De la mateixa manera, al llibre *Missilaneo* conservat a la parròquia hi fa constar aquesta nota:

«Se nota q Als [...] de Janer 1758 ban comensar a tocar los Ministrils de la Iglesia, per los Combregars. Joan Sarsenach y Joan Sarsenach Pare y fill =Franc^{ch}. Casa Mitjana, y Joan Bonet.»¹⁷²

Així doncs, la creació de la cobla per part del comú tenia una doble funcionalitat, civil i eclesiàstica, alhora. A partir d'aquell moment, Prats disposava d'una plantilla estable d'instrumentistes per a les celebracions importants de la parròquia.¹⁷³

Durant el magisteri de Francesc Prats, van exercir tres organistes: Josep Boada *major*, que ja hi era amb Gemmí i que exerciria fins al 1735; el seu nebot Josep Boada *menor*, que el substituï fins el 1758; i el berguedà Ramon Riu, a partir de 1758.

Els llibres del Clavariat de l'Ajuntament contenen referències de cobrament del sou del mestre de capella fins el 1765. De fet, el setembre d'aquell any rebria del comú «seis mil seiscientos, y quatro reales un sueldo, y nueve dineros de ardites adeudados, y cumplimiento de sus salarios de Maestro de Capilla, se justifica con la libransa de la junta, y recibo correspondiente de 1 de 7bre de 1765».¹⁷⁴ Sembla, doncs, que *fan net* amb els comptes municipals respecte a Prats.

Tot i que no es conserva la documentació explícita de la renúncia de Prats al càrrec, al llibre d'actes del comú de la Vila, amb data 1 de juliol de 1765, s'esmenta el nomenament del nou mestre de capella Lluís Galceran «en atencion de haver renunciado dho Empleo rel R^{do} Fran^{co} Prats Pbro.»¹⁷⁵ Curiosament, el 2 de desembre de 1764, Prats tenia fet un testament, en poder de Pere Claris i Sala, notari de Berga. Qui sap si en aquell moment no es trobava bé de salut i decidí renunciar al magisteri. El 1783 revocava aquest testament en firmar l'últim, el 9 de juliol, poc abans de traspassar. Per tant, la seva relació amb la Comunitat de preveres de Berga es va estendre divuit anys més enllà de la seva etapa com a mestre de capella; així apareix al llibre de Pòlisses de la Comunitat, on consta la relació de tots els comptes al llarg de la seva estada a Berga, per especificar al final:

172. APSEB: *Missilaneo*, f. 286.

173. Com assenyala Lluís Bertran, una part significativa de mestres de capella deu «a la col·laboració periòdica d'una *cobla* la possibilitat de presentar obres més ambicioses de l'habitual», cf. BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)*, p. 89. D'aquesta cobla en parlarem a bastament dins l'apartat 1.3.1. *Els segles XVII i XVIII: ministrers, cobles i plantilles instrumentals*.

174. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 253r-254.

175. ACBR: *Ajuntaments*, 1750-1766, f. 252.

«Guanyat en 1783 fins lo dia de sa mort que fou á 29 de juliol.... 73 ll [...] Queda sobrepagat y debitor á la com^t en 97ll 2 sous 8 diners, las quals, ha cobrat la com^t dels marmessors de dit Prats qual queda igual ab la com^t y esta satisfeta.»¹⁷⁶

La data de la seva mort ratifica que va viure amb longevitat, atès el context de l'època, considerant que havia nascut a principis de segle. Reproduïm part de l'últim testament de Francesc Prats, firmat el 9 de juliol de 1783:¹⁷⁷

«Francisco Prats y Torres, Pbre Benf. i resident de la Rnt Com. de la prq de Berga, fill legítim i natural de Joseph Prats fuster de la vila de Valls (del) Camp, i Arquebisbat de Tarragona y de Magdalena Prats y Torres conjuge dif. [...]»

—sepultura— «en la tomba a vas de la Rnt Comt de Pbres de la dita Igla Prroq de Sta Eulàlia de esta vila de Berga, construïda en la mateixa Igl prq ... sepultura, novena y cap d'any [...] Deixo y llego a Maria Freixa y Santamaria, doncella, mia criada, per lo particular cariño, que de ella tinch experimentat, y per lo molt be me ha servit y assistit en las mias moltes, y molt llargas enfermedats, que he patit, y en satisfacció de la soldada dels molts anys me ha sevit, y serveix de criada, la quantitat de cent trenta dos lliures moneda Barna, [...] Deixo, lo llit en que acostumo a dormir, amb sa Marfega, matalàs, dos llansols, dos flassades y coixí, com y també 4 llansols, los millors, la vànova de Borró, de fil de les 3 vanovas tinch, totes las estovalles y tovallons ordinaris y de fil, y dos bayetas tot de mon us y servey porque tinga esta memòria de mi. [...] A Anton Riu, tragner de Berga i nebot de la Maria Freixa, [...] totes les botes de vi bo i el vi que quedí...a fi que tinga aquesta memòria de mi.»

—el material musical— «Item deixo, y llego â la sobredita Rt Cont de Pbres de esta Vila de Berga, tots los papers de solfa ô de música, que lo die de mon obit me trobaré tenint, a fí que puga valerse de ells la Capella de música de la dita Igla Prq de esta Vila de Berga.»

—misses a celebrar— «[...] el dia de St Joan Baptista en lo Altar del mateix Sant; altra lo dia de St Francesc Xavier, en son Altar, y lo altra lo dia de Ntra Sra de la Concepció, en lo Altar Privilegiat, tots de la sobre dita Igla Prq amb obligació de celebra una Absolta general y Deprofundis a la fi de quincuna de dites tres missas.

—hereu universal— «[...] al Rnt Joan Pau Prats y Fuster, Prb y resident de la Vila de Alforja [del] Camp, Arquebisbat de Tarragona, mon Nebot. Si fos premort: a Francisco Prats y Fuster, de ofici fuster de la sobredita Villa de Valls, altre Nebot meu, si fos premort al seu hereu universal. [...]»

Revoco amb la pnt, no sols lo testament tinch fet en poder de Dt Pere Claris y Sala qº Notr. Prb de esta vila de Berga, lo die dos de desembre del any mil

176. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 18-19.

177. Els diversos testaments que hem pogut trobar, al llarg de la nostra recerca, sempre ens han aportat coneixement i detalls del vessant humà, pràctica quotidiana i transcendental del finat.

setcents seixanta quatre, si no també qualsevol altre [...]» —ho signava— «en un quarto de la casa mia pròpia habitació, situada en lo carrer nomenat del Callnou de Berga Bisbat de Solsona, lo dia nou del mes de juliol del any del Nax. del Sr. de 1783.»¹⁷⁸

S'han conservat també el document amb els comptes de les despeses del seu enterrament; el transcrivim pel valor històric i costumista que suposa:

<u>«Gasto del funeral del q^o Rnt/ Fran^{co} Prats resident</u>	
+Escolá major	1 lliures 8 sous
+Al mateix per alsar la cam=pana al combregar y uncio	6 sous
+Escolans de la sagristia.	2 sous 4 diners
+Encens	1 sou
+Portadors laichs	9 sous
+Portadors sacerdots	4 sous
+Port Atxas absol ^a y enterro	9 sous
+Port ciris confraria	1 sous
+Bordons	4 sous 6 diners
+Fugot (sic)	9 sous
+Obra	6 sous
+Mortalla y caixa	3 lliures
+22 vuytenas	14 sous 8 diners
+4 porrons de vi	5 sous 4 diners
+Fosser	14 sous
+Missa Novena	6 sous.» ¹⁷⁹

El 29 de juliol de 1783 traspassà i fou enterrat l'endemà:

«Als trenta dies del mes de Juliol del any mil setcents vuitanta y tres; A la tomba de la R^{nt} Com^{iat} de Pr^{es} de la P^l Igta de Sta Eulalia de la Vila de Berga Bisbat de Solsona; se ha donat E^{cca} Sep^{ra} al cos del Rnt. Fran^{co} Prats, Pre., y Resident de sobre dita Pl Igtal. morí lo dit als dos quarts de vuyt del matí del dia vinty nou de dit, rebé tots los Sts. Sagts de na Sta mare la igta, se li feu la Sepra com als demes Residents, amb la assistencia de la Rnt. comnt. Relig. de St. Franch, y de la Mercé. Feu test. en poder del Rt Joachim Claris (not.) de Berga al deu dias del mes de Juliol de dit any. Elegí en marm^s. als Rnts Feliph Fraumí, y Diego Florejachs Pres. Diposa vuitanta missas resadas de caritat sis sous quincuna esto es Sinquanta per los Rnts. Com^{ris}, y la resta per los dits Rnts. Feliph Fraumí y Diego Florejachs Pres. marm^s. Ira est Diego Cots Per escolá majo.»¹⁸⁰

178. ACA: Notaris de Berga. Sèrie general 432. Not. Joaquim Claris. 1781-1788, f. 193.

179. APSEB: Paper espars-esberrany localitzat al lligall *Entradas de renda vella en 1782*, secció de Comptes. Document sense catalogar.

180. ADS: *Llibres d'òbits*, 1746-1797, vol. 33, f. 172.

Lluís GALCERAN I VILAR (1765-1767)

Nascut a Barcelona (ca. 1747), Lluís Galceran i Vilar,¹⁸¹ és el següent mestre de la capella de Santa Eulàlia. Tal com comentàvem en parlar del relleu de Francesc Prats, l'1 de juliol de 1765, el comú de la vila, reunit a l'Aula capitular de la casa de l'ajuntament, anotava al seu llibre d'actes l'elecció del nou mestre:

«Precediendo poposicion echa por dho Dⁿ Domingo de Solanell Regidor Mayor ha resuelto dho Mag^{co} Ayunt^{co} elegir y nombrar com en effecto ha elegido y nombrada para Maestro de la Capilla de la Igl'a Paral de esta Villa a Luís Galceran Clerigo natural de la Ciudad de Barna, en atencion de haver renunciado dho Empleo el R^{do} Fran^{co} Prats Pbro.; dandole el salario acostumbrado de setenta libras quiscun año, el qual salario empezera, a correr del dia que tomará la possession de dho empleo en adelante.»¹⁸²

De nou, és l'Ajuntament qui aprova l'elecció del mestre de capella de la parroquial i l'hi paga, de l'erari públic, aquestes setanta lliures mensuals, que pel canvi de moneda es transformaran en 600 rals. L'estament eclesiàstic farà també la seva part. Galceran romandrà, però, poc temps en el càrrec.

L'agost de 1765 ingressava a la confraria dels difunts:

«Als 25 de Agost 1765 Lluís Galseran y Vilar Clergue fill de Barna vuÿ Mestre de Capella de la p^{nt} Par^l fill de Fran^{ch} Galseran y de Geltrudis Conjuges hedat de 18 anÿs á donat per lo Ingres de la Conf^{ra} dita dels difunts Fundada en la Igl^a Par^l de Sta Eulalia de Berga. 8 ll.»¹⁸³

Aquest document permet d'obtenir la informació relativa al nom dels pares, que era fill de Barcelona, clergue i que tenia divuit anys. És, doncs, un altre mestre de capella que arriba al càrrec força jove.

Pel que fa a la seva estada a Berga, serà a través dels comptes que podrem seguir-ne la pista. Pels del comú de la vila cobrarà des de juliol de 1765, tot el 1766 i el 1767, fins al juny.¹⁸⁴ Respecte als eclesiàstics, al Llibre de pòlisses, que conté els comptes de tot el que han guanyat els residents en misses i distribucions, hi consta el 1765 amb una nota que diu «Lluís Galceran mestre està pagat en 42 ll. 14 sous ab diners del Arxiu»,¹⁸⁵ i el 1766

181. Altres vegades apareix els cognoms *Galseran* i *Villar*, així com *Loduvici Galceran* i, fins i tot, amb els dos cognoms intercanviats, *Vilar y Galceran*.

182. ACBR: *Ajuntaments*, 1750-1766, f. 252.

183. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 489.

184. ACBR: *Llibre del claviari*, 1754-1774.

185. APSEB: *Llibre de Pòlisses*, 41. 1698-1795. Sense foliar.

també es «pagà ab diners del Arxiu». ¹⁸⁶ El 1767, ja no surt al llibre de pòlisses, però sí al Llibre del torn de misses, el qual en parlar de Lluís Galceran M^c, anota que «Als 26 de 8bre 1767 dit Sr M^c de Capella fini la Residencia dita a la Conv[entua]l». ¹⁸⁷

Al mateix llibre, a partir del mes d'abril de 1768, hi apareixen ja les misses d'Andreu Otzer, el mestre de capella que succeí Galceran. D'una manera similar, al llibre de crèdit i debit de la confraria dels difunts, a les pàgines destinades a Lluís Galceran on s'anoten els deutes de la confraria envers ell, hi especifica que «comensa á residir lo dia 26 de Agost 1765», i conforme «A compliment del Any 1767 als 26 de 8bre de 1767 per concloure la Residencia dit die li tenen pagat los priors 16 ll 6 sous». ¹⁸⁸ Així doncs, podem concloure amb exactitud que Lluís Galceran restà a Berga fins a finals d'octubre de 1767, un total de dos anys i quatre mesos. ¹⁸⁹

Pel que sembla, Galceran acabarà anant a la xantria de Sant Esteve de Bagà, com a mestre de capella i organista. No sabem si immediatament o *a posteriori*, ja que a la seva Missa de Rèquiem de 1768, conservada a la Biblioteca de Catalunya, hi consta que en aquella data era «clergue en Barna.» El 1773 es trobava a Bagà, on cobrava com organista 3 lliures 6 sous per tocar durant la Quaresma, la Setmana Santa i les festes de Pasqua. Joan Serra i Vilaró, parlant d'aquest fet diu: «Ell firma: Lluís Galceran i Vilar, clergue i Organista i Mestre, la qual cosa em fa creure que en lloc de mestre d'orgue, com diu el document, seria mestre de minyons». ¹⁹⁰ L'any 1790 tornem a tenir notícies seves a Berga, ja que formava part del jurat de les oposicions del mestre de capella Francesc Sampere, unes oposicions que per cert, aixecaren molta polseguera i que detallarem en el capítol corresponent. Al llibre de resolucions on es parla d'aquestes oposicions s'especifica que en aquells moments Galceran encara era mestre de capella i organista de Sant Esteve de Bagà.

Resten algunes obres de Galceran conservades a la Biblioteca de Catalunya. Una, coincideix de ple amb el període de Berga. És el villancet *Con mètrica armonia, a 4, al S^{mo} S^{to}, añ 1766*: (BC: M 761/2). També, dins d'un lligall de diverses obres s'hi conserven els goigs *Para dar luz inmortal, gozos a la Concepcion de Maria, a 4 con violines, trompas y acomp con*. Aquest lligall conté també obres de Josep Boada *major*, organista de Berga, Pau Montserrat i Francesc Valls. És probable que aquest lligall procedís de

186. APSEB: *Llibre de Pòlisses*, 41. 1698-1795. Sense foliar.

187. APSEB: *Llibre de torns de misses*, 1745. Any 1767.

188. APSEB: *Llibre de crèdit i debit de la confraria de Sta Eulàlia*. Sense foliar.

189. Els llibres de resolucions que podrien aclarir força millor totes les dades d'aquest període no es conserven, d'aquí que els llibres de comptes siguin imprescindibles i de gran ajuda en aquest punt.

190. SERRA I VILARÓ, JOAN. *Baronies de Pinós i Mataplana*. Barcelona, 1950. Edició facsímil, Bagà: Centre d'estudis baganesos, 1989, vol III, p. 49.

l'antic arxiu musical de Santa Eulàlia, ja que a part d'aquests autors, conté un joc d'obres anònimes una de les quals concorda, escrita amb una grafia molt similar, amb la partícula de Ti II Cor del salm *Laudate Dominum* del fons BerSE. També conserva algunes obres per a orgue, així com el responsori *Accepit Jesus calicem*, del qual Enric Ribó va revisar i publicar la part coral, per bé que es tracta d'una obra anterior a l'etapa berguedana, ja que està datada el 1762.

De moment no es conserven, doncs, més notícies del pas de Lluís Galceran per la xantria de Berga. Amb el poc temps que va durar el seu mandat, no imaginem que hi pogués fer grans canvis. De ben segur, continuaria disposant dels músics de la cobla de ministrers creada el 1758. A més a més, coincideix amb l'organista Ramon Riu. Tant la cobla com Riu, ja hi eren en temps de l'anterior mestre Francesc Prats, que dit sigui de pas, encara vivia i seguia formant part de la Comunitat de preveres.

Andreu OTZET I COLL (1768-1775)

El *Llibre de crèdit i debit de la confraria de Santa Eulàlia* informa de l'arribada a la Comunitat d'Andreu Otzet,¹⁹¹ en anotar el seu inici de residència el 4 de març de 1768. Tres dies després ingressava a la mateixa confraria:

«Vuy dia 7 de mars de 1768 lo R^l Andreu Utset Mestra de Capella de la present Iglesia á donat per lo ingres de la confraria 8 ll.»¹⁹²

Otzet substituï Lluís Galceran quan aquest finí la residència a finals d'octubre de 1767. Es dona, doncs, un període d'uns cinc mesos sense tenir notícia de cap mestre de capella. Otzet compartí magisteri amb l'organista Ramon Riu fins el 1770, moment en què es produirà el relleu i entrarà Pau Duran, d'Esparreguera.

Otzet apareix també al llibre de pòlisses cobrant com a resident pels conceptes habituals de misses, distribucions, portador del tàlem i d'altres, com era el costum, i ho rebé des de 1768 fins el 1774. Però de fet, Otzet va romandre a la Comunitat fins el 20 de juny de 1775.¹⁹³ Al llibre de pòlisses, no se solia anotar mai l'individu que plegava durant el transcurs de l'any, per aquesta raó no apareix l'últim any en qüestió. Per contra, al llibre de

191. Les formes nominals d'aquest mestre en els documents de l'època es conserven amb les grafies Otzet i també Utset, tanmateix hem optat per respectar la primera forma, que és la que ell mateix emprava.

192. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 500.

193. APSEB: *Llibre de crèdit i debit de la confraria de Sta Eulàlia*. Sense foliar.

clavariat del comú només hi figura el 1772 en dues ocasions: per la música de les festes de l'Assumpció de Maria, amb rebut de vint-i-dos d'agost, i, igualment, per la festa de Santa Eulàlia, amb rebut de divuit de desembre.¹⁹⁴ Des de l'etapa de Lluís Galceran, els comptes del comú deixen d'especificar el nom, tant del mestre de capella com de l'organista.

El testament que Andreu Otzet signà el divuit d'agost de 1778 davant del notari Josep Mas de Santpedor, a la comarca veïna del Bages, permet extreure alguna dada més, com ara, que era fill de Francesc Otzet, pagès, i de Rosa Coll.¹⁹⁵ Al mateix testament, Otzet fa constar que es trobava «sa de cos i enteniment, però conscient de la fragilitat de la vida mortal», la qual cosa que fa pensar que no era un testament final i que, per alguna raó desconeguda, va decidir redactar aquell moment. Nomenava marmessors al seu germà, cunyada i nebot, tots de Santpedor. Amb tota probabilitat doncs, Andreu Otzet era fill d'aquesta vila. En el moment de la redacció del testament, Otzet residia a la Comunitat de preveres de la seva parroquial, adscrita al bisbat de Vic; imaginem, per tant, que després del magisteri de Berga passà a residir a Santpedor.

Esteve GUIU I COROMINES (1775-1782)

El proper biografiat és probablement el de més llarga estada a la capella berguedana. A més a més, és l'únic que va exercir els dos càrrecs principals de la capella, un darrere l'altre, sent-ne primer mestre de capella, de 1775 a 1782, i, seguidament, organista fins el 1824. Es tracta, doncs, d'un cas singular i no només per això, sinó també per l'estima que finalment va obtenir dels berguedans de l'època, els quals l'hi van dedicar, fins i tot, una font anant cap al Santuari de la Mare de Déu de Queralt, la font del Guiu:

«En els seus passeigs de les tardes d'estiu, invariablement se n'anava a reposar a les ombres de l'Estret, al lloc on aquesta font hi fa la seva joliva cantarella. Allà taral·lejant aquelles cançons que, en arribar a casa traslladava al pentagrama, passava les hores dolces d'un repòs ben merescut, i ningú no li gosava discutir la quasi propietat d'aquell deliciós reconet. D'aleshores ençà, aquella font serà la Font de Mossèn Guiu.»¹⁹⁶

194. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 336.

195. ACBG: *Protocol del notari Josep Mas*, 1762-1795, f. 83r a 85r.

196. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 266. Aquest text del Dr. Huch, publicat pòstumament, amb la literatura florida de l'època, dins l'estudi sobre la història de Berga, fa palesa l'estima de la societat berguedana de l'època envers aquest comunitari. De fet Huch, en el seu estudi genèric, en parla només com organista; tanmateix, les noves dades que hem recuperat en el curs de la nostra recerca permetran refer la seva lectura.

Esteve Guiu i Coromines naixia a Sant Joan de les Abadesses el 28 de febrer de 1753. Els seus pares eren Esteve Guiu i Anna Gràcia Coromines, casats el 1741. Els avis paterns eren Honorat Guiu i Maria Anna Pujol, i els materns, Josep Coromines i Maria Àngela Bech.¹⁹⁷

«Fonch nat als 28 de febrer y batejat al primer de Mars 1753 per mi Eudalt Folcra P^{te} y Sagristá de la Parral. Igla de St Joan y St Pau la Abbs. Bisbat de Vich Esteva Joan Fran^{ch}. fill lilegitim y natural de Esteva Guiu Parayre y de Gracia Guiu y Corominas conjuges foren Padrins Esteva Serrat Sastre y Theresa Bech viuda de Fran^{ch}. Bech tots de la prnt. Parra.»¹⁹⁸

Esteve Guiu era oncle d'Antoni Guiu i Roquer (Sant Joan de les Abadesses, 1773 – Girona, 1836), organista de la catedral de Girona, i també de Rafael Guiu i Roquer (Sant Joan de les Abadesses, 1776), organista a la Capella Reial de Madrid. Tots dos, eren fills del seu germà Josep Guiu. De fet, la mare d'Esteve Guiu, Gràcia Coromines —en aquells moments vídua—, va ser padrina de bateig d'Antoni Guiu.¹⁹⁹

També va existir un Esteve Guiu i Pasqual, cosí dels dos anteriors, a qui Francisc Civil atribueix l'autoria de l'obra de la *Prosa de difunts* per a 4 veus, fagot i baix continu de 1808, que es conserva a la Biblioteca de Catalunya. Aquell Esteve Guiu també era fill de Sant Joan de les Abadesses i nascut el 1762. El que desconeixia Civil en aquells moments, era que Esteve Guiu i Pasqual, no va ser prevere, ja que en morir el 1812, al llibre de defuncions consta com a «marit que era de Theresa Guiu y Nonó.»²⁰⁰ Per tant, és molt probable que l'obra esmentada sigui de l'Esteve Guiu que exercí a Berga. Francisc Civil prosseguia el seu article amb la valoració d'aquesta obra com una «composicion de escassa enjundia aunque bien tratada y correcta la escritura.»²⁰¹ Sigui com sigui, de moment, és l'única obra conservada i coneguda d'aquest autor. També és curiós que sigui precisament del període d'organista i no pas del de mestre de capella.

Així doncs, Esteve Guiu prengué contacte amb Berga a partir de 1775. A partir d'aquella data ja no deixaria mai la Comunitat, malgrat que en alguna ocasió va opositar a la xantria de Sant Esteve d'Olot. Tal com especifica el llibre de pòlisses, començà a residir l'11 d'octubre d'aquell any i ingressà a la confraria de Santa Eulàlia el mes següent:

197. AMSJA: *Matrimonis* 1738-1776, f. 21r.

198. AMSJA: *Baptismes* 1728-1784, f. 189.

199. AMSJA: *Baptismes* 1728-1784, f. 296.

200. AMSJA: *Òbits* 1795-1831, sense foliar

201. CIVIL I CASTELLVÍ, Francisc. «Retrospectiva y prohombres musicales de San Juan de las Abadesas», *Revista de Girona*, 51 (1970), p. 56-62.

«Als 2 de 9bre 1775 Esteve Guiu de edat de 22 anys Mestre de capella de la prrl Iгла ha donat per lo Ingres â dita Conf^a. Vuiyt Lliuras.»²⁰²

De l'etapa de mestre de capella, no se'n coneixen gaires coses. Coincidí amb Pau Duran, a l'organistia, al final del mandat del qual fou substituït pel mateix Guiu. Tal com dèiem, no s'ha conservat cap més altra obra seva que la de 1808, la qual correspon a la seva època d'organista. Per tant, no podem saber quina música va escriure, ni la plantilla instrumental de què es va servir durant els set anys de la seva titularitat al capdavant de la capella. El cert és que la cobla de músics està plenament activa encara en aquells moments, però sense testimonis escrits, no podem fer sinó suposicions; més endavant tractarem d'alguns detalls més de la seva persona i personalitat a l'apartat dedicat als organistes.

El 1782 un nou mestre, Francesc Sampere, entrava a la capella, i Guiu prenia possessió del càrrec d'organista. No es conserva documentació específica sobre aquest fet, però la veritat és que es devia fer amb poc rigor, ja que anys més tard hom reclamarà el perquè d'aquesta decisió i derivarà en una certa polèmica, de la qual sí que disposem d'abasta informació. Guiu, aquell mateix any, ingressava a la confraria del Santíssim Sagrament, on amb anterioritat ja hi havíem trobat tot un seguit de mestres de capella i organistes: «Esteva Giu (*sic*) P^{te} se ha escrit a la conf^a dels SS. Sag^{ms}».²⁰³

Francesc SAMPERE (1782-1788)

La llista de mestres de la capella berguedana continua amb l'aparició de Francesc Sampere.²⁰⁴ Malgrat que no tenim ben aclarides les circumstàncies, ni el perquè de la seva arribada, amb el canvi de càrrec del seu predecessor Esteve Guiu, el fet és que Sampere començà a residir a la Comunitat el 8 de desembre de 1782.²⁰⁵ L'endemà ingressaria a la Confraria de Santa Eulàlia:

«Als 9 de X^{bre} de 1782 Fran^{co} SanPere Mestre de Capella ha donat 8 ll per lo Ingres de la Confraria son 8ll.»²⁰⁶

202. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 531.

203. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 428.

204. Les formes nominals d'aquest autor varien en funció de les fonts documentals, el seu cognom apareix escrit amb *m*, *n*, com a *Sant Pere* o bé *St Pere*; a la documentació autògrafa servada a l'arxiu berguedà ell mateix el solia escriure amb *n*, tanmateix, la forma Sampere és la reconeguda al Catàleg d'Autoritats de Noms i Títols de Catalunya.

205. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 169-170r.

206. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 574.

Prèviament al seu pas per Berga, Sampere havia oposat al magisteri del Pi. Segons relata el baró de Maldà al seu *Calaix de sastre*,²⁰⁷ el 6 d'agost d'aquell començaren les oposicions al magisteri de Santa Maria del Pi, a les quals s'hi van presentar set candidats. A l'arxiu de l'Orfeó Català es conserva el *Psalm a 12 voces del Licen^{do} Fran^{co} St Pera Para Las Oposiciones del Pi en lo Any 1782*.²⁰⁸ El magisteri de l'església del Pi va recaure en aquella ocasió en Pere Joan Llonell. No serà fins a les segones oposicions dutes a terme el 1791, quan Sampere guanyà la plaça de la basílica del Pi, just després de la segona estada a Berga el 1790, que tractarem més endavant. A l'Arxiu Musical del Monestir de Montserrat, s'hi conserva una còpia de les oposicions de 1782 i l'original de les de 1791;²⁰⁹ també s'hi conserven unes oposicions sense datació fetes a Berga,²¹⁰ a més d'altres obres de Sampere.

Al fons musical de l'arxiu parroquial de Berga s'hi conserva la partícula de baix de la *Missa de difunts a 4° i a* [companyament], la qual ve escrita amb dos pentagrames, un per a la veu vocal, amb el text, i un altre, a sota, amb a part instrumental, sense cap mena de xifrat. Malgrat que està en força mal estat, és l'únic testimoni musical que es conserva al fons berguedà d'aquest mestre de capella. El manuscrit M 699/16 de la Biblioteca de Catalunya, conté un villancet seu a 8 veus que podria pertànyer a algun examen d'oposició, possiblement a les del Pi de 1782;²¹¹ a partir del foli 61, també s'hi localitza el *Gradual que hiso el Lc^{do} Fran^{co} Sanpera con V^s oboès y trompas en el año del Señor de 1785*. *Sacrilegi daciani mines*, el qual, per les seves dates,

207. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. VIII.

208. CEDOC: I.5.I.0091. A la coberta del manuscrit hi consta «Soy de Joph Saborit en lo any 1783». Podria ser doncs, una còpia que Sampere fes pel seu amic Saborit. Com veurem més endavant, Sampere juntament amb Josep Saborit —a qui substituirà en el càrrec— i Vicens Alzina —present també a la xantria de Berga— formaven un cercle d'amistat que perdurà en el temps. El final del manuscrit recull les «Advertencias que Dieron los ^{SES} Examinadores», on es detallen els procediments per a la realització musical del Salm que han d'observar els opositors.

209. CODINA I GIOL, Daniel. «Petites dades biogràfiques i historiogràfiques de músics catalans dels segles XVIII-XIX». *Revista Catalana de Musicologia*, VII (2014), p. 115-129. Es tracta dels manuscrits 678 i 5110, respectivament. El mateix Daniel Codina en el resum explicita que «aquestes dades es troben en una llista-catàleg d'un arxiu privat del mestre Magí Bosch (1760?-1839) de Vilafranca del Penedès; la llista es conserva a l'Arxiu del Monestir de Montserrat, on va ser dipositat, no se sap quan, juntament amb la majoria d'obres de què ens informa.»

210. AMM: Ms 670.

211. El text diu: «Empieze el certamen y el silencio rompa la trompa [...] Acudid pues candidatos». Al final dona alguna pista: «Quien mejor en el certamen, cumpla las prescritas leyes, en la iglesia de los reyes hallara premio real». És a partir de 1687 quan es començà a emprar la denominació «Santa Maria dels Reis» per a la parròquia de Santa Maria del Pi, la qual cosa ajudaria a entendre l'ús d'aquest topònim en el text de l'oposició, cf. VERGÉS, Tomàs. *Santa Maria del Pi i la seva història*. Barcelona: La Formiga d'Or, 1992, p. 287.

entra de ple dins l'etapa del magisteri berguedà de Sampere.²¹² La plantilla vocal i instrumental és també l'habitual durant aquella època a la capella de Berga: les veus de tiple, contralt, tenor i baix, i, per a les parts instrumentals, dos oboès, dues trompes, dos violins i baix, especificant en alguns fragments *violoncello*. Cal destacar el paper de les dues trompes en el vers, que són força florides i que, malgrat no especificar-ho, reben tractament de «solo».

D'altra banda, també es conserven obres seves al fons musical de la basílica de Santa Maria del Pi de Barcelona, atesa l'estada de Sampere en aquell magisteri de capella a partir de 1791 i fins al final dels seus dies l'any 1824. Una d'aquestes obres està datada el 1779 i correspon, per tant, al període anterior a l'etapa berguedana. El fons del Pi conté també esborranys amb fragments d'òpera italiana de diversos autors, on s'especifica que Sampere n'és el propietari. Per tant, Sampere era coneixedor i, imaginem, que un bon amant del gènere, la qual cosa explicaria el regust italianitzant que posseeix la seva música. A més a més, cal tenir present que, a partir del primer terç del segle XVIII, la música religiosa del Principat tindrà una clara influència italiana, sobretot a través del camp de la música dramàtica. Una altra obra més reculada en el temps és el *Qui viditis pastores* de 1778 que es conserva a la Biblioteca de Catalunya. Val a dir que també es localitzen obres seves als fons musicals de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i al de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Tarragona.

Els llibres de comptes del comú de la vila de Berga contenen poca informació de l'època de Francesc Sampere ja que, a partir del mestre Galceran, gairebé no s'especificava mai el nom del mestre de capella o de l'organista que cobrava el sou. A partir de llavors, el comú de la vila pagava una única partida general a la Comunitat de preveres, d'on se'n devien derivar les partides corresponents per a cada concepte. Per tant, es fa difícil seguir el rastre dels mestres i organistes d'aquesta època a partir dels llibres del Clavariat, dels quals n'havíem pogut extreure força informació fins al present. Tampoc podem confirmar que, pel que fa al pagament dels magisteris musicals, no hagués canviat la relació entre el comú i l'església respecte a èpoques immediatament anteriors. Fins llavors, aquesta relació era prou clara: les noves ordinacions de principis de segle per a ambdós càrrecs les vam trobar, precisament, gràcies a un document municipal que la Comunitat havia entregat al comú i durant els dos primers terços de segle XVIII, els noms dels càrrecs, amb els seus sous corresponents, eren ben explícits. Finalment, no s'ha conservat cap llibre de resolucions de la Comunitat d'aquella època, que també ens donaria molta més llum sobre aquest període.

212. A la darrera pàgina del manuscrit torna a esmentar el seu amic: «Amigo mio Don Josep Saborit». Malgrat que aquest manuscrit es troba, a hores d'ara, custodiat a la Biblioteca de Catalunya, duu a la coberta el segell de la Comunitat de Preveres de Sant Esteve d'Olot, on Saborit va exercir el magisteri de capella després del seu pas per Berga.

A falta, doncs, d'aquesta documentació, sí que tenim, però, el llibre de rebuts de la mateixa Comunitat,²¹³ en el qual apareixen diversos documents signats pel mateix Francesc Sampere conforme rebia compensacions econòmiques de la Comunitat, a més de les terces²¹⁴ corresponents i els rebuts de les distribucions quotidianes tant de 1786 com de 1787. El llibre de pòlisses de la Comunitat confirma igualment, econòmicament parlant, tota la primera estada de Sampere a la capella berguedana.²¹⁵ Al final dels comptes del llibre de pòlisses hi figura aquest escrit, signat per ell mateix:

«Confesso Jo Francisco Sanpere Mestre de Capella de la Rnt Com^t de Pbres de Santa Eularia de la Vila de Berga que estich content y satisfet de tot lo que he guañat amb las distribucions de la residencia de dita Cm^t fins lo dia 3 de Maig del pnt any avall escrit, y renuncio dit empleo y residencia per esser admès â la residencia de St Cugat de la Rnt com^t de Barcelona. Es veritat. Per a que consti a la present escrita de ma agena, la firma de ma propria en Berga als 3 de Maig de 1788.

Fran^{co} Sanpere Clergue.»

El llibre dels torns de misses encara és més específic i, pel que sembla, el relleu de Sampere amb el seu successor es produïen durant el mateix dia, un fet insòlit que no hem trobat en cap altre cas. Parlant de Francesc Sampere, hi consta: «Dia 4 de maig de 1788 deixa lo ofici de mestre de capella», i de Josep Saborit: «â entrat per Mestra de Capella lo die 4 de maig de 1788 al matí de dit die 4».²¹⁶

Així doncs, després de cinc anys i cinc mesos, Sampere renunciava al càrrec per anar a exercir el magisteri de Sant Cugat del Rec de Barcelona. Fos com fos, no trigaria gaire a tornar a ocupar el magisteri berguedà, ja que el succeïren tres mestres que hi feren una curta estada: Josep Saborit, el *sen amic*; un altre Saborit, de nom Antoni, i Pere Auter.

Josep SABORIT (1788-1789)

Josep Saborit, nasqué a Barcelona entre els anys 1767-1768. Tal com hem esmentat anteriorment, sembla que eren força amics amb Sampere, el seu predecessor al magisteri berguedà.

La seva estada a Berga començà el 4 de maig de 1788, tal com dèiem suara, amb un relleu inusual, en produir-se en el mateix dia la sortida de

213. APSEB: *Llibre de Rebudas de pagos fa la com^t*. 1781, f. 43 i 48.

214. Cobrament o pagament anual dividit en períodes trimestrals.

215. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 169-170r.

216. APSEB: *Llibre de torns de misses*. Comença el 1745. Torns de misses de l'any 1788. Sense foliar.

l'un i l'entrada de l'altre. Imaginem que féu oposicions, malgrat no haver-se conservat la documentació que ho corrobori. Dos dies més tard ingressava, com tots els mestres i organistes, a la Confraria dels difunts:

«Als 6 de Maig de 1788 Joseph Saborit Mestre de Capella de la Comunitat de Prebres y Vila de Berga se es assentat a la Confraria de Sta Eulària dita dels Difunts de la Vila de Berga y ha donat per lo ingres 8 ll.»²¹⁷

El poc temps que Saborit va ser a Berga i l'escassa documentació de què disposem d'aquest període, fa que tinguem poques dades al respecte. No sabem d'on venia Josep Saborit. El 1787, just l'any abans d'arribar a Berga, escriví la missa *Gaudent in caelis* per a quatre i vuit veus i instruments, de bona factura musical, la qual dóna testimoni de la seva labor compositiva vinculada a algun centre eclesiàstic. Es conserven dues còpies d'aquesta missa als fons musicals de Santa Maria del Pi i Sant Esteve d'Olot. Al Pi hi exercirà el seu amic Sampere i a Olot hi anirà el propi Saborit després del seu pas per Berga. No és d'estranyar, doncs, la presència d'aquestes dues còpies en aquells centres, malgrat que aquest fet ajudi a esclarir la seva procedència.

Del període de Berga, només hem localitzat una obra seva a la Biblioteca de Catalunya, el salm *Qui habitat*²¹⁸ per a quatre veus, violins, viola, oboès, trompes i acompanyament continu.²¹⁹ L'obra està datada el 1788 i es tracta d'una partitura general que conté, a més a més, l'esborrany incomplet del Salm 90 i dos Rosaris, al segon dels quals hi diu «Mtro. Saborit Acolito». D'aquests dos Rosaris se'n conserva una còpia en format de partel·les al fons de Sant Esteve d'Olot, centre on Saborit començaria a exercir a principis de juny de 1789. De fet, a la coberta del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, hi figura el segell de la Comunitat de preveres d'Olot, la qual cosa sembla acreditar que aquest material havia format part del fons olotí.

Al Clavariat de la Comunitat de preveres de 1789,²²⁰ hi consten els comptes de les distribucions que Josep Saborit rebé fins al més de maig d'aquell any. Així doncs, deixà la xantria de Berga per anar a Sant Esteve d'Olot, on fou nomenat mestre de capella el 28 de maig del mateix any. Al llibre de resolucions de la Comunitat olotina s'acordà

217. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 610.

218. BC: M 781/12, en concordança amb SEO: Au-1219.

219. Aquesta part conté un pentagrama en clau de do en tercera destinat a la viola, amb poc paper propi i que, probablement, doblaria a l'octava la veu del baix instrumental.

220. APSEB: *Llibre de Clavariat*, 1789. Sense foliar.

«anomenar y elegir Mestre de Capella de la dita igla, y a pluralitat de vots quedá elegit Joseph Saborit natural de la ciutat de Barna, y mestre de capella de la Ygla Parroql de St^a Eulalia de Berga del Bisbat de Solsona.»²²¹

Malgrat tot, fins al 7 de juny no prengué possessió del nou càrrec. A Olot hi romangué fins al terme dels seus dies, el 12 d'octubre de 1796. Cinc mesos abans havia retornat a Berga per formar part del jurat de les oposicions, celebrades l'11 de maig de 1796, que atorgarien el magisteri a Jaume Domènech.²²²

Antoni SABORIT (1789)

El fet que dos mestres de capella portessin el mateix cognom i que se succeïssin en el magisteri és, com a mínim, curiós.²²³ Desconeixem si els unia alguna mena de parentesc. Les fonts consultades especifiquen que Josep Saborit era fill de Barcelona, mentre que hom considera que Antoni era de Vic.

El *DMEHA* dedicà a Antoni Saborit un article prou extens on, com és lògic, hi manca el petit parèntesi del seu pas per Berga que ara podem aportar. A l'article se'n parla només com a organista, ja que a la resta de llocs exercí aquest càrrec. A Berga hi arribà com a mestre de capella. Inicialment havia estat organista del monestir de les monges Magdalenes de Barcelona. El setembre de 1786 havia oposat sense èxit, juntament amb dotze aspirants més, a la plaça d'organista de la Catedral de Lleida.²²⁴

Finalment, Saborit arribà al magisteri de Berga el juny de 1789. Tal com consta al Llibre del Clavariat, «Anton Saborit Clergue elegit Mestre de Capella el dia 6 de juny de 1789. Comença [a] residir [dit] dia del mateix»,²²⁵ i ingressà a la confraria dels difunts tres dies més tard: «Als 9 de Juny del any 1789 Antón Saborit Clergue Mestra de Capella de Edat 23 anys se ha posat a la Confraria dels Diff^{ns} eo de Sta Eulària de la Vila de Berga y ha donat per lo ingres 8 ll.»²²⁶ Als comptes del Corpus de 1789 hi consta una

221. ACGAX. APSEO: *Llibre de resolucions*, 1668-1906, f. 147v.

222. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 64, 65.

223. Un altre Saborit mestre de capella, de nom Miquel, exercí el magisteri de Sant Joan de les Abadesses durant aquell mateix període, per bé que desconeixem si els uní alguna relació de parentiu, cf. *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna. 1630-1859* [Edició a cura de Joan Ferrer i Godoy]. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.

224. MUJAL ELÍAS, Juan. *Lérida. Historia de la música*, p. 115. Entre aquells aspirants hi havia el jove Carles Baguer, que aquell mateix any ja supliria al seu oncle Francesc Mariner a l'orgue de la catedral de Barcelona.

225. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Sense foliar

226. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 616.

partida conforme hom havia «Pagado al Maestro de Capilla por la Música de la Misa mayor, y Procecion del dia de corpus sesenta y cinco reales».²²⁷ Així doncs, només arribar a la capella, Antoni Saborit va haver de fer una de les festes litúrgiques berguedanes per excel·lència. Poc temps de preparació va tenir si mirem les dates, ja que arribà el 6 de juny —un dia que segons el calendari de 1789 era un dissabte—, el dimarts següent ingressava a la confraria, i dijous 11 ja era Corpus. En menys d'una setmana un jove Saborit de vint-i-tres anys, va haver d'assajar tot el repertori que comportava aquesta festivitat, amb una capella que encara no coneixia i que, per la majestuositat de la litúrgia, de ben segur que era amb *tota la música*. Cal deduir, doncs, que no li faltaven ni capacitat ni experiència.

De juny fins a octubre Saborit cobrà de la Comunitat de preveres només en concepte de distribucions. Per tant, encara no havia estat ordenat sacerdot i, pel que sembla, el juliol de 1795 seguia en la mateixa situació.²²⁸ Al mes de novembre tornava a aparèixer al llibre del Clavariat: «Novembre: se ha despedido lo dia 3 de Novembre de 1789», sense especificar res més.

No conservem més dades del pas d'Antoni Saborit per la xantria de Berga i tampoc sabem si el seu accés fou per oposicions o no, com en el cas del seu predecessor Josep Saborit. Si tal com imaginem, les ordinacions que s'aproven el 1713 romanien vigents —ja que fins al 1794 no se'n feren de noves—, s'hi especificava que «al Mestre de Capella, y Organista elegidor ara sia per concurs de oposició, o per consessio axis com millor y mes convenient aparexerá».

A partir d'aquí, Saborit féu diverses oposicions per ocupar magisteris d'orgue, sobretot pel territori hispànic. Sembla que tenia un caràcter fort, la qual cosa potser va propiciar que intentés més d'un destí al llarg de la seva vida. El seu primer destí després de Berga fou l'organistia de l'església de Sant Esteve de la Selva de Mar.²²⁹ Allà hi residí des de finals de 1789 fins a principis de 1790, moment en què hi renuncià, i, per tant, hi va romandre molt poc temps, com en el cas de Berga. De fet, el febrer d'aquell mateix any, era un dels dos aspirants a la plaça de primer organista de la Catedral de Córdoba, una plaça que no es cobrirà i s'adjudicarà més tard a Andrés Lidón.²³⁰ Sí que obtingué, però, el magisteri a la catedral de Burgo de Osma (Sòria), on prengué possessió el 2 de juliol de 1790. Allà hi va restar fins el 1795, ja que al setembre guanyava la plaça a la catedral de Palència, on romangué fins el 1801, any en què, escollit entre vuit aspirants, s'instal·là a la catedral de Sevilla fins al final dels seus dies, el 24 de novembre 1811.

227. ACBR: *Comptes municipals*. S. XVIII-XIX. Comptes de l'any 1789. Sense foliar.

228. LÓPEZ-CALO, JOSÉ. «Saborit, Antonio», *DMEHA*, 9.

229. MARQUÈS, JOSEP M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 116, on Saborit consta com a *clergue de Vic*.

230. BEDMAR ESTRADA, LUÍS PEDRO. *La música en la Catedral de Córdoba, a través del Magisterio de Jaime Balios y Vila* [Tesi Doctoral]. Universidad de Málaga, 2007, p. 32.

Saborit havia de ser un reputat organista, les oposicions que guanyà comptaven amb un nombre considerable d'aspirants i el seu prestigi en la visura d'orgues es manifestà a través de la geografia propera als seus magisteris. Tanmateix, el seu caràcter l'hi va complicar força la vida arreu on va exercir.²³¹

Pere AUTER I GRANER (1790)

A partir del maig de 1788, després de la sortida de Francesc Sampere, el magisteri de capella berguedà semblava estar en un estat d'interinatge permanent; Josep Saborit hi va ser un any i Antoni Saborit, cinc mesos. El proper mestre de capella trigaria prop de tres mesos a arribar i, això no obstant, aquesta sensació de provisionalitat, no canviaria sinó tot el contrari. Com veurem, el successor d'Antoni Saborit pràcticament no arribarà a exercir el magisteri. Així doncs, en poc menys de dos anys, van ser tres els mestres de capella que van passar per la xantria de Berga.

El 7 de febrer de 1790, Pere Auter sol·licità al consell de la Comunitat ser admès al magisteri de la capella, previ examen fet per Esteve Guiu, el qual en aquells moment serà l'organista de la parròquia. Un cop feta la deliberació, la Comunitat l'acceptà i el perpetuà en el càrrec, especificant també les obligacions més bàsiques i remarcant que havia d'«ensenyar de cant als miñons que voldran apendrerlo». Amb aquests termes ho descriu el fragment del llibre de resolucions que hem localitzat a l'arxiu parroquial:

«Als set de Febrer del any mil set cens noranta, Convocats a so de campana com es costum y congregats en lo Arxiu de la Reverent Comunitat de Pbres de la Parral Iglesia de Santa Eularia de la Vila de Berga, Bisbat de Solsona ahon per semblants coses se costuman congregar. [...] Rnts S^{tes}: be tenen present V. R^{as}: que lo Rnt Pere Auter Pbre se ha presentat â nostra Comn^t explicant, que en atenció de vacar lo empleo de Mestre de Capella, se dignan a admeterlo per dit empleo en cas de judicar-lo hàbil, oferintse als examens que se disposessin esta Rnt Coni^t, com ja efectivament ha executat devant del Rnt Esteve Guiu Organista persona al dit fi destinada, com es de sentit se ademtra suposat que dit Rnt examinador ha fet relació de haverlo encontrat hàbil i per tant atés lo referit, y altrament resoldrà si se admetrà al dit Rnt Pere Auter per Mestre de Capella; y en atenció que aquest esta ordenat ab títol de empleo de Soxantre

231. En aquest sentit només cal llegir l'article citat del *DMEHA*, on s'especifiquen un munt de detalls al respecte, o algun altre article com el de José Enrique Ayarra, parlant de la seva etapa sevillana: «Lo que si sabemos es que era raro de carácter, y que sus particulares huelgas y salidas de tono le costaron continuos disgustos con el Cabildo y el pago de multas que la Catedral le imponía por su alterado comportamiento», cf. AYARRA JARNE, José Enrique. «La música de órgano española en el siglo XIX», *Real Academia de Bellas Artes de Santa Isabel de Hungria. Temas de Estética y Arte*, XXIV (2010), p. 310

de la Santa Iglesia Cathedral de la Seu de Urgell, y per dita raho no pot deixar aquella Residencia fins tinga congrua perpetua per a viure; Perço resolbra V. R^{cia} tambe si quedara perpetuisat en nostra dita residencia ates que ab los lucros y obvencions la tindra (mes que) bastant en esta, pues que acendeixen anualment a 150 ll moneda Barcelonesa mes que menos. No hi ha de tot lo dit cap queixa, fou resolt nemine discrepante, que los apareixia molt be quedas lo dit Rnt Pere Auter Pbre admès, y perpertuisat en esta Com^t ab los salaris lucros obvencions y demes que a semblants sels ha acostumat donar per esta Com^t assegurantli a major cautela la dita anual quantitat de 150 ll Bar. Ab la obligacio em però de haver de assistir lo Rnt espressat Pere Auter en lo Chor a totes hores canonicas, funcions, resos y demes se acostuma; ensenyar de Cant als miñons que voldran apendrerlo en lo lloch assenyalat per esta Com^t; y fer y complir exactament lo demes que per lo tal empleo li incumbesca y es estil de esta Rnt Com^t. [...] el denominat Rnt Pere Auter accepta de bona gana lo dit encarrech ab les obligacions modo y forma dalt dit, a que expressament consentí y promet en conseqüència portarse be [...] legalment en lo dit son encarrech y empleo en lo modo quedat expressat; baix obligació de tots sos bens y drets de present y venidors ab totas renunciaciones necessarias, y ab [...] agraphiments feu a esta Rnt Com^t.»²³²

Entre altres coses interessants, el document permet de conèixer que Pere Auter estava exercint de sotsxantre a la catedral de La Seu d'Urgell. Una dada que confirma l'article de Jordi Roig sobre la presència musical del segle XVIII a la catedral de La Seu d'Urgell, on el nom d'Auster apareix en diverses ocasions a les actes capitulars. El 12 de febrer de 1788 hi entrà com a sotsxantre. Malgrat constar com *Auster*, és el mateix Auter:

[Al marge] «Admisión de dos sochantres. Convocado el Cabildo, fué resuelto, [...] Que se admitan los dos So-chantres Fons, y Auster, con el salario de 225 ll. cada uno, con la residencia.»²³³

232. APSEB: *Llibre de resolucions* (nom factici). Fragment del llibre de resolucions que suposadament aniria de 1745 a 1791, del qual queden només els folis 414-449. El fragment correspon bàsicament a l'any 1790, tot i que també hi apareix alguna notació posterior, de 1806. Al final del fragment hi consta afegida en algun moment posterior de la història, suposadament obra d'algun arxiver, la següent nota: «Encara que aquest llibre se troban escrits alguns consells fins al any 1804, no obstant, lo llibre nou de consells comensa ja á 28 de Desembre de 1791. No he mirat si tots lo consignat en aquest llibre de aquí en avant se troba també en lo nou. Lo que ignoro es a hont son los consells celebrats des de 31 octubre del 1790 fins a 28 D^{brc} de 1791». Gràcies a aquest fragment reprenem el fil que havíem perdut dels llibres de resolucions, plens de dades ben valuoses per a l'objectiu del present estudi.

233. ROIG I CAPDEVILA, Jordi. «Presencia musical en la Catedral de la Seu d'Urgell, en la segunda mitad del siglo XVIII a través de sus actes capitulares», *Anuario Musical*, 59 (2004), p. 115-150.

El 28 d'octubre de 1788, vuit mesos després, se'l perpetuà en el càrrec. Aquí el seu cognom apareix escrit tant Auter com *Austér*. El document incideix que amb la perpetuïtat podrà ordenar-se sacerdot:

[Al marge] «Perpetuizacion de un Sochantre. Atendiendo quan necesarios son en la referida Cathedral los So-chantres para que los Divinos Oficios, y Horas Canónicas puedan cantarse con mas lucimiento, y los deseos de Pedro Auter, Acolito, que nos ha hecho presente de ser promovido â la alta Dignidad de Ministro del Al.mo; Fué resuelto por S.S.ria conceder, como concede â d.ho Auter la perpetuizacion en el irsirucudo (?) empleo de So-chantre en la referida Santa Igt.a, con el sal. de 120 ll Bars., y anuales, para que asi pueda dicho Austér ascender al estado de sacerdote, otorgándosele al efecto por V.ro Presidente en Cabildo la correspondiente Es.ra, y con las circunstancias de estilo.»²³⁴

L'última referència a Auter als llibres capitulars de La Seu data de l'abril de 1790, en fer la relació dels comptes anuals amb tots els individus de la Comunitat. Per tant, en aquells moments cobrava per l'any anterior. El maig de 1791, a la repetició de la mateixa relació de comptes, el seu nom ja no hi apareix, de manera que quan fa cap a Berga prové de La Seu d'Urgell i quan acabar la seva estada a la nostra vila, no hi retornarà.

La presència d'Auter la capella de Berga no va anar més enllà d'un o dos mesos. Arribats a aquest punt, cal que situar-se en els antecedents del que succeïa a la Comunitat berguedana just en aquell període: el bisbe de Solsona, Rafael Lasala i Losela,²³⁵ havia endegat el maig de 1789 un nou pla per a la unificació o reducció de beneficis residencials i places d'originaris, que Carles IV ratificaria el 24 de juny de 1790.²³⁶ Era un pla que, entre d'altres, afectaria directament als càrrecs de mestre de capella, organista i xantre. Tot això va provocar un munt de polseguera i literatura diversa, tant pel que fa als consells celebrats per la Comunitat, com pel que fa a l'extens epistolari creuat entre la mateixa Comunitat, el bisbe de Solsona i l'Ajuntament de la ciutat. Tothom hi va voler dir la seva. Més endavant entrarem en més detalls respecte a això, però pel que fa a Pere Auter cal dir que en va ser el primer damnificat. En una de les cartes, l'Ajuntament s'adreçà al bisbe per expressar el seu mal estar per com —a parer seu— estava implementant el decret d'una forma que consideraven arbitrària. En aquella hi apareix un paràgraf que aporta nova informació respecte a Auter:

234. *Id.*, *ibid.*

235. Rafael Lasala Losela, nascut a Vinaròs el 1716, fou bisbe de Solsona entre 1773 i 1792, any del seu traspàs.

236. APSEB: l'arxiu conserva diverses còpies d'aquest pla. Malgrat la ratificació del rei, el pla va ser derogat el 1805, moment en què la *Real Cámara* va voler retornar a l'esperit de les ordinacions de 1616.

«Que quando esta Villa havia logrado la satisfaccion de tener un Maestro de Capilla el mas proporcionado para esta Iglesia, atendidas todas las circunstancias, que fue el R^{ndo} Pedro Autér So-Chantre entonces de la Santa Iglesia Cathedral de la Seo de Urgel, y en el dia chantre de la del Pino de Barcelona, se vio este en la sensible precision de abandonar el Magisterio, a que se havia sido nombrado, y perpetuisado en el por esta R^{nda} Com^d, por que V.S.I. anuló aquel Nombramiento, por juzgar, que aquello era prevenir el juicio de la R^l Camara, por ser el Magisterio de Capilla Beneficio residencial, y no simple Plasa, y estar pendiente á resolucion del Rey N.S. el legitimo modo de supervision, qual se sirviere disponerla, segun decia V.S.I. con carta orden dirigida a los R^{ndos} Jura-dos Eccotos de esta dicha Com^d de fecha de 16 de Marzo del cadente que asi lo mandava executar.»²³⁷

Així doncs, tal com narra la carta municipal adreçada al bisbe, Auter va fer una estada brevíssima a la capella berguedana. El llibre de resolucions que permetria seguir fil per randa l'embolic generat en aquells moments a la Comunitat, passa del consell del dia 7 de febrer de 1790, moment en què començà l'episodi d'Auter, a l'agost següent. Per tant, de tot el període d'entremig no es conserva res detallat, la qual cosa dificulta poder donar una data exacta de la marxa d'Auter del magisteri. La carta del bisbe està signada el 16 de març —poc més d'un mes després de l'admissió d'Auter al càrrec— i, pel que diu l'Ajuntament, el bisbe no va esperar la resolució reial en aquest assumpte, la qual no arribaria fins a finals de juny d'aquell mateix any. En tot cas, les causes del bisbe, o potser de la mateixa Comunitat, per a revocar el nomenament d'Auter no es perceben amb claredat.

De fet, fins a principis de setembre no es començarà a parlar d'unes noves oposicions al magisteri i, per tant, s'establirà de nou la provisionalitat en el càrrec, el qual podria ser regentat pel mateix Guiu organista, o per algun xantre. Un nou tema que planteja la carta és l'afirmació que fa sobre Pere Auter «So-Chantre entonces de la Santa Iglesia Cathedral de la Seo de Urgel, y en el dia chantre de la del Pino de Barcelona». Per tant, dona per fet que en aquell moment, la carta datava de l'octubre, es trobava exercint de xantre a Santa Maria del Pi de Barcelona.

A finals de febrer de 1791, Auter oposà al monestir de Sant Joan de les Abadesses. El consell santjoaní del 24 de febrer resolgué fer les oposicions de la xantria el dissabte i diumenge següents.²³⁸ En el capítol extraordinari del 28 del mateix mes, es donava relació del resultat d'aquelles oposicions. Tot i que el fragment en qüestió es troba molt malmès pel pas del temps, es

237. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1790 (fragment), f. 428.

238. AMSJA: *Llibre de resolucions capitulars*, 1791-1805, f. 252. Sobre aquest punt, volem agrair les atencions i facilitats donades per a la consulta d'aquests documents per part de l'arxiver de l'arxiu del monestir el Sr. Joan Ferrer, responsable de l'edició de les esmentades *Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna. 1630-1859*, de les quals n'hem extret una valuosa informació.

dedueix que s'hi presentaren diversos candidats i que Auter en quedà elegit. A principis de març, la cúria de Vic concedia el benefici de Sant Miquel al xantre Pere Auter, tal com palesa el capítol extraordinari del cinc d'aquell mes de març.²³⁹ Auter apareix diverses vegades al llibre en qüestió, ja sigui pel nomenament de càrrecs dins del monestir, ja sigui per visurar juntament amb el mestre Brunells i l'organista Parella, l'orgue nou que construí l'orguener Joan Font, el maig de 1818.

A l'interior del llibre s'hi conserva un petit quadern amb les obligacions del xantre de cara a noves oposicions, on hi consta: «les obligacions que tindran que complir los señors opositors al benefici de Sant Miquel arcàngel [...] que te unida una soxantria o veu abultada, vacant per mort del reverent Pere Auter en 25 de març del corrent any de 1828».²⁴⁰ Aquest fragment dóna notícia de la mort d'Auter i del benefici de Sant Miquel arcàngel que ostentava, associat a la xantria del monestir. El seu substitut va ser Domènec Vilageliu.²⁴¹ D'aquesta manera, doncs, Pere Auter va ser xantre d'aquest monestir durant uns extensos trenta-set anys. Després de totes les peripècies esdevingudes al magisteri berguedà, finalment el temps donà la raó als qui, en el seu temps, havien expressat la seva disconformitat amb la decisió presa pel bisbe en aquells moments.

El llibre d'òbits de la parròquia de Sant Joan i Sant Pau de les Abadesses donava fe que

«Als 25 de març morí de mort repentina lo R^t Pere Auter Comensal, y Sochantre de la present Colegiata de St Joan las Abadesas. Fill llegitim y natural dels conjuges difunts Rafael Auter, y Fran^{ca} Graner tots de la Vila de Puigcerdá Bisbat de Urgell, y lo dia vintisis fou sepultat son cos en la sepultura de la R^t germandat, y se li han celebrat los funerals acostumats en los dies 26, 27, y 29 dels sobredits mes y any.»²⁴²

D'aquí encara se n'extreu nova informació de caràcter familiar: era fill de Rafael Auter i Francesca Graner, tots dos de la vila de Puigcerdà. Amb això, doncs, es clou el cicle vital de Pere Auter.

239. AMSJA: *Llibre de resolucions capitulars*, 1791-1805, f. 253.

240. Entre els folis 353 i 354, tal com refereix Joan Ferrer al llibre d'*Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna. 1630-1859*.

241. Domènec Vilageliu, nat el 1789, segurament a Vic, obtingué la plaça de Baix a Girona el 1814, presidia l'oposició Rafael Compta. El novembre del mateix any anà a Vic a rebre la tonsura i s'hi queda com a xantre, renunciant a la plaça de Girona, cf. PINYOL I BALASCH, Jaume. «Rafael Compta, músic vigatà oblidat», *Ausa* XXVI, 174 (2014), p. 1153-1169. Vilageliu ja havia estat substitut de xantre entre 1808 i 1809; el 1831 renuncià a la xantria que havia obtingut el 1828, segons es desprèn de les actes i resolucions de Sant Joan de les Abadesses.

242. AMSJA: *Llibre d'òbits*, 1697-1854, exèquies celebrades a l'església del monestir (Col·legiata), f. 68.

Francesc SAMPERE (1790-1791)

Enmig de tot l'enrenou del nou decret del què parlàvem ara i de les conseqüències que se'n generaren, tornava a entrar en escena el mestre de capella Francesc Sampire, el qual dos anys i mig enrere ja havia residit a la capella per un període de cinc anys i cinc mesos. El bon record que deixà la seva anterior estada en la Comunitat es féu palès en els elogis de la proposta presentada al consell del 14 d'octubre d'aquell any 1790:

«Be consta a V. R.^{as} la habilitat de solfa, y la bona conducta en costums, vida exemplar, y bona conversació del R.^{nt} Francisco Sanpere P.^{re}, y la aplicació per lo bon desempeño, y lluïment en las funcions del Cor, y de musica, y ensenñansa de solfa als miñons, tot lo temps que fou Mestre de Capella de la dita Comunitat [de Santa Eulàlia de Berga]: Per tant proposo a V. R.^{as} si convenen en donarli a entendre de venir a fer la Oposicio per dit Magisteri vacant, y en cas de (reixir?) habil en virtud dels exament y proveir per V. R.^{as}. del dit empleo, V.^{as} R.^a li prometian donar quiscun any, á mes de les quotidianes distribucions, y missas, y demes emoluments, y obtencions, que percebeixen los demes Residents cinquanta lliures Barcelonesas quiscun any a saber 25 ll en lo mes de Juny, y las restants 25 ll en lo mes de Deseembre, en lo Internt que lo Comu sollicitara, y lograria de la Superioritat lo que antes de la dotació dels emoluments de dit comú, acostumava aquest donar al Mestre de Capella en ajuda de cost de son treball. En qual cas de lograrho cessara a esta com.^t donarli las sobreditas 50 ll. Per lo tant se determinara a V. R.^a. Donant quiscun son vot. La Resolució dels sobredits Rents fou, que catorse de ells convingueren dient que si: los restants, set, suspengueren lo vot, fins se haguessin aconsellat.»²⁴³

Es decidí, doncs, tirar endavant les oposicions que esperaven des de feia temps a la Comunitat de preveres. El decret deixava clar que per cobrir les places de mestre de capella, organista i xantre, «llamará la Comunidad por edicto á concurso, y eligira, segun le està concedido por el Decreto de nro Antecesor los que fueren declarados mas habiles por los examinadores, habida tambien razon de su conducta, u costumbres; y con el nombramiento de la Comunidad se presentaran ante Nos, y nros Successores paraque examinados de su idoneidad para ascendir á los Sagrados Ordenes, se les haga la institucion canònica en calidad de Beneficiado de dicha Iglesia».²⁴⁴ El bisbe de Solsona, el 30 d'agost manava a la Comunitat d'executar, el més aviat possible, el nou pla de reducció i els demanava també d'expedir l'edicta pels concursos d'examen «de solfa, cant gregorià i altres particulars per als tres càrrecs musicals de la capella.

243. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1790 (fragment), f. 427.

244. APSEB: *Copia del Decreto de Reduccion de la Comunidad de Pbros de Sta Eulalia de la Villa de Berga, puesto en execucion á los 24 Diciembre del año 1790*. Document per catalogar i sense foliar.

Arribats a aquest punt, la Comunitat escriví al bisbe, el 10 de setembre, per aclarir la situació d'Esteve Guiu, a fi de sortir de dubtes i d'actuar encertadament abans de formalitzar la convocatòria de les eleccions. En el moment en què Francesc Sampere havia entrat per primera vegada, Guiu havia passat del càrrec de mestre de capella al d'organista, sense previ examen. Això comportava problemes de cara a les noves eleccions, ja que ocupava una de les places beneficials susceptibles de ser oposades i sense reconeixement oficial. Quatre dies més tard, el bisbe responia epistolàriament, que «lo esencial tocant al Rndo. Estevan Guiu» és haver-se ordenat amb el títol de perpetuació a la Comunitat a partir de la plaça de mestre de capella i que passaria al magisteri de l'orgue —amb el consentiment de la Comunitat— quan aquesta es quedés sense organista, per ser aquest càrrec de primera necessitat en una clerecia. Per tant, el bisbe trobava indiferent que es quedés en una plaça o en una altra, i deixà que fos la Comunitat qui decidís el més convenient. Un cop presa la decisió, el bisbe proposà que Guiu es presentés a la cúria solsonina per fer-li col·lació del benefici corresponent.

A partir d'aquí, les queixes des de l'Ajuntament i l'encreuament de cartes entre els tres estaments durarà des de principis de setembre fins a les portes de les oposicions. En una carta adreçada a la Comunitat del 27 d'octubre, l'Ajuntament —aconsellat pel bisbe— acceptà que Guiu es quedés d'organista i, per tant, un cop superada la «dificultad, que havia motivado la suspension del concurso de la Maestría de Capilla, espera este Ayntam^{to}, que la R^{nda} Com^d dispondra desde luego, que se ejecute el expresado concurso, mientras que se hallan presentes en esta Villa los Maestros Examinadores, y Opositores». ²⁴⁵ Així, l'endemà d'aquesta carta, el 28 d'octubre, se celebraren les oposicions de mestre de capella i de xantre. El tribunal examinador el formaren Lluís Galceran —antic mestre de la capella berguedana entre 1765 i 1767, en aquell moment mestre i organista de Sant Esteve de Bagà— i Diego Miroso, organista i mestre de capella de Sant Miquel de Cardona.

En el consell del 31 del mateix mes, la Comunitat comunicà els resultats de les oposicions i elegiren, *nemini discrepante*, Francesc Sampere. Com ja sabíem, Sampere venia de la parròquia de Sant Cugat del Rec de Barcelona, el lloc on va anar quan marxà de Berga. Se l'hi concediren el benefici setè de Nostra Senyora unit a l'octau de la mateixa invocació de lliure col·lació, en aquell moment vacant, el patronat del qual pertanyia a la Comunitat per concessió reial. Com dèiem suara, en aquelles oposicions també s'hi va escollir xantre, plaça que obtingué Anton Pons clergue, xantre i comensal de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses. Curiosament, Anton Pons en deixar vacant la xantria del monestir de Sant Joan de les Abadesses esdevindria l'antecessor de Pere Auter.

245. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1790 (fragment), f. 434.

Seguint el fil cronològic, amb data de 19 de novembre del mateix 1790 es conserva una nova carta del bisbe Francesc Lasala, adreçada a la Comunitat de preveres, felicitant-se pel desenvolupament de les oposicions. Parlant de Sampere, manifestava estar molt content «por la unanimidad, y por las belles circunstancias que acompañan al Sugeto». Pel què fa al xantre, també expressava no estar menys satisfet «habiendo recaido en sugeto originario, y gradciado por los Sres. examinadores en primer lugar». Amb aquesta afirmació palesava que, malgrat venir del monestir de Sant Joan de les Abadesses, Anton Pons era en realitat fill de Berga. I prosseguia:

«Veo las buenas intenciones del III^{re} Ayuntam^{to} en pretender añadirle al R^{do} Fran^{co} Sampere la cantidad de cinquenta libras para con ello lograr que rija esta Capilla para el mayor lustre de ella; però devo significar las dificultades que me ocurren acerca de ello; lo uno es, que no es seguro el logro de la aprobacion de la superioridad, y que esta, quando menos, se difiera notable tiempo; y en el caso de no lograrse, quedaria gravada la Comun^d con esta contribucion: otra es, la emulacion, y competencia de Chantre, y Organista, que son empleos mas cansados, que el de Maestro de Capilla, pues aunque de esto nada he oído, puede con todo tenerse, no haciendose cargo de la mui especial habilidad del Maestro de Capilla; y finalment no habiendo sido unànime la resolucion, como parece lo exigent las de este genero, pudieran reclamar contra ella los que no la consintieron, ô votaron en contrario.»²⁴⁶

Segons es desprèn del contingut de la missiva episcopal i en sintonia amb el que demanava la Comunitat en el consell on es proposà el retorn de Sampere, en aquells moments hi havia la voluntat de retornar al sistema d'abans, en què l'Ajuntament pagava de l'erari públic el sou de mestre de capella i també el d'organista, tal com hem vist, sobretot, durant els dos primers terços del segle XVIII. Per tant, en algun moment es va deixar de fer i en aquell moment ho van voler recuperar.

Les oposicions de Sampere a Berga, encara portaran cua cinc mesos després. Aquella vegada la polèmica arribarà fins als cercles musicals eclesiàstics barcelonins, uns desafortunats comentaris del tribunal examinador sobre l'examen practicat per Sampere, van aixecar molta polseguera entre els prohoms compositors, els quals feren una aferrissada defensa en favor de l'opositor. El document que es conserva a la Biblioteca de Catalunya és la còpia d'una carta dirigida per un amic —imaginem que Francesc Queralt— a Sampere, «amb la qual queda defensat dels errors que injustament se li posaren en la Oposició al Magisteri de Musica de la Vila de Berga».²⁴⁷ El document, a banda d'expressar l'objectiu primordial de posar-se al cos-

246. APSEB: Carta del bisbe de Solsona de 19 de novembre de 1790. Document espars sense catalogar.

247. BC: M 593/16 (CP: M 932-933).

tat de Sampere, aporta dades interessants per a la capella berguedana. A la primera plana s'especifica com s'ha de tractar el text del Salm *Exultate Deo* en cada un dels seus fragments, que l'escriptura ha de ser a vuit veus —per a tiple [1/2], contralt i tenor al primer cor, i tiple, contralt, tenor i baix al segon cor—, i que l'entrega de la composició s'ha de fer dins les vint-i-quatre hores següents, amb l'esborrany passat a net. A més a més, el document brinda un munt d'exemples musicals —de compositors i oposicions diverses— per exemplificar els retrets de l'amic de Sampere al tribunal. Primerament, transcriu el salm sencer fet a Berga, amb les correccions dels examinadors. A continuació redacta la carta amb la transcripció d'exemples, fins i tot del mateix Sampere, com ara el treball que aquest presentà a les primeres oposicions a Santa Maria del Pi de Barcelona, just abans de la seva primera vinguda a Berga: «Tengo bien presente la oposicion q^e en 1782 hizo V^m al Magisterio del Pino». L'inici de la carta ja deixa meridianament clara la postura de l'amic:

«Muy S^r mio y Amigo: amo estar persuadido de hacerse V^m el cargo q^e â vezes quien menos entiende mas censura y assí mismo q^e las obras de Hombres inteligentes, y, perítos son tambien â vezes cometidas al examen de Zoylos²⁴⁸ ignorantes por quienes son injustamen^{te} tildadas, no me quedára consuelo en lo en lo q^e â V^m le ha susodido en la Oposicion al Magisterio de Capilla Música de la Villa de berga, con haverle tildado los examinadores sin ton ni son, la composicion q^e le demandaron; però com el desempeño de V^m sea notorio, Y bien acreditado, ha quedado mas llustrosa la obra borrada, q^e dejada intacta; y no lo tenga V^m esto por paradoxa q^e se lo hare ver claro considerando q^e el borrón mal puesto, aviva mas el apredio de lo q^e esta bien ordenado, y en concepto de los sabios todo aquel lunar se haze irrisorio con gages de espanta tontos.»²⁴⁹

Un cop acabada la llarga exposició de tot plegat, acaba dient:

«consideramos q^e las notes q^e los R^{dos} Luis Galseran, y Diego Miroso Pbrs examinadores pusieron en el Psalmo de la indicada oposicion del R^{do} Sanpere, son enteram^{te} despreciables por separarse de las reglas de la Armonia, y su ajudada composicion. Assi lo sentimos en Barna a los 22 dias del mes de Marzo del año 1791.»²⁵⁰

Seguidament, firmen la carta: Francesc Queralt, prevere i mestre de capella de la catedral de Barcelona; Josep Pujol, clergue i mestre de capella

248. «Zoilo», segons MARTÍ, BORDAS Y CORTADA. *Diccionario Castellano-Catalán-Latino-Francés-Italiano* (Barcelona: Imp. A. Brusi, 1842-1848, vol 3, p. 883): «Nombre que se aplica hoy al crítico presumido y maligno censurador o murmurador de la sobres ajenas.»

249. BC: M 593/16 (CP: M 932-933).

250. *Id.*, *ibid.*

jubilat de la catedral de Barcelona; Joan Nogués, prevere i mestre de capella dels Sants Just i Pastor de Barcelona; Pere Joan Llonell, prevere i mestre de capella de Nostra Senyora del Pi; i Josep Duran, mestre jubilat de la capella del Palau de la Comtessa. En resum, un estol d'alts càrrecs i reputats mestres del moment. Poca broma, tot l'enrenou d'unes oposicions berguedanes que, finalment, no van fer que Sampere allargués la seva estada a la capella més enllà del mes de gener o febrer de l'any següent, moment en què apareix ja el penúltim mestre de capella del segle XVIII. Aquest sí, amb una mica més de perspectiva temporal i per tant, el final de la provisionalitat del càrrec que semblava instal·lada a Berga aquells dos últims anys.

Finalment Francesc Sanpere marxaria de Berga, probablement, el febrer de 1791. Oposità a Santa Maria del Pi aquell mateix any, on, en aquella ocasió, obtingué el magisteri; allà residiria fins al final dels seus dies, el 12 d'abril de 1824. Baltasar Saldoni, que encara en va ser deixeble, va fer una ressenya d'aquella efemèride amb la seva mirada de l'últim terç del segle XIX:

«Fué muy profundo y sabio en la composición, pero sus obras carecían de melodía, según recordamos nosotros cuando fuimos discípulo suyo de solfeo, pocos meses antes de irnos al colegio de Montserrat. [...] aunque sin genio el maestro Sampere, pero muy conocedor y científico en el arte, tuvo muchos discípulos que le dieron gran fama y que ocuparon bastantes magisterios de catedrales.»²⁵¹

A l'Arxiu del Monestir de Montserrat es conserven dues llibretes amb exercicis corregits per ell mateix, cosa que corrobora el vessant pedagògic de què parlava Saldoni.²⁵²

Vicenç ALZINA I VALLS (1791-1795)

El substitut de la segona estada de Francesc Sampere a Berga fou Vicenç Alzina (Sabadell, ca. 1767²⁵³ – Olot, 1816). Era fill de Francesc Alzina i Miquel, teixidor de lli, i de Magdalena Valls i Padró. Els avis paterns eren

251. *DBBEME*, II, p. 266.

252. CODINA I GIOL, Daniel. «Petites dades biogràfiques i historiogràfiques de músics catalans dels segles XVIII-XIX», p. 115-129.

253. A Sabadell no hem pogut localitzar el llibre baptismal que proporcionaria la data de naixement d'Alzina. En morir el 1816, al llibre d'òbits hi consta que tenia cinquanta-un anys; els càlculs, doncs, donarien la data de naixement a l'entorn de 1765, però el matrimoni dels seus pares data del maig de 1766, per la qual cosa ens sembla més plausible la data apuntada. Pel que fa a l'escriptura del seu cognom, a les fonts documentals i musicals de l'època, apareix sota les formes Alzina i Alsina; tanmateix, la primera és la que reconeix el Catàleg d'Autoritats de Noms i Títols de Catalunya.

Enric Alzina, abaixador,²⁵⁴ i Maria Miquel; els avis materns, Joan Valls, ferrer, i Magdalena Padró,²⁵⁵ tots de Sabadell.

Malgrat ser fill de Sabadell, el cert és que prèviament al magisteri berguedà, Alzina feu estada a la ciutat comtal durant força temps.²⁵⁶ Fou escolà de cor a la basílica de Santa Maria del Pi, on s'iniciaria en l'estudi de la música. Més tard fou patge-criat al servei del canonge Lleonart de la catedral de Barcelona, cosa que li permeté seguir estudiant un cop canviada la veu.²⁵⁷ El 1786 es presentà, sense èxit, a les oposicions de contralt a la mateixa Basílica del Pi. Exercí de xantre a l'església parroquial de Sant Cugat del Rec de Barcelona i al monestir de Sant Felip Neri de la mateixa ciutat on, a més, en fou l'organista; i, encara, el 1790 —un any abans de les oposicions a la capella de Berga— optà a la xantria de Santa Maria del Mar. Si imaginem que, aproximadament entre l'edat de set o vuit anys hauria esdevingut escolà de cor, en total, hauria estat més d'una quinzena d'anys a Barcelona i, per tant, hauria desenvolupat la seva educació musical durant un nombre similar d'anys. Un cop acabat el periple barceloní, Alzina féu cap a la capella berguedana.

Reunida la Comunitat de preveres en el consell del 2 de març de 1791,²⁵⁸ aprovà per votació concedir el magisteri de cant a Vicenç Alzina. En el contingut d'aquell consell, es fa esment del veredict, dictat pels examinadors i llegit el 28 de febrer, de les oposicions celebrades els dies 24, 25 i 26 d'aquell mateix mes.²⁵⁹ Els examinadors foren Lluís Galceran, organista de la parròquia de Sant Esteve de Bagà, que ja ho fou en les darreres oposicions de Sampere, i Esteve Guiu, organista de la comunitat berguedana.

Al fons musical de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot s'hi conserven dos manuscrits que, durant força temps, ens havien fet pensar que Alzina havia fet dues oposicions a Berga. Es tracta del «Villansico a

254. *DIEC*: Abaixador/a: «Persona que abaixa, que talla i iguala el pèl o les fibres d'un drap.»

255. AHS: *Fons Notarial. Manual de Pau Puigjaner*, 1766, f. 92-94. És del Capítol matrimonial de 21 de maig de 1766, entre Francesc Alsina i Magdalena Valls, d'on n'hem pogut extreure aquestes dades.

256. cf. BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)*. D'aquesta interessant tesi hem extret la informació de l'etapa barcelonina d'Alzina.

257. Els escolans de cor més prometedors, un cop mudaven la veu, podien entrar com a patges al servei dels prelatos de la ciutat, cosa que els permetia continuar els estudis, esperant, sense preocupacions econòmiques, introduir-se en el món musical, cf. BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)*, p. 119.

258. APSEB: *Llibre dels consells*, 1791-1877. Llibre en estat pèssim de conservació en una bona part. Les humitats han fet quasi il·legibles molts fragments d'aquest consell en qüestió.

259. La mala conservació d'aquest foli fa impossible saber si hi van haver o no més candidats.

4^{tro} Con Ves Ocs y T^{rs} q^e yso Vicente Alzina Clerigo por la Oposicion del Magisterio de Berga. Año de 1791»,²⁶⁰ i de l'«Aria con Violines y Baxo obligado de Fagót. Por la oposición de la chantría de la Villa de Berga â 26 de Marso del anyo del S^{or} de 1794. M^{tro} Alsina.»²⁶¹ Finalment, gràcies al coneixement del consell que esmentàvem fa un moment i a altres informacions diverses localitzades als arxius berguedans, vam poder esclarir que només hi va haver una única oposició el 1791, en la que Alzina va guanyar. Pel que fa a l'escrit de la coberta de l'ària, no quadren ni el mes ni l'any amb aquestes oposicions. Pel que fa al dia, podria ser un error del mateix Alzina al moment d'escriure l'examen, en datar-lo el 26 de març, quan de fet les oposicions es van produir en el decurs de tres dies del mes de febrer, un dels quals era el 26.

Si s'observa amb deteniment l'escriptura de l'any 1794 en el manuscrit, sembla com si fa l'últim número hagués estat rectificat *a posteriori*, de tal manera que hom afegís dues ratlles a l'1 original de 1791 per convertint-lo en un 4. Cal dir també que aquesta ària conté dos textos. D'una banda, el propi de les oposicions, que entre altres coses diu: «Assimismo y^o contemplo que pues de Eulalia en el templo concluyo mi oposicions, pidiendo su proteccion la chantria e de lograr», un text gens adient per a ser cantat en un acte litúrgic; i, de l'altra, un text afegit a posteriori, molt probablement el 1794, amb l'incipit «O Rey de mi corazon». A més a més, es conserva igualment un altre manuscrit datat el 1799,²⁶² dins l'etapa que regentarà el magisteri olotí, que correspon a un recitatiu i una ària a la Mare de Déu del Tura, amb l'incipit «Canta Olot en voz festiva», la música de la qual concorda amb la del manuscrit de les oposicions, llevat petites modificacions de la part instrumental. Creiem, doncs, que la confusió esta aclarida.

Alzina començà a residir a la Comunitat el 5 de març, per la qual cosa «se li acredita per ditas distribucions, deduit lo que li pagarà ab fruits, quan será Sacerdot».²⁶³ També se l'hi otorgà un benefici. Al llibre de pòlisses s'hi anotaren també els comptes anuals particulars d'Alzina, sent dos els conceptes que hi figuren cada any: el pagament per les quatre terces i per les matines de Nadal. El 1792 «per la gratificacio se li doná quant vingue â Oposicions del Magisteri, que deu restituir, 11 ll. 18 [sous] i 1 [dinners]». Un mes després d'entrar a residir ingressà a la Confraria de Santa Eulàlia:

260. SEO: Au-142, cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012, p. 72.

261. SEO: Au-101, cf. *id.*, p. 52.

262. SEO: Au-100, cf. *id.*, *ibid.*

263. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 254 i 256.

«Dia 5 de Abril de 1791 Vicens Alsina Clergue Mestre de Capella se ha posat á la confraría de Sta. Eularia de la Vila de Berga eo dels difunts, y pagara lo ingres quan lo aura guanyat. 8 ll.»²⁶⁴

La seva mare Magdalena Valls ho faria el 21 d'octubre de 1794, en condició de vídua i habitant, en aquell moment, de la vila de Berga. Era, com hem vist, un fet prou habitual que els progenitors seguissin el fill eclesiàstic. En el cas de la seva mare, ho va fer fins al final dels seus dies, ja que morí a Olot el 4 d'abril de 1798,²⁶⁵ durant l'època en què Vicenç Alsina regentava el magisteri d'aquella ciutat. En el seu òbit hi consta que comptava 63 anys i que fou enterrada l'endemà a l'església de la Mare de Déu del Tura. Imaginem que també el deuria seguir a Mataró, on va residir entre l'etapa berguedana i l'olotina.

La vinculació d'Alzina amb la Comunitat es pot seguir a través dels seus comptes, ja que sense ser encara sacerdot, només cobrava les distribucions. Alzina arribà a Berga sent clergue, aviat però degué rebre el diaconat, ja que l'última obra d'aquesta època que ha perviscut d'ell la rubricà com a tal. Quan van arribar al magisteri d'Olot ja era prevere, per això deuria rebre l'ordenació sacerdotal durant l'etapa mataronina, entre Berga i Olot.

Els comptes municipals segueixen la tònica d'aquells últims anys del segle XVIII, en què no apareixien noms propis, a més a més, però, amb la sospita que no hi havia pactes establerts entre el comú i l'església en concepte de sou, ni pel mestre de capella ni per l'organista, tal com havia succeït durant bona part del segle. Malgrat el que hem exposat en el cas de la darrera estada de Sampere, on llegíem la disposició de l'Ajuntament de *premiar-lo* amb 50 ll. anuals, sembla que la idea no prosperà ni en aquell moment ni en els temps del seu successor.

Segurament, els pagaments a Alzina per part del comú eren per funcions musicals puntuals, tal com s'estipulava a les noves obligacions,²⁶⁶ establertes en les constitucions del 15 de març de 1794:²⁶⁷ «Està obligat a fer ab tots los individuos de la Capella las funciones de musica demanarà lo Iltre. Ajuntament, Confrarias, Barris de la Vila i Persones particulars segons estil». Aquelles noves constitucions l'obligaven també a tenir escola pública i a preparar de 2 a 4 escolans de cor, així com d'ensenyar-els-hi composició

264. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia*. Ingressos, 1676-1794, f. 628.

265. ADG: *Llibre 9è d'Òbits de la Parroquia de Sant Esteve de la vila d'Olot*, 1793-1809, f. 76.

266. APSEB: *Expedient Reig* 1891. Document per catalogar. En aquest expedient del mestre de capella Joan Reig —el qual exercirà de mitjan s. XIX a principis del XX— exposava un seguit de queixes sobre el seu càrrec i aquelles obligacions de 1794, que transcriví, les quals l'hi serviren per rebatre les seves tesis. És gràcies a aquella circumstància coneixem aquelles obligacions.

267. Algun document les esmentava amb data de 28 d'abril o, fins i tot, de 29 de març del mateix any.

juntament amb d'altres nois que en vulguin aprendre. Estava obligat a tenir els papers necessaris pel lluïment de misses i completes amb els villancets corresponents. Igualment, ha de compondre un ofici per la festa de la patrona Santa Eulàlia tots els anys, així com dues àries o villancets pel novenari d'aquesta festivitat, altres dos per la festa de Corpus, dos més per al novenari de la Concepció i també en el cas que creés alguna nova festivitat. Calia cantar amb *tota la música* —és a dir, amb instruments— l'ofici del dissabte anterior a l'octava de Corpus. A les obligacions també s'hi anotava que «en lo cas de deixar dit empleo de cualsevol modo que sia, está obligat entregar á la Comunitat los papers propis de la Capella, y los que haurá treballat.»

El 20 de març d'aquell any, Vicenç Alzina va fer una reclamació a la cúria solsonina explicant que, donada la feina que tenia, no l'hi quedava temps per compondre:

«Sabe muy bien esta Rda. Comunidad cuan gravosa y pesada es su residencia, en tanto que los mas de los dias se cantan cuatro o cinco oficios, sin Tercia, Sexta y Nona, se entra al Coro por las ocho de la mañana y se sale á las once; inmediatamente queda al Maestro la obligacion de subirse al estudio para la educacion de los Muchachos, por la tarde á las dos horas Visperas y muchos dias Maitines, quando de Santo, quando de Difuntos, y despues á la escuela; De suerte que detrahido al Maestro el tiempo del rezo y recreo natural, no le queda tiempo para componer, á ménos de quitárselo del descanso de la noche. A vista de lo que, parece seria mas conforme (y se practica así en varias y casi en todas partes) de que al Maestro de Capilla se le diese presencia en la Residencia para los precisos dias que necesitase para componer; a más de aquella, que como á otro de los individuos de la Comunidad le es permitida, y señaladamente en éste país donde por simismo se ha de copiar lo que compone, por no hallarse sujetos que sepan hacerlo.»²⁶⁸

Davant d'aquella reclamació, el fiscal eclesiàstic accedí a la seva petició el 29 de març:

«En vista de éstas obligaciones u cargos precedentes y de que son atendibles y justos algunos reparos que en su representación espresa el Maestro de Capilla, decimos que debemos aprobar y en efecto aprobamos las referidas obligaciones y cargos que al Maestro de Capilla, Organista y Chantre se imponen, á escepcion de que el dicho Maestro de Capilla no le deberá ejecutar la de enseñaza á leer á los Monacillos ni tampoco la de asistir al Coro para la participacion y lucro de las distribuciones, siempre y quando se ocupe en disponer los papeles necesarios, ya que està obligado por este mismo arreglo para

268. APSEB: *Expedient Reig* 1891. Extret del mateix expedient, en parlar de Vicenç Alzina, per justificar aquesta necessitat de falta de temps per a compondre que el mateix Joan Reig patí durant el seu magisteri berguedà (1859-1906).

el mejor lucimiento de las funciones de su Capilla, ó de otro modo en utilidad evidente de la Iglesia».²⁶⁹

Durant l'estada d'Alzina a la capella de Berga s'esdevingué l'anomenada Guerra Gran. Aquest fet afectà especialment Catalunya per la seva situació fronterera amb França, contra qui Espanya declarà la guerra el març de 1793. A conseqüència d'aquests fets bèl·lics es decidí baixar la marededéu de Queralt, tant per protegir la imatge de possibles desperfectes o d'una pèrdua irreparable, com sobretot per demanar a la Verge que intercedís en la protecció dels berguedans, entregats del tot a la seva devoció. Així, tant la documentació municipal com l'eclesiàstica es feren ressò en primera instància de la petició al vicari general de Solsona —en aquests moments la seu episcopal romania vacant— perquè concedís el trasllat de la imatge del Santuari de Queralt fins a la parròquia de Santa Eulàlia, dins de la ciutat. La Comunitat de preveres, en un consell de principis d'octubre d'aquell any, acceptà la petició que l'hi féu l'Ajuntament de participar activament en el trasllat, tant en la processó de baixada com en tots els actes litúrgics que se celebrarien, a l'entorn de la marededéu, durant molt de temps a la ciutat i en especial a l'església parroquial, on quedà custodiada la Imatge. Així, «se resuelve, nemine discrepante lo dit descenso per lo día 23 de dit mes».²⁷⁰ El Manual d'actes de l'Ajuntament, va fer una detallada descripció d'aquest descens del 23 d'octubre: en arribar a Berga, pel portal de Saragossa una munió de gent acompanyaven l'arribada de la marededéu, que venia en processó des del seu Santuari, «y acompañant los restantes individuos de tots los dits cossos ec^{chs}, y seculares ab tot los de la Capella de Música, y tran multitudes de personas [...] posant la Verge sota talem, y entonant lo Mestre de Capella aquell indicat Hymne de Ave Maris Stella acompanyant la Música se dirigí la professó ab tant bon arreglo, decencia, profunditat, compungcio, sospirs y llàgrimes dels concurrents, que haurien eternit lo cor mes dur, â la d^a Igla Paq^l».²⁷¹ Aquesta descripció que feren dels fets els notaris Joaquim Claris i Josep Sarraís, denotaven el marcat sentiment religiós de la societat civil a les acaballes del segle XVIII. No és d'estranyar doncs, que l'església i evidentment els seus cossos musicals estiguessin en la primera línia d'aquells esdeveniments, com sempre que hi havia ocasions tan especials, ja que la parròquia és en aquells moments un eix de vertebració de la vida popular. Durant l'estada de la marededéu a la parròquia s'esdevingueren un seguit de celebracions, *solemnes oficis amb música*. Els dotze primers dies, n'hi hagué diàriament. Però també més endavant, en l'episodi de *febres pútrides* —febres molt contagioses— a finals d'any i encara fins al febrer del 1794, aprofitant que la Imatge encara era a Berga,

269. *Id.*, *ibid.*

270. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 29-31.

271. ACBR: *Manual dels Actes del Comú*, 1790-1799, f. 234-238r.

es continuaren fent un reguitzell de nous actes religiosos i oficis solemnes, en què de nou la capella de música tingué un paper destacat. Igualment, per festejar la reconquesta de la Cerdanya i l'acabament de la guerra, l'estiu del 1795, també es reeditaren els grans oficis i professions. Evidentment Vicenç Alzina, màxim responsable de la capella de música, estava al capdavant de totes aquelles celebracions musicals.

Així doncs, el 22 de juliol de 1795, amb la pau de Basilea es posava fi a la Guerra Gran. Un cop passat el perill, l'11 d'agost l'Ajuntament i la Comunitat de preveres decidiren iniciar el retorn de la imatge al seu santuari, motiu pel qual s'organitzen de nou vuit dies de festes en honor a la marededéu abans de la tornada, que s'acordà celebra el 8 de setembre. I aquí és on entrà de ple el protagonisme del mestre de capella, atès que per aquella ocasió compongué el seu «drama, al·legòric» (a partir d'ara «oratori de Queralt») conjuntament amb Ramon de Tord i de Pedrolo, un prohom berguedà que en féu el text.²⁷² També Ramon de Tord, va redactar el 1792, unes primeres *últimes voluntats* en què incidia notablement en la capella de música i en tot el que havia de realitzar musicalment en les diverses funcions litúrgiques i festives anuals.

Continuant, doncs, amb l'Oratori de Queralt, a la portada del manuscrit Alzina hi escriví:

«*Quasi plantatio rosae in Jerico*. Drama, alegorico â la tralacion de M^a SS^{ma} de Queralt â su Santuario. La letra compuesta por Don Raÿmundo de Tord, y la Musica por el Maestro de Capilla de la Misma Villa R^{do} Vicente Alsina Diacono, el año 1795, a 8° de S^{bre}.»²⁷³

Al Llibre Verd²⁷⁴ de l'Ajuntament de Berga s'hi conserva una detalladíssima descripció de l'organització de cada un dels dies festius: «Encarreguen a Dn. Valentí de Ferrer perquè cuidés de la Música, en vista de lo

272. Utilitza com a fil conductor la ciutat bíblica de Jericó, ciutat de la plana del Jordà, prop del mar Mort, que representa allò tan desitjat, aquella pau i tranquil·litat de la *Terra promesa*. Segons el relat bíblic, Josuè (ajudant i successor de Moïses) i els Israelites van conquerir Jericó en entrar a Canaan, terra promesa per Déu a Abraham (Gn 12:5-7) i als pobles d'Israel (Nom 13:1-2). Jericó era, per tant, el primer punt de la *Terra promesa* un cop acabada la ruta de l'exode d'Egipte a l'altra banda del riu Jordà, cf. Js 6:1-21. És fàcil d'imaginar que, per als berguedans que el 1795 acabaven de passar la Guerra Gran, aquest text pogués colpejar-los en el més íntim per les similituds que s'hi endevinen.

273. BC: M 769/49 (CP: 861). Aquesta obra va ser el detonant que ens va decantar a iniciar, el 1995, l'estudi de tota la capella de música berguedana —en aquells moments era l'única referència que teníem de la seva existència— i que ara conclou amb la publicació d'aquest estudi que teniu a les mans.

274. ACBR: *Llibre Verd*, 1680-1882. Llibre emblemàtic de la ciutat, on es detallen esdeveniments transcendents per a la ciutat al llarg dels dos segles que conté, posant un èmfasi especial en les davallades de la marededéu de Queralt a la nostra ciutat, així com la Guerra Gran de què parlem i les guerres Carlines posteriors.

qual escrigué a varias ciutats y vilas de est principat, per lograr Musichs de desempeño, tant per cantar, com per tocar instruments». Calia doncs reforçar els efectius musicals per a totes les celebracions, tant dins com fora de l'església. Notícia del primer dia:

«Primer de setembre, en que hi agué un solemne ofici ab tota la Musica, així de la Vila com dels forasters [...] en la nit hi agué Siesta, que principiá ab Sinfonia, y Villansico». El cinquè dia, un cop acabada la bulla —Patum— a la plaça cremada, «se comensá la orquesta de tota la Musica en la Plasa de la Mercé, que avent manat lo Mag^{ch} Ajuntament, que se compongueren ab mes especialitat las tres plasas â saber la Cremada, Major y de la Mercé, y que la musica tocas, en las tres de la Illuminació, una nit, en cada una de ellas [...] entre la Casa de Pastor, y de Giblé, se compongué un gran tablado per la Musica.» Al sisè dia hi hagué novament Patum abans i després de l'ofici i a la tarda una processó general, on «al centro anava la Musica, y cantors, cantant estos ab las Comunitats alternativament lo Himne *Ave Maris Stella*». La processó passà per «la plaza Cremada, y cantás allí un Villancico [...] Ahon se singularisaren ab mes distinció fou en la Plaza major, pues â més de aver los dels Barris del carrer major, y St Pere, compost, un gran y magnífich Altar, que representava la invenció de la Verge de Queralt, estant molt il·luminat, al pasar per devant la Sta Imatge, se despregue un nubol, un Noÿ vestit de Angel, cantant en lo aÿre ab veu molt suau una lletra, y posat en peu devant de ella cantà un amorós Villancico acompanyantlo la Musica, y acabat aquest despedintse de la Verge, li presentà un primorós ram de flors, y unint-se ab los demes Angelets la acompanyá en la Iglesia, deixant los circumstans tant eternits, que molts no pogueren contenir las llàgrimes» —quina llàstima que no ens hagi arribat aquest villancet— «a las nou de la nit se principiá la orquesta en la Plasa Major, que â mes del majestuos retaule que se ha dit [...] no omitint gasto per son major lluïment, tant en la multitud de llums, com en la distribució de elles, y los varios transparents, especialment en lo tablado de la Musica, que tocà fins cosa de las onse hores de la nit.» Notícia del vuitè dia, 8 de setembre: «Per la tarda se cantar lo Oratori que expressament compongue lo Mestre de Capella de esta Vila R. Vicens Alsina».²⁷⁵

Prèviament, el mateix Llibre Verd relata com es preparava, a l'interior de l'església parroquial, l'*escenari* amb grans efectes decoratius —com si es tractés d'una obra de teatre— i també, per la previsió de la molta concurrència en els actes litúrgics, la manera de col·locar als músics:

«Entoldant las parets de la enramada de Corpus, y cobrint lo altar Major de una primorosa prespectiva que un singular devot compongué representant lo Santuari, y montanÿa de Queralt ab molta naturalitat, collocant la Sta Ymage sobre un nobol circuit de uns grans rayarde relleu platejats ab estrelles als

275. *Id.*, f. 55-61.

extrems, sobre de un arciris transparent, de setze palms de circumferència, símbol de la pau, que se preparava; pendent en lo aire estava un angel en demostració de embaynar una espasa, señal de estar satisfeta la Divina justícia per las suplicas de Nostre Mare; al peu del arch, y â la dreta, se demostrava quant fou encontrada la Soberna Verge, per lo Pastor y lo Bou, y a la esquerra una matrona apoçada â una columna ab un braser de incens al peus, demostrant ab aso la ferma esperanza q^e los Moradors de la vila de berga han tingut ab sa Patrona; al centro y sobre la Mesa, estava representada molt al natural la Vila de Berga ab son Castell; y Forts adjacents, y mes atras la montaña, y peñas de Queralt concloent lo foro ab altre archiris mes petit ab alguns nubols que se anaban disipant. En lo aparato del altar major, y avia un gran pavelló blanch esmaltat de vert, que se desprenia de sobre la cornisa circular del retaule, estant afiansat lo cortinatge en las columnes exteriors, de modo que, encara que tot aso formava un cos separat, feya un tot molt hermos ab la seria arquitectura del dit retaule. Per no embarrassar la Iglésia, se compongué devant lo Cor, la tribuna per la Música, a modo de Portico, sostingut de vuit columnes ab sos arcs, ocupant esta gran maquina tota la amplària de la nau principal, per poder estar amb comoditat los onse instruments, y altres tantes veus de que se componia la Orquestra.»²⁷⁶

El cronista narra la manera d'encabir els músics sense haver d'ocupar l'espai dels assistents. Parla d'onze músics i una quantitat similar de veus. Malgrat que el manuscrit conservat a la Biblioteca de Catalunya no és complet, tant pel que fa al nombre d'instrumentistes que esmenta el cronista, com respecte a la plantilla habitual d'aquells moments, hom pot suposar allò que el manuscrit no explicita. Així doncs, la plantilla instrumental havia de ser de dos violins, una viola, i un baix continuo, la línia melòdica del qual estaria encarregada al fagot i un instrument greu de corda²⁷⁷ i l'orgue, que també seria l'encarregat de la realització harmònica d'aquest baix, a més a més de dos instrumentistes de vent que farien els papers de dues flautes i dos oboès —molt probablement tocats pel mateix intèrpret de manera alternativa—, un fagot i dues trompes. Tenien papers *obligats* —a «solo»— el fagot, la viola i l'oboè primer. Al manuscrit de Barcelona hi falta el baix orquestral i les dues trompes, sortosament, però, al fons musical de Sant Esteve d'Olot s'hi conserven tres números de l'oratori que Alzina va

276. *Id.*, f. 56r-57.

277. Aquest és el punt més complex, ja que per exemple, la figura d'un violoncel la tenim anotada ja en alguna partitura anterior del mestre de capella Francesc Sampere de 1785, deu anys abans de l'oratori d'Alzina. També a principis de la divuitena centúria encara tenim notícies de la presència de la viola de gamba relacionada amb algun músic de la ciutat. Del contrabaix no tenim, explícitament, res fins a finals la segona meitat del s. XIX, malgrat que en les darreres voluntats de Ramon de Tord de 1792 —que hem esmentat abans—, parlava d'un *músic de baix* que sabés tocar el *violó*. Per tant, respecte a aquest tema, tenim més interrogants que no pas respostes.

copiar de nou per interpretar en algun moment de la seva estada olotina.²⁷⁸ Tot i que conté algunes petites modificacions —adaptacions— la base és la mateixa i aquí sí que hi ha el baix d'acompanyament i les dues trompes²⁷⁹ que suposem a l'original berguedà. Pel que fa a les veus del cor, tant en l'un com en l'altre manuscrit només s'han conservat les quatre veus del primer cor. Suposem també l'existència del segon, sobretot a Berga, pel nombre d'individus que especifica el narrador del Llibre Verd. A la partitura apareix sovint *a solo* o bé *a duo*, delimitant nivells de volums i de timbres.²⁸⁰

Com a curiositat, la partitura d'Alzina fa una clara al·lusió a la música del ball de l'Àliga²⁸¹ al cor final de l'oratori. Té d'interessant que és el primer testimoni escrit d'aquesta melodia tan emblemàtica. Denota a més a més, la implicació d'Alzina en el seu entorn social i el seu coneixement de l'estima dels berguedans envers aquesta melodia; una bona manera de posar-se els fidels a la butxaca. Durant els anys d'estada a Berga, Alzina degué viure diverses *Bulles* i en especial en aquells darrers temps i en totes les ocasions excepcionals —i l'estada de la marededéu de Queralt a la ciutat ho era— en què els berguedans havien fet i seguien fent la *Patum*.

El fons musical de Sant Eulàlia de Berga ha conservat un únic manuscrit de Vicenç Alzina, es tracta d'una missa, de la qual no n'especifica l'autoria i només ha perviscut la part del *continu*. De la mateixa manera que succeïa amb l'oratori, aquesta obra té també una rèplica de l'etapa olotina. Al fons musical de Sant Esteve d'Olot s'hi localitza la missa per a tres veus amb violins, trompes i baix; la comparança entre els manuscrits permet comprovar que el *Kírie* i el *Glòria* són idèntics, mentre que pel que fa a la resta difereixen l'un de l'altre; la missa d'Olot està datada el 1807, la qual cosa indica que en aquella data posterior va refer la missa que es conserva a Berga.²⁸²

Alzina deixaria el magisteri berguedà el 28 de novembre de 1795 per «haver passat a ocupar una Xantria en la Prroql. Igl. de la Ciutat de Mataró del Bisbat de Barcelona».²⁸³ El 20 de desembre firmava el rebut pel qual estava d'acord amb tot allò que econòmicament l'hi havia donat la Comunitat durant quasi cinc anys. El firma com «Vicens Alsina Diaca y Mtra. de Capella».

278. SEO: Ms Au-102 i 106, corresponen a dos manuscrits que formen part de l'Oratori de Queralt.

279. Cal recordar que la capella de música posseïa dues trompes de caça, al menys des de 1758.

280. Per aprofundir més sobre l'obra, vegeu BADIA I MASGRAU, Jesús. «L'oratori de Queralt, 1795», *Quaderns de l'Àmbit de Recerques del Berguedà*, 4 (1999), p. 5-25.

281. La primera figura de l'àliga a Berga de la qual se'n té constància data de 1756 —cf. RUMBO I SOLER, Albert – ESCOBET I GIRÓ, Manel. *Patum!*. Berga: Amalgama edicions, 2001, p. 205—, per tant, el 1795 feia una quarantena d'anys que probablement s'interpretava aquesta música.

282. SEO: Ms Au-130.

283. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 254-256.

A la parroquial de Santa Maria de Mataró no hi va romandre gaire més d'un any, ja que el gener de 1797, es van convocar oposicions al magisteri de Sant Esteve d'Olot a les quals Alzina hi concorregué amb tres aspirants més; entre ells, hi figurava l'organista Esteve Guiu amb qui havia compartit magisteri berguedà. El febrer del mateix any es van dur a terme les eleccions per proveir a la plaça que Alzina guanyà amb rotunditat. Olot fou el magisteri més llarg que exercirà, ja que hi serà fins al 1815, any en què l'hi oferiren la direcció de la capella de la parròquia dels Sants Just i Pastor de la Ciutat Comtal. A l'abril comunicà a la Comunitat olotina la intenció d'acceptar. Així, el 15 d'aquest mes la Comunitat barcelonina celebra consells «per donar admissió y perpetuació al Rnt. Vicens Alsina, Me de Cap^{lla}. Aprovació de la Comunitat en el càrreg a V. Alsina».²⁸⁴ Amb tot, no durà gaire en aquest darrer magisteri, ja que Alsina moriria el 19 d'octubre de 1816. Ramon Vilageliu, procedent de Solsona, el substituïria en el càrrec:

«Lo motiu de juntar a SS R^{cies} era perquè la [...] Obra havia resolt proveir lo ofici de Mestre de Capella, vacant per mort del Rnt Vicens Alsina, prebre [...] passaren a fer elecció de la referida Maestria de Capella, y elegiren al Rnt. Ramon Vilageliu preb. y Mestre de Capella de la Catedral de Solsona.»²⁸⁵

Malgrat estar regint la capella dels Sants Just i Pastor de Barcelona, Vicens Alzina traspassà a Olot, on redactà les seves darreres voluntats:

«En nom de Deu sia Amen. Jó lo Rnt Vicens Alsina Pbre y Mestre de Capella dels Sants Just y Pastor de la ciutat de Barna en la present Vila de Olot trobat, fill legitim, y natural de Fran^{co}, y Magdaléna Alsina y Valls conjuges difunts; encontarntme detingut en lo llit de malaltia corporal de la qual temo morir; estant emperó ab mon bon entenim^t, plena memoria, y clar parlár, Otorgo mon ultim testam^t; en, y ab lo qual anomeno en Manumissors als Rnts Fran^{co} Santpere Pbre Beneficiat de Santa Maria del Pí, y Fran^{co} Vilár Pbre Beneficiat de Sant Just resp^e de dita Ciutat de Barna, als quals junts y al altre de ells dono ple poder per cumplir lo per mi baix ordenador. Encomano la mia Anima á son Altíssim Criador, y lo cós á la terra, de que fou format, al qual fet cadaver vull sia sepultat, en cas de morir en la pnt Vila de Olot, en la parral Igla de dita Vila, en qual enterro, que será generál menor, vull entrevinga tota la Rnt. Comunitaty de Pbres de dita Igla; y tots los demás funerals en la Igla del expressat Sant Just de dita ciutat de Barna. [...] Deixo y llego a Catarína Gimat ma Criada, tota la pisa, y plats de terra, que jo tinga, á sas voluntats.»²⁸⁶

284. APSJP: *Llibre de resolucions de la Comunitat*, 1776-1820, f. 320. Al mateix fons de l'APSJP, s'hi conserva una única obra d'Alzina: *Gozos a 5, en alabança a los Santos Niños Mártires Justo i Pastor*, per a doble Cor, violins, flautes, trompes i baix.

285. APSJP: *Llibre de resolucions de la Comunitat*, 1776-1820, f. 335.

286. ACGAX: *Manual de Morales*, 1816. Testament. Notari Baldiri de Morales d'Olot, f. 487.

A més a més, Alzina demanava a Francesc Sampere, marmessor, que dels béns mobles i immobles que posseïa en fes tres parts: una per a la celebració de misses, pagament de deutes i despeses d'enterrament; l'altre per al matrimoni format per Esteve i Sibina Cantalosella d'Olot, «en qual casa me trobo malalt»; i l'última per a l'Hospital General de la Santa Creu de Barcelona. El testament fou redactat el 12 d'octubre, una setmana abans de morir.

«Als dinou Octubre de mil vuÿt cents setse mori en la pnt Vila de Olot lo R^t Vicens Alsina Pbre. natl de Barna Mestre de Capella de la Parroquial Iglesia de St Just de la referida ciutat: rebé los Sts Sacraments, feu Testament en poder del D^e Dⁿ Baldiri de Morales Not P. Rl. de la mateixa Vila: y lo die seguent fou enterrat en la Igla. Parroquial ab assistencia de tota la R^t Comunitat. enterro g^l menor.»²⁸⁷

En el cas que ens ocupa servem dos llibres d'òbits pel mateix enterrament. El d'Olot relata l'enterrament a la parròquia de Sant Esteve, on hi va exercir durant divuit anys, i el dels Sants Just i Pastor de Barcelona, indret de l'últim magisteri, explica:

«Dia vint y cinch octubre de mil vuit cents setze, ofici amb solemnitat de cos present per lo Rnt Vicens Alzina Mestre de Capella de esta yglesia, natural de Sabadell, edat cinquanta un anys, mort de malaltia en la vila de Olot als dinou de dit octubre, habentli cantat Absolta general en la Iglesia en lo mateix dia.»²⁸⁸

L'última voluntat de Vicenç Alzina fou, doncs, satisfeta: rebé sepultura a Olot i, sis dies després, se celebraren també uns funerals per a la seva ànima a l'església dels Sants Just i Pastor de Barcelona.

Cal remarcar el fet que Francesc Sampere fos un dels seus marmessors. Recordem que Sanpere havia residit a la capella berguedana en dues ocasions. Després de la primera, a més a més, el substituï el seu amic Josep Saborit. Poc després del pas de Saborit per Berga, Sampere retornà i just després el rellevà Vicenç Alzina. Aquest, substituï també Saborit a la xantria olotina després de la seva mort i ara, Sampere apareixia al testament d'Alzina. Cal recordar que en aquells moments, Sampere regentava el magisteri de Santa Maria del Pi de Barcelona i Alzina el dels Sants Just i Pastor, a sis minuts a peu l'un de l'altre. És molt probable que aquella amistat entre Alzina i Sampere vingués de la infantesa, ja que tots dos corrien pel Pi, Alzina escolà de cor i opositor a contralt i Sampere opositor al magisteri de capella de ben jove. A més a més, al mateix fons musical del Pi s'hi conserven obres dels

287. ACGAX. APSEO: *Llibre de defuncions*, 1810-1823, f. 87.

288. APSJP: *Llibre d'òbits*, 1808-1823, vol. 44, f. 228.

tres mestres, entre d'altres, una missa a quatre veus d'Alzina, datada el 1815, on hi consta que era mestre de capella dels Sants Just i Pastor. A Sant Esteve d'Olot, tot i no exercir-hi, també s'hi conserva una obra de Sampere i, evidentment, diverses obres tant d'Alzina com de Saborit. L'únic magisteri que van ocupar tots tres fou el de Santa Eulàlia de Berga. La relació entre aquests mestres de capella està servida.

Probablement, Alzina va romandre a Berga des de finals de novembre de 1795, moment de la seva renúncia, fins a finals de desembre, data de l'últim rebut que signà a la Comunitat berguedana. A partir d'aquell moment, i durant un llarg període de cinc mesos, el magisteri va romandre vacant. No serà fins a principis de maig de 1796 quan se celebraren noves oposicions.

Entrem de ple en un nou segle, un període en què «cap altra època de la història no havia presenciat uns canvis tan radicals en el món de la política, de l'economia i de la mateixa societat com el segle XIX. El vuit-cents és l'època de la irrupció del liberalisme, la nova religió laica, sorgida de les pioneres revolucions francesa i americana, que creà les bases de la nova societat dels ciutadans. Són els anys de les lluites per la materialització dels drets universals i de les noves llibertats, i també per la secularització de la societat, del qüestionament del tradicional predomini de les creences religioses en la vida social».²⁸⁹ Diversos conflictes bèl·lics se succeiran al nostre país i, donada la seva situació geogràfica estratègica, a Berga li tocarà viure de prop la majoria d'aquestes confrontacions; començant per la Guerra del Francès (1808-1814), continuant amb el Trienni Liberal (1820-23) i les posteriors Guerres Carlines (1833-39, 1846-49 i 1872-76). Per descomptat que tot plegat afectarà els estaments socials i polítics berguedans, i els eclesiàstics no en seran una excepció.

La capella berguedana estarà regida —meitat i meitat— per dos mestres de capella: Jaume Domènech, de 1796 a 1855, i Joan Reig, de 1859 a 1906. L'empenta musical que la institució havia donat durant tot el segle XVIII encara tingué embranzida durant els primers decennis de l'actual. Així, amb Jaume Domènech, els elements musicals i les plantilles instrumentals i vocals tindran les mateixes característiques de la segona meitat del divuit. Amb Joan Reig, s'aniran instaurant progressivament noves maneres de fer la música eclesiàstica, amb la incorporació de nous instruments i la desaparició d'uns altres. Amb els múltiples conflictes bèl·lics i les desamortitzacions de l'església, la capella s'anirà debilitant a poc a poc, arribant a finals de segle i a principis del vint d'una manera força desdibuixada. A mitjan segle XIX, sorgirà un inici d'educació musical civil i pública, precisament per a suplir aquesta debilitat de l'eclesiàstica. L'educació musical, que durant segles havia estat en mans religioses, semblarà buscar aixopluc en les civils. Aquest

289. RIQUER, Borja de. *Història mundial de Catalunya*, p. 482.

intent el liderarà el músic monistrolenc Bartomeu Blanch, el qual farà cap a la ciutat de Berga el 1843 i hi residirà durant els sis anys següents.

Jaume DOMÈNECH I TALAVERA (1796-1855)

El darrer mestre de capella del segle XVIII fou Jaume Domènech i Talavera (Valls, 1771 – Berga, 1855), qui exercirà el càrrec durant cinquanta-nou anys, convertint-se així en el magisteri més llarg de la història de la capella de música berguedana. Fill de Valls, naixia el 16 d'octubre de 1771:

«Als diset de Octubre de mil setcents setanta y un. Per mi D^e Joseph Pi P^{re} y Vicari de la Parral Iгла de St Joan Baptista de la vila de Valls, fonch Batejat en les fonts Batismals de dita Parral Iгла, Jaume, Joan, Huch, nat el dia setse de dit mes, fill de Joan Domenech cinter y Teresa Talavera conjuges de Valls, foren Padrins Joseph Huch pagès de la Selva, y Antonia Talavera y Vives de Valls.»²⁹⁰

Segons sembla, va estudiar amb Francesc Queralt pels volts de 1791, tal com es desprèn dels dos quaderns que contenen obres de Jaume Domènech corregides pel mestre Queralt.²⁹¹ Probablement no trigaria gaire a ocupar la plaça de vicemestre de capella a la catedral de Vic.²⁹² Ho havia de ser just abans d'opositar a la capella de Berga. Així es dedueix de les dues obres seves que es conserven a la Biblioteca de Catalunya —el Villancet «Empiece el certamen», per a 4 veus, violins, trompes i acompanyament, i el Salm *Cantate Domino* per a 9 veus i acompanyament—, als títols originals dels quals hi consta «Jaume Domenech, Vice Maestro de la Cathedral de Vich. 1796».²⁹³ Aquesta referència originà una certa confusió —comprensible d'altra part— a Felip Pedrell, ja que en el moment de la catalogació d'aquestes obres donà per suposat que eren per a les oposicions del magisteri de Vic. Amb les dades de què disposem ara, podem afirmar que es tracta de les dues obres que Domènech escrigué per a les oposicions convocades per la

290. AHAT. APSJV: *Llibre de Baptismes*, 1769-1779, f. 217.

291. BC: M 777/23 i M 777/24.

292. Domènech coincidí a la Seu de Vic amb l'organista Josep Gallés i Salabert que hi exercí de 1777 fins al final dels seus dies el 1836. Desconeixem, però, qui era el titular del magisteri de capella. Una possibilitat és que fos Antoni Jordi, que hi exercí entre ca. 1748 i 1782, però que no morí fins el 1797 i, per tant, en podria retenir la titularitat, malgrat estar jubilat, fins al dia de la seva mort. En certa manera, el fet que Domènech fos *vicemestre* podria equivaldre a *mestre interí*. Es tracta, però, només d'un supòsit.

293. BC: M 539/17 i M700/10 (CP: M 937 i 938, respectivament). En aquelles oposicions, se l'hi demanà que escrivís un salm i un villancet a quatre veus amb els instruments habituals. L'escriptura del *stilo antico* es fa palesa encara en l'obra en llatí —el salm—, amb contrapunts escolàstics, fugats, etc., a diferència de l'estil més classicista que presenta el villancet en romanç, en aquest cas en castellà.

Comunitat berguedana el maig de 1796. S'hi presentà també Joaquim Llach i Farriols,²⁹⁴ fill de Berga, el qual en aquells moments regia el vicemagisteri de la basílica de Santa Maria del Mar, on ja hi devia ser pels volts de 1791.²⁹⁵ A la Biblioteca de Catalunya s'hi conserva el manuscrit del Salm *Cantate Domino* per a 9 v i acompanyament que, com el cas de Domènech, escriví per a les oposicions al berguedà.²⁹⁶

El consell de l'11 de maig de 1796 de la Comunitat de preveres feia una descripció del desenvolupament d'aquelles oposicions, a les qual hi apareixia de nou, en qualitat d'examinador, Josep Saborit, en aquells moments mestre d'Olot:

«Rnts. Señors. Ja saben V. R^s que lo motiu de haverlos congregats, es per elegir, ô fer nomnacio de Mestre de Música, ô de Capella de la pnt Prroq^l de un dels dos oposats; y despres de haver fet ostensió del Edicte se havia fixat despres de haver llegit la Relacio ô Judici havien fet, y entregat â la R^{mt} Com^t los señors Examinadors, Joseph Saborit, Acolÿt Mestre de Música de Olot, y Francisco Balius Acolÿt Mestre de Capella, y Organista de la Santa Igla Cathed^l de Solsona, dels dos se habían oposáts después de haver llegit los informes de vida y costums dels dos oposats después de haver llegit lo memorial presentat per lo St Joachim Llach oposat, se passá â donar vitlatíns per votar secretament y resultá, qe del num^o de dinou votants, los onze, votaren â favor del St Jaume Domenech, y los restants vuit â favor del St Joachim Llach, y per lo tant quedá elegit St Jaume Domenech. + havent publicat lo R^t Emanuel Passola Pre, altre dels Rnts Jurats, al demati, antes de partir del Cor, â la Rnt Com^t qe â la tarda después de Completas se passaria â fer la votacio de Mestre de Capella. Val la pnt postilla o addicio. Ita approbat, et fidem facit Antonius Canudas Lliberter.»²⁹⁷

Jaume Domènech fou admès com a beneficiat i mestre de capella el 25 de maig. Se li acreditaren distribucions, hores canòniques i misses cantades; l'endemà ingressà a la Confraria de Santa Eulàlia:

294. Joaquim Llach i Farriols, nascut a Berga l'11 de desembre de 1774. Al fons musical de Santa Maria del Pi s'hi conserven algunes obres seves de la seva etapa de vicemestre a Santa Maria del Mar. Entrà a la confraria de Santa Eulàlia de Berga —amb deu anys— el maig de 1784, igual que el seu germà Josep, de catorze anys. Formaven part d'una família nombrosa. En Josep residiria més endavant a la Comunitat de preveres de Santa Eulàlia i just després de les oposicions d'en Joaquim, signà el rebut conforme la Comunitat li feia entrega dels papers d'oposició d'aquest, que malauradament moriria no massa temps després a Berga, el febrer de 1798.

295. En aquells moments Pere Antoni Montlleó era el mestre de capella de la basílica de Santa Maria del Mar, on hi exercí entre 1759 i 1792.

296. BC: M 593-20 (CP: 940).

297. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876. f. 64, 65.

«Als 26 de maig de 1796 Jaume Domenech Clergue de edat de 24 anys fill de Joan Domenech, y de Theresa Domenech y Telabera de Valls del Archabisbat de Tarragona ha donat per lo ingrés a la confrari... 8 ll.²⁹⁸

El juliol d'aquell any, Domènech firmava el següent rebut: «Rebo dels Sor Jurats los papers avia jo lo baix escrit, avia treballat en la oposició de mon magisteri de musica de Berga, y es ver Juliol 16 de 1796. Jaume Domenech, clergue».²⁹⁹

Els comptes municipals i els eclesiàstics ens haurien d'ajudar a seguir les passes per aquests anys de magisteri, però durant aquest període són poc explícits. A partir de 1777, s'incorporava als comptes municipals el «Reglamento a las cargas y gastos del comun de Berga» on s'especificava: «Partidas que se excluyen: Maestro de Capilla, Horganista, Sachristan, y quatro musicos, que asisten a las funciones de la vila, por quedar senyälado lo correspondiente, para gastos de las Fiestas de Iglesia.»³⁰⁰ Això fa que sigui més complicat seguir el rastre dels noms dels titulars dels magisteris musicals que, com el de Domènech, apareixen només en ocasions especials. La resta, està inclòs a les despeses generals de les «Festividades de la Iglesia y limosnas voluntarias». Malgrat tot, s'han conservat algunes d'aquestes despeses extraordinàries. El 1804, per exemple, es pagaven 222 r. per a la cera emprada a les rogatives públiques, fetes durant quatre dies diferents durant l'any, en virtut de la Reial ordre per a la prevenció de malalties contagioses. Seguidament es pagava per la música:

«Al R^{do} Jayme Domenech Diacono y Maestro de Capilla de esta villa 6or por el importe de la Música, y Cantores de las letanias que en los mismos quatro dias se cantaron en las Rogativas publicas.»³⁰¹

També el 1807, es pagava per la cera i la música amb motiu del «solemne Te Deum que se canto en la Igl^{la} Parroqial de esta Villa en accion de gracias de haverse servido Dios libertar la Augusta Persona de S.R.M. de la catàstrofe³⁰² q^e le amenazaba, 234 r. [...] Al R^{do} Jayme Domenech P^{bro} y Maestro de Capilla de esta villa por haver asistido con los individuos de su capilla y Musicos al referido Te Deum para los fines expresados. 142 r.»³⁰³

298. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 5.

299. APSEB: *Llibre de Rebudas de pagos fa la com^t*. 1781, f. 90.

300. ACBR: *Comptes municipals*, 1777-1828, f. 7.

301. *Id.*, sense foliar.

302. Es refereix a la *Conjura de l'Escorial*. L'octubre de 1807 l'infant Ferran, Príncep d'Astúries, pretenia el destronament del seu pare, Carles IV; un cop frustrada la conjura, el mateix príncep va delatar els seus col·laboradors.

303. ACBR: *Comptes municipals*, 1777-1828, sense foliar.

Fem notar aquí que, en els comptes de 1804, el nom de Domènech ve acompanyat del tractament de diaca i, en canvi, el 1807 pel de prevere. És a partir de l'any 1805 quan apareix cobrant en concepte de *misses* als llibres de comptes de la Comunitat. Per tant, s'ordenà capellà en aquell moment.

Tal com dèiem al paràgraf introductori del segle XIX, els conflictes bèl·lics i la inestabilitat políticossocial seran ben presents durant l'època del magisteri de Domènech. Així doncs, entre els anys 1808 i 1810 Berga no estava per festes, tal com consta al llibre dels administradors, en relació al Corpus Christi de 1808,

«En est any nos feren Administradors per haberse plegat totas la Fabricas y demes Oficis y per consequent ser any de molta Miseria; pero se feren las festas de la Iglea acostumadas ab poca cera; los quatre Barris se agermanaren y foren iguals. [...] Tampoch se feu la Patum, ni se parà la enramada en la Iglea, ni tampoch ser posaren palmas en ella ni se feren rams.»³⁰⁴

El 1809 es produí una nova baixada de la marededéu de Queralt, per demanar-li protecció davant les calamitats de la guerra del Francès i per la pesta que patia la població. Poc abans, un cronista d'excepció s'havia traslladat a Berga a conseqüència, precisament, de la guerra; era Rafael d'Amat i de Cortada, baró de Maldà.³⁰⁵ El 12 de juny de bon matí, van pujar a buscar la imatge i començà la processó. El mateix Baró en féu la crònica:

«Des del portal de Saragossa ha començat la més llarga professó des de la creu i lo pendó, per molts individus grans i xics, jovent i vells, a dos files. [...] Detrás, la reverenda Comunitat de capellans de la parròquia, la música de baixons, o fogots, de sa capella, i, luego, después, la Santíssima Verge de Queralt, sota tàlem. [...] acabava dita professó cap a la parròquia. En esta s'ha cantat l'ofici a dos cors, o a l'orgue i baixons, molt devot i es tenia de conèixer ser com música propia de rogatives i no de gràcies, ab tota la fusta, és dir, contrabaix, viola, violins i trompes.»³⁰⁶

304. ACBR: *Llibre en què se notarán los que seran capitans de Nra. Sra. De Agost i Sta. Eulàlia, de Nra. Señora de Queralt y del Roser y Administradors dels Quartos per la Festa del Corpus*, 1768-1931.

305. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vols. VIII, IX i X. El baró de Maldà, féu estada a Berga entre el 20 d'abril de 1809 i el 25 de maig de 1814, amb alguns viatges esporàdics a altres indrets del país. Per tant, el seu dietari esdevé una font interessantíssima pel coneixement de la vida quotidiana berguedana i en especial —atesa la seva condició de gran afeccionat a la música— pels minuciosos detalls que dona sobre la pràctica musical de la nostra ciutat, tant en l'àmbit estrictament eclesiàstic com en el civil, amb la narració dels concerts privats que s'esdevenien a casa d'algun prohom de la ciutat, els instruments que s'usaven, el nom d'alguns intèrprets i els repertoris executats. Tot un regal per a aquesta investigació.

306. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. VIII, p. 167-168 (12 juny de 1809).

Rafael d'Amat feia esment de la presència del contrabaix i la viola en aquell ofici. No sabem amb exactitud quan el contrabaix arribà a la capella, però pel que comenta, a principis del XIX ja hi era i, segurament, des de feia temps. Pel que fa a la viola, seguim sense tenir resposta sobre si es tractava d'una viola de braç —com en el cas de l'oratori de Queralt de Vicenç Alzina— o d'una viola de gamba. En el repertori que ha perviscut de Jaume Domènech —el qual, segurament, estava dirigint aquell esdeveniment musical com a responsable de la capella—, no apareix cap paper específic de viola de braç, però en canvi sí que, almenys en una ocasió, apareix l'acompanyament a *la viola* —en clau de fa—,³⁰⁷ l'instrument que, juntament amb el contrabaix, seria l'encarregat d'interpretar l'acompanyament continu. El fet que el baró informi de la presència d'aquest instrument, fa pensar que encara parla d'una viola de gamba, la qual ocuparia el lloc del violoncel en un moment en què a Berga no es conserven notícies precises sobre l'ús sistemàtic d'aquest instrument.

Un altre personatge que vingué a la nostra ciutat a causa de la guerra fou el nen de nou anys Ramon Vilanova i Barrera, escolà sota les ordres de Domènech a partir de 1809. La seva família, com la del baró, fugiren de la cruentor que els estralls bèl·lics causaren a la Ciutat Comtal. Així ho escriví Baltasar Saldoni:

«A la edad de ocho años empezó á estudiar el solfeo con D. José Ferres, profesor de trompa y de guitarra, en cuya época su familia emigró á Berga, á causa de la invasión de las tropas extranjeras en Barcelona. En Berga entró Vilanova de monaguillo de la capilla de música, continuando sus estudios con el maestro de ella, el presbítero D. Jaime Domenech, tales como el contrapunto, retardos, el paso forzado ó fugas. Vuelto Vilanova á Barcelona en 1814, siguió estudiando bajo la dirección del profundo y sabio maestro de aquella catedral, el presbítero D. Francisco Queralt, recibiendo además lecciones de algunos de los maestros mas acreditados de Cataluña.»³⁰⁸

En aquest mateix sentit, Rafel d'Amat parlava de «Joan Vilanova (més conegut per Joan Avel·lí), músic de la catedral de Barcelona aquí en Berga acollit, ab dos sos fills, i un de dotze anys que tocava los violins».³⁰⁹ Aquell Joan Vilanova era, doncs, el pare d'en Ramon i del germà que també tocava

307. BC: M 768/12 (CP: 622): «Benedictus, obligat de fagot, Violins y Acomp^t y Tromp^s».

308. *DBBEME*, I, p. 177. La revista *La Llumenera de Nova York*, en el seu número 41 del setembre de 1878, feia una ressenya de Vilanova una mica més detallada i extensa que la de Saldoni. A part de precisar la data en què començà a estudiar amb Ferrés, el 1807 —una mica més jove del que deia Saldoni—, confirma que arribà a Berga el 1809.

309. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. VIII, p. 160. (1 de juny de 1809). Val a dir que Rafael d'Amat féu, a més a més, una relació de diversos músics de la capella i un cert elogi de la capella de música «per lo bé que cantaven i tocaven,

el violí. Tal com deia Saldoni, els Vilanova retornarien a Barcelona un cop acabat el conflicte bèl·lic, on Ramon continuà els estudis amb Francesc Queralt, curiosament el mateix mestre que havia tingut Domènech. Ramon Vilanova esdevindrà en un futur un músic rellevant dins del panorama musical català.³¹⁰

En referir-se a Jaume Domènech, el baró de Maldà el descriu com un «subjecte corpulent» amb el qual ha establert una certa amistat i complicitat, fins al punt de tenir la clau del seu *fortepiano* que l'hi deixava tocar encara que «no hi sia el Sr. mestre en sa habitació».³¹¹ El mateix baró feia la crònica de la visita de l'organista de la catedral de Girona, Antoni Guiu, a la nostra ciutat el 1812:

«Trobant-se d'alguns dies aquí lo famós organista de la catedral de Gerona, mossèn Anton Riu (*sic*), nebot d'est organista mossèn Esteve, nos ha donat gust, a quarts d'onze d'est matí fins después de migdia, en tocar lo fuertepiano de l'apósito d'est Sr. mestre de capella, mossèn Jaume Domènec, corrent bé sos dits sobre del teclat, ab gran finura, claredat i compàs en algunes tocatas de Pleyel i d'algun altre autor, en simfonies estampades en papers de solfa, seguint-lo en estes ab los violins lo Sr. don Joan Avella i mossèn Manuel Casanoves, y después sol, lo referit mossèn Anton Guiu.»³¹²

El 1820, en el moment que s'obria el Trienni liberal, la Comunitat en pes jurà la Constitució de 1812, *la Pepa*. La majoria ho féu en el consell del 19 d'abril, i la resta, per absència o malaltia, en el del primer dia de maig: «han jurado la constitucion Política de la Nacion Española sin ninguna protesta, reparo ni contradicion».³¹³ El 23 d'abril es canvià el nom de la Plaça Major pel de *Plaça de la Constitució*, motiu pel qual se celebrà un dinar i es ballà la Patum. Aquell fervor constitucionalista, però, no durarà gaire. Dos anys

i, que per una vila arraconada a les muntanyes con és esta de Berga, no ens figuràvem que fos tan bona.»

310. Ramon Vilanova exerciria de violinista a la capella de la catedral de Barcelona fins el 1829, juntament amb el seu pare Joan. Just aquell any, es desplaçà a Milà per continuar els seus estudis musicals. Retornat un any després, Ramon Vilanova esdevindria mestre de capella de la mateixa catedral durant tres anys. Pare i fill també formarien part de l'orquestra del Teatre de la Santa Creu de Barcelona, amb el violí i la viola, respectivament. És el que es desprèn dels programes de mà d'aquest teatre d'aquella època. Vegeu al respecte l'apartat que dediquem al repertori de la capella, en parlar dels fragments d'òpera localitzats al fons musical berguedà.

311. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. IX, p. 68. (13 de maig de 1811).

312. *Id., ibid.*, vol. IX, p. 229. (10 setembre de 1812). Algunes d'aquelles *alegries* també passaven a l'època de Domènech. El mateix baró comentava també d'altres concerts en l'àmbit civil que es produïen mentre era a Berga.

313. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 484.

més tard, a finals de 1822, al llibre de clavariat de la Comunitat s'hi llegeix la nota següent:

«No se pasan las Missas, ni la distrib^o en lo Mes de Deseembre, respecte q^e los Resid^s de la pnt Vila per alguns temors q^e tingueren, determinaren ausentar-se, y alguns de ells pasaren â Fransa, per lo q^e cera in totum la residencia lo dia, 27 de 9bre de 1822, y torna â principiarse lo dia 15 de Maig de 1823.»³¹⁴

No sabem si Jaume Domènech era dels que van marxar al país veí o si es va quedar al Principat. Sí que en tenim constància del seu company de magisteri, l'organista Esteve Guiu, que l'1 de gener de 1823 era a França, de la mateixa manera que el seu nebot Antoni Guiu.³¹⁵ El cert és que els comptes del clavariat relatius a Domènech no es van tornar a normalitzar fins al juny de 1823, i al juliol, els d'Esteve Guiu i el xantre Joan Santamaria, present a la capella des de 1812.

L'1 de novembre de 1823 es restaurà la monarquia absoluta, pel qual motiu «a Berga celebraren “la noticia que lo Rei d'Espanya Fernando Séptimo era en son trono de Madrid”, els dies 10, 11 i 12 d'octubre, amb Tedeums, la “passada de la Patum per los carrers”, i una desfilada de “trenta homes que portaven tots camisa blanques com uns disfressats, i amb diferents eines de pagès que portaven cada un, i un a cavall d'un ruc que predicava, i al mig de la Plaça han cremat lo llibre de la Constitució, y han ventat totes les cendres que no se n'apareguessin ja mai més, i immediatament han fet petar lo foc com se acostuma lo de matí de Corpus.»³¹⁶ És a dir, el Trienni Liberal acabava igual que havia començat, fent ballar la Patum, però amb una diferència substancial: la brutal repressió contra els perdedors, els constitucionals.»³¹⁷

Durant els darrers trenta anys del magisteri de Jaume Domènech, l'Obra de Santa Eulàlia³¹⁸ sufragà les despeses per la música del novenari

314. APSEB: *Llibre de Clavariat*, 1789, nota al final de l'any 1822. Sense foliar.

315. Se sap que el 27 de setembre de 1822 era a França. El 12 de desembre de 1823 comunicaven a Antoni Guiu que si no tornava abans d'acabar l'any, convocarien oposicions per a cobrir la seva plaça. El febrer de 1824, ja tornava a ser a Girona, cf. GALDÓN I ARRUE, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2003. Antoni Guiu va residir a Nîmes. Desconexem, però, si va coincidir en algun moment amb el seu oncle Esteve, el qual, pel que sembla, va residir sobretot a la Catalunya nord.

316. Transcripció del manuscrit conservat a la casa Cardona de Berga feta per Ramon FELIPÓ I ORIOL. *La Patum, el Corpus Christi de Berga*. Tarragona: el Mèdol, 2005.

317. ARNABAT I DE MATA, Ramon. «El Trienni Liberal i els aixecaments reialistes al Berguedà (1820-1823)», *L'Erol*, 105 (2010), p. 21-31.

318. APSEB: *Llibre de comptes de l'Obra de Sta. Eulària de Berga. Llibre de Comptes per las entrades y eixides que portan los Obrers de la Prral Igla de la V. y M. Sta Eulària de Merida Patrona de la Real Vila de Berga, comensat al primer de Janer del Any MDCCCXXV, 1825-1896*.

de Santa Eulàlia. Domènec, en qualitat de responsable musical, les cobrà i s'encarregarà de repartir-les entre els músics. Així, entre 1825 i 1835 el total oscil·lava entre 18 i 21 lliures. El 1835 parlava de *platas* o *plazas*, és a dir efectius musicals, que imaginem que serien entre instrumentistes i cantors. Els comptes de l'Obra no s'han conservat entre 1836 i 1840.³¹⁹ Just el 1836 es produí una nova desamortització promoguda pel president del Consell de Ministres, Juan Álvarez Mendizàbal, i el 1841 una nova desamortització, imposada per Baldomero Espartero, que comportà noves dificultats per a l'església. Al llibre de Clavariat de la Comunitat s'hi conserva aquesta nota:

«Havense lo govern apoderat dels bens del clero secular en el mes de Octubre del any 1841 u habensels retingut fins lo ultim del any 1846 y donan motiu dita dispocisió a una dispersió per part dels Residens, quedà sens Can ni Celebració lo Temple de Deu desde el Octubre de 1841 fins al Janer de 1843, en dit any se comensá a celebrar y cantar algunes missa, hores y Vespres y se seguí poch ó menos de la mateixa manera fins al ultim del any 1846 en qual epoca tornà la R^l Comunitat á persivir totes sas Rentas. Las sobre ditas causes imposibilitaren als S^{ñors} Arxívés de arreglar los dits anys com hera de costum, això no obstan, procuraren arreglarlos del millor modo posipble, com consta en lo Llibre del Clavariat comensat en lo any 1789.»³²⁰

Malgrat això, hi van haver comptes de l'Obra els anys 1842 i 1844, i es normalitzà a partir de 1846. Fins el 1854 el mateix redactat — «15 plazas a 16 rals de velló cada una» — es repetí cada any exceptuant el 1847 que comptà amb 14 places.

Les penúries de tota mena que estava passant l'estament eclesiàstic, segurament propicià altres canvis en el dia a dia de les activitats inherents a les seves funcions, com per exemple, l'educació musical. Encarregada aquesta tasca durant segles a l'estament eclesiàstic, no és d'estranyar que, en aquell moment de debilitat i de manca de recursos econòmics, la societat berguedana es plantegés delegar l'ensenyament musical dels seus conciutadans a l'estament públic. Així, en els pressupostos municipals per a l'any 1843, es va obrir una nova partida «Por la dotacion de un Organista Maestro de Musica con la obligacion de ensenyar gratis. 4000 R^s Vⁿ».³²¹ Aquella partida aniria destinada a Bartomeu Blanch i Castells (Monistrol de Montserrat, 1816 – Buenos Aires, 1890), el qual arribaria a Berga just aquell 1843. La

319. Cal fer notar que al Llibre de comptes de l'Obra hi ha alguns períodes que no estan registrats per diverses raons. Aquests són, del novembre de 1833 a l'agost de 1835; de l'agost de 1836 a l'agost de 1840; de 1867 a 1876 —coincidint majoritàriament amb les tres guerres Carlines que Berga visqué molt de prop—, i algun altre any esporàdic. El darrer any que hi apareix és 1896.

320. APSEB: *Llibre de Clavariat*, 1789. Sense foliar.

321. ACBR: *Comptes Municipals*, 1824-1847 i 1848-1851.

seva estada a la nostra ciutat, com a mestre de música, duraria uns sis anys. L'inici de l'ensenyament musical civil a la vila berguedana, l'hem de situar aquí.³²² No hem pogut constatar, però, cap relació directa de Blanch amb la capella. Tot i ser un bon organista —la primera dotació pressupostària del comú precisava que era per a un *organista mestre de música*—, no tenim constància que exercís aquest càrrec a la parroquial. Només es conserva un rebut municipal, cobrat per Domènech el maig de 1846, en el que es fa esment de Blanch:

«he recibido del Ayuntamiento de la Villa de Berga para la Capilla y musica de D. Bartolome Blanch la cantidad de tres cientos sesenta re^l V^o por las funciones de la Semana Santa.»³²³

No podem desxifrar a què fa referència la «música de D. Bartolome Blanch» en aquest rebut. Potser aquest mateix any actuà d'organista o compongué alguna obra per a la capella. Se'ns escapa, de moment, el seu significat.

Mentrestant, la història seguia el seu curs i el 21 d'abril de 1844 Berga organitzava actes festius per celebrar el retorn a la Cort espanyola de la Reina Mare Maria Cristina de Borbó-Dues Sicílies, després del seu exili a França que inicià l'octubre de 1840. El ple de l'Ajuntament d'una setmana abans ens donava tota mena de detalls de les festes i de la intervenció musical eclesiàstica i civil:

«para dar un verdadero testimonio de amor y gratitud a la escelsa Reyna Madre Dª Maria Cristina de Borbon que ha hecho nuestra felicidad, y a fin de solemnizar su regreso á la Corte de España con aquella pompa y demostraciones de júbilo que se merece tan feliz suceso, eran sus deseos de que en esta poblacion se dieran algunas funciones publicas de regocijo en honor y gloria de la mas augusta Señora y al propio tiempo tributar gracias al ser Supremo por los favores que acaba de experimentar esta Nación teniendo en su vista la dulce y amable Cristina; y como los individuos de esta corporacion municipal hayan manifestado tambien hallarse poseidos de iguales sentimientos han resuelto y acordado unánimes celebrar este acto [...] el domingo proximo dia veinte y uno de los corrientes con las funciones siguientes: a las diez de la mañana de

322. En aquest sentit, Berga seguirà de manera incipient la deriva que s'anirà imposant a Catalunya en aquells moments. Cal recordar que el 1838 s'endegava a Barcelona el Conservatori del Liceu. A la ciutat veïna de Manresa, per aquelles dates també s'iniciava un procés similar, encara que allí acabaria quallant més aviat que no pas a la nostra vila, on caldria esperar fins a principis del s. xx per trobar un altre intent d'escola musical pública. Vegeu al respecte VILAR, Josep M. «Un projecte de conservatori municipal a mitjan segle XIX», *Recerca Musicològica*, VIII (1988), p. 207-217; i Oriol BRUGAROLAS – Xosé AVIÑOÀ, «L'ensenyament musical civil privat a Catalunya entre 1792 i 1838. Noves aportacions al seu estudi», *Revista d'Història de l'Educació*, 32 (2018), p. 305-333.

323. ACBR: *Comptes Municipals*, 1848-1851.

dicho dia han dispuesto se cante en la Iglesia Parroquial un oficio solemne con musica y sermón y luego de concluido un repique general de campánas y una salva de Artilleria anuncie el Te Deum cantado a toda orquesta: que otra salva de cinco cañonazos y repique de campanas anuncie la salida del Ayntamiento de estas casas Constitucionales á las nueve y media de la referida mañana que acompañado de las autoridad militar y civil y demas empleados Publicos siguiendo la ruta de la calle maior hasta la Puerta de Zaragoza precedido de la musica, gigantes y demas trofeos de la Patum y regresando por la misma calle se dirija la comitiva á la Iglesia Parroquial anunciando su entrada en ella otros cinco cañonazos y repique de campanas. Que á medio dia se dé una abundante comida á los pobres en medio de la plaza publica, tocando la musica mientras dure este acto, y tambien que se distribuian dos re^l-vⁿ por plaza á la tropa de esta guarnicion. Que por la tarde se dé baile publico en la plaza, y concluido este un simulacro de Patum en la misma; que por la noche haya iluminacion general y la fachada de las casas consistoriales esté elegantemente adornada, colocando en ella bajo un Negro dosel los retratos de S.S. M.M. la Reyna Dª Isabel 2^a y el de su Augusta Madre: Y que en la misma noche despues de una sinfonia á toda orquesta se invite á la Señorita de Llacera y coro de alumnas del Colegio de esta Villa á cantar en el teatro un himno alusivo á la funcion, dando fin con un baile. De cuyas funciones han dispuesto los S.S. de Ayuntamto se publique y fije su programa, y estender esta acta que firman de su mano de que certifico.»³²⁴

De ben segur que Domènech capitanejava els actes religiosos, com l'ofici solemne *amb música* i el tedèum cantat *a tota orquestra*. Possiblement, els músics de la capella s'encarregarien de la simfonia i potser el mateix Bartomeu Blanch hi va tenir algun paper. L'acta del ple, a més, ens posa sobre la pista d'un *coro de alumnas* del col·legi públic femení.

Finalment, no només fou l'estament eclesiàstic qui passà penúries econòmiques, també el comú, a finals de 1855, manifestava les dificultats que tenia per a fer front a moltes de les partides municipals,³²⁵ i per tant, podria molt ben ser que l'Obra suplís aquelles despeses religioses que possiblement, en temps de Domènech, estaven incloses dins la partida de «Festividades de la Iglesia y limosnas voluntarias» que comentàvem més amunt. Cal afegir encara una nova desamortització espanyola, la del ministre d'Hisenda Pascual Madoz, a partir del maig de 1855.

324. ACBR: *Actes del ple de l'Ajuntament*, 1844-1846, f. 9r-10r. Acta del ple del 15 d'abril de 1844.

325. ACBR: *Actes del Ple de l'Ajuntament*, 1854-1855. Acta del 8 de novembre de 1855, f. 25a i 25r: «el Sr. Presidente no pudo menos de manifestar que siendo como es muy apurada la situacion en que se halla la Corporación municipal por la falta absoluta de todo genero de recursos [...] atendiendo el estado de decadencia y miseria en que se halla la poblacion, han convenido los S.S. del Ayuntamiento que para salir de los apuros en que se halla y para pagar las cosas que no admiten dilacion se eche mano por de pronto del fondo de contribuciones.»

Enmig de tot aquell panorama tan desolador, el 2 de novembre de 1855, moria Jaume Domènech. El mateix dia, el reverend Ramon Canudas pagava 160 rals a l'Obra de Santa Eulàlia pel nínxol —n. 115— destinat al finat.³²⁶

«Dia dos de Nov^a de mil vuit cents cinquanta cinch a la edat de vuitanta vuit anys,³²⁷ rebuts los Sants Sagraments de Penitencia y Eucharistia, y condicionalment lo de Extrema-Unció, morí lo Rnt Jaume Domenech Pbre natural de la Vila de Valls, Archebisbat de Tarragona, Mestre de Capella de nostra parral Igl^{la} de Sta Eulalia de la Vila de Berga, Bisbat de Solsona y com a tal Resident de la Comunitat de Pbres de la mateixa, fill llegendim i nat.l de Joan Domemech y de Theresa Talavera, conj. de Valls. Y lo dia quatre de dit mes y any se dona a son cadaver ecca sepultura en lo cementiri de dita Igl^{la}; y se li han fet los funerals que es costum fer als Residents de la Rnt Comunitat.»³²⁸

Gràcies als padrons municipals conservats, tenim notícia que Domènech vivia al carrer major —molt a prop de la parròquia— almenys fins el 1845, i que, més endavant, passà al barri de les Canals. Dues criades l'acompanyaven: Teresa Basols, filla d'Olot, i, durant els darrers anys, Victòria Roca, de la Pobla de Lillet.

Domènech exercí el magisteri fins al final dels seus dies, amb l'ajuda dels organistes, xantres i músics que formaven part de la capella durant tot aquell mig segle de mandat; els dos darrers anys comptà, sobretot, amb l'ajuda de diversos músics eclesiàstics i civils, que desenvolupaven tasques musicals encomanades per l'església, probablement perquè, a causa de la seva edat avançada, ja no les podia dur a terme amb suficient energia.

D'aquest mestre de capella se'n conservem força obres, algunes d'elles al fons berguedà, però és sobretot a la Biblioteca de Catalunya on hi són més nombroses. No hem trobat, de moment, obra seva fora d'aquests dos indrets. Cal recordar que Domènech només regentaria dues capellanies, la de Vic, on fou vicemestre, i la berguedana, que va ser la més llarga en el temps.

PERÍODE DEL MAGISTERI VACANT (1856-1859)

A partir de la mort de Jaume Domènech a finals de 1855, s'obrí un període d'uns quatre anys en què el magisteri del cant romangué vacant. Les moltes vicissituds que passà la ciutat de Berga i en particular l'estament eclesiàstic —encetades anys abans— van perdurar encara en aquell període, la qual cosa podria ajudar a entendre les dificultats per establir un nou

326. APSEB: *Llibre de comptes de l'obra de Sta. Eularia de Berga*, 1825-1896, f. 134.

327. L'edat no concorda amb l'any de naixement, per tant, tenia 84 anys.

328. ADS: *Llibre d'òbits*, 1855-1862, f. 13.

mestratge durant aquells moments. És a través dels comptes de l'Obra de Santa Eulàlia que podem confegir un cert llistat de músics, alguns d'eclesiàstics i d'altres civils, que suplirien l'absència de mestre de capella a les diverses celebracions encomanades a la parròquia, com les funcions de Setmana Santa i Pasqua, el combregar general, la Puríssima, Nostra Senyora de l'Assumpció, la festivitat del Sant Crist, les processons de Corpus i d'altres, a part de la festivitat patronal de Santa Eulàlia. En alguns casos, diverses d'aquestes festes es van incloure en un únic pagament al músic de torn. Així, hi apareixen músics com Joan Pla; Antoni Puig, a qui l'Obra pagava diverses funcions musicals entre 1854 i 1857 i exercí també d'organista interí durant els anys 1866 i 1867; Benet Morlans; Ramon Xiscàs, per determinades celebracions de 1854 i 1855, el qual cobrava distribucions a la Comunitat de preveres des de 1852 i més endavant seria xantre a la capella; Joan Vilella, per les funcions de Santa Eulàlia de 1855 a 1857, organista des del setembre de 1850 fins el 1857, compartint, doncs, etapa amb Domènec; Marià Miró, per a les tres processons de Corpus de 1857; Ramon Cañellas, xantre des de 1832, a qui se li pagava per diverses funcions durant tot l'any 1859; fins que entrà en escena Joan Reig, mestre de capella des de finals de 1859, el qual cobrà per les funcions del seu magisteri pròpiament dit a partir del 1860.

Joan REIG I MORETA (1859-1906)

Encetem la segona part del segle XIX amb l'aparició de Joan Reig i Moreta (Torelló, 1833 – Berga, 1906), l'últim mestre d'aquell segle. Si la primera part del segle XIX la protagonitzà Jaume Domènec, Joan Reig dominarà durant tota la segona.

Nascut a Torelló el 26 de gener de 1833, «a 3 quarts de nou del matí»³²⁹ i batejat l'endemà amb el nom de Joan, Francesc i Pau, era fill de Francesc Reig i Ribes —*el cornamusaire*—³³⁰ i Teresa Moreta. Era el sisè fill dels onze que tingué el matrimoni i el tercer dels nois que van sobreviure. Formava part d'una llarga nissaga de constructors d'instruments i músics torellonencs.³³¹ De molt jove, amb deu anys, va anar al seminari de Vic, on s'hi

329. CAMPRODON I ROVIRA, Antoni. *La Saga dels Reig, 1801-1990*. Torelló: edició de l'autor, 1995.- Homenots de la Música Torellonenca, 2. A partir d'aquest llibre hem elaborat l'esbós biogràfic dels primers anys de Joan Reig.

330. Francesc Reig i Ribes (1801-1882), també flabiolaire. El seu pare —avi del nostre mestre de capella— fou Josep Reig (Torelló, *1768), torner de banya i iniciador de la llarga nissaga de constructors d'instruments.

331. Segons observen Rafael MITJANS i Teresa SOLER a «El flabiol a Osona», *Ausa*, XXVI, 171 (2013), p. 52-74, «és fama que va ser la nissaga dels Reig, inicialment torners de banya i més tard també músics, qui va començar a fer flabiols, gralls i cornamuses. Els Reig van fer instruments d'ús professional fins quasi a la mort de Francesc Reig Andreu (1920-

va formar entre 1843 i 1859, aproximadament. El 13 de gener d'aquell any rebia la tonsura de mans del bisbe de Vic. Féu estudis d'orgue amb Josep Montserrat i Boada.³³²

Reig arribaria a Berga el desembre de 1859. El llibre del Clavariat de la Comunitat conté una nota annexa als comptes de finals d'aquell any, on s'especifica el seu pagament com a mestre de capella, pels deu dies últims de desembre. En aquell moment la Comunitat li havia promès deu duros mensuals.³³³ D'aquesta manera, Reig començaria a residir a l'entorn del 22 de desembre, davant la manca de documentació més precisa. El que sí que sabem segur és la seva data d'ingrés a la confraria de Santa Eulàlia, on encara en aquella època se seguien inscrivint la gran majoria de residents de la Comunitat d'ençà que s'instaurà aquella confraria el 1625:

«En 3 Janer de 1860 Joan Retg y Moreta, Mestre de Capella de esta Rt. Comunitat, nat de Torelló, e edat 25 anys, fill de Fran^{co} Retg y Teresa Moreta, se ha allistat a la Conf^a a la Comt^{at} de Santa Eulària, y per lo ingres ha donat, 8 ll.»³³⁴

El 23 de juliol de 1860, reunida la Comunitat en consell, acordà per unanimitat de vots perpetuar-lo en els càrrecs de mestre de capella i xantre —cabiscoll—, amb les obligacions i drets inherents a l'ofici, però amb la condició que, abans de tres anys, s'ordenés sacerdot i no es trobés impedit per assumir ambdós càrrecs.

Tot i residir a Berga, Reig rebrà la resta d'ordres sacerdotals a la seu vigatana. El 21 de desembre de 1860 era nomenat sotsdiaca i, gairebé un any després, diaca. Finalment, l'11 de setembre de 1862 fou ordenat prevere. Aquest fet últim també va quedar reflectit en els comptes de la Comunitat: «Habense ordenat de Sacerdot en lo dit mes de Setembre, començara a guanyar las distribuciones y missas, com los demás Residents, en lo dit 1er de Octubre de 1862».³³⁵

A partir de l'abril de 1860, apareix als comptes de l'Obra de Santa Eulàlia cobrant les funcions de Setmana Santa, Pasqua i combregar general (423 rals); el mes de setembre, per les funcions de Corpus i música de les

2004). Almenys en els flabiols, els exemplars conservats dels segles XIX i XX evidencien no sols unes tipologies-prestacions molt definides, sinó una relació directa amb els flabiols de cobla més ben considerats en cada moment històric».

332. Josep Montserrat i Boada (Terrassa, 1820 – Vic, 1892) es formà a l'Escolania de Montserrat entre 1830 i 1835, fou organista de Sant Feliu de Sabadell (1840-1856) i de la catedral de Vic (1857-1892). cf. *DMEHA*, 7. Així doncs, Joan Reig estudià uns dos anys amb ell.

333. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Desembre de 1859. Sense foliar.

334. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 273.

335. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 138-139.

processons (348 rals); i el mes de desembre, per les funcions de l'Assumpció i Santa Eulàlia (609 rals). Altres anys rebé un pagament general amb l'equivalent de la suma total dels parcials anteriors.³³⁶

Durant el magisteri de Reig, les ordinacions pels magisteris musicals eren les mateixes d'ençà de les de 1794, de l'època d'Alzina i que també complí Domènech, de la mateixa manera que els seus corresponents organistes i xantres. Havia de tenir escola i compondre tot un seguit d'obres per a les festivitats recollides en aquelles ordinacions. Entremig, però, hi hagué algunes remodelacions i nous plans per a la Comunitat que l'afectarien, com també el darrer conflicte bèl·lic —la tercera de les Guerres Carlines (1872-1876)—, així com els que s'anirien succeint al llarg del segle XIX i que afectarien de ple l'vida dels berguedans. Una data transcendental d'aquell període fou la del 27 de març de 1873, el dia en què es destruïren l'orgue i bona part de l'església parroquial.³³⁷ El llibre de comptes de l'Obra en deixà testimoni amb aquesta nota:

«Durant la ultima guerra civil va sofrir molt la Igla Parral: desaparagué lo orga, destruit fou lo cor, cremat lo altar de S. Tomas: las tropes ocupaban lo campanár y no volentse entregar á la forsa carlista que se apoderaren de la Vila aquestos pegaren foch á la Iglesia despues los republicans, al abandonar los carlistes la Població entraren á la Iglesia, robaren lo que varen poder, mutilaren las imatges dels Sants tirant per terra las imatges de S. Pere y, S. Pau; mes no pogueren aconseguir lo seu sacrilech intentant ab la nostra Patrona Sta Eulalia del altar major, per mes esforços que feren: sempre se ha cregut, que una forsa superior e invisible va deslliurar á la imatge de caurer del seu trono que ab tanta magestat ocupa, y, ahont dirigeixen las suas fervoroses mirades los fiels Bergadans.»³³⁸

El Llibre Verd de l'Ajuntament comentava, igualment, que durant l'octubre d'aquell mateix any «los sacerdotes de esta Villa casi habían todos desaparecido con motivo de las ocurrencias y al volver aparecieron disfrazados por algún tiempo. El cura párroco todavía no había vuelto y vivía en el seminario de Solsona.»³³⁹

Des de 1873, doncs, la parroquial es va quedar sense orgue. Foren diversos els organistes que havien exercit llur magisteri durant el període de Reig, començant per Francesc Huguet, des de 1857 fins la seva renúncia

336. APSEB: *Llibre de comptes de l'Obra de Sta. Eulalia de Berga. Llibre de Comptes per las entrades y eixides que portan los Obrers de la Prral Igla de la V. y M. Sta Eulalia de Merida Patrona de la Real Vila de Berga, comensat al primer de Janer del Any MDCCCXXV, 1825-1896.*

337. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 119.

338. APSEB: *Llibre de comptes de l'Obra de Sta. Eulalia de Berga, 1825-1896*, f. 191-192.

339. ACBR: *Llibre Verd*, 1680-1882, f. 8or.

el 1860; posteriorment Josep Ubasart, Anton Puig i Antoni Ferrer, el qual hi seria fins el 1872, sent l'últim que faria sonar l'orgue de Jaume Guilla abans de la seva destrucció. Així, a partir d'aquell moment el magisteri de l'orgue va romandre forçosament vacant. El 1877, cinc anys més tard, «los R.R. Jurados de aquel año, entre ellos el Dr. Saló i el R. Comellas, me instaron para que aceptara la plaza y á mis dos oficios [mestre de capella i xantre] añadiera el de Organista; y tanta fueron sus instancias, que me creí obligado á secundarles y á encargarme de la plaza de Organista, siendo en gran beneficio de la R. Comunidad».³⁴⁰ Precisament, aquell mateix 1877, el reglament serà parcialment modificat arran del nou pla del 19 de novembre: «A la classe de Oficiales pertenecen el R. Cura párroco de Santa Eulalia de esta Ciudad y los tres Capiscoles á saber: el Organista, que será tambien Mestro de Capilla y dos Sochantres, que tengan suficiente voz para regir y sustentar el Coro». Per tant, a partir d'aquell moment Reig serà també organista de la parroquial; ocuparà ambdós magisteris fins al final de la seva vida, el 1906, mentre el de xantre quedà en dubte, justament, pel mateix pla del novembre de 1877.³⁴¹

Cal recordar que l'anomenaven organista precisament en un moment en què l'església de Santa Eulàlia no disposava d'instrument des de 1873. El rector d'aleshores, mossèn Felip Ribera, manifestà a Ramon Saló, membre de la comunitat, la necessitat de comprar un harmònim que estigués a l'alçada de la parroquial, al mateix temps que l'hi comentava la falta de recursos. És per això que Ramon Saló decidí costejar, ell mateix, l'harmònim en qüestió.³⁴² Val a dir que es tracta del mateix Ramon Saló que poc abans havia insistit *tant* a Reig perquè optés a la plaça d'organista. Saló i Ribera van firmar el document en què parlaven d'aquesta adquisició el febrer de 1877, per tant, força abans que es modifiqués el reglament, el 19 de novembre d'aquell mateix any. En certa manera, és plausible que Reig, segons comentava ell mateix, accedís al càrrec d'organista abans d'aquella modificació que, *de facto*, l'obligaria a ser-ne.

Durant aquell mateix any de 1877, Joan Reig acolliria a casa seva el seu nebot Ramon Reig i Parés, que en aquells moments tenia nou anys i venia per estudiar música amb ell. S'hi estigué, més o menys, set anys. A partir dels padrons municipals d'aquells anys, sabem que ja no hi era el 1885.

340. APSEB: Així ho explica el mateix Reig en el seu *Expedient* de 1891. Per catalogar.

341. El fet que els dos magisteris recaiguessin en una mateixa persona només havia succeït amb Miquel Gonser a finals del segle XVII i primer decenni del XVIII.

342. Aquest fet, que hem pogut descobrir per un document firmat el 26 de febrer de 1877 conservat a l'APSEB, desmenteix la creença, que s'ha fet córrer durant més d'un segle, que aquest harmònim l'havia costejat una *senyora pietosa*, fet que ja recull Ramon HUCH en les seves *Notes històriques de la ciutat de Berga*. El cert és que, en el mateix document, els dos mossens es comprometeren a mantenir en secret la procedència d'aquell harmònim. A fe de Déu que ho van aconseguir.

Cal dir que només es conserva el de 1880, on consta que tenia dotze anys i que en feia tres que s'estava amb el seu oncle, però els padrons de 1880 a 1885 van desaparèixer. Deduïm, per tant, que hi romandria, com a molt, fins el 1884. El seu fill, en les seves memòries, narrava l'estada del seu pare a Berga: «No cal dir que, essent el “senyor oncle”, com li deien, sacerdot, feia d'escolà i va aprendre el llatí com si hagués de cantar missa, a més de piano, violí, orgue i tots els altres instruments, al mateix temps que harmonia i contrapunt. Vol dir que, quan sortí de Berga, a disset o divuit anys, era tot un professor de música. Tant és així, que, quan l'Ajuntament de Berga volgué arreglar tota la música de la Patum, ja li ho encarregaren a ell, que hi féu música nova i n'arreglà de vella».³⁴³ Joan Reig i el seu nebot vivien en un pis, a la mateixa plaça —avui de Sant Pere— de l'església parroquial de Santa Eulàlia.³⁴⁴

L'estira-i-arronsa entre Joan Reig i la Comunitat, per desavinences en els deures i drets inherents als càrrecs que ostentava, va ser força constant al llarg de la seva estada a la capella. Això creà un seguit de documents i epistolari divers entre els reverents jurats de la Comunitat, el mateix Reig i la cúria solsonina. Com comenten els reverents jurats en alguna ocasió,

«El Rdo. D. Juan Reig en el preámbulo del expediente dice: que desde que es Comunitario ha procurado siempre todos los medios, yá transigiendo, yá haciendo mil sacrificios, aún á costa de despojarse de sus derechos para alcanzar la paz y buena armonia con toda la Rda Comunidad, u nunca ha podido

343. REIG i VERDAGUER, Ramon. *Un segle i mig de notes musicals. Memòries*. Barcelona: Pòrtic, 1975. L'autor del llibre Ramon Reig i Verdaguer (1905-1990), fill del Ramon Reig i Parés, formava part de la nissaga de músics i constructors d'instruments torellonencs de que parlàvem més amunt.

344. Ramon Reig i Parés (Torelló 1867-1938) retornarà al seu Torelló natal on farà bàsicament la seva carrera professional. Fou intèrpret de piano, violí, contrabaix, fiscorn i flabiol. Fundà l'orquestra-cobla La Protectora Torellonenca i destacà en la composició de més d'un centenar de caramelles i en la direcció de cors, com per exemple la coral Esbart Nacionalista de Torelló, que el 21 febrer de 1915 s'estrenaren dirigits per ell, tal com es ressenya en el Butlletí de l'Orfeó Català, en el número 135 del mes de març del mateix any. Va fer gran part d'arranjaments i orquestració de la música de Patum. Fou professor de música, amb un gran planter de músics de tota la comarca d'osona. Té també força Sardanes. Se l'hi encomanà la composició de la música, a casa nostra, dels Pastorets «*El Bressol de Jesús*», escrits per Frederic Soler —més conegut amb el pseudònim de Serafí Pitarra—, que s'estrenaren al Teatre Foment de Barcelona el 23 de desembre de 1891, i a Berga el 1900. Des d'aleshores s'hi interpreta la seva música. El 1902 escriu el Ball de gegants i Nans de l'aplec del Santuari de Rocapervera (Torelló). Com a curiositat direm que aquests balls tenen tots una bonica «flaire» de les músiques de Patum. Durant aquells anys d'estudi a Berga amb el seu *Sr. oncle*, degué quedar fortament impregnat d'aquesta música. La primera cobla de sardanes que tocà a Berga fou «Els Bofills de Torelló», de la qual Ramon Reig formava part. Val a dir que, fins aquell moment, les cobles de Berga tocaven sardanes amb orquestra (violins, flauta o flautí, clarinets, cornetins, fiscorns i contrabaix). A partir d'aquí, s'anirien incorporant els nous instruments de cobla, com tibles i tenores.

lograrlo. Esto, Sr. Provisor, llama la atencion y parece quiere decir, que el Rdo D. Juan Reig tendrá un genio del todo original (por no darle otro calificativo); pues en treinta años no haber encontrado cuatro sacerdotes Rdos. Jurados que hayan sabido reconocer que al Rdo D. Juan Reig le favorecia la justícia, esto sorprende; y se deja á la alta Ilustracion de V.S. el apreciar la confession hecha por el mismo D. Juan Reig.»³⁴⁵

El primer *expedient* es conserva data del 2 de juny de 1886. S'ha conservat només la carta que el Govern eclesiàstic enviava als reverents jurats de la Comunitat.³⁴⁶ Aquesta carta dóna ja la resolució al conflicte plantejat, en primera instància, pels reverents jurats amb cartes de 23 d'octubre de 1885 i de 29 març de 1886. Entremig hi havia també dues cartes de Reig del 3 i 4 de desembre de 1885. Així, des de Solsona se l'hi especifiquen un seguit de qüestions enumerades en onze punts, que resumim. L'organista havia d'ensenyar gratuïtament *solfeig* i orgue als nois que ho volguessin, ja que així ho assenyalaven les obligacions del càrrec, però l'hi remarquen que no ha de ser a l'*estudi de solfa* que hi ha en una dependència de l'església, sinó a casa seva o en un altre lloc —que haurà de costejar ell mateix— conservant el *caràcter d'escola pública*³⁴⁷ i que els reverents jurats podran presentar-s'hi sempre que ho creguin convenient. Havia de respectar tot allò que els reverents jurats disposessin i pagar les multes imposades. No podia retenir la paga dels escolans cantors de la capella, a excepció que fos a compte de classes particulars. No podia ser *Cabiscol o Xantre*³⁴⁸ després de les modificacions fetes en el pla de 1877. Havia de posar a disposició de la Comunitat les composicions de 1885 en endavant. En cas de malaltia o absència hauria de posar algú *hàbil* que l'hi especifiquin, imaginem que no sempre havia estat així. Havia d'assistir gratuïtament als enterraments, si la resta de la Comunitat ho feia. Als músics i cantors, si no estaven d'acord amb la paga de *deu ptes.*, se'ls augmentaria la dotació del fons de la infermeria o es pres-

345. APSEB: *Expedient Reig* 1891. Nom factici. Documentació esparsa, sense catalogar. Consta de dos plecels relligats, amb els escrits o documents fets per Joan Reig i les contestes fetes per part de la Comunitat, dirigits als superiors eclesiàstics de Solsona. Malgrat tot l'enrenou, suposa una documentació valuosa, ja que fa còpia de les obligacions del 1794 —de les quals tenim coneixement directe gràcies a aquest expedient— i també hi surten esmentats diversos mestres, organistes i xantres d'altres èpoques de la capella.

346. APSEB: *Expedient Reig* 1885-1886. Nom factici. Documentació esparsa, sense catalogar. Carta del Govern eclesiàstic, seu vacant, de la diòcesi de Solsona, on emet el seu dictamen.

347. Remarca el fet de mantenir el caràcter d'escola pública, un tema interessant que contèvem en parlar de Bartomeu Blanch, en el moment del primer intent d'ensenyament públic de música a Berga. Quan es comencen a instaurar aquest tipus d'escoles musicals civils al nostre país, imaginem que l'església berguedana no devia voler perdre el protagonisme en aquest àmbit i, per tant, emfasitzar el caràcter públic d'aquest ensenyament devia ser clau.

348. Just el 1885, Ramon Xiscàs va ser nomenat cabiscol, rellevant així Joan Reig.

cindiria del músic en qüestió. L'organista havia de marxar del cor par anar a l'orgue: 1r a la missa, en començar l'oració de l'hora canònica; 2n a les vespres, en començar el penúltim Salm, si era el *Laudate Dominum omnes gentes* i si no, en començar l'últim salm, quedant-se a l'orgue fins a acabar les completes; 3r a les matines en començar l'última lectura, quedant-se allí fins al final de les Laudes. I encara, sembla que Reig va posar *la mà al damunt* d'un altre comunitari, i el redactor diu que —no havent-se provat si va ser per *percusión enorme, mediocre ó leve*, però greu per ser la persona que és, del lloc i circumstàncies— n'hi haurà prou amb que Reig li doni una satisfacció davant els preveres que van presenciar l'acció. Especifica finalment, que aquest escrit cal llegir-lo a tota la Comunitat, cosa que es farà en el consell de 8 de juny de 1886, on a més, hi ha transcrit tot aquest dictamen redactat des de Solsona.³⁴⁹

Tot plegat, ens acosta a la vida quotidiana dins d'una Comunitat d'aquestes característiques, amb interessos, caràcters i situacions personals concretes i diferents. Imaginem que, com sol passar en aquests temes, la raó absoluta no devia ser de ningú en particular i una mica de tothom, però sorprèn el grau de detall en aspectes del tipus, quan i com ha de marxar del cor per anar a l'orgue, les especificacions econòmiques de tota mena, que l'hi recordin que ja no és xantre, etc.

Es conserva un nou expedient de 1891 que conté dos plecs rel·ligats entre ells.³⁵⁰ En aquest expedient passa just el contrari que a l'anterior de fa cinc anys: no conté la resposta del bisbat —com en aquell— però sí els dos documents, d'una banda i de l'altra del *conflicte*. A més a més, el document és interessant per la quantitat d'informació que revela —o confirma— de molts dels protagonistes que exerciren en la nostra capella, des de les últimes ordinacions —de finals del segle XVIII— fins a l'arribada de Reig. Cal remarcar la ingent quantitat de documentació —decrets, cartes, ordinacions— que Reig transcriu al llarg del seu propi expedient, justificant totes les seves demandes. Es continua postulant com a mestre de capella, organista i xantre, tot i que en l'expedient fet cinc anys enrere, el secretari eclesiàstic ja era molt contundent amb aquest tema i l'hi recordava que no era xantre

349. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 40-43.

350. El títol general diu: «Pretenciones del Rdo. D. Juan Reig p^{bto} Maestro de Capilla-Organista de la Rda Comunidad de P^{bros} de la Ciudad de Berga no concedidas por la misma Rda. Comunidad, Año 1891.» En el primer plec, les objeccions fetes per Reig, dirigides a les autoritats eclesiàstiques, el 21 de novembre: «Espediente del Rdo. D. Joan Reig p^{bto} Maestro de Capilla de la Rda. Comunidad de P^{bros} de la Ciudad de Berga contra la misma Rda. Comunidad al Superior Eclesiástico de Solsona en 21 de Noviembre del año 1891.» En l'altre, les objeccions i respostes que ha donat la Comunitat: «Contestacion o Defensa de la Rda. Comunidad de P^{bros} de la Ciudad de Berga dada al Superior Eclesiástico de Solsona en 31 de Diciembre del año 1891, sobre el Espediente del Rdo. D. Juan Reig p^{bto} Maestro de Capilla de la misma Rda Comunidad elevado al Superior Eclesiastico de Solsona en 21 de Noviembre de mismo año 1891.»

des del nou pla de 1877. Reivindica també la seva condició de «direcció musical» en totes les celebracions a les esglésies —en plural— de la ciutat i que, segons ell, no havia estat respectada. En aquest sentit transcriví la carta del vicari capitular Ramon Casals:

«Tengo entendido que se trata en esa Ciudad de ordenar y ejecutar funciones religiosas, prescindiendo de la direccion del Rdo. Organista y Maestro de Capilla, haciendo caso omiso de los decretos de mis antecesores de fechas 31 Diciembre de 1855 y 29 de Marzo de 1867, que quiero sigan en toda su fiel observacion. Solsona 29 de Enero de 1888.»³⁵¹

També era un tema recurrent la composició d'obres. Reig havia escrit sempre —n'estava obligat per les ordinacions de 1794— fins al moment que no disposava de prou temps i així ho manifestava a la Comunitat, la qual l'hi donà la raó. Per tant, hi ha un període, que va del desembre de 1871 al 1885, en què no compongué. Reig argumentava que els reverents jurats i molt especialment el Dr. Saló —el que l'instà a presentar-se a la plaça d'organista— li havien manifestat que, havent-hi suficients obres musicals a l'arxiu de la capella, podia deixar de compondre. Reig remarcava que així ho havia fet, prescindint del temps que tenia destinat per a aquesta qüestió. En aquest tema voldríem remarcar dues consideracions. D'una banda, que moltes de les obres que han perviscut al fons musical, una quarantena, vénen datades entre els anys 1888 i 1891;³⁵² de l'altra, que en una llibreta testamentària, de la que parlarem més endavant, Reig presenta un llistat exhaustiu de les seves obres i en comptabilitza 254; per tant, les que han quedat són només una sisena part de tota la seva producció. Especifica també, que totes les obres anteriors a l'any 1873 han estat reescrites o compostes de nou, ja que en el saqueig del mes de març foren cremades «todas las que existian en el archivo de la Rda. Comunidad y en el estudio de solfa de la Iglesia de San Pedro».³⁵³ Recordem que en aquest moment és també quan es crema l'orgue i bona part de l'església.

351. Entre 1838 i 1891, la seu episcopal de Solsona quedà suprimida, per la qual cosa els vicaris capitulars eren, durant aquest període, els màxims representants de la institució. A partir de 1891, els administradors apostòlics iniciaran l'esperit que portarà a la restauració episcopal definitiva, el 1933, feta pel papa Pius XI.

352. El 1894, per la Gala de Queralt, s'estrenava una missa de Joan Reig, amb el concurs de la capella i orquestra (*El Bergadán*: setembre de 1894). Aquesta obra, com tantes d'altres, no ens ha arribat.

353. ACBR: *Protocol*, 1906. Notari Llorenç Picart i Pons. Protocol 249, f. 893-900. Acta notarial de l'inventari testamentari de Joan Reig. De tota manera, cal recordar que ens ha quedat força obra del seu antecessor Jaume Domènech i poc o molt d'altres èpoques. A part d'aquest incendi, altres raons per escatir fan pensar en motius diversos que justifiquin la manca tan evident d'obres musicals a l'arxiu parroquial actual.

Reig és l'únic mestre de capella del que s'ha conservat música purament instrumental, a excepció d'alguna obra per a orgue de l'organista Boada *major* i poca cosa més. A les tres que han sobreviscut sempre diu «Ària de» seguit de l'instrument —clarinet, fiscorn i trombó— i orquestra. En el seu llistat testamentari no hi surten especificades com a tal. Podrien formar part de les «13 piezas u ofertorios con orq.» que no detalla. A més a més, en el mateix llistat hi consten onze marxes «con orquesta de promoción», que malauradament no ens han arribat. De les partitures de Reig podem deduir com va anar canviant el llistat d'instruments de què disposava. Alguns apareguts de nou a la nostra capella, com el *bucsen* —buccèn—, el clarinet, el cornetí i el fiscorn, i d'altres amb els que ja comptava Domènech, com el violí, la flauta, la trompa i el contrabaix.³⁵⁴ Segueix sense aparèixer el violoncel, específicament, en cap partitura de les que han arribat d'aquesta època. Evidentment també hi figura l'orgue, tot i que precisament el període de les obres que han quedat de Reig és un moment en el qual encara no hi ha constància d'aquest instrument, sinó de l'harmònim.

El 1896 arriba, precisament, el moment de construir el nou orgue. Aquest, va ser encarregat al mestre orguener Francesco Teppati, d'origen italià —nascut a Torí— i establert a Barcelona. L'orgue va ser construït al llarg de 1896, ubicat al mateix lloc que havia ocupat l'orgue de Jaume Guilla i inaugurat el març de l'any següent. A partir d'aquesta data, Joan Reig disposa finalment d'aquest instrument tan important i imprescindible.

El 27 de setembre de 1881 Reig fa el seu primer testament davant el notari Lluís Blanxart.³⁵⁵ Diu que està en plenes facultats, per tant, no se li endevina cap motiu aparent per fer-lo. Reig és molt meticulós en molts aspectes i segurament previsor. El redactat és força genèric. Anomena marmessors als reverends Josep Boixadera i Pau Rocabosch i al seu nebot Ramon Reig i Parés, a qui deixa també el piano que té a casa seva. Comenta que té una llibreta testamentària anomenada *Miserere mei Deus, miserere mei* on deixarà detallades les instruccions de les seves últimes voluntats, per quan arribi el moment. I aquest moment arribà just el 19 de maig de 1906, vint-i-cinc anys després de la redacció del testament. El Butlletí oficial eclesiàstic de la diòcesi de Solsona publicà aquesta necrològica: *El día 19 de Mayo falleció repentinamente en Berga á la edad de 73 años, el Rdo. D. Juan Reig y Moreta, Maestro de Capilla y Organista de la parroquial de*

354. De fet, la majoria d'aquests instruments quadren amb les orquestres que corrien per la nostra ciutat a l'últim terç del dinou i que acabaran sent les primeres cobles berguedanes. Fotos d'aquestes cobles-orquestres com *La Constància* de 1907, on podem veure dos clarinets, dos cornetins, un fiscorn, tres violins, un contrabaix i finalment un flautí-tamborí, que seria l'únic que no té correspondència en les obres de Reig, exceptuant que fos el flauta. El responsable de *La Constància* era Pau Aspachs, músic de capella a qui Reig cedí en el seu testament el violí «més bo» i que, a més, esdevindrà un dels seus marmessors.

355. ACBR: *Lluís Blanxart, notari*. 1881. Testament n. 213, f. 825.

*Santa Eulalia. Natural de Torelló, había cursado la carrera en su Diócesis de Vich y se ordeno de presbítero en Septiembre de 1862, habiendo servido siempre en la parroquia de Santa Eulalia de Berga. D.E.P.*³⁵⁶ Al llibre d'òbits de la parròquia hi consta:

«El día 20 de maig de 1906, ha rebut cristiana sepultura en el cementir d'aquesta ciutat, el Rnd. Joan Reig i Moreta, natural de Torelló, diòcesi de Vic. L'enterrament s'ha fet amb la solemnitat deguda.»³⁵⁷

Finalment, el 30 de maig es va fer la lectura de la llibreta testamentària de què Reig parlava en el seu testament. El notari Llorenç Picart era l'encarregat de fer la comprovació *in situ* en el pis del finat Joan Reig i en presència del seu nebot Ramon, que ja havia anomenat marmessor en el seu primer testament i que ara era hereu universal de confiança únic. Els altres dos marmessors del primer testament havien finat, per tant només quedava ell. Per això, Joan Reig nomenava dos altres marmessors a la llibreta testamentària, mossèn Ramon Costa i Pau Aspachs. La seva criada, a qui li deixava tot un seguit d'utensilis domèstics i mobles, tampoc hi era en aquest moment. Com a curiositat direm que l'hi deixava també «el retrato del testador en cuadro dorado» —quina llàstima que no ens hagi arribat aquest retrat de Joan Reig. Pel que fa a tot l'instrumental que donà a diverses persones o entitats, cedia l'harmònim de casa seva al Santuari de Queralt, on encara avui s'hi conserva. A la parròquia deixà dos violins «de color negruzco» per a l'estudi dels escolans i un altre violí, «el mas bueno» a Pau Aspachs, músic de la capella i, com dèiem, també marmessor. Un piano de taula a un altre nebot, Francesc Reig i Bonet, però especifica que «lo tiene el Pablo» —imaginem que parla de nou de Pau Aspachs. Al seu nebot Ramon Reig l'hi deixava el piano «mas bueno» i el tamboret, cosa que ja deia en el testament de 1881. També una flauta, la trompa de mà «con sus tornillos», un trombó —*trompon*—, així com totes les partitures manuscrites i impreses que tenia a casa seva que no hi digué «de la Capella de Berga», tots els llibres i llibrets de música impresa, tant si estaven enquadrats com no, i totes les peces i fulles de música impreses que tenia a casa, llevat d'uns llibres que exclogué.³⁵⁸ A la capella de música li deixava el penjador que hi

356. ACPU: *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Solsona*. Any 41, n. 11, 1 de juny de 1906. Necrologia.

357. APSEB: *Llibre d'òbits*, 1902-1976.

358. Els llibres exclosos són: *Metodo de armonia* i *Tratado de melodia* d'Hilarión Eslava; *Diccionario de música* de Felip Pedrell i *Educación musical* d'Albert Lavienes, que volia que es venguessin per fer celebrar misses d'almoïna a dues pessetes, «hallandose ya anotado en cada uno su precio». Com diu mossèn Fortià Solà Moreta en la seva *Història de Torelló*, en biografar Joan Reig, «és format en els mètodes d'Eslava i Erviti, que són en matèria de composició de música religiosa els que predominen durant la seva joventut», cf. *Història de Torelló*. Barcelona 1948, vol. II, p. 468.

havia a la sala de manxes de l'orgue, el ventall de sota l'orgue, els faristols que eren d'ell, el coixí de l'harmònim del cor dels Dolors, els dos violins per aprendre els escolans i totes les partitures on hi digué a la coberta «Regalada a la capilla de Berga para después de mi muerte si no dispongo otra cosa» o «de la capilla de Berga, después de mi muerte». Moltes de les partitures que han quedat d'ell i de la seva època porten aquesta inscripció. Com dèiem més amunt, a la llibreta testamentària hi aporta un opus personal de més de 250 obres. De nou, dóna aquesta sensació de meticulositat i previsió que Reig demostra constantment. Tot aquest material havia d'estar molt ben arxivat, a valorar pel que ens ha arribat. Malgrat tot, el pas del temps ha fet de les seves.

Dues últimes consideracions més: la llibreta testamentària, tal com transcriu el notari, està firmada primerament, el 20 de febrer de 1905, pel mateix Reig i un any més tard, el 28 de febrer, la firma de nou. En un altre moment s'hi llegeix «40 pesetas a su sirvienta Maria Carbonell, por lo bien que se portó en el ataque que el día cinco de febrero de 1906 tuve en la palza de Santa Magdalena de esta ciudad», la qual cosa explicaria el perquè va firmar de nou la llibreta, pocs dies després d'aquest *atac*. Tres mesos després moria sobtadament d'un altre atac.

Josep Armengou en la seva *Crònica menuda* en parlar de la música d'església deia sobre Joan Reig:

Sembla que fou un bon organista d'aquella època del bel canto i de les petaneras pietoses. Era compositor i algú diu que, quan podia, assistia a les representacions del Liceu de Barcelona vestit de paisà [...] Hom pot suposar quins eren els seus criteris artístics per les solfes del seu temps que, fins abans de la guerra, rodaven per dalt a l'orgue, moltes d'elles originals.³⁵⁹

Amb l'arribada del segle xx s'albira ja el final de la capella berguedana. En la majoria d'institucions similars de Catalunya, la Guerra Civil Espanyola marcarà un punt d'inflexió, si no el final definitiu. En el cas berguedà, la seva dissolució arribarà el 1976, any que morirà l'últim mestre i organista de la capella, Josep Armengou. Malgrat això, durant tot el segle xx, la capella esdevé una institució força desdibuixada i debilitada, pel que fa a les seves característiques primordials. Gradualment anirà sucumbint també la part instrumental dins de l'església, sobretot després del conflicte bèl·lic que dèiem suara. Cap al final, el pes de la capella recaurà en l'escolania, més que en cap altre dels elements musicals de què ha disposat durant els més dels tres-cents anys de la seva existència. Les grans celebracions i els seus repertoris més sumptuosos donaran pas a pràctiques més modestes, en els dos

359. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 118. Josep Armengou fou l'últim mestre de capella i organista de la nostra parroquial.

sentits. Les directrius del papa Pius x, recollides en el seu *Motu Proprio* de 1903, posen les bases per a la restauració de la música eclesiàstica, del cant gregorià i la polifonia renaixentista, incidint en el cant de l'assemblea, que és cridada a participar. En començar la segona meitat del segle xx, el concili Vaticà II acabarà de donar les claus d'aquesta renovada austeritat.

Ramon PUJOL I LLANES (1906-1909)

Ramon Pujol i Llanes (1882-1949) era fill de Solsona, de Cal Folia, motiu pel qual era conegut com *mossèn Folia*. Va ocupar els dos magisteris, tant el de la capella com el de l'orgue, tal com s'havia establert en el pla de la Comunitat de 1877. Ho fou com a interí entre els anys 1906 i 1909.³⁶⁰ En venir les oposicions, «tot i que mossèn Pujol tingué més bona puntuació, va obtenir la plaça mossèn Miquel Mas per ésser fill de Berga».³⁶¹ Rebé les tonsures menors el 1906 per la témpora de sant Mateu i, un any després, el diaconat.³⁶² De fet, en ingressar a la confraria de Santa Eulàlia el 1908 ja tenia el tractament de reverend. Pagà l'ingrés a terminis:

«En lo dia 19 de mars de 1908 ha ingressat en la confraria de Sta Eulalia Rnt Ramon Pujol y pagará per son ingrés a plasos. Ha satisfecho por el primer plazo veinte pesetas en el dia siete de Enero de mil nueve cientos nueve. El R^{do} Pujol ha satisfecho el importe total de la cofraria en 30 de Abril de 1909.»³⁶³

L'etapa berguedana va ser força curta. Desconeixem el seu destí un cop deixà el magisteri. Probablement retornaria al seu poble natal, on regentà la plaça d'organista i de director de l'escolania de la Mare de Déu del Claustre a la catedral de Solsona. Sabem que obtingué el benefici d'orgue d'aquesta institució, fundat el 1898, amb l'obligació d'ensenyar musicalment als nois cantors, pel servei de la capella. L'hi retrobem la pista el 1916, any en què ocupa el magisteri de capella de Valladolid substituint Vicente Goi-

360. Segons el Butlletí oficial del bisbat, el setembre de 1909 es publicava l'edicta per a noves oposicions d'organista. Tal com surt en el redactat, parla d'una plaça creada segons l'últim Pla de renovació de la Comunitat, vigent des del dia 23 de setembre de 1906, i recorda, a més, que ha estat ocupada interinament des d'aleshores. Així doncs, probablement Pujol entrà segons aquest càrrec creat a finals de 1906 i l'ocupà fins a les oposicions de 1909 que es redactaren en l'edicta que comentem.

361. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 112.

362. ACPU: *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Solsona*, 1906 i 1907.

363. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 320.

coechea.³⁶⁴ D'aquella època llegim: *De autores extranjeros cabe destacar la interpretación de la gran Misa a cuatro voces y gran coro del maestro Pero-si, el Domingo de Resurrección, ya siendo maestro de capilla Ramón Pujol. Siguiendo la línea de Goicoechea, el nuevo maestro también procura dar el máximo relieve a estos cultos.*³⁶⁵ A Valladolid també hi va romandre poc temps, sent substituït per Julián García Blanco el juliol de 1920.

El deu de maig de 1919, fou admès com a mestre de capella de la catedral de Lleida, tot i que no va arribar a ocupar la plaça:

Admisión de Ramon Pujol y Llanes en Maestro de Capilla: Por muerte de Luis Derch y Sales el 27 de Febrero 1919 a los 58 años de edad, fué nombrada para sucederle Ramón Pujol, Maestro de Capilla de la Sta. Iglesia Metropolitana de Valladolid, que renuncio a la plaza sin haber llegado a tomar posesión de este Beneficio, siendo elegido Josep Mª Llorens para llenar la vacante.³⁶⁶

El 1922 guanyà per oposició la plaça d'organista a la catedral de Solsona, càrrec que exercí fins el 1946, en què deixarà el magisteri a causa de la seva delicada salut. Morí el dia cinc de novembre de 1949, a seixanta-set anys. Escrigué música de temàtica religiosa i també de caràcter popular. Es conserva obra seva als fons musicals SolC i Mare de Déu del Claustre de l'Arxiu Diocesà de Solsona. Al fons berguedà s'hi conserva, testimonialment, un *Miserere* i un *Benedictus* a quatre veus mixtes de 1931, per tant, de l'etapa solsonina.

Miquel MAS I BOIXADER (1909-1932)

Miquel Mas i Boixader (Berga, 1871-1954) entrà a la capella el 1909, ocupant els dos magisteris de forma conjunta: el de mestre de capella fins al 1932 i el d'organista fins al 1954. Segons el Butlletí oficial de la diòcesi, Miquel Mas fou ordenat capellà el 1899, però malgrat això, no tenim constància que tingués relació amb la Comunitat de preveres abans d'entrar al magisteri el 1909.

Al llibre dels consells d'aquell any no hi consta cap nota referida a les oposicions. Però en el consell de 23 d'agost de 1909, la Comunitat es reuní precisament per discutir sobre el nomenament de l'organista —sense

364. Vicente Goicoechea és una de les figures fonamentals de l'anomenada generació del *Motu Proprio*, que fa referència al document homònim redactat pel papa Pius X. D'aquestes fons veurà Pujol a Valladolid. A la nostra capella costarà uns anys més la instauració del *Motu Proprio*, però acabarà imposant-se també, sobretot amb Armengou.

365. VIRGILI BLANQUET, Maria Antonia. *La música en Valladolid en el siglo XX*. Valladolid: Ateneo de Valladolid, 1985, p. 97.

366. MUJAL ELIAS, Juan. *Lérida. Historia de la música*, p. 130.

especificar-ne el nom— i en redactà les obligacions.³⁶⁷ Deduïm doncs, que aquestes obligacions anaven destinades a Mas. El primer dia de setembre es publicava al Butlletí oficial eclesiàstic del bisbat de Solsona l'edict de la convocatòria d'oposicions pel càrrec d'organista: *creada para el mayor Servicio del Coro en el último plan de Arreglo de la Comunidad, vigente desde el día 23 del mes de Septiembre de 1906, [...] interinamente desempeñada hasta el presente, consideramos llegado ya el momento de proveerla en propiedad*.³⁶⁸ En aquells moments, els càrrecs d'organista i mestre de capella estaven unificats. El 22 d'octubre de 1909, prengué possessió del benefici de santa Margarida «pel carrech de organista y mestre de capella, que logró en concurs».³⁶⁹ El mateix 1909 s'inscriví a la confraria de Santa Eulàlia: «A los 30 de Octubre de 1909 el R^{do} Miquel Mas Boixader, natural de Berga, hijo de Miquel y Antonia; de edad 37 años, ha ingresado á la cofradia de Sta Eulalia y pagado la cantidad de 60 pesetas.»³⁷⁰

Mas oposità conjuntament amb Ramon Pujol, però finalment van decantar-se a favor del primer, en circumstàncies poc clares i afectades per les pressions dels familiars d'aquest, que ja s'havien fet paleses durant el magisteri de Pujol: *El cas és que mossèn Pujol actuava d'organista amb la protesta diària dels germans de mossèn Miquel, que consideraven el seu germà amb més dret que mossèn Pujol*.³⁷¹ Per tant, el magisteri de Mas ja va començar amb mal peu i, pel que sembla, va continuar així força temps a causa de la seva predilecció per la família.

El 1916 s'esdevingué la coronació de la imatge de la marededéu de Queralt,³⁷² fita transcendent per als berguedans devots. Durant vuit dies es van celebrar a Berga tot un reguitzell d'actes culturals i religiosos:

367. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974. f. 180.

368. ACPU: *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Solsona*, 1 de setembre de 1909.

369. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974. f. 181.

370. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 321.

371. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 112.

372. Des de finals d'agost fins al dia de la coronació, el dia tres de setembre, passaren per Berga un munt d'autoritats: el bisbe de Solsona Francesc Vidal i Barraquer, el nunci papal Monsenyor Ragonesi, el Pare Abat Marcet de Montserrat i la infanta Isabel d'Espanya, a més de prohoms eclesiàstics i polítics de tot el país i tots els berguedans. Acabada la missa pontifical oficiada pel nunci papal, a Santa Eulàlia, es procedí a l'acte de la coronació a l'entrada de l'església, just davant la portalada. Tot seguit, s'estrenà l'*Himne a la Coronació* amb lletra del poeta Ferran Agulló i Vidal i música d'Antoni Ribera i Maneja —fill de pares berguedans—, dirigit per ell mateix. Encara avui es canta, al seu Santuari per la *Gala de Queralt*, cada vuit de setembre, festa de la Nativitat de la Mare de Déu. Al fons musical BerSE es conserven diverses versions d'aquest himne.

Mossèn Mas, encarregat del cant religiós per raó del seu benefici, proposa la col·laboració de l'Orfeó com a agregat a la capella parroquial. Hem de suposar que no es veia amb cor per fer-s'ho sol. L'Orfeó acordà que ho farà per compte propi, tal com es realitzà. L'Orfeó cantà la missa de comunió i el pontifical, en què interpretà la Missa del Centenari de Balmes de mossèn Romeu, reforçats amb alguns cantaires de Barcelona, entre altres els tiples senyors Torrents i un altre. Deu ésser la darrera vegada que s'han vist a Berga tiples masculins d'aquesta mena.³⁷³

La crònica periodística d'*El Noticiero Universal* del 4 de setembre de 1916, amb una locució típica de l'època, relatava:

El pueblo se apiñaba en la plaza. En aquel momento se dispararon morteretes, las bandas tocaron la Marcha Real y las campanas fueron echadas al vuelo en tanto que la multitud prorrumpla en vítores entusiastas. El momento fue emocionante. Muchas mujeres lloraban. Desde los balcones, que estaban atestados de gente, se agitaban pañuelos y sombreros. Era un espectáculo imposible de describir. Una masa coral dirigida por el maestro Ribera, de la que formaban parte distinguidas señoritas, entonó el himno compuesto para el acto de la Coronación, con letra del Sr. Agulló. En la interpretación del himno ha intervenido el eminente tenor Francisco Viñas y profesores de la orquesta del Teatro del Liceo. El Nuncio por delegación de S.S. Benedicto XV, colocó solemnemente la corona sobre la cabeza de la Virgen entre tronadores aplausos de la multitud.³⁷⁴

El 1921 s'aprovà un nou reglament per a la Comunitat de preveres impulsat per Valentí Comellas i Santamaria, bisbe titular d'Hama i administrador apostòlic de la diòcesi de Solsona en aquell moment. En el seu capítol número nou parla dels membres considerats «Oficials» que són *El Sochantre, el tenor Bajete, el Organista y Maestro de Capilla y el Maestro de Ceremonias. Estas plazas se proveiran por oposición*.³⁷⁵ S'hi especifiquen les obligacions de cada un d'aquests oficials. L'organista i mestre de capella apareixen de nou reunits en un sol càrrec, malgrat que les obligacions estiguessin més enfocades al primer que no pas al segon, ja que la majoria dels articles anaven en aquesta direcció. El seu paper principal era el de tocar l'orgue —fins i tot, de tenir cura del manteniment de l'instrument— i de suplir els xantres al cor de la Comunitat només quan n'hi hagués necessitat.

373. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p. 125.

374. NOGUERA I CANAL, Josep. «Cròniques de la Coronació: 1916», *L'Erol*, 34 (1991), p. 30-40.

375. APSEB: *Reglamento que ha de servir para el regimiento y gobierno de la reverenda Comunidad de Beneficiados Coadjutores de la Iglesia parroquial de Santa Eulalia de la Ciudad de Berga*. Berga: Impremta de Jaume Huch, 1921.

Les referències al mestre de capella estaven més enfocades sobretot pel que es referia als escolans de cor:

El Organista tendrá también el carácter de Maestro de Capilla y vendrá obligado a desempeñar una clase diaria de solfeo, cuya duración será de una hora, disfrutando de quince días de vacaciones por Navidad y Pascua de Resurrección, y un mes durante el verano. Esta clase será gratuita par los niños de la población que tengan voz y condiciones aprovechables para el servicio de la Iglesia, debiendo también dar clase de piano a los sobresalientes. [...] Tener siempre por lo menos dos alumnos de solfeo convenientemente preparados para servir de monaguillos de coro. Para alternar con los comunitarios en las misas de canto gregoriano, sería de desear que hubiera no solamente dos niños, sinó un grupo de ocho o diez.³⁷⁶

Ha desaparegut l'obligació d'haver de compondre obra musical nova per a la capella. A les festivitats importants, es demanava a l'organista que hi donés major solemnitat amb el concurs dels membres de la capella. Curiosament, entre la llarga llista de festivitats, no hi apareix el Corpus.

L'octubre de 1925, aparegué un decret del bisbat de Solsona per a la creació d'una *Schola cantorum*, «visto el luminoso informe de la Rda. Comunidad de Sta. Eulalia de Berga de fecha 18 de Junio de 1925, favorable a la creación de la misma y constándonos además de la capacidad de buenos elementos para formarla; venimos en crearla con el presente reglamento».³⁷⁷ La direcció de la *Schola* anirà sempre a càrrec dels *oficiales* de cant, «que tienen probada su competencia mediante la oposicion», és a dir, els xantres o el mestre de capella. En el tercer punt s'hi especifica: «Los cantores o ejecutores técnicos seran actualmente, además de los Capiscoles de oposicion, los Rdos. Comunitarios que siendo aptos ha dado su conformidad y son: Rdo. Sensada, Dres. Torres y Cabanes, Rdos Boladeres, Canal, Santamaría y Bartrina». D'aquests, Llorenç Sensada figura com a xantre de 1887 a 1903. Sembla doncs que s'imposaven nous aires en el cant comunitari. El *Motu Proprio* de Piu X de 1903, esperonava les esglésies, així com els seminaris, a crear-les.³⁷⁸ La *Schola Cantorum* entrà en funcionament a la Comunitat berguedana el primer dia de l'any 1926.

Com apuntàvem abans, les coses a la capella no acabaven de funcionar: *Mentre exercí de mestre de capella, s'anava defensant amb l'ajuda d'uns*

376. *Id.*, *ibid.*, p. 24.

377. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 345-346.

378. Vegeu el capítol VIII, núm. 27 del *Motu Proprio*: «Poseu cura en restablir, almenys en les esglésies principals, les antigues *Scholae cantorum*, com s'ha fet ja amb excel·lents fruits en moltes localitats. No l'hi serà difícil al clergat veritablement zelós, establir aquestes *Scholae* fins i tot a les esglésies de menor importància i dels pobles; tot el contrari, això li proporcionarà el mitjà de reunir entorn seu a nens i adults, amb avantatge per a si i edificant pel poble.»

*quants músics seglars [...] però els seus incomputables nebots aprengueren de solfa i abassegaren l'Escolania, de petits i, de grans, la Capella. Ho feien molt malament.*³⁷⁹ Podria ser aquesta, la raó per la qual la Comunitat, conjuntament amb el bisbat, es plantejà crear la *Schola Cantorum*. Segons explica Armengou, anys més tard en la seva crònica, Miquel Mas no n'era molt partidari, ja que en el fons anava en contra d'aquest *poder familiar* dins la capella. Finalment i atès aquell seguit de problemes, el bisbe Comellas féu un pas més, dotant la Comunitat d'un nou benefici —sota l'advocació de Nostra Senyora de Queralt i de sant Pere Claver— pel càrrec de mestre de capella. Així, tornava a dividir els dos càrrecs que es trobaven units des de 1877. Malgrat la creació del bisbe d'aquest nou benefici el 2 d'abril de 1931,³⁸⁰ no tingué efecte fins al juliol de 1932, moment en què en prengué possessió el pròxim mestre de capella, Josep Lluçà. Així doncs, a partir d'aquell any, Lluçà entrà de mestre de capella i Miquel Mas es quedà amb el magisteri de l'orgue fins al final dels seus dies, el març de 1954.

Josep LLUÇÀ I BONET (1932-1947)

L'any 1932 Josep Lluçà i Bonet (Puig-reig, 1896 – Solsona, 1959) es convertí en el successor de Miquel Mas al capdavant de la capella de música. Venia del Seminari de Solsona d'on era professor, i on el 1919 havia fundat l'orfeó Nova Solsona, juntament amb Ricard Penina. El 30 de juliol de 1932 Josep Lluçà prenia possessió del benefici de Nostra Senyora de Queralt i sant Pere Claver, de nova creació, unit al càrrec de mestre de capella. Feren de testimonis els reverends Miquel Mas i Josep Santamaria, organista i *tenor-bajete* respectivament.³⁸¹ Entre altres qüestions, les obligacions redactades conjuntament amb el benefici especificaven que el mestre de capella havia de «dirigir las funciones musicales en todos los actos que no sean ordinarios y en los cuales el canto no sea exclusivo de la Rda. Comunidad, segun la consuetud de esta; dar gratis enseñanza de solfeo todos los dias feriados a seis niños, los cuales formaran la Schola Puerorum³⁸² de la Rda. Comunidad y seran la base de la capilla parroquial; suplir a los capiscoles o Sochantres y al organista durante sus enfermedades en la dirección del Coro y funciones respectivas».³⁸³

379. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 120.

380. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 391-392, 394 i 405-406.

381. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 405-406.

382. És la primera vegada que apareix a la documentació la *Schola Puerorum*, és a dir, escola de nois, en aquest cas, musical o escolania. A més a més, la situa al centre de la capella de música. Així doncs, l'escolania acabarà sent, sobretot a l'última època de la nostra capella, el principal element musical.

383. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 404-405.

El setembre ingressà a la confraria de Santa Eulàlia:

«Dia 18 setembre de 1932 Mn. Josep Llucià Bonet de 36 anys ha ingressat a la confraria de St Eulària pagant pel seu ingrés, xixanta pessetes.»³⁸⁴

Amb l'arribada de Llucià, sembla que es va produir un gir en el funcionament de la capella, segons explica Armengou:

Mossèn Llucià prengué la direcció del decadent Orfeó Berguedà d'on tragué valuosos elements per a la Capella reestructurada. Inicià el retorn a la música seriosa i donà a les interpretacions la dignitat deguda.³⁸⁵

Quatre anys després va esclatar la Guerra Civil (1936-1939) i, d'aquell episodi, Armengou narra novament:

Del naufragi se'n salvaren les persones [...] i els instruments —l'orgue i tots els harmòniums de Berga, la Valldan, Queralt i Cal Rosal. Déu beneeixi els qui col·laboraren en la conservació d'uns i altres. Després de la guerra resuscità la Capella Parroquial. Desaparegut l'Orfeó, la Capella n'heretà l'arxiu musical i l'esperit. Mossèn Llucià redreçà la Capella amb els antics cantaires i elements nous procedents de la Congregació.³⁸⁶

Durant el període de guerra, la Comunitat de preveres quedà aturada fins el 13 de juliol de 1939, moment en què es reuní en consell. Hi assistiren deu preveres, entre els quals els tres músics de la capella: Llucià, l'organista Miquel Mas i el xantre Josep Santamaria.

En el temps de la postguerra Llucià féu tot el que va poder, en circumstàncies ben adverses. Ocupà el càrrec fins a principis de gener del 1947 i a l'abril entrà de mestre de capella a la catedral de Solsona, per oposicions —sembla que foren les últimes que s'hi feren—, i deixà vacant el benefici de Berga. Després, Armengou explica: «Vaig ocupar-lo jo —que vaig venir de Solsona on era organista del Claustre— interinament fins a primers d'abril del mateix any en què vaig ésser nomenat ecònom del benefici que havia deixat mossèn Llucià».³⁸⁷

Llucià traspassà a Solsona el deu de juliol de 1959. Armengou el recordava de nou:

384. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 326.

385. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 121.

386. *Id.*, *ibid.*

387. *Id.*, *ibid.*

Havia estat el meu antecessor en el càrrec de mestre de capella d'ací. Ell portà la regeneració a la música parroquial, amb l'arraconament d'aquelles melodies del temps del Pau Mil (Pau Aspachs), que mossèn Miquel anava perpetuant. Va fundar les actuals Capella Parroquial i Escolania de la Mare de Déu de Queralt, també parroquial. Havia format un cor parroquial femení que ho feia molt bé, i que a bots i empentes encara anem tibant, gràcies a l'impuls inicial del fundador. Abans de la guerra, havia dirigit l'Orfeó Berguedà. Era vicari de la Parròquia i professor de batxillerat a l'Escola de Sant Joan. Un sac de feina.³⁸⁸

Josep ARMENGOU I FELIU (1947-1976)

L'últim obtentor del magisteri de capella de Santa Eulàlia va ser Josep Armengou i Feliu (Berga, 1910-1976), tot i que en aquella època la capella de música estava molt desdibuixada i el mestre de capella ja no havia de complir les obligacions que s'exigien als seus predecessors. De les últimes ordinations de 1921, en devia quedar només l'essència. Així i tot, encara pervivia l'Escolania de la Mare de Déu de Queralt, de la que n'estava molt orgullós; com li agradava dir: *és l'ornament millor de la parròquia*. Va continuar component poc o molt, sense tenir-ne ja obligació. Va començar el magisteri de capella l'any 1947 i més tard, el 1954, obtindria també el magisteri de l'orgue. Va tenir els dos càrrecs fins l'any 1976, any de la seva mort. Així s'explica mossèn Armengou en la seva pròpia *Crònica*:

Hom ha continuat l'obra de mossèn Lluçà amb la Capella. Hem limitat l'actuació del cor femení (de les noies d'Acció Catòlica) a les funcions de la Mare de Déu i hem creat, gairebé de nou, l'Escolania. Mossèn Lluçà tenia deu o dotze nois que no ho feien gaire bé [...] Pel maig d'enguany [això ho escriu el 22 de novembre del 1949], vaig demanar l'assessorament tècnic de l'organista de Sallent, mossèn Josep Potellas,³⁸⁹ que pràcticament m'ensinistrà en els procediments de la impostació de la veu dels nens. N'hem tret un gran partit i avui l'Escolania de la Mare de Déu de Queralt és l'ornament millor de la Parròquia.³⁹⁰

388. *Id.*, vol. 2, p. 540.

389. Mossèn Josep Potellas i Casals (1889-1984), fill de Sallent (Bages), fou organista, compositor i director coral, ànima tant de la música parroquial com civil de la seva vila natal, on fundà el 1915 l'Escolania Parroquial de Nostra Senyora de Montserrat i l'any següent esdevingué director de l'Orfeó Sallentí. El 1943 hi fundà, encara, la *Schola Cantorum*, cf. RIU I RATERA, Jaume. *Sallent i el Cant Coral*. Sallent: Ajuntament de Sallent, 2007. Col·laborà en l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Des de 1983, un carrer de la seva vila natal porta el seu nom. Potellas va formar part del tribunal de les oposicions d'organista d'Armengou, el 1954.

390. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 122.

Armengou havia nascut a Berga el divuit d'octubre de 1910, fill de Pau Armengou, sastre, i d'Àngela Feliu. Els seus primers estudis musicals els rebé de la mà de mossèn Marià Miró.³⁹¹ A divuit anys fundava el trio *Bergium*.³⁹² Amplià estudis a Barcelona amb Antoni Ribera i Maneja, l'autor de la música de l'himne de la coronació a la marededéu de Queralt el 1916. Ingressà al Seminari de Solsona l'abril de 1931 a l'edat de vint anys. Esclatada la Guerra Civil, a finals de 1936, passà els Pirineus. Més endavant s'instal·là al Seminari de Logronyo, on acabà els estudis eclesiàstics. Finalment, el maig del 1937 fou ordenat sacerdot a Calahorra i dos anys després, destinat a la Colònia Palà de Torroella. Passà després a Solsona, on fou director espiritual del Seminari i organista i director de l'escolania del Claustre.³⁹³ Designat a Berga, ingressà a la confraria de Santa Eulàlia l'octubre de 1947, en el moment de començar el seu magisteri de capella:

«Dia 7 Octubre de 1947 el Rev. Josep Armegou y Feliu de 37 anys de edad, natural de Berga, ecònom de un benefici de la Rv. Comunitat y Vicari de Berga se ha allistat á la confraria de Sta Eularia del mateix Berga, pagant per son ingrés cent vinticinco pesetas.»³⁹⁴

El 29 de març d'aquell any, «personose en la sacristia de la Iglesia parroquial el Rdo. D. José Amengou Feliu exhibiendo el nombramiento de

391. El mateix Armengou, en la seva *Crònica*, es reconeix també deixeble de Josep Sanllehí amb qui «vaig aprendre les primeres solfes». Era un dels músics barcelonins establerts a Berga, «contractats pel Casino Berguedà per als seus espectacles i que, a més, donaven lliçons i vivien com podien». «Dirigia les funcions de teatre líric i tocava al cinema», cf. ARMENGOU i FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 123, 126.

392. Inicialment era un quartet format pels germans Ventura (flauta) i Lluís (violoncel) Sellart, Josep Rivera (violí) i el mateix Armengou (piano). Iniciaren la seva activitat al Cinema Berguedà, cap el 1926. Pel tipus de música *clàssica* que interpretaven, «amb l'avorriment que podem suposar en un espardenyal públic de cinema», els deien «sorneguerament els músics del Liceu», amb paraules del mateix Armengou. El 1952 moria en Lluís, el violoncel·lista del grup, i el substituï en alguna ocasió Josep Conangle, de la colònia tèxtil l'Ametlla de Merola. Encara el 1973 van fer algun concert, aquest cop amb Pere Toneu com a violoncel·lista. Lluís Sellart i Espelt (1895-1952) tocava, a més a més del violoncel, el contrabaix i el fiscorn. El fons BerSE conserva algunes partitures instrumentals copiades de la seva mà, amb una cal·ligrafia impecable i preciosista. És el patriarca d'una nissaga extensa que, encara avui dia, perviu entre els músics berguedans. El seu fill i el seu nét — tots dos amb el mateix nom de pila, Lluís, com ell— són també contrabaixistes. El seu oncle, Bonaventura Sellart i Canudes, a qui hem trobat com a xantre de la nostra capella (1901-1903), també tocava el contrabaix.

393. Lectura recomanable per entendre part de la dimensió i biografia d'Armengou, a falta de l'estudi definitiu de l'obra i personalitat que, a hores d'ara, resta per fer: «Mn. Josep Armengou i Feliu, un camí, un poble, una vida», monogràfic dedicat íntegrament a Armengou, obra de diversos autors, i publicat per l'Àmbit de Recerques del Berguedà a *L'Erol*, 22 (1987).

394. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 327.

ecónomo del Beneficio de Maestro de Capilla de la Rda. Comunidad de Presbiteros de Berga, librado por el Exmo. Y Rdm. Sr. Obispo de la diòcesis de Solsona, Vicente Enrique Tarancón, con las obligaciones y emolumentos que correspondran a dicho Beneficio».³⁹⁵ Un cop revestit amb els hàbits corals, se l'hi assenyalà la corresponent cadira del cor amb totes les formalitats acostumades. En fou testimoni Josep Santamaria Solé, xantre tenor.

El 1954, en morir Miquel Mas, l'anterior organista, quedà la plaça vacant que, pel nou reglament de la Comunitat, ha d'ésser ajuntada a la de mestre de capella que actualment hom representa com a ecònom. Aquest benefici ha d'ésser cobert per oposició sempre que no consti de les aptituds del sol·licitant. El bisbe volia nomenar-me per decret, fent ús de les seves facultats reglamentàries. Consultada la Comunitat, aquesta cregué que era més convenient de fer oposicions per prestigiar la Comunitat i el càrrec. Avui el bisbe ha publicat el decret de convocatòria. El termini d'inscripció s'acaba el 14 de juny. Seran a Berga. Al decret hi figura la clàusula tradicional i reglamentària segons la qual en igualtat de circumstàncies serà triat un fill de Berga.³⁹⁶

Cal remarcar en aquest punt dos aspectes d'aquest darrer escrit d'Armengou. Per una banda, els fills de Berga —els originaris que ens han *acompanyat* al llarg de tota aquesta història de la capella des de temps immemorials— seguiren tenint la predilecció de la Comunitat. D'altra banda, Armengou parla que, pel nou reglament de la Comunitat, la plaça d'organista havia d'anar unida a la de mestre de capella. És a dir, s'havien unificat de nou les dues places, retornant a l'esperit de 1877, que el pla de 1921 també havia mantingut. A més, remarca l'existència d'un *nou reglament* per a la Comunitat. Aquest nou pla és el del juliol de 1953,³⁹⁷ just un any abans de la convocatòria d'aquestes oposicions d'organista.³⁹⁸ Un cop reeixides, Armengou quedà perpetuat tant pel magisteri de l'orgue com pel magisteri de capella, que ja exercia des de 1947.

El nou reglament especifica, en menor mesura que el del 1921, les obligacions de tots els oficis musicals de la capella. La Comunitat constarà de sis membres —res a veure amb les èpoques pretèrites de més de trenta residents—, dels quals quatre tindran places beneficials i dos d'agregats. Les quatre places beneficials seran ocupades pel rector, un organista-mestre

395. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 494.

396. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 314

397. APSEB: *Reglamento de la Rda. Comunidad de beneficiados coadjutores de la Iglesia parroquial de Santa Eulàlia de Berga*. 10 de juliol de 1953. Còpia escrita a màquina i grapada. Sense catalogar.

398. En trobareu més detalls al capítol sobre els organistes, dins l'apartat dedicat a Armengou.

de capella, un sotsxantre-segon organista i un beneficiat.³⁹⁹ Especifica que caldrà passar oposicions per a les dues places musicals «siempre que los candidatos no hayan demostrado suficientemente sus aptitudes para dichos cargos, a juicio del Prelado. En igualdad de circunstancias deberán ser preferidos los sacerdotes originarios de Berga»,⁴⁰⁰ cosa que Armengou ja especificava, fil per randa, al parlar de la convocatòria de les seves oposicions. Segui com sigui, la capella quedava reduïda a dos músics, per tal de poder-se suplir en moments de salut o d'altres. En alguns punts, el nou reglament imita les obligacions del pla anterior, com en el fet d'haver de tenir cura de l'orgue i l'harmònim. El mestre de capella ha de tenir un cor de nens —escolania—, així com un cor de veus greus per a les diferents funcions parroquials i comunitàries. Especifica també que serà el responsable del compliment de les disposicions sinodals sobre la música religiosa en totes les funcions que se celebrin a l'església parroquial.

Evidentment, doncs, la capella berguedana, com la majoria de les del nostre país, s'havia anat desdibuixant i esvaint, perdent pes específic, sent ja més un miratge del passat que res més. Calia doncs reinventar-se i per això Armengou posà les seves esperances i esforços en l'Escolania, més que en cap altra cosa. Així, a partir de la que ja havia fundat el seu antecessor Josep Llucià, refundà l'Escolania de la Mare de Déu de Queralt, que perdurà des de 1949 fins a la mort d'Armengou.

Armengou va escriure força obra musical i també literària. Pel que fa a la musical, al fons musical, a hores d'ara, hi queda poca cosa de les més de vuitanta obres que se l'hi suposen; obra eminentment religiosa, per bé que té també música de caràcter més popular. Pel que fa a la literària, dos vessants ben clars donaren llum a diversos llibres i d'altres escrits: per una banda, l'eclesiàstica i, per l'altra, el vessant de compromís amb el país o nacionalista. En aquest darrer grup sobresurt *Justificació de Catalunya*,⁴⁰¹ considerada l'obra cabdal de Josep Armengou. Escrita el 1955 i editada clandestinament el 1958, la revisà poc abans de morir i fou publicada el 1979, un cop retornada la democràcia al nostre país. A l'arxiu parroquial hi hem trobat —de l'època de la clandestinitat— alguna còpia mecanografiada d'aquest text, que fou llibre de capçalera per a molts polítics del temps d'Armengou i de temps futurs.

És la reflexió més profunda i més ferma que s'havia fet fins aquell moment. Mossèn Armengou coneixia bé l'obra dels que l'havien precedit, però la sobrepassa àmpliament. És una obra apassionada —i apassionant— molt allunyada

399. Desconeixem si el càrrec de *sotsxantre-segon organista* va ser mai ocupat.

400. APSEB: *Reglamento de la Rda. Comunidad de beneficiados...* Article novè. Per catalogar.

401. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Justificació de Catalunya*. Barcelona: La Magrana, 1979.- Els Orígens, 3.

de les tesis i teories universitàries del nostre temps. [...] La base essencial de mossèn Armengol és: els catalans som els responsables de la nostra història i només nosaltres, amb la nostra lluita i el nostre esforç podem aconseguir la plena llibertat i la sobirania del nostre poble.⁴⁰²

Cal tenir present que Armengou escriu la *Justificació* en plena dictadura franquista.

Altres publicacions seves com a pensador i assagista són *Escrips de temps incerts*, 1965; *La llibertat de consciència i encara més coses*, 1965; i *El Silenci de Catalunya*, 1970. A part dels que acabem d'esmentar, també escriu llibres de temàtica històrica, com *La Patum de Berga*, 1981; *El Santuari de la Mare de Déu de Queralt*, 1971, i *L'Escut de la ciutat de Berga*, 1972. En l'àmbit religiós, trobem escrits en múltiples publicacions d'aquesta temàtica i llibres com *Homilies de mossèn Armengou*, 1988. I finalment, un dels llibres que més hem referenciat en aquest nostre estudi: la *Crònica menuda de la Ciutat de Berga*, que per diverses raons no va veure la llum fins el 2012. És un dietari que abraça des de 1948 fins a 1975, és a dir, la seva etapa com a mestre de capella-organista, i que ens han permès viure des del testimoni de la seva mirada, i com a protagonista indiscutible, l'última etapa de la nostra història pel que fa a la capella de música de Santa Eulàlia.

Mossèn Josep M. Ballarín, en el pròleg a la *Crònica* d'Armengou, el descriu així:

Molts li recorden els sermons tan rumiats que semblaven espontanis. Endemés toca l'orgue. I sobretot passava hores i hores de monjo quiet, rumiant-les i escrivint des d'aquella estança amb balcó veient Queralt. Aquell belluguet duia molts i molts silencis a dintre [...] Mossèn Armengou és un dels nostres grans prosistes del segle passat, encara que la cultureta ciutadana no en sàpiga res.⁴⁰³

Armengou, com a literat, ha estat estudiat des de diversos punts de vista. Malauradament, no ha passat el mateix pel que fa a la literatura musical. Cap mena d'edició crítica, ni cap arxiu públic on poder consultar els seus pentagrames, fan quasi impossible aquesta tasca.

Armengou, l'últim representant de la nostra capella de música, moria a Berga el 21 de gener de 1976. Amb ell emmudia per sempre tot el rosari de mestres de capella, organistes, xantres, escolans de cor i músics de capella, que durant més de tres-cents cinquanta anys havien protagonitzat la música eclesiàstica de la parroquial de Santa Eulàlia.

402. AINAUD DE LASARTE, Josep Maria. «El pensament nacionalista de Mn. Armengou», *L'Erol* 22 (1987), p. 29-31.

403. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p. 8.

1.2. *Els organistes*

Baltasar BOIXADER (1618-1646)

El primer organista del qual servem notícia a la parròquia de Santa Eulàlia és Baltasar Boixader († 1646), fill de Berga. És també el primer protagonista de qui tenim nom i cognom de la història de la nostra capella, la qual cosa no vol pas dir que comenci aquí, però sí que és el *nostre* principi documental. El seu nom ja apareix al *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament* des de l'any 1618 fins al 1645,⁴⁰⁴ però no és fins a l'any 1621 quan apareix com a organista en el llibre de comptes del comú.⁴⁰⁵ En aquest llibre Boixader hi consta cobrant el sou d'organista, a raó de 14 lliures anuals, durant tot el període que va entre 1621 i 1632,⁴⁰⁶ any en què el llibre en qüestió té un buit documental que abraça des d'aquesta data fins a 1650. Entremig s'haurà produït ja la mort de Boixader, que serà l'any 1646, i el seu relleu al magisteri. A l'arxiu parroquial s'hi conserva un testament fet per Boixader el mateix 1618 on diu que és diaca. No sabem què va motivar aquest testament tan primerenc, però certament, els noms dels seus germans que hi apareixen quadren amb els que sortiran en el memorial testamentari, escrit vint-i-vuit anys després, del que serà el seu últim i definitiu testament.

No sabem ben bé quin orgue es va trobar Boixader a l'església parroquial de Santa Eulàlia, en aquells temps situada dalt del castell. El 1604 aquest edifici patí un incendi que sembla que fou força important perquè «quedaren reduïts a cendres la major part dels altars, per més que no sofrí gran cosa el cos de l'edifici per la seva especial solidesa i capacitat».⁴⁰⁷ El juliol de 1611 s'acabà de col·locar el nou retaule de l'altar major. Per tant, el 1618 l'església parroquial tornava ja a ser operativa. Així doncs, donem per bona aquesta data com a l'inici del magisteri de l'orgue de Boixader. Fos com fos, hauria de ser un orgue renaixentista que venia ja del segle anterior o bé algun de nou, fet o refet després de l'incendi. Tenim constància de la reparació d'aquest orgue, el 5 de febrer de 1622, feta pel P. Aleix Agustí frare Carmelità, orguener.⁴⁰⁸ El 1655 l'edifici patí novament desperfectes i propiciaren el tancament definitiu de la parroquial del castell i l'orgue es traslladà a la nova seu, l'església de Sant Pere de Caors dins la vila, abans de construir-hi, al mateix indret, la nova parroquial. Per tant, aquell orgue

404. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 7.

405. És la data més reculada dels *Llibres del Clavariat* que es conserven a l'Arxiu Comarcal de Berga.

406. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662.

407. HUC I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 84.

408. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662, 7 de febrer de 1622, sense foliar.

que es traslladà, molt probablement és el que ja tocava Boixader durant els anys del seu magisteri.

A partir de 1625 el mestre de cant era Antoni Pelegrí, el primer del qual en tenim constància. Imaginem que Boixader compartiria la capella amb algun altre mestre abans de Pelegrí, però les dades no s'han conservat. Boixader, com hem dit, cobrava a raó de catorze lliures anuals de l'erari públic. Aquest fet es produí durant molt de temps a la nostra capella i la relació dels estaments eclesiàstics amb els civils de cada moment de la història, reproduïen un patró similar: l'organista i el mestre de cant —mestre de capella, posteriorment—, escollits des de l'església, tenien un sou fix i propi costejat pel comú de la vila. L'estament públic estarà al corrent de les decisions, tant de l'elecció de càrrecs com de les condicions o ordinacions que s'aprovin a l'església, respecte d'aquests magisteris. Això succeirà, amb alguns alts i baixos, fins a finals del segle XVIII. Durant el XIX, encara que d'una manera més indirecta, el comú costejarà també moltes de les celebracions religioses en les quals intervindran els càrrecs musicals de la Comunitat.

Boixader, a banda de ser l'organista, va exercir també de dipositari de testaments entre 1621 i 1630, i fou també vicari.⁴⁰⁹ Baltasar Boixader morí el gener de 1646. El seu successor serà Antoni Malaret.

«Als 22 del mes de gener 1646 fou donada sepultura Ecclesiastica al cos del Reverent p^r m^o Balthesar Boxader p^e dins nostra Isglesia parrochial de Santa Eulalia despres de haver rebuts los Sagraments de la penitencia y extremaunció y no pogue combregar perque mori de una basea de vintiquatre hores afeli fer lo be enterro novena y Cap de Anÿ sepultura general y com a Confrare de la Confraria de Sancta Eulalia a fet testament en poder del Rnt. m^o Bernat Rodergas.»⁴¹⁰

Joan GRAU (1624)

L'organista Joan Grau apareix també al Llibre del Clavariat el 1624,⁴¹¹ durant el magisteri de Boixader.⁴¹² Grau va cobrar en dues ocasions aquell mateix 1624, tanmateix no n'hem servat més dades. Imaginem que fou un substitut puntual, ja que aquell mateix any Boixader percebé igualment el seu sou.

409. GUERRERO I SALA, Lluís. *Aspectes sanitaris de la Vila de Berga (1569-1760)* [Tesi Doctoral] Univesitat de Barcelona, 2006, vol. 2. Annexos, p. 986.

410. ADS: *Llibres d'òbits*, 1601-1707, vol. 31, f. 61.

411. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662, f. 55 i 57.

412. Hom localitza a Tàrraga un Joan Grau mestre de cant i organista entre els anys 1608 i 1609, però no es pot establir, ara per ara, cap paral·lelisme del cert entre un personatge i l'altre, cf. MIRÓ I BALDRICH, Ramon. «Música i Església a Tàrraga (del s. xv a inicis del XVIII)», p. 151-198.

Antoni MALARET (1646-1685)

Si considerem que Baltasar Boixader va exercir el càrrec fins a la seva mort el 1646, el seu successor hauria de ser Antoni Malaret, fill de Berga, el qual va entrar a la Confraria del Santíssim Sagrament aquell mateix any i hi va romandre fins el 1685.⁴¹³ Certament, però, el seu sou com a organista només apareix al Llibre del Clavariat⁴¹⁴ entre 1650 i 1661.⁴¹⁵ El 1651 Malaret cobrava, per l'any anterior, a raó de 14 ll. l'any com a sou del comú per tocar l'orgue, tot i que molt probablement, venia d'abans. També apareix el seu nom en un pagament que es féu per a «la quarta dominica de Abril 1667, al Rnt. Antoni Malaret per tocar orgue sis sous»,⁴¹⁶ conjuntament amb el del mestre de capella Josep Poquet i el del manxador de l'orgue.

El 24 d'abril de 1655 en el consell de la Comunitat de preveres s'admeté el reverend Antoni Malaret —conjuntament amb set més— a les distribucions de la dita Comunitat, en qualitat de fill de la vila «als quals se ha determinat donarlos plom lo primer dia de janer primer vinent de 1656».⁴¹⁷ Cal recordar que l'octubre de 1655, durant la Guerra dels Segadors, l'església parroquial del castell quedà malmesa per una mina col·locada pels francesos, provocant que s'hagués de traslladar a Sant Pere de Caors, dins de la muralla. El llibre dels consells de la Comunitat conté, al f. 28, el consell del 24 d'abril de 1655, però no en conserva cap més fins el 1658, al f. 29, llevat d'un consell que se celebrà el desembre de 1656, on es relaten uns exàmens de cant polèmics —per a l'admissió de tota una colla de candidats—, amb un tribunal examinador format per Antoni Malaret, el mestre de capella Josep Poquet i algun altre prevere.

Tal com dèiem, hi ha certs buits documentals que dificulten seguir el fil de tot el magisteri organístic de Malaret. Sigui com sigui, els períodes que sí que tenim documentació hi surt cobrant com a organista i la seva relació amb la capella no finalitzarà fins a la seva mort el 1685. A més a més, durant tot aquest període no s'ha conservat cap document en què aparegués cap altre organista. Així, doncs, serà organista durant l'època del mestre de

413. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 148, febrer i març, respectivament.

414. Malauradament, en el llibre del clavariat en qüestió, 1621-1662, es produeix un buit documental entre els f. 132 i 180, corresponents als anys 1633 a 1650, just el període que permetria resoldre els dubtes del moment del traspàs del magisteri entre Boixader i Malaret. Aquest Llibre del Clavariat s'acaba el 1662 i el pròxim, 1663-1694, no s'ha conservat, la qual cosa fa que produeixi un altre gran buit documental en els comptes del comú d'aquells moments. Tampoc s'ha servat llibre de resolucions de la Comunitat d'aquell moment, el primer conservat comença el 1649.

415. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662.

416. APSEB: *Llibre de Comptes tant d'entrades com exides de la confraria de la gloriosa verge u martir Sta Eulalia Instituhida y fundada a 6 de maig de 1625*. Sense foliar.

417. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1649-1695, f. 28.

capella Antoni Pelegrí. Durant els anys de 1661 a 1670 exercí de vicari així com de dipositari de testaments.⁴¹⁸ També, durant alguns anys, el comú l'hi pagava el sou de mestre de gramàtica o per llegir a l'estudi major.

Miquel GONSER (1685-1713)

El següent organista, Miquel Gonser, ja formava part de la Comunitat de preveres en exercir el magisteri de capella entre 1676 i 1713. A l'apartat dedicat als mestres de capella hem donat extensa informació del seu pas per aquest magisteri. El que és més imprecís és el moment en què exercia també el magisteri de l'orgue. Al seu antecessor Antoni Malaret l'hi atribuïm el càrrec fins al moment de la mort el 1685, per tant, prenem aquest any —o fins i tot una mica abans— com la data més plausible en què Gonser ocuparia els dos magisteris alhora. Just l'any abans, el 1684, la Comunitat el perpetuà en el càrrec i per tant, des d'aquella data, hi residia plenament. Com ja hem comentat suara, just en aquest període tenim buits documentals importants tant respecte al comú com a la parròquia. Per tant tenim totes les evidències de Gonser com a organista, però amb poca precisió de dates. La més fidedigna és la de 1692 quan visura l'orgue que acabava de fabricar l'orguener de Tremp Jaume Guilla, on a l'acta notarial se l'anomena *Michael Gonser Pbr. Magister Capella et organarius*:

«[...] lo qual orga, per mi vist mirat y regonegut y una y moltras vegadas tocat y provat dich y asseresch que, segons la paritia tinch de organista está ab tota confomitat y consonancia, á punt de Capella y afinat sens que en aque-ll falta cosa fi y segons estava pactat quant se li dona la fabrica de dit orga [...]»⁴¹⁹

Gonser va poder tocar encara, doncs, l'orgue renaixentista que havien baixat de l'església del castell i estrenar el flamant orgue barroc de Jaume Guilla que es construï a la nova església parroquial de Santa Eulàlia, sent també el primer mestre de capella del nou edifici parroquial, beneït el juliol de 1677.

El cobrament regular de Gonser apareix en el llibre del Clavariat del comú entre 1695 i 1712.⁴²⁰ El nostre organista dimití el desembre de 1712,

418. GUERRERO I SALA, Lluís. *Aspectes sanitaris de la Vila de Berga (1569-1760)*, vol. 2. Annexos, p. 988.

419. ACA. Fons Notarial de Berga (Br 52), 24 juliol de 1692.

420. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1695-1712. El llibre anterior (1663-1694) no s'ha conservat.

tal com ho confirma la carta que el bisbe de Solsona, Francesc Dorda,⁴²¹ escriví a la Comunitat de preveres el 20 de desembre de 1712:

«[...] y que per haver renunciat lo M^e de cant, y Orgue a un y altre empleo, durán buscarse dos subjectes per ocuparlos: ab tot espero que buscant un sub-jete que puga cumplir ablos dos carrechs de Me de Cant, y Orgue, com fins vuy ha complert lo M^e que ha renunciat [...]»⁴²²

La dimissió no es farà efectiva fins a finals de març de l'any següent, ja que seguí cobrant del comú de la vila fins el 30 de març de 1713.⁴²³ Així doncs, quan Gonser dimití ho féu dels dos magisteris i calgué buscar dos subjectes per a tal substitució, malgrat la petició del bisbe Francesc de mantenir els dos càrrecs en una sola persona. El rellevaran Ramon Gemmí, com a mestre de capella, i Josep Boada *major* al capdavant del magisteri de l'orgue. Aquell mateix any, es redactaran les noves ordinacions que regularan detalladament els dos magisteris.

Miquel Gonser, tot i renunciar als càrrecs, tindrà encara esporàdiques col·laboracions amb la capella, tal com es desprèn d'alguns cobraments puntuals al seu nom per aquest concepte. Finalment, moriria l'abril de 1726 a l'edat de seixanta-cinc anys. Si tenim en compte que començà el magisteri de capella sent un jove nissim noi de quinze anys, va romandre a la Comunitat un total cinquanta anys, trenta-set dels quals com a responsable de la capella.

Josep BOADA I LLIMONA, *major* (1713-1735)

Josep Boada i Llimona, *major*⁴²⁴ (ca. 1689-1763), fill d'Esparreguera, arribà a la capella per ocupar el magisteri de l'orgue l'any 1713. Gonser havia dimitit a finals de l'any anterior, però continuaria actiu fins al març següent, i com ja hem dit, ostentava ambdós magisteris, cosa que propicià que en el mateix moment entressin Josep Boada, d'organista, i Ramon Gemmí, de mestre de capella. No sabem la data de les oposicions, però sí el dia que Boada va arribar a la nostra vila per residir-hi, ja que el 18 de juny de 1713 l'Ajuntament pagava al traginer que es va encarregar d'anar-lo a buscar a Barcelona: «sis lliuras pagadas â Joseph Puig Peraÿre les quals son per

421. Francesc Dorda Germí (Mataró, 1641-Poblet, 1716), fou abat de Poblet de 1704 a 1708, ministre de l'arxiduc Carles d'Àustria i bisbe de Solsona de 1710 a 1715.

422. APSEB: Carta localitzada a l'arxiu, sense catalogar.

423. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1712-1723, f. 23.

424. Hom l'anomena *major* per distingir-lo del seu nebot Josep Boada i Montoriol, que vindria anys més tard a succeir-lo al magisteri de l'orgue. Tant en la documentació de l'època com en aquest estudi es farà ús, respectivament, dels sobrenoms *major* i *menor* per tal de distingir-los.

los jornals de haver anat â Bar^a abla cavalcadura y per la despesa per anar â sercar lo organista nou se ha pres». ⁴²⁵ Dos dies després Boada ingressava a la confraria de Santa Eulàlia:

«Boada Joseph Organista de la Present Vila y fill de esparaguera fill de Gregori Boada y de Dorotea Conjugis als 21 de Juny 1713 a donat vuit lliures, dic 8ll per lo ingrés de la Confraria.» ⁴²⁶

A les despeses del traginer hi consta que el va anar a buscar a Barcelona. Boada, com dèiem, era fill d'Esparreguera i per tant, probablement, es trobava a la Ciutat Comtal per raons d'estudi o bé perquè ja hi treballava. L'any abans de fer cap a Berga, havia oposat al magisteri de l'orgue del monestir de Sant Pere de les Puel·les. S'hi presentaren sis candidats que foren examinats l'11 de desembre d'aquest 1712, davant d'un tribunal format per Tomàs Milans, mestre de capella del Palau de la Comtessa, i Francesc Llussa, organista de la basílica de Santa Maria del Pi. ⁴²⁷ Guanyà la plaça Josep Elias. Així doncs, podria ser que Boada fos encara a la Ciutat Comtal d'on hauria vingut a Berga a oposar i posteriorment a residir-hi.

Boada va exercir el càrrec durant els anys següents fins al 1735, segons consta al *Llibre de Pòlisses*. ⁴²⁸ També en un document que conté un llistat dels comunitaris, ⁴²⁹ hi apareix a partir de 1718. De fet, Boada va ser organista els anys que hem dit, però mantingué el seu estat de comunitari fins al final dels seus dies, el setembre de 1763. A la *Taula dels consells* ⁴³⁰ apareix conjuntament amb Gemmí on s'hi deixa constància que se'ls *perpetua* en el càrrec, fet que probablement s'escauria pel volts de 1718. Més endavant s'eximí «al Rt. Joseph Boada organista, de la penalitat de Arxiver y de Jurat». Això, lògicament, però, s'esdevindrà anys més tard.

Durant el seu magisteri Boada seguí cobrant el sou d'organista també des del comú de la vila, com ho feren els seus antecessors. S'establia un pagament anual de 30 ll. davant les 60 que cobrava el mestre de capella. Recordem també que, just en el moment que prengué el magisteri de l'orgue, s'acabaven d'aprovar unes noves ordinacions pels dos magisteris de

425. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1712-1723, f. 45.

426. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 209.

427. LLORENS, José M^a [amb la col·laboració de Julián SAGASTA i Montserrat TORRENT]. *José Elias. Obras completas*. Barcelona: Diputació de Barcelona – Biblioteca de Catalunya, 1981, vol. II A, p. 9. Els altres aspirants a part d'Elias i Boada foren, Miquel Valls, Ramon Janmilà, Josep Romero i Anastasi Barbarà.

428. APSEB: *Llibre de Pòlisses* (41) de 1698 en endavant.

429. APSEB: És un document redactat pels arxivers de la Comunitat expedit el juliol de 1776. Es tracta d'un llistat dels residents de la Comunitat confegit per anys, que els classifica en tres llistes: residents totals, beneficiats forans i originaris o fills de Berga.

430. APSEB: *Taula dels consells*, 1697-1753. Índex d'un llibre de consells que no s'ha conservat, on remet al f. 24 del llibre en qüestió.

capella.⁴³¹ Eren unes obligacions força extenses on es detallaven totes i cada una de les funcions i missions inherents al càrrec. Per exemple, en una de les clàusules s'esmentava que «lo Dijous S^t a la Missa, y lamentacions quant se canten, al posar, y traure Nre S^t del Monument cantantse alguns versos o motets que acompanyará ab la arpa si tocar la sap, la festa de resurrecció, la de ascencio, y Pentecostes».⁴³² Igualment emfasitzava l'obligació de la seva part docent:

«sapia lo dit Organista que per raho de son offissi sia obligat en ensenyar de tocar lo orgue á un dels miñons que seguirán [de la] Capella aquell que mes habil y millor li apareixerá donantli lliiso tots los días de manera que este lo puga substituir en sas absències y enfermedats perq. en estos casos no quede defraudad lo culto divino, y al qui enseñará dega ser fill Originari de la prnt Vila, y durará esta ensenyança tres anys continus y complerts aquells, ne dega ensenyar á altre per altres (tres) anys, y axis consecutivament mudant de tres en tres lo dexeble essent sempre fill originari de la prnt vila lo pendrá y sempre un dels que seguiran d^a Capella. + [al lateral: y si algun o, alguns altres ne voldran apendrer los ne dega ensenyar, pagantli emperò [...] cosa raonable lo [tre]vall de sa ensenyança]»

El document remarca amb insistència el fet que, essencialment, ha d'ensenyar els fills de la vila. L'element de prevalença dels *originaris* respecte els *forans* és un tema recurrent fins i tot en aquest aspecte de l'ensenyament, que, com ja hem anotat, es té en compte en el moment d'entrar a la Comunitat, privilegiant-los.

El tres de maig de 1725 Boada s'inscriví a l'altra confraria que existia en aquells moments a la parròquia, la del Santíssim Sagrament.⁴³³ Exercí el càrrec primerament amb el concurs del mestre de capella Ramon Gemmí, amb qui entraren junts i, després, a causa de la mort d'aquest el 1719, amb Francesc Prats. Resulta d'interès observar que a la Biblioteca de Catalunya es conserva un manuscrit, en format de partitura general, amb obres tant de Gemmí com de Boada,⁴³⁴ algunes obres més de Boada en altres partitures generals,⁴³⁵ i un *Tiento, 5è to a 3. Partit de mà dreta del R^e Joseph Boada*

431. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 172 (foliació nova a llapis 1527/28).

432. L'element d'haver d'acompanyar amb l'arpa *si tocar la sap*, és un tema que apareix per primera vegada a la nostra capella. Desconeixem si Boada tocava l'arpa. El cert és que al fons musical s'hi conserva un manuscrit d'un «Acomp^{to} al Arpa à 4», incomplet, que podria pertànyer a un *tono*. Sabem que Tomàs Milans i Godayol tocava aquest instrument i escriví obres per a ell. També apareix en altres *obligacions* d'indrets com Girona o Vic.

433. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 398.

434. BC: M 687/4 (CP: 417).

435. BC: M 690/9 (CP: 421).

Major,⁴³⁶ un manuscrit miscel·lani datat el 1744 que recull vint-i-una obres per a orgue de diversos compositors com Josep Elías, Joan Cabanilles, Joan Vila i Francesc Mariner.

Com dèiem, Josep Boada *major* exercirà d'organista fins el 1735, any en què renunciarà al càrrec,⁴³⁷ tanmateix, però romandrà a la Comunitat fins al final dels seus dies. El substituirà el seu nebot Josep Boada i Montoriol *menor*. En el document de les ordinacions escrites el 1713,⁴³⁸ al lateral hi consta una nota afegida *a posteriori* que hi diu: «En lo registre del 1735 passaren comptes lo Rnt. Joseph Boada y la Vila y esta li quedà devent 33 ll. 8 sous 5 diners, consta en foleo 137 de dit registre». Resulta curiós que aparegui anotat just aquí. El cert és que, com ja hem comentat, aquestes obligacions foren redactades just en el moment que Boada i Gemmí vindrien a ocupar els magisteris de la capella. El 1735 es produí el canvi del Boada *major* pel Boada *menor*, raó per la qual el comú de la vila passa comptes per *fer net* amb el primer.

Quatre anys més tard, a finals de 1739, Boada *major* presentava candidatura al magisteri de capella de la parroquial de Sant Esteve d'Olot. Era un concurs de resolució —en lloc d'oposició— en què la Comunitat olotina estudià un total de vuit candidatures.⁴³⁹ El concurs es basà en els informes detallats de cada un dels candidats que recollí la comissió creada per aquesta ocasió durant tres mesos. El 4 de novembre la comissió presentava a la Comunitat, l'informe referent a cada candidat; es tractava d'un informe anònim, de caràcter confidencial, el qual en parlar de Boada expressava el següent:

«Però antes de informar de las qualitats especiales de dits Pretensors, se suposa q. tots estan adornats de las qualitats generals de bona vida, forma y costums; pues tots són tinguts per homes de christiana vida y bon exemple, sens oferir-se en est assumpto cosa particular que notar. [...] Segonament respecte del Rt. Josep Boada, mestre de Berga, per los informes fidedignes resulta: primo ésser de bon geni. 2do aver tingut bastant tenor de veu; però que de un temps i esta part se ha molt deteriorat y viciat, atribuint-se part a la edat avan-

436. BC: M 1468.

437. Aquesta informació està extreta de documentació posterior. El document en qüestió —*Advertencias sobre lo Articulat q se ha treballat per presentarse á favor de la Com^a*— és un document de la segona meitat del divuit on, per corroborar les tesis que es volen defensar en favor de les demandes de la Comunitat, hi especifica dades dels comunitaris anteriors, com l'elecció o renúncia d'alguns magisteris de capella i d'orgue, cf. APSEB: Documentació esparsa pendent de catalogació.

438. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*. f. 172 (foliació nova a llapis 1527).

439. Els altres candidats foren Jacint Anglada, organista de Cardona; Joan Serrat, mestre de capella jubilat de Vic; Joan Baptista Massip, mestre de capella de Torroella de Montgrí; Tomàs Andreu, de Cervera; Sebastià Bonet, de Barcelona; Antoni Jordi, de Vic i Josep Carcoler, l'escollit per ocupar el magisteri, cf. BONASTRE, Francesc. «Josep Carcoler († 1776). Notícia biogràfica i compositiva», *Recerca Musicològica*, I (1981), p. 113-150.

sada, pues corre a los 50 sa edat. 3to, consta ésser pràtich en composició y aver estat cridat per examinador en differentes oposicions.»⁴⁴⁰

Així, un cop *alliberat* del magisteri berguedà, Boada intentà un nou destí. Finalment, però el magisteri va recaure en mans de Josep Carcoler. Cal anotar que, malgrat que en l'escrit de l'informador anomena *mestre de capella* a Boada, no hem trobat cap document al llarg de la recerca que ho acrediti, apareixent sempre com a organista. Desconeixem si aquest apel·latiu el suposa l'informador o tanmateix, si Boada va enviar algun tipus de *memorial* a Olot que ho fes constar.

El 17 de novembre 1754 Boada va visurar l'orgue d'Antoni Boscà recentment construït a la parròquia de Sant Esteve de Bagà. Ho va fer per petició explícita del mateix Boscà, que ho especificà al mateix contracte, contradient la petició que van fer tant l'Ajuntament com la parròquia per tal que la visura o inspecció anés a càrrec dels mestres de la catedral de Barcelona i Santa Maria del Mar.

Reproduïm la clàusula que tancava aquell contracte que Antoni Boscà signà el 13 de gener de 1754:

«Promet Anton Busca factor de orgues, fer tot lo sobredit, ab los pactes expressats per lo preu de mil doscentas lliuras, dich mil doscentas lliuras; axí mateix tenir-lo posat y afinat per lo die de St Esteve de 1755 y més aviat si.s pot: Lo modo de las pagas és a saver: 400 ll. lo die present, 600 ll. lo dia estarà posat y afinat, vist y reconegut per lo Argonista (*sic*) de Berga, y 200 ll. del dia estarà entregat â un any, ab la obligació de tornar-lo â refinar. Axís ho prometen los dos Comuns y Particulars en la Vila de Bagà als 13 Janer de 1754.»⁴⁴¹

Així com la visura que Josep Boada signà el 17 de novembre:

«He vist y reconegut lo orga y Cadireta y ecos y així mateix o he tocat tot, y mun sentir és que Anton Busca, Mestre de orgues, á cumplert en tot les promès als Dos comuns ecclesiattich y secular en tot lo promès a dits Comuns. Aixís o sento y o firmo de la mia mà pròpia en Bagà als 17 de novembre de 1754. Joseph Boada prevere y Resident de la Comunitat de la Vila de Berga, y olim organiste de ella.»⁴⁴²

440. Cf. BONASTRE, Francesc. «Josep Carcoler († 1776). Notícia biogràfica i compositiua», p. 145.

441. Cf. BONASTRE, Francesc. «L'orgue de Bagà (1754) d'Antoni Boscà», *Recerca Musicològica*, II (1982), p. 43-51, a l'Apèndix documental I, p. 48-50, publica en la seva integritat el «Contracte de l'orguener Antoni Boscà, signat el 13 de gener de 1754», que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, epígraf Bagà, caixa IV.

442. *Id.*, *ibid.*, a l'Apèndix documental, Doc. I c, p. 51, publicà el document de la visura.

Afegim el testimoni de l'historiador Serra i Vilaró, que en parlar d'aquell instrument que ell encara havia vist, escriví «[l'orgue] actual, que porta la data 1754. La caixa és una bella obra, i els grans llenços de les portes que tanquen la trompeteria són les obres de major valor artístic d'aquell temple i d'aquella comarca en els temps moderns».⁴⁴³ Malauradament aquest magnífic orgue sucumbí durant la gerra civil del 1936.

Josep Boada i Llimona moriria a Berga l'11 de setembre de 1763. Prèviament, va redactar uns codicils en poder del notari Joan Cortada, on a l'índex s'especifica «Joseph Boada pbre. codicils rebuts els 11 set. de 1763». Nomenà marmessor el seu nebot Josep Boada i Montoriol, que en aquests moments es trobava a la parroquial d'Esparreguera. En transcrivim un extracte:

«Jo Joseph Boada, Pre. de la present vila de Berga, resident, fill legitim i natural de Gregori Boada, paraire, de la vila de Esparraguera y de Dorotea Boada y Llimona, conjuges difunts [...] atenent y considerant que el 22 de desembre de l'any 1752 vaig fer testament en poder de Miquel Cortada [...] revoc [...] faig i ordeno los presents meus codicils: [...] Deixo y llego a Agata Boada y Montoriol, Donsella neboda mia, filla de Pau Boada Parayre de la vila de Esparraguera difunt i de Maria Boada y Montoriol vivent, 150 ll [...] firmat als 11 setembre de 1763... a una casa del carrer de la pietat. [...] mort el 14⁴⁴⁴ de setembre 1763.»⁴⁴⁵

Dos dies després, fou enterrat dins l'església parroquial.

«Als treze del mes de setembre del any mil set Cents sexanta y tres en la Tomba de la R^{mt} Comunitat de Pbres dins la Parral Igta de Sta Eulalia de la pnt Vila de Berga Bisbat de Solsona se ha donat Ec^{cia} Sep^{cia} al Cos del R^{mt} Joseph Boada y Llimona Pbre y Resident de d^a Parral Igl^a de la Vila de Berga; Natural de la Parral Igl^a de Esparguera Bisbat de Barcelona lo qual mori lo dia onze de dits â dos horas de la tarde despues de aver rebut los Sts Sagrame^{ts} de N. Sta Mare la Igl^a Se li ha fet sep^{cia} de Comunitari y feu testament en poder del D^t Joan Cortada Not. ab lo qual elegi en Marmessors al R^{mt} Joseph Boada y Montoriol Pbre y Re^{nt} de la Parral Igl^a de d^a Vila de Esparguera, al R^{mt} Jurat en Cap de d^a Parral Igl^a de la referida Vila de Berga; que vui es, y per temps sera. Se deixá per repos de sa anima y obligacions trenta y tres Missas resades de Charitat sis sous cuiscuna celebradoras per los R^{nts} Residents Pbres de d^a Vila de Berga. Y

443. SERRA I VILARÓ, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana*, llibre III, p. 49.

444. Es tracta d'un error de transcripció atès que morí el mateix dia que signà els codicils.

445. ACA: Notarials de Berga. Sèrie General 1059. Notari Joan Cortada. Manuals i Esborranys. 1763. f. 331.

se deixá altres llegats Pios, los quals se poden veurer en son testament al qual me referesch.»⁴⁴⁶

Josep BOADA I MONTORIOL, *menor* (1735-1758)

Desconeixem el dia exacte en què Josep Boada i Montoriol *menor* va accedir al magisteri de l'orgue, per falta de documentació al respecte. A la Taula del consell es notifica que s'elegí organista de la parroquial i, més endavant, que se'l perpetuà al càrrec, però ni en l'un ni en l'altre s'especifica la data.⁴⁴⁷ És a través de la informació indirecta que s'esclareix força més la qüestió. En aquest sentit, els pagaments del llibre de pòlisses permeten de veure el canvi d'organista de Boada *menor* amb el seu antecessor, el seu oncle, el 1735.⁴⁴⁸ També el llibre de crèdit i debit de la confraria de Santa Eulàlia dóna relació dels comptes en tot el període que va de 1735 fins a 1758.⁴⁴⁹ Per tant donem per vàlid el moment de l'elecció durant l'últim trimestre de 1735. Ingressà a la confraria de Santa Eulàlia l'11 de desembre d'aquest mateix any:

«Joseph Boada Clergue, fill de Pau Boada paraire de Esparaguera y de Maria Boada y Montoriol conjuges, ha donat vuit lliures per lo ingres de la cofra. de Sta Eulalia dita dels mors. als 11 X^{bre} 1735.»⁴⁵⁰

Pel que fa a la seva perpetuació en el càrrec, en un altre document es parla d'un consell celebrat el 1739, sense especificar-ne la data. El redactor d'aquest document copià part d'aquell consell per

«fer compendrer q no obstant sa admissió y perpetuació p Orga^{ia} no fou comunitari, pues se diu en ell q a cas q per ningun temps lo dit Boada Orga^{ia} obtingues Benef. de Residencia de la Com^t y pretengues ser admès com á altre dels Benef^{ts} Residents q en tal cas dega fer lo mitg any de servitud acostuman fer los Beneficiats y fills de Vila pera poder entrar á lucrar á son temps las distribuciones, y esperar lo any q en sa admissió li assenyalarà la Rnt Com^t»⁴⁵¹

446. ADS: *Llibre d'òbits*, 1746-1797. f. 96.

447. APSEB: *Taula dels consells*, 1697-1753. Índex d'un llibre de consells que no s'ha conservat, on remet als f. 135 i 163, respectivament, del llibre en qüestió.

448. APSEB: *Llibre de Pòlisses*, 41, 1698-1795. Sense foliar, 1735.

449. APSEB: *Llibre de crèdit i debit de la confraria de Sta Eulàlia*. Sense foliar.

450. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 310.

451. APSEB: Documentació esparsa pendent de catalogació. El document en qüestió *Advertencias sobre lo Articulat q se ha treballat per presentarse á favor de la Com^t*, és un document de la segona meitat del s. XVIII.

Al llarg dels anys, i de forma reiterada, es conserva força documentació relativa a aquella preocupació per deixar clar quins eren els requisits per a ser comunitari de ple. En el cas dels magisteris musicals, el fet d'haver de passar oposicions per a l'elecció del càrrec portava sovint confusions: l'admissió al magisteri no comportava de forma automàtica l'admissió a la Comunitat de ple dret.

Fill d'Esparreguera, com el seu oncle que el precedí en el càrrec, exerciria el magisteri amb el mestre de capella Francesc Prats. Les obligacions com a organista serien les mateixes que ja tenia el seu oncle. De totes les obres que hem localitzat de Boada, la majoria són del *major*, però n'hi ha una, que per la grafia —en comparar l'escriptura amb altres documents de la seva pròpia mà—, podria ser del *menor*. Es tracta del motet *Congratulamini* per a 3 veus (Ti 1/2, T) i Ac.⁴⁵² Tant l'un com l'altre, malgrat ocupar càrrec d'organista escriuen obra per a la capella, malgrat que no formava part de les seves obligacions, com sí que ho era pel mestre de capella.

El 1738, tres anys després de l'arribada de Boada a la capella berguedana, oposatà a la plaça d'organista de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses.⁴⁵³ Els examinadors foren Joan Pussalgues i Josep Romero⁴⁵⁴ i els dos aspirants, Josep Boada i Jaume Subias, fill de Vic. Les proves van tenir lloc del 24 al 26 de novembre. Els documents especifiquen que eren tots dos laics i a més, que qui guanyés les oposicions restava supeditat a la condició *sine qua non* d'obtenir la primera tonsura eclesiàstica en el termini d'un mes. Finalment ni l'un ni l'altre obtingueren la plaça santjoanina. Recordem que, just l'any següent, Boada obtindria la perpetuació en el magisteri berguedà que va mantenir fins el 1758.

Pocs mesos abans de marxar de la capella, Boada encara s'inscriuria al llibre de registres de la Confraria del Santíssim Sagrament: «Als 24 de Abril 1758 se asenta a la Conf^a del SS^m Sagrament lo R^{mt} Joseph Boada Manor y per esta dona de entrada 2 sous».⁴⁵⁵

Finalment, el 1758 Boada presentava la renúncia al magisteri de l'orgue, tal com apareix relatat a la documentació del comú on, en el ple del 18 de

452. BC: M 757/14 (CP: 539).

453. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Mestres de capella i organistes de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses al segle XVIII: documents per a la seva història», *Estudi General*, I/1 (1981), p. 161-171.

454. Josep Romero, fill d'Esparreguera com els Boada, regia en aquells moments el magisteri de capella a Sant Esteve d'Olot, cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*, p. XLI-XLII. Recordem, igualment, que Romero va ser un dels aspirants a les oposicions de l'organistia de Sant Pere de les Puel·les de 1712, a les quals també hi va oposar Josep Boada *major*, cf. LLORENS, José M^a. *José Elías. Obras completas*, p. 9.

455. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 420.

juliol dels *Ajuntaments* d'aquell any, s'especificava la renúncia de Boada i Montoriol, juntament amb el document «*Representació que fa Jph Boada y Montoriol P^{btre} y Organiste, Als Magnífichs s^{rs} Regidors de la vila de Berga*», el qual, redactat per ell mateix i copiat també al mateix ple de l'Ajuntament, fou llegit a tots els seus membres per tal de prendre resolució:

«[...] amb la major veneració, y degut rendiment, representa â V. Mag^a com per obtemperar â un decret de visita q. manà lo Sr Bisbe de Bar^{na} â la com^t de pres de Sta Eulalia de la Vila de Esparaguera, manant, y ordenant â ell que tots los fills de dita vila de Esparaguera fossen admesos ales quotidianes distribucions q: gozan tots los actuals residents de dita com^t comparenguessen â residir son lloch, y quant no, vacaria dit lloch, Y se donaria poscessio del lloch al Sacerdot següent que li tocara entrar per son ordre: Ab que es precís â dit Boada obehir a dit Decret, per lo que perso y altrament fa renuncia de son Empelo ô ministeri de organiste de dita Parroq^l Igl^a de Sta Eulalia de la vila de Berga, en ma y poder de V. Mag^a â fi de lo provehesca a la persona del major agrado de V. Mag^a reservant-se dit Boada lo temps fins lo ultim dia del mes de Setembre proxim vinent, per residir, y, servir â V. Mag^a perq. amb mes comódo puga V. Mag^a buscar subgete per dit empleo al major acert de V. Mag^a. Altissimus.

I el dho Mag^{co} Aynto ha resuelto acceptar y en effecto ha aceptado la sobre expressada renuncia que por parte del dho R^{do} Joseph Boada y Montoriol se ha echo de su empleo de organista de la Pral Igl^a de esta villa, y que se passe el aviso al d^o R^{do} Boada de quedar aceptada dha renuncia por este Ayuntamiento.»⁴⁵⁶

A la fi, Boada marxà cap a la residència de la Comunitat d'Esparreguera, d'on havia vingut tal com explicava en el redactat de la seva renúncia. De fet, allà hi tenia la condició d'*originari*, mentre que aquí era *forà*, un aspecte que en termes de Comunitat de preveres d'aquell temps, era prou important.⁴⁵⁷ Boada complí amb la paraula donada i escrita, en el document dirigit al comú, d'acabar la seva residència a finals de setembre. Tres anys més tard, el clavari de la vila, l'hi pagava encara els endarreriments de 190 ll. 6 sous i

456. ACBR: *Actes del Ple de l'Ajuntament*, 1750-1766, f. 154-156.

457. Encara que no ho podem assegurar, és probable, però, que l'acompanyés el seu oncle Josep Boada i Llimona, tal com ho insinuen els comptes de la Comunitat d'aquell. De fet, l'oncle també era fill d'Esparreguera i desconeixem si la crida feta pel bisbe d'alguna manera l'afectava, o no. Al llibre de pòlisses d'aquell any hi ha una nota on hi consta tot el que han guanyat els residents amb misses i distribucions i dóna els números totals «a excepció dels Rnts. Jos. Boada major, y Jos. Boada y Montoriol menor P^{re} q sols sels ha comptat per lo temps han lucrat las distribucions». El cert és que tots els residents van cobrar aquell any una mitjana de 80 ll., mentre Boada major n'havia cobrat 8 i el menor 49. L'any següent, encara Boada *major* no va cobrar tot el que cobraren la resta. No es normalitzà fins el 1760.

8 diners, «a compliment del que lo comú de la pnt. Vila li esta devent de sos salaris de organista de la Igl^{la} Parroquial de la pnt. Vila».⁴⁵⁸

Ramon RIU (1758-1770)

El proper organista de la capella va ser Ramon Riu, fill de Berga, el qual substituí el dimissionari Josep Boada *menor*. Malgrat que Boada marxà del magisteri el setembre, com ja hem comentat, el cert és que Ramon Riu fou elegit i perpetuat en el càrrec en el consell de la Comunitat que se celebrà l'agost de 1758.⁴⁵⁹ D'altra banda, el primer dia del mes d'octubre de 1758, els consellers de la vila tenien ple a la sala major de la Casa de l'Ajuntament per tractar precisament de l'admissió de Riu per part del comú:

«El dicho Mg^{co} Ayuntamiento atendiendo de que el empleo de organista de la Par^l Igl^{la} de esta Villa de Berga se halla al presente vacante por la renuncia, que de dicho empleo hizo el Rndo. Joseph Boada y Montoriol Pbro. Organista que fue de dicha Igl^{la} y que la dicha renuncia fue admitida por dicho Ayuntamiento, como parece con Ayuntamiento celebrado en diez y ocho de Julio ultimo pasado. Assi mismo sabiendo las circunstancias, y qualidades que concurren en el Rndo. Raymundo Riu Pbro natural de esta villa para obtener, y regentar el dicho empleo de organista con singular desempenyo.

Por tanto; presediendo proposicion echa por dicho Mag^{co} Sor Regidor Mayor Dn. Emanuel de Viladomar; el dicho Mag^{co} Ayuntamiento ha resuelto elegir y nombrar como en efecto ha elegido, y nombrada al predicho Rndo. Raymundo Riu Pbro para el dicho empleo de Organista de dicha Par^l Igl^{la} de la pnte Villa; dandole annualmente y pagandole por su salario treinta libras de moneda Bar^{la} de bienes del comun de esta dicha Villa y, demas gajas acostumbradas. Y assimesmo ha elegido en manxador â Sebastian Patzi con el salario acostumbrado de seis libras pagaderas de bienes del comun de esta Villa, y demas lucros que le diesse dicho empleo hasta aquí acostumbrados.»⁴⁶⁰

Tal com diu el ple de l'Ajuntament, en el mateix moment d'escollir Ramon Riu també s'escollí el manxador Sebastià Patzì per part del comú de la vila. Riu i Patzì eren cunyats. A més a més, Sebastià Patzì era fill de l'anterior manxador, mort l'any abans després de més de quaranta anys en l'ofici. En aquell ple també s'especificà el que cobrarien tots dos i que seria

458. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 189.

459. Consell transcrit a *Advertencias sobre lo Articulat q se ha treballat per presentarse á favor de la Com^t* El document en qüestió data de la segona meitat del segle XVIII, dins del magisteri de Riu. A falta del llibre de resolucions de la Comunitat d'aquell moment, ens és útil aquesta documentació indirecta, cf. APSEB: Documentació esparsa pendent de catalogació.

460. ACBR: *Actes del Ple de l'Ajuntament*, 1750-1766, f. 163r, 164.

el sou que ja tenien els seus antecessors. Tot plegat corrobora de nou, que el comú de la vila seguia tenint un paper clau en els oficis de la capella, ja que, un cop escollits per l'estament eclesiàstic, el municipi també els *adoptava* com a seus. En el moment de l'entrada del seu antecessor, Josep Boada *menor*, així com en la del mestre de capella Francesc Prats, es donà aquest fet. Imaginem que llavors s'usaria, doncs, una fórmula similar.

L'ingrés de Ramon Riu a la Confraria dels Difunts deixava també ben clar que entrava a ocupar el càrrec d'organista en substitució de Josep Boada *menor*, el qual l'hauria exercit fins aquell moment:

«Als 1 de 8bre 1758 Ramon Riu P^{re} y organiste fill del Pallari ha entrat Comunitat ho ha residir per aver renunciat lo organista Joseph Boada Manor y ha donant per lo ingres de la confr. 8 ll.»⁴⁶¹

Durant els dotze anys del seu càrrec, Ramon Riu compartirà magisteri amb tres mestres de capella. Amb Francesc Prats els primers set anys, amb Lluís Galceran poc més de dos anys i, finalment, amb Andreu Otset dos anys més, que fou quan Riu marxarà de la capella.

Als llibres de clavariat de l'Ajuntament hi constava, tots aquells anys, cobrant el sou municipal. De la mateixa manera, al llibre de pòlisses de la Comunitat el seu sou hi figurava des de 1758, any en què hi apareixien els dos noms: Josep Boada *menor*, organista sortint i Ramon Riu, organista entrant. Els pagaments en el llibre de torns de misses de la Comunitat arribaren fins al 4 d'agost de 1770, moment en què es produeix una situació similar, atès que hi consta també el nom de Pau Duran, l'organista que el substituiria en el càrrec.⁴⁶²

En sortir de la capella de Berga, Ramon Riu, anirà a residir a la basílica dels Sants Just i Pastor de la ciutat de Barcelona on ocuparà el magisteri de l'orgue. L'11 de juliol de 1770, la Comunitat de preveres creà una comissió per a proveir-ne la plaça vacant. Sembla que s'hi presentaren dos candidats i la comissió decidí provar Ramon Riu, el qual fou examinat de cant el 26 d'agost.⁴⁶³ L'1 de setembre, reunida la Comunitat en consell, acordà la seva admissió⁴⁶⁴ comentant la idoneïtat de les proves de cant i d'orgue que l'hi van proposar. Finalment, el 3 de setembre se l'admetia a perpetuïtat en el càrrec, havent-se-li llegit les obligacions inherents al mateix, expressades a les ordinacions de la Comunitat barcelonina de 1715. Se li va concedir la perpetuïtat, ja que «no podia renunciar lo Offici de organista, que ab perpetuació obtenia en la vila de Berga, â menos, que sia perpetuat en la pnt

461. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 451.

462. APSEB: *Llibre de Pòlisses*, 41, 1698-1795.

463. APSJP: *Llibre de Resolucions de la Comunitat*, prov. 123, f. 242r.

464. *Id.*, *ibid.*, prov. 123, f. 243.

Igl^a»,⁴⁶⁵ cosa que aprovà tant la Comunitat com els il·lustres Obrers. S'ini-
ciava aquí l'etapa d'organista de Riu a la basílica de Sants Just i Pastor, que
duraria fins a la seva mort⁴⁶⁶ —probablement a finals de 1785—, ja que el
27 de gener de 1786 la Comunitat barcelonina nomenava un nou organista,
Josep Marquès prevere, «per mortem Rdi Raymundi Riu Pbre ultimi, et
immediati obtentoris».⁴⁶⁷

Pau DURAN (1770-1782)

Pau Duran, nascut a Esparreguera (ca. 1742), entrà d'organista a la par-
ròquia de Santa Eulàlia de Berga l'any 1770. Així es fa palès en el llibre de
pòlisses, tot i que no se n'hagi conservat la data exacte. Per un dels llibres
de torns de misses⁴⁶⁸ sabem que apareix cobrant només el juny i el setembre
d'aquell any, per la qual cosa sembla que deurién coincidir algun mes amb
l'anterior organista Ramon Riu. El desembre ingressava a la Confraria de
Santa Eulàlia, per tant no es pot precisar amb certesa la data d'entrada al
magisteri:

«A 5 de Xbre de 1770. Pau Duran Clerga Organista fill de Joseph Duran y
Rosa Duran de la vila de Esperaguera edat 28 Anys a donat per lo ingrés de la
Confraria dels difunts vuit lliures.»⁴⁶⁹

No és el primer esparreguerí que ocupà el magisteri de l'orgue bergue-
dà. Els dos Boada quer precediren Ramon Riu ho eren, així com Manuel
Casanovas, que tot i arribar a la capella procedent del monestir de Banyoles,
era també fill d'Esparreguera. Duran compartirà magisteri amb els mestres
de capella Andreu Otset i Esteve Guiu. De fet, Guiu ocuparà el magisteri
organístic un cop Duran finalitzi la seva estada berguedana.

465. *Id.*, *ibid.*, prov. 123, f. 244r.

466. Sembla que no morí a la Comunitat barcelonina, ja que no hi consta cap partida
de defunció. Podria ser que la mort l'atrapés en algun altre indret, potser a Berga mateix.
També hi va haver un organista suplent abans del substitut de Riu, ja que es parla de la seva
retribució a la documentació de la Comunitat. Per això, Riu devia morir cap a finals de 1785,
o poc abans, però no en tenim la data exacta. Aquests comentaris, així com la documentació
de l'etapa barcelonina de Riu, ens els facilità Josep Capdevila, arxiver de la parroquial dels
Sants Just i Pastor, atesa l'etapa pandèmica que visquérem i que impossibilità la nostra visita
presencial a l'arxiu. L'hi agraïm de tot cor la dedicació i totes les atencions rebudes.

467. APSJP: *Llibre d'Admissions a la Comunitat*. Prov. 184, f. 106.

468. APSEB: *Llibre torns de misses*, 1745. Torn de misses de 1770. Sense foliar.

469. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingres-
sos, 1676-1794, f. 508.

Malauradament no tenim més informació de l'estada de Duran a la capella de Berga.⁴⁷⁰ Només es conserven notícies econòmiques de tots els anys que hi va ser, fins que renuncià al càrrec el 12 de desembre de 1782. Al terme dels comptes d'aquell any hi consta aquest justificant:

«Dich jo lo baix firmant, que Confesso aver rebut dels Rnts S^{os} Jurats de la Rnt Com^t de Pbres de la vila de Berga la sobre expressada partida de Mil sis centes seta lliures quinsa sous y sinch diners per y qual quantitat he lucrat en lo temps de ma Residencia en ella a la qual per esser admes a la Comt de Esparraguera renuncio en esta, y per ser la veritat i peraue consti fas la present en Berga al dotsa de X^{bre} de 1782. Pau Duran Prebere y orga^{ta}.»⁴⁷¹

Duran no especifica si va a Esparreguera en qualitat d'organista. El mateix succeí amb Josep Boada *menor* quan marxà també per a residir-hi. Si fos així, l'un podria haver estat el substitut de l'altre en el magisteri de l'orgue de la Comunitat esparreguerina de la qual, malauradament, queda escassíssima documentació i per tant és complicat treure'n l'entrellat de tot plegat.

Esteve GUIU (1782-1824)

Esteve Guiu exercí el magisteri de capella de la parroquial berguedana entre 1775 i 1782, moment en què va deixar el càrrec —al qual accediria Francesc Sampere— per passar a ocupar la plaça d'organista que havia quedat lliure davant la renúncia de Pau Duran. Aquell mateix any ingressà a la Confraria del Santíssim Sagrament.⁴⁷² Així doncs, l'entrada de Guiu al magisteri de l'orgue es produí sense examen previ, la qual cosa va provocar molt d'enrenou. Vuit anys després, el 1790, i a causa del pla de reducció de places comunitàries establert pel bisbe de Solsona, s'havien de fer noves oposicions per a mestre de capella. Aprofitant aquesta conjuntura, l'Ajuntament intentà aclarir aquest càrrec d'organista que consideraven *anòmal*. Això va provocar un llarg epistolari a tres bandes, entre la Comunitat, el bisbat i el comú de la vila, del qual ja n'hem donat tota mena de detalls dins l'apartat dedicat al mestre de capella Francesc Sampere, en la seva segona estada a la capella berguedana. Un cop resolt tot l'enrenou, Guiu quedà fixat definitivament al magisteri de l'orgue fins a la seva jubilació.

470. Cal fer esment que del període que va de 1754 a 1790 no s'ha conservat cap llibre de resolucions de la Comunitat, cosa que dificulta conèixer detalls sobre alguns dels components de la capella d'aquell període.

471. APSEB: *Llibre de pòlisses*, 1776-1840, n. 91, f. 122.

472. APSEB: *Llibre de la Confraria del Santíssim Sagrament*. Ingressos, 1618-1847, f. 428.

El novembre de 1794 traspassava a Berga la seva mare Engràcia Guiu i Coromines, vídua d'Esteve Guiu paraire.⁴⁷³ Per tant, la mare vivia amb ell, tal com era consuetud en altres casos de residents en què, un cop estabilitzats a la capella, llurs progenitors feien cap a Berga per viure amb ells. Aquest podria ser un dels motius pels quals Esteve Guiu, tres anys després, es plantegés marxar de Berga per anar a ocupar el magisteri de l'orgue de la parròquia de Sant Esteve d'Olot. Cal tenir present a més a més, que Guiu era fill de Sant Joan de les Abadesses i per tant també hi podria haver un tema de proximitat geogràfica. Així, el gener de 1797 la Comunitat de preveres de Sant Esteve d'Olot convocava oposicions a la qual s'hi presentaren quatre candidats, entre ells, Esteve Guiu i Vicenç Alzina, que en aquells moments regia una cabiscolia a Mataró que ocupava just en acabar el seu magisteri berguedà. Així doncs coincidiren de nou, encara que no físicament, ja que per estalviar esforços i despeses la Comunitat olotina va decidir prescindir de l'audició tant de Guiu com de Josep Roger, organista de Camprodon «els quals ja havien estat escoltats en altres ocasions».⁴⁷⁴ Per tant, Guiu ja ho havia provat alguna altra vegada, que no podem precisar amb exactitud. Finalment guanyà Vicenç Alzina⁴⁷⁵ enfront d'Antoni Minguell de Barcelona, els dos únics mestres que van escoltar, per la qual cosa Esteve Guiu continuà regint el magisteri de l'orgue de la capella de Berga.

Diversos fets recollits pel llibre de resolucions de la Comunitat permeten d'entreveure el caràcter o la personalitat de Guiu. S'hi transcriuen moments de friccions entre els diferents preveres, per motius que, a ulls nostres i del nostre temps, ens poden semblar força intranscendents, però que posats en el context de l'època portaven més d'un mal de cap. Coses com, qui és el responsable de girar el full del llibre coral a l'hora de cantar en el cor; descuidar-se de donar la pau en la conventual; menjar xocolata entre misses o a qui dels tres càrrecs de capella tocava entonar i regir el cor. Tot això acostumava a produir un copiós epistolari entre els protagonistes, la Comunitat i el bisbat. En aquest sentit Esteve Guiu era força escrupolós i meticulós en tot aquell seguit de conductes diàries i es queixava sovint. També els seus constants problemes de salut van complicar les coses al llarg del seu magisteri. Sense oblidar tot el rebombori que suposà la seva entrada al magisteri, sense massa *delicadesa* de formes, i que va esclatar l'any 1790 en el moment que entrava, per segona vegada, el mestre de capella Francesc

473. ADS: *Llibre d'òbits*, 1770-1797, 13 de novembre de 1794.

474. ACGAX. APSEO: *Llibre de comptes de la Rt. Comunitat de Preveres de la vila de Olot comensat per lo any de procura de 1785 y 1786 y 1792 y 1793*, f. 419, cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*, p. LXXV.

475. Trobareu més informació sobre Vicenç Alzina en el capítol dedicat als mestres de capella.

Sampere, tal com comentàvem abans. Aquí també s'incidirà sobre el tema de la salut, un tema que l'Ajuntament, amb carta al bisbe, posà en relleu a bastament. Fins i tot el baró de Maldà en parlà, quan comentava que el seu amic Manuel Casanovas⁴⁷⁶ havia estat admès per la Comunitat «en ausència i enfermedats de mossèn Esteve Guiu, que sol anar com una fura per Berga, per lo que sol caminar de pressa com aquell sastre vell de Barcelona, que quan vivia li deien l'extremaunció».⁴⁷⁷ El mateix baró dóna també pistes del particular humor de Guiu. El juliol de 1813 l'Ajuntament va fer ampliar el campanar de la parròquia per fer-lo més alt, aprofitant la pedra del castell que s'havia anat desballestant durant els dos anys anteriors. El rebombori que s'havia de sentir des de dins l'església, arran de les obres del campanar, va fer exclamar a Guiu: «Les flautes de l'orgue de la parròquia s'han quedat al mateix lloc, segons bona humorada de l'organista mossèn Esteve Guiu, que em digué que ab tant soroll se n'anirien daltabaix i que no m'hi posàs sota quan se cantaria lo Te Deum».⁴⁷⁸

A partir dels anys vint d'aquell segle començava el *Trienni Constitucional* que duraria fins el 1823. No trigà a sorgir la contra revolució dels qui hi estaven en contra, anomenats absolutistes o reialistes. Com diu Ramon Arnabat:⁴⁷⁹ un sector del clergat jugà un paper molt important en l'inici i desenvolupament de la contrarevolució al Berguedà. El mes de maig de 1821, tres frares franciscans de Berga, juntament amb d'altres, passaren la frontera i s'establiren a Perpinyà. Entre finals de 1822 i començaments de 1823 una quinzena de berguedans es refugiaren a França, davant l'ofensiva de l'exèrcit constitucional; d'aquests, nou —un 60 %— eren religiosos, beneficiats com Hipòlit Camps, franciscans com Felip Font, o rectors com Bartolomé Guitard.

Al llibre del clavariat de la Comunitat, a finals del 1822, s'hi conservat aquesta nota: «nose pasan las Missas, ni la distrib^o en lo Mes de Deseembre, respecte q^e los Resid^s de la pnt. Vila per alguns temors q^e tingueren, determinaren ausentarse, y alguns de ells pasaren â Fransa, per lo q^e cera in totum la residencia lo dia, 27 de 9bre de 1822, y torna â principiarse lo dia 15 de Maig de 1823».⁴⁸⁰ Esteve Guiu era un dels que *passaren a França*, exiliant-se al sud juntament amb altres reialistes refugiats. Sembla que arribaria a Catalunya Nord l'1 de gener de 1823.⁴⁸¹ Guiu vorejava ja els setanta anys i

476. Per més detalls, vegeu l'apartat dedicat a l'organista Manuel Casanovas.

477. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. IX, p. 198-199 (28 juny de 1812).

478. *Id. ibid.*, vol. X, p. 84 (11 juliol de 1813).

479. ARNABAT I MATA, Ramon. «El Trienni Liberal i els aixecaments reialistes al Berguedà (1820-1823)», p. 21-31.

480. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Nota al final de l'any 1822. Sense foliar.

481. ARNABAT I MATA, Ramon. *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)* [Tesi Doctoral]. Universitat Pompeu Fabra, 1999, Apèndix 3, p. 2026.

els complirà en terres franceses. Al mateix llibre del clavariat Esteve Guiu començà de nou a guanyar misses i distribucions el juliol de 1823. Per tant, deuria retornar a Berga devia durant aquelles dates. El seu nebot, Antoni Guiu —organista de la catedral de Girona— va seguir passos similars: el juny de 1822 demanà llicència al capítol catedralici per motius de salut i marxà exiliat a França, concretament a Nîmes, allargant força més l'estada, ja que no tornà fins el febrer de 1824.⁴⁸²

Un any després del retorn de l'exili, Esteve Guiu demanà la jubilació del magisteri organístic. Així ho notificà al consell de la Comunitat del 28 d'agost de 1824, en el qual s'hi transcriu el memorial que ell mateix presentà:

«Mui R^{da} Com^d de Pbros. Estevan Guiu Pbro, y Residente en la misma con el devido respeto â V.R. expone: q^e hace mui cerca de quarenta y nueve Anÿos ser uno de los Residentes de la R^{da} Com^d, y q^e ha procurado en quanto le han permitido sus fuerzas cumplir con todas las obligaciones de la misma y como en la actualidad, se halla, por su avanzada edad, y atxaques fisicamente imposibilitado para cumplir con los deberes de Residente y organista: Pide y suplica de la bondad de V R^a, q^e le exonere de todos los turnos encargandole para el suplemento de ellos las Missas libres, q^e bien acomode a V. R^a: deseando el mismo se sirva elegir sujeto para el órgano, con la inteligencia de q^e no sea en perjuicio de los derechos de Residente, y Beneficiado, q^e en la actualidad estoi gozando; si solo para quedar descargado del organo por los motivos sobre indicados. Berga 27 de Agost de 1824. Estevan Guiu Pbro. Se llegi lo insinuat Memorial, y se resuelve concedir al R^t Guiu lo q^e en ell demana. De tot lo q^e fas fe Joseph Posas Pbre. Carteller».⁴⁸³

Finalment fou substituït per Josep Mercader, recomanat pel nebot d'Esteve Guiu, Antoni Guiu, que feia poc havia tornat del seu exili a França.

El terme de la seva vida s'esdevingué quatre anys després de la petició i acceptació de la seva jubilació, el 13 de juny de 1828:⁴⁸⁴

«Dia tretse Junÿ de mil vuit cents vint, y vuit en la edat de setanta sinch anÿs despres de haber rebut los S. Sagram^{ts} de Penitencia, eucharistia, y extrema=unció mori lo R^t Esteve Guiu Organista Pbra. y resident en la R^t Com^t de Pbros. de S^a Eularia de la Vila de Berga B^t de Solsona. Se li feren los funerals

482. Cf. GALDÓN I ARRUÉ, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, vol. I, p. 49, nota 36.

483. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 505.

484. «A dos quarts de vuit del matí», d'acord amb la precisió que ofereix el llibre del clavariat de la Comunitat al final dels seus ingressos, que comptabilitzen només cinc misses pel mes de juny —d'una mitjana de més de vint misses mensuals— moment en què començà a davallar cap a la mort.

acostumats com á dit R^{mt}, y confrare de Sta Eularia. Feu testament a vint, y nou Maig de dit añ en poder del S^e Notⁱ Claris. Ramon Moreta, Ror.»⁴⁸⁵

Tal com ja hem apuntat, Esteve Guiu va tenir forces i sovintejats problemes de salut al llarg del seu magisteri organístic. Per aquest motiu l'hi coneixem dos *assistents*, Manuel Casanovas i Joan Santamaria, els quals a banda d'entrar a la Comunitat com a xantres, se'ls encarregà també la tasca de substituir Guiu quan les circumstàncies ho requerissin. Guiu va compartí magisteri amb diversos xantres i mestres de capella com Francesc Sampere, que el substituirà en el càrrec en el moment en què Guiu canvià de magisteri, i, posteriorment, amb Josep Saborit, Antoni Saborit, Pere Auter, de nou Francesc Sampere —amb motiu de la segona ocasió que ocupava el magisteri berguedà—, Vicenç Alsina i Jaume Domènech. Sis mestres de capella. Guiu va regir el magisteri de l'orgue durant quaranta-dos anys, tal com comenta ell mateix en sol·licitar la jubilació, els quals, sumats als set anys de mestre de capella, fan gairebé un total de mig segle a la capella berguedana, amb un magisteri que, tot i no ser el més longeu, fou un dels de més llarga durada i estabilitat. A més més Guiu va ser l'únic individu que ostentà de manera consecutiva els magisteris de capella i d'orgue de la capella.

Manuel CASANOVAS I MASCARÓ (1812-1814), interí

Durant el consell que la Comunitat celebrà el dinou de maig de 1812, hi llegiren dos memorials que havien rebut, un de Manuel Casanovas, organista del monestir de Banyoles, i l'altre de Joan Santamaria, xantre de Santa Maria de Pi de Barcelona. Els dos optaven a una de les dues places de xantre, tanmateix la situació que vivia en aquells moments el magisteri de l'orgue, amb els sovintejats problemes de salut del seu titular Esteve Guiu, va fer que hom demanés a Casanovas d'ocupar també de forma interina la plaça d'organista.

«[...] ponderant lo estat de nra Rⁱ Com^t, la gran falta q feya lo no tenir chantre, los achaques del Rⁱ Guiu organista, pròxim a imposibilitarse per lo corresponent a son Ofici, q. podria molt be desempeñar lo Rⁱ Manⁱ Casanovas hàbil organista, y que la Rⁱ Com^t com a recepticia, te facultat per admetre en lo modo y forma, q. antes admetia per lo ofici de mestre de capella y organista, esto es, no com à rigurosos Residents, sinó, com una especie de conducticios, sens vot actiu, ni passiu, ni poder aspirar al Deganat de la Rⁱ Com^t fins a tant q. entrian à ella no per raho del die offici de Chantre, sinó, ô, com a obtentors del Benefici congruo de residencia, ô, com a Originari lo referit Santamaria [...] y

485. ADS: *Llibre d'òbits*, 1818-1830, f. 204.

quan per lo Regimen del Cor, lustre, y decoro del culto Divino, deu atendrese, y providenciarse, han acordat, nemine discrepante, admetrer als dos en calitat de Chantres de d^a Igl^a, un per cada part del cor, y perpetuissarlos en dit empleu baix emperò la oblig^o de q cumplan los Estatuts de d^a Igl^a, y las ordenanzas, q. deuran ferse de nou per lo tocant al dits dos admesos, q. se obliguia al referit R^t Man^l Casanovas, à suplir las ausencias, y enfermedats del R^t Guiu organista, y pasar à organista, si aquell se imposibilita.»⁴⁸⁶

Un mes després, Casanovas prenia possessió del càrrec: «Die 23 Juny en virtut de la mateixa antedecedent resolució prengue pcessio del empleu de chanre baix las condicions prescrites en lo consell q precedeix, lo R^t Em^l Casanovas, [...]»⁴⁸⁷ El Baró de Maldà donà testimoni d'aquest fet:

«Lo capellà mossèn Manuel Casanoves, organista, natural de la vila d'Esparreguera, callant dir la del vuit d'oros, nos ha dit ser ja berguedà, havent-lo admès esta reverenda Comunitat d'il·lustres a sos actes de Comunitat, i també en ausència i enfermedats de mossèn Esteve Guiu —que sol anar com una fura per Berga, per lo que sol caminar de pressa [...], tocarà l'orgue i així cobrarà alguns ralets més en la butxaca, o li sonarà un xiquet més la bossa lo bon mossèn Manuel Casanoves.»⁴⁸⁸

Manel Casanovas i Mascaró, fill d'Esparreguera i nascut a l'entorn de 1771, entrà per concurs al magisteri de l'orgue del monestir de Sant Esteve de Banyoles el 1796, amb perpetuïtat, per tal que es pogués ordenar sacerdot el 1798. Se'l dotà amb una mongia de 450 lliures anuals que li fou donada amb aprovació reial, en ser el rei, patró del monestir.⁴⁸⁹ El novembre de 1804 prenia part, amb nou organistes més, a les oposicions a la catedral de Girona que guanyà Antoni Guiu. L'acta de les oposicions recollia que Casanovas residia al monestir de Banyoles i que tenia 33 anys; després demanà un certificat de la seva participació en les oposicions.⁴⁹⁰ Pel que fa a la relació de Casanovas amb la capella berguedana, el setembre de 1810 ja se l'hi demanà de substituir el xantre Miquel March. Així doncs, Casanovas ja tenia contacte amb la Comunitat abans d'aquest nomenament com a xantre i organista interí de 1812. El baró de Maldà ja l'esmentava l'abril de 1811, quan participà cantant, precisament amb Miquel March, un *Stabat Mater* a quatre veus amb el concurs d'un contrabaix, un fagot i una flauta; i el juliol

486. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1797-1876, f. 382-383.

487. *Id.*, *ibid.*, f. 384.

488. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. IX, p. 198-199 (28 juny de 1812).

489. MARQUÈS, Josep Maria. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», p. 100.

490. GALDÓN I ARRUE, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, vol. II, p. 386.

d'aquell mateix any tocava l'orgue en un bateig on el mateix baró parlava de «l'acreditada destresa i habilitat» de Casanovas com a organista. De fet, Casanovas ingressà a la confraria de Santa Eulàlia el 3 de gener de 1812. Recordem que el consell per a decidir la seva admissió no se celebrà fins a mitjan maig d'aquell any i no prengué possessió de la xantria fins a finals de juny. Així doncs, la inscripció a la confraria és d'uns mesos abans a aquests fets, cosa que mena a pensar que la relació de Casanovas ja venia d'abans del moment en què realment començaria a residir a la Comunitat. A més a més, per l'ingrés a la confraria va pagar 10 lliures —aquesta solia ser la quota de persones foranes— mentre la quota habitual d'entrada era de vuit. També, s'inscriví com a «organista del reial monestir de Banyoles», sense fer cap referència al càrrec berguedà. Habitualment els ingressos a la confraria es produïen en el mateix moment d'ostentar algun càrrec, o poc després, fent palesa l'especificació d'aquell càrrec.

«Als 3 de Janer de 1812 R^l Manuel Casanovas y Mascaró Prê, n^l de Esparaguera, Organista del R^l Monastir de Bañolas, ha donat per lo Ingres a la confrâ, ioll.»⁴⁹¹

El mateix baró de Maldà relatava que Casanovas va fer pujar a Berga, el juny de 1813, el clavicordi de Carles Baguer, instrument que havia adquirit després del seu traspàs. També comenta que tocava la viola o *violeta*.⁴⁹²

Manel Casanovas va ser un bon organista i també un notable compositor. De fet, les úniques obres seves que han perviscut són per a tecla, i es conserven l'Arxiu Episcopal de Vic, a l'Arxiu Musical del Monestir de Montserrat i a la Biblioteca de Catalunya.⁴⁹³ Al Monestir de Montserrat s'hi conserva «lo pas forxat que feu lo Rt. Manuel Casanovas en las Oposicions del orga del Rl. Monestir de Bañolas»;⁴⁹⁴ pel que fa a la Biblioteca de Catalunya, s'hi localitza un Rondó;⁴⁹⁵ mentre que a Vic, s'hi conserven quatre sonates que formen part d'un manuscrit amb dues-centes peces de

491. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 111.

492. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. X, p. 80-81. (29 juny de 1813).

493. Vegeu la relació del seu repertori conservat a Montserrat i a la BC a Bengt JOHNSON. «Studies in 18th Century Catalan Keyboard Music. A Contribution to the History of Organ and Piano Music», *Danish Yearbook of Musicology*, XV (1984), p. 39-116.

494. AMM: Ms 2721 i 2722, cf. Daniel CODINA I GIOL. «Petites dades biogràfiques i historiogràfiques de músics catalans dels segles XVIII-XIX», p. 119.

495. BC: M 388/4 (CP: 1225). És un recull miscel·lani d'obres originals i transcripcions d'òperes per a tecla de diversos autors, entre ells Carles Baguer, Ramon Carnicer i el mateix P. Manuel Casanovas.

vint-i-dos compositors diferents, de música de tecla de producció original o fruit d'arranjaments de música de cambra.⁴⁹⁶

Finalment, l'estada de Casanovas en aquesta etapa de xantre-organista arribarà fins l'any 1814. A través dels comptes de la Comunitat, recollits tant en el llibre de pòlisses com en el clavariat, cobrà fins al maig d'aquest any. Malgrat tot, la Comunitat l'hi seguí pagant petites quantitats en diversos anys posteriors durant el gener dels anys 1818, 1821 i 1825-1827. Com que no s'hi especifica cap concepte, no podem saber si són nous serveis que Casanovas va prestar a la Comunitat o si eren deutes que encara s'arrosseguen de la residència berguedana. De fet, el seu rastre desapareix a partir del maig de 1814 i després del pagament de 1827 la figura una creu deixa constància del seu traspàs. Això no obstant en desconeixem la data exacta.

Joan SANTAMARIA I CRUELL (1819-1824), interí

Joan Santamaria, fill de Berga, ostentava la xantria de la basílica de Santa Maria del Pi de Barcelona quan feu cap a la capella berguedana. Ingressà com a xantre el 1812, en el mateix moment que Manel Casanovas. Al mateix consell del 19 de maig —que ja hem transcrit en parlar de Casanovas— se'ls acceptà tots dos en l'ofici. Però la tasca d'organista de Santamaria no es va materialitzar fins al 1819.

Per alguna raó que desconeixem, Santamaria fou admès de xantre a la catedral de Lleida el novembre de 1817 i hi renuncià al cap d'un mes.⁴⁹⁷ Durant els anys següents, i fins al 1820, no es tornen a normalitzar els comptes de Santamaria a la Comunitat berguedana. Desconeixem on va ser durant aquest període de temps.

Sigui com sigui, el consell del 16 de desembre de 1819, resolgué *nemine discrepante* que a causa dels constants problemes de salut de l'organista Esteve Guiu, Joan Santamaria en quedés elegit per substitut «i obligat a tocar lo orga, no solament en las ausencias y enfermedades del Rnt Guiu, sinó també quan ho disposian los Rnts Jurats, quedant lo sobre dit Santamaria Xantre com ho es al present».⁴⁹⁸

Recordem que entre el 27 de novembre de 1822 i el 15 de maig de 1823, la Comunitat en pes deixà de residir per la situació política, i alguns passaren cap a França com fou el cas d'Esteve Guiu. Pel que fa a Santamaria, no hi començà a haver distribucions ni misses, i encara amb poques quantitats,

496. ABEV: M. E-VI 293. Sobre aquest interessant manuscrit vegeu Laura PALLÀS I MARIANI. *Estudi codicològic i catalogació del manuscrit E-VI 293. Un testimoni de la música de tecla a Catalunya a principis del segle XIX* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2017.

497. MUJAL ELÍAS, Juan. *Lérida. Historia de la música*, p. 176.

498. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 478.

fins al juliol del 23; el 1824, de nou, només cobra misses i distribucions fins al juny inclusiu. Es normalitza de nou a partir del gener de l'any següent. De totes maneres, l'agost de 1824 Esteve Guiu demanava ser rellevat del seu càrrec d'organista, cosa que l'hi fou concedida, i per tant el magisteri de l'orgue passà exclusivament a mans de Santamaria a partir d'aquella data i fins a l'arribada del nou organista, Josep Mercader, a principis de l'any següent.

El 22 de desembre de 1824 Santamaria fou admès a les distribucions de la Comunitat, prèvia servitud gratuïta de sis mesos, començada el 23 de juny de 1824, tal com manaven les constitucions de 1616, després de ser examinat i aprovat de cant gregorià. La resta de l'estada a la capella berguedana —d'acord amb la documentació conservada— la féu exclusivament de xantre.

Josep MERCADER I SABENYA (1824-1836)

El desembre de 1824, Josep Mercader (1798-1836) era admès a la capella. D'aquesta manera es tancava el període de 42 de magisteri organístic d'Esteve Guiu. Josep Mercader i Sabenya va néixer a Celrà, el 21 de novembre de 1798, sent batejat a l'església parroquial de Sant Fèlix l'endemà. Els seus pares foren Pons Mercader, fuster i Teresa Mercader Guinart i Sabenya.⁴⁹⁹ Nét per part de pare de Narcís Mercader, músic de Celrà i Teresa Mercader i Ginesta, i per part de mare, de Josep Guinart i Sabenya, fuster i de Cànida Sabenya i Ponçascomas. Foren padrins Josep Guinart i Sabenya, avi matern i Teresa Mercader *doncella*, la seva germana.⁵⁰⁰

El nostre biografiat fou escolà de cor a la Catedral de Girona: «Joseph Mercader natural de la Vila de Salrà Bisbat de Gerona entrá lo dia 24 de Juliol de 1807»,⁵⁰¹ on va ser escolà durant el magisteri de Rafael Compta. D'acord amb els padrons municipals de la ciutat de Girona del període 1811-1815,⁵⁰² sent aquest darrer l'any en què traspassà el mestre Compta,

499. Sorpren el cognom de la mare i de l'avi matern que és *Guinart i Sabenya*. Malgrat tot, a l'índex del llibre baptismal anomena el nostre biografiat Josep Mercader i Sabenya, igualment al lateral del redactat. De la mateixa manera apareix el nom de la seva mare —en morir— en el llibre d'òbits com a Teresa Mercader i Sabenya. Per tant, ens hem decantat per utilitzar el segon cognom només com a Sabenya, sense el Guinart.

500. ADG. APSFCe: *Llibre Baptismal*, 1793-1828, f. 29r.

501. ACG: *Noms i cognoms dels escolans de cor i capella de música de la Santa Església de Girona*, f. 9r, transcrit per GALDÓN I ARRUÉ, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX*, vol. II, p. 702-712, cf. p. 708.

502. Durant aquella època l'escolania de la catedral de Girona acollí també dos fills de Berga: Tomàs Riu, cantor-contralt, que hi va ser entre 1814 i 1836 i en fou també mestre interí pels volts de 1825, i Bonaventura Companyó que hi acabà l'estada el 17 de maig de 1821, cf. GALDÓN I ARRUÉ, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera*

vivia juntament amb altres escolans a casa del mestre de capella;⁵⁰³ tanmateix, durant els anys anteriors el padró no recollí els noms dels escolans, solament hi consta «Rafael Compte amb 4 escolans». El 1816, arran de la mort del mestre Compte, els escolans visqueren a casa de l'organista Antoni Guiu, però Josep Mercader ja no hi constava atès que residia a casa de l'abat Lluís Maria Martínez.⁵⁰⁴ Hi figura com a estudiant de 16 anys juntament amb la germana de l'abat, dos nebots, una noia de dotze anys i dues criades, i hi romandrà fins el 1824, l'any que anirà cap a Berga.

El 20 de desembre de 1824 Antoni Guiu escrivia una carta a la Comunitat berguedana en resposta a la petició que temps enrere l'hi havien fet per buscar organista, en la qual donà el seu parer sobre Josep Mercader. Desconeixem si el mateix Mercader fou qui s'ofereí com a pretendent a la plaça d'organista de la parroquial o si fou per suggeriment d'algu altre. Sigui com sigui, Antoni Guiu exposà el següent:

«[...] que lo pretendent a eixa plassa de Org^{ta} Jph Mercader es de bon caràcter y arreglat, bon catolich, bons constums tant en la moral com en lo politich, y de bon geni; á estat criat sempre en la Iglá. y entre Capellans: està en la edat per ordenarse é instruït en la llatinitat y en la Filosofia: sos principis an estát lo estudi de musica y fou uns quans anys escolá de esta cathed^l y estimat per son bon cumpliment; á continuat sempre la mateixa carrera de musica junt ab la de las lletres y orga: á desempeñat varias temporades lo ofici de org^{ta} en esta Colegiata de S. Feliu y també en alguns combents de Religiosos: jo sols lo encenyo de composicio de la que está adelantadet en línia de Org^{ta}: comprench que te coneixements y fició en lo estudi; però, jo may lo é ohit en lo orga, si en lo piano, y te bastante execució y limpia, y esta li probé de aver tingut bons principis de orga. Son Mestre (Org^{ta} de S. Daniel de Gerona)⁵⁰⁵ me diu que dit Jph Mercader á treballat algunes pessas de musica per tocar al orga y piano; que no dubta desempeñar eix orga, y que farà mes augment per no nesecitar mes que practica, y un poch de acompanyar. Esto es tot quan puch dir del dit Jph Mercader, que se troba ausent per motiu de los funerals de sa difunta Mare,⁵⁰⁶

meitat del segle XIX, vol. II, p. 708. Per bé que desconexim el moment de l'entrada de Companyó, probablement el 1815 ja hi seria i coincidiria amb Mercader, tal com es fa palès en les inscripcions dels seus noms que ells mateixos van fer a l'interior de la partícula de Ti I Cor a GiC: Au-378.

503. AHG: *Padrons municipals de veïns*, entre 1807 i 1824, eren un total de tres o quatre escolans, segons l'any.

504. Aquella situació mena a recordar la que visqué Vicenç Alzina a l'últim terç del divuit, que quan va mudar la veu sent escolà del Pi residia a casa del canonge Lleonart de la catedral de Barcelona, la qual cosa que l'hi permeté de continuar els estudis musicals, bo i esperant l'oportunitat de professionalitzar-se com a músic.

505. En aquelles dates, l'organista del monestir de Sant Daniel era Miquel Massip, cf. MARQUÈS, Josep Maria. «Organistes i mestre de capella de la diòcesi de Girona», p. 115.

506. ADG: *Llibre d'òbits*, 1791-1851, f. 75r. Efectivament, el 14 de desembre de 1824 moria la seva mare Teresa. Fou enterrada l'endemà a Celrà amb dos oficis i amb l'assistència

y esta mateixa semana retornarà á Gerona. En la ocasió pnt. son poquissims los minyons que segueixen la carrera de musica, y no es facil encontrarne per triar.»⁵⁰⁷

Set dies després la Comunitat reunida en consell llegí la carta en qüestió i acordà d'admetre'l com a organista, i «tractaren q^e 200 ll. era poc per la subsistencia del pretendent, y convingueren se li dones lo necessari per mantenirse segons son estat demana».⁵⁰⁸ Un més després es resolgué, en un nou consell, «admetrer â las distrib^s, y perpetuitat â Joseph Mercader, com â Capiscol,⁵⁰⁹ y ab la obligació de encarregar-se de tocar lo Orgue, y complir lo q^e correspon â aqueix empleo, con esta ordenat en las oblig^s de organista, q^e obran en lo Arxiu de esta R^l Com^t, y a mes deurà tocar lo orga sempre q^e ho disposaran lo R^s Jurats, en lo concepte de q^e queda privat de vot actiu y passiu en las juntas de Com^t, y espirar al Deganat, tot lo q^e prometé complir mediant jurament en presencia del D^t Joachim Claris Not. Y del R^l Benet Llaunet P. Primer Jurat».⁵¹⁰

El febrer següent ingressava a la confraria de Santa Eulàlia, on s'especificava de manera explícita que prengué possessió de l'orgue; el document afegia una nova dada relacionada amb aquella *possessió*, la data del 3 de gener, la qual no ha estat possible corroborar en el llibre de resolucions:

«Dia 1 de febrer de 1825 Josep Mercader tonsurat prengué posseció del Orga de esta Comunitat lo dia 3 de Jener de 1824⁵¹¹ de edat 25 anys se a escrit a la Confraria y ha donat per son ingres... 8 ll.»⁵¹²

dels quatre preveres de la parròquia. Ho repetiren novament el 20 de desembre, justament el dia en què Antoni Guiu escrivia la carta de recomanació des de Girona.

507. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, carta enganxada entre els f. 507 i 508.

508. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 507.

509. Curiosament, en aquell consell del 31 de gener de 1825, el perpetuaren com a cabiscol, no com a organista, malgrat tenir «la obligació de encarregar-se de tocar lo Orgue». Com hem vist, inicialment, el 27 de desembre se l'havia admès com a organista. Per tant, de cop, el seu nomenament féu un gir inesperat, del qual en desconeixem els motius. L'últim xantre que havia entrat a la Comunitat era Joaquim Fàbrega, el qual hi va ser fins el 1820. Posteriorment hi entrarà Francesc Marco, a finals de juliol d'aquell mateix 1825. Cal recordar, però, que Santamaria era xantre des de 1812 i hi va ser fins el 1842, per tant aquesta plaça estava igualment coberta. És possible que Mercader doncs, exercís la cabiscolia, juntament amb el magisteri d'orgue, entre els mesos de febrer i les acaballes de juliol, tanmateix però, i de manera explícita, no apareix en cap altra documentació de les que hem pogut consultar, i de fet, la carta d'Antoni Guiu només fa menció de la faceta organística de Mercader. La Comunitat, en aquells moments, i tal com recull el contingut dels seus consells, buscava un organista no pas un xantre.

510. APSEB: *Llibre de resolucions*, 1791-1876, f. 508.

511. Es tracta d'un error de qui l'inscriví, atès que la data correcta era 1825; a l'índex d'aquest llibre també hi consta «Mercader Joseph Organista».

512. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 178.

A través del llibre de pòlisses i del clavariat de la Comunitat pot hom deduir que el 1830 Mercader rebé l'ordenació sacerdotal, ja que a partir del juny d'aquell any començà a cobrar en concepte de misses, cinc anys després d'arribar a Berga. Josep Mercader morí el 26 de maig de 1836, a tres quarts d'onze del matí, tal com s'especifica al llibre del clavariat i al d'òbits de la parròquia:

«Dia vint y sis Maig de mil vuitcents trenta sis en la edat de trenta y sis⁵¹³ años, despdes de haber rebut los S. Sagramt de Penitencia, Eucharistia y extrema unción mori R^t Joseph Mercader Organista n^l de Salrá [...]»⁵¹⁴

L'endemà fou sepultat al cementiri de la parroquial. Havia fet testament davant el notari Claris.

Antoni ALOY I BONET (1836-1841)

Antoni Aloy nascut a Berga vora de 1786, exercí el càrrec d'organista a partir de 1836, substituint Josep Mercader. No se serva documentació precisa sobre aquest fet, però sí la documentació indirecta de l'expedient de Joan Reig on el situava entre 1833 i 1840. Els tres primers anys que Reig l'hi atorgava encara hi havia Mercader, per la qual cosa és probable que no exercís el càrrec fins el 1836. El 1799 ingressà a la Confraria dels Difunts com a escolà cantor:

«Als 8. Juliol de 1799: Anton Aloy, y Bonét escolà de cor de edat 13 años fill de Ignasi Aloy teixidor, y de Fran^{ca} conjuges de Berga, ha donat per lo ingrés a la confraria 8 ll.»⁵¹⁵

Així doncs, l'organista Aloy havia estat escolà de cor en temps de Jaume Domènech i per tant, s'hauria format amb ell abans d'exercir al seu costat i, molt probablement també, amb l'organista Esteve Guiu qui n'ostentava el magisteri aleshores. Antoni Aloy entraria per fer-se càrrec del magisteri de l'orgue 34 anys més tard.

Situem, doncs, l'organista Aloy entre 1836 i finals de 1841 en què començà un període realment convuls. Transcrivim una nota que apareix al llibre de clavaria de la Comunitat iniciat el 1789:

513. Respecte a l'edat de Mercader, i pels documents de l'època, sembla que hauria nascut el 1800 però tal com consta al llibre baptismal era de 1798.

514. ADS: *Llibre d'òbits*, 1829-1854, f. 53.

515. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959.

«Nota. Havense lo govern apoderat dels bens del clerosecular en el mes de Octubre del any 1844 u habensels retingut fins lo ultim del any 1846 y donan motiu dita dispocisió a una dispersió per part dels Residens, quedà sens Can ni Celebració lo Temple de Deu desde el Octubre de 1841 fins al Janer de 1843, en dit any se comensá a celebrar y cantar algunes missa, hores y Vespres y se seguí poch ó menos de la mateixa manera fins al ultim del any 1846 en qual epoca tornà la R^l Comunitat á persivir totes sas Rentas. Las sobre ditas causes imposibilitaren als S^{ñors} Arxivés de arreglar los dits anys com hera de costum, això no obstan, procuraren arreglarlos del millor modo posible, com consta en lo Llibre del Clavariat comensat en lo any 1789.»⁵¹⁶

Després que Aloy deixés el càrrec, s'obre un buit de vora deu anys en el llistat d'organistes de la capella. Entre 1843 i 1849 Bartomeu Blanch s'instal·là a Berga en qualitat de mestre municipal de música. Blanch era organista i, al moment d'arribar a Berga, venia de Cardona on exercia aquest càrrec. De fet, els pressupostos municipals de l'any 1843 contenen una nova partida «Por la dotacion de un Organista Maestro de Musica con la obligacion de ensenyar gratis. 4000 R^s Vⁿ». ⁵¹⁷ El fet que el redactat especificui *organista* fa pensar en la possibilitat que exercís com a tal a la capella. ⁵¹⁸ Però tal com diem abans, ens trobem immersos en moments complicats per a la vida de la Comunitat i de la població en general, això fa que sigui una època poc clara pel que fa als càrrecs eclesiàstics, tal com ja hem vist en parlar del magisteri de Jaume Domènech, durant aquesta mateixa etapa.

Joan VILELLA I FERRER (1850-1857)

Joan Vilella i Ferrer, nascut a Sant Llorenç de Morunys a la vora de 1829, entrà d'organista a la capella berguedana el 8 de setembre de 1850 i n'ostentarà el magisteri durant set anys. L'endemà d'entrar a la Comunitat féu el seu ingrés a la confraria:

«Al 9 s^{bre} de 1850 Juan Vilella y Farrer, Organista de la present parroquia edad 21 any Natural de Sⁿ-Llorens dels Piteus se ha allistat á la conf^a de S^a-Eulàlia de esta vila pagant per son ingrés... 8 ll.»⁵¹⁹

516. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Sense foliar.

517. ACBR: *Comptes Municipals*, 1824-1847 i 1848-1851.

518. Malgrat tot, a la resta dels comptes del comú de l'etapa que Blanch va ser a la nostra ciutat, no hi surt més el concepte d'organista, només el de mestre de música municipal.

519. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 256.

Gairebé dos anys després ho va fer la seva mare.⁵²⁰

«Als 16 Abril de 1852 se ha allistada á la Confraria Lluçia Vilella y Ferrer Viuda, edat 50 anys, filla de Marsiá Ferrer y Maria Vancell, tots naturals de S. Llorens de Morunys, donant per lo ingrés son fill organista de esta Parral de son crèdit... 8 ll.»⁵²¹

Joan Vilella va exercir el magisteri compartint capella amb Jaume Domènech, fins la mort d'aquest, el novembre de 1855. A partir de llavors i fins l'arribada del nou organista Francesc Huguet, i la posterior entrada del mestre de capella Joan Reig, van passar uns quatre anys amb el magisteri vacant. Durant aquell període, el repartiment de tasques musicals de la parroquial recaigué en diversos individus, com algun xantre o músic seglar associats a la capella. Però pel seu estatus d'organista, Vilella serà qui més intervindrà durant aquell període com si fos un mestre de capella interí. En aquest sentit, el llibre de l'obra de Santa Eulàlia⁵²² dóna relació dels pagaments fets per a diverses funcions com les de Corpus, Setmana Santa, l'Assumpció, Santa Eulàlia, Sant Sebastià, combregar general..., tot això en el decurs de l'any 1854 i fins el 1857, en el moment de plegar Vilella.

El novembre de 1856 s'esdevingué un fet excepcional del qual el mateix Vilella en seria protagonista, precisament pel lloc que ocupava. Ens referim a l'episodi en què la Reina D. Isabel regalà un vestit a la Verge de Queralt i el féu portar fins a Berga pel Coronel García. Evidentment aquest esdeveniment va remoure tota la ciutadania, començant per l'Ajuntament en ple i l'estament eclesiàstic, amb el concurs de tots els berguedans. Il·lustra, precisament, aquest fet una obra el títol original de la qual resa així: «Himno para cuando llegó el Sr. Coronel Garcia con el vestido de la Virgen de Queralt regalado por S.M. la Reina Da. Isabel. Berga 14 Noviembre de 1856».⁵²³ Es tracta d'una obra sense autoria però que per la seva grafia podria molt ben ser del mestre Vilella, a qui l'hi hem atribuït.⁵²⁴

520. El fet que els progenitors dels nostres biografiats, o un d'ells, facin cap a la nostra ciutat un cop obtinguda la residència no és nou. És una situació que ja hem trobat en altres ocasions.

521. *Id. ibid.*, f. 264.

522. APSEB: *Llibre de comptes de l'obra de Sta. Eulària de Berga*, 1825-1896. Comptes dels anys 1854-1857.

523. BerSE: Au-339. L'obra ve escrita per a Cor, Ti 1, T — o Ti 2 — i B, i 2 violins, flauta, 3 clarinets, 2 cornetins, 2 trompes, ficle i buccèn, i *basso* sense especificar. El text, escrit en castellà, palesa una mostra d'agraïment tant envers la reina com envers el coronel García.

524. Val a dir que a l'APSEB també es conserven quatre volums copiats, el 1867, de la mà del mateix Vilella a Sant Llorenç de Morunys, amb obres seves i d'altres que recollí —com algunes misses transcrites de Francesc Andreví—, segons féu constar a la portada. A l'apartat 2. *El fons musical BerSE i el seu repertori* del present treball hi trobareu informació més detallada.

Cal recordar que, el novembre de 1856, feia just un any de la mort Jaume Domènech, i que el pròxim mestre de capella no arribà fins tres anys després. Així doncs, Vilella era el més ben *posicionat* dins de la capella per a escriure una obra d'aquest tipus i per l'ocasió excepcional que suposava. És per això que la nostra hipòtesi ens sembla prou versemblant. Continuant amb el fet en qüestió, el *Llibre Verd* de l'Ajuntament recull que el dia 3 de novembre d'aquell 1856, reunits en la casa consistorial l'alcalde i tot l'Ajuntament en ple, el reverend Ramon Saló, ecònom de la parròquia, i altres preveres i prohoms de Berga, «propuso que en celebridad del fausto acontecimiento durante la vida de S. M. y de su escelsa hija cada año el dia de Santa Isabel el Ayuntamiento de la Villa de Berga con las solemnidades que acostumbra en los votos públicos ó festividades que la villa celebra en dicho Santuario subiese e hiciese celebrar los divinos oficios rogando al Todo poderoso concediese dilatados años a sus Magestades y Real Familia derramando sobre la misma cuantas felicidades pudiesen desearse en este mundo». ⁵²⁵ Tot plegat, però, va suposar un excés de despeses extres per a l'Ajuntament fins al punt que, en el ple del mes de desembre, van deixar palès que, a causa d'aquelles circumstàncies, es van quedar amb molt poc recursos, sumat a una economia precària i a una gran misèria entre la població. En aquest sentit, el ple palesava que, per celebrar les festes del novembre passat «se distribuyeron papeletas para recoger dicha limosna a las personas mas pobres u necesitadas la cuales llegaron a mil no constando la poblacion mas que de tres mil seis cientos habitantes, lo que es prueba evidente de la grande misèria que aun desde entonces va creciendo por mas desgracias». ⁵²⁶ La dualitat entre quedar bé amb la reialesa del moment i el dispendi excessiu que repercutí en una economia malmesa en moments de gran misèria, heus ací dos pols oposats d'una mateixa moneda.

Vilella apareix en els comptes econòmics que generava la Comunitat entre els mesos de setembre de 1850 i desembre de 1857. A partir de 1855 ⁵²⁷ cobrà, a més a més, pel concepte de misses, la qual cosa significa que en aquells moments havia rebut l'ordenació sacerdotal. Desconeixem el següent destí de Vilella un cop acabada la seva estada a la capella berguedana. Tal com dèiem més amunt, a l'Arxiu Parroquial es conserven quatre volums d'obra musical que signà a Sant Llorenç de Morunys deu anys més tard. Qui sap, doncs, si després de Berga féu cap a la parroquial d'aquell antic monestir benedictí. Vilella fou també xantre de la catedral de Solsona, càrrec al que renuncià el 1879. ⁵²⁸

525. ACBR: *Llibre Verd*, 1680-1882, f. 64r i 64v.

526. ACBR: *Actes del Ple l'Ajuntament*, 1856-1857, f. 17-19.

527. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Sense foliar.

528. ACPU: *Boletín Oficial Eclesiástico del obispado de Solsona*. Any 14, n. 12, 30 juny de 1879.

Francesc HUGUET (1857-1860)

Francesc Huguet, fill d'Ivorra, començà a residir a la Comunitat el 10 de desembre de 1857 en substitució de Joan Vilella. En el primer redactat ja rebia el tractament de reverend, per tant ja era prevere i cobrava per a les misses juntament amb les distribucions. El 1859 ingressava a la confraria de Santa Eulàlia:

«Als 17 Agost de 1859 lo Rt. Francesch Huguet organista natural de Ivorra y actualmente Resident de esta Rt. Comunitat de edat [] anys se ha allistat a la confraria de Santa Eulària, y ha donat per lo ingrés 8 ll.»⁵²⁹

Abans de Berga, Huguet havia exercit el magisteri de l'orgue a Sanaüja.⁵³⁰ Poca cosa més sabem d'aquest organista i del seu pas per la capella berguedana. Durant els dos primers anys del magisteri de l'orgue podria haver assumit també, com el seu antecessor, les tasques de mestre de capella de forma interina, ja que Joan Reig, l'organista que aportarà un període d'estabilitat en l'ofici, no arribà fins el desembre de 1859. Així doncs, Huguet va romandre tres anys a la capella atès que el quart trimestre de 1860 ja no el va cobrar.

Josep UBASART I PONSÀ (1864)

Josep Ubasart i Ponsa, fill de Bartomeu Ubasart i de Margarida Ponsa, provenia de la vila de Moià on havia nascut a la vora de 1833. Ingressà a la Confraria de Santa Eulàlia:

«En 16 Maig de 1861 lo Sr. Joseph Ubasart y Ponsa, natural de Moyá, fill de Barthomeu Ubasart y de Margarida Ponsa de edat 28 anys, se ha allistat á la Confraria, y per lo ingrés ha donat 8 ll.»⁵³¹

L'única documentació conservada referida al magisteri de l'orgue és el cobrament del segon i tercer trimestres de 1864,⁵³² tal com apareix al llibre del clavariat de la Comunitat, on Ubasart rebé en conceptes de distribucions i misses, especificant que era organista. Malgrat el seu ingrés a la confraria tres anys abans, aquest és l'únic document que acredita la seva tasca

529. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 272.

530. CORBERÓ I CORBERÓ, Jaume. *Història civil i religiosa de la vila de Torà*. Torà: edició de l'autor, 1982, p. 357. El 1848, Francesc Huguet, organista de Sanaüja, va ser llogat per a substituir l'organista a Torà. Recordem que Huguet era fill d'Ivorra, a tocar de Torà i prop de Sanaüja, i per tant residia a la seva zona geogràfica natural.

531. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia*. Ingressos, 1796-1959, f. 273.

532. APSEB: *Llibre del Clavariat*, 1789. Sense foliar.

com a organista durant un període aproximat de mig any. Si hagués exercit el magisteri des del moment d'entrar a la confraria, el 1861, hauria substituït Huguet de manera immediata, i no s'hauria produït aquest buit de tres anys, aparentment sense organista. Malauradament, no tenim cap referència documental que ho sustenti.

Antoni PUIG I TRASSERRA (1866-1867)

Antoni Puig va ser una organista seglar que es va fer càrrec de l'orgue de la parroquial durant dos anys. Era un músic berguedà documentat en diversos moments d'aquella dècada i l'anterior. La seva educació musical s'inicià a l'Escolania de Montserrat a partir del 15 de març de 1818.⁵³³

El 1852, i en anys posteriors, Puig figura en el llistat de músics a les ordres de Pau Grifell, al costat de noms rellevants com Joaquim Serra,⁵³⁴ que apareixen en els comptes municipals de les funcions del Corpus d'aquells anys.

De la mateixa manera, durant els anys compresos entre 1854 i 1857, s'en-carregà de les *canturries* del Sant Crist, música *del combregar*, processons diverses, tal com apareix als comptes de l'Obra de la parroquial de Santa Eulàlia.⁵³⁵ Tot i que la relació musical de Puig amb la capella queda palesa al llarg d'anys, són només dos els que el situem com organista d'acord amb els rebuts anuals que s'han conservat d'ell per a l'exercici d'aquesta labor, a raó de 180 rals per cada trimestre.⁵³⁶ Podria ser que n'hi hagués també d'anys anteriors, però no s'han conservat.

A partir de 1867 un nou organista arribaria a la capella i, per tant, les intervencions de Puig, en cas que n'hi hagués, serien esporàdiques.

Antoni FERRER I MIRALLES (1867-1872)

Antoni Ferrer i Miralles, nascut a Santa Coloma de Queralt, en terres tarragonines, el 1844, fou el proper organista de Santa Eulàlia.

533. Va ser un dels vuit primers escolans que van formar part en la represa de l'Escolania després de la destrucció del monestir pels francesos el 1811; entre aquell grup de vuit escolans també hi era present Baltasar Saldoni, compositor i musicòleg català. Aquella mateixa llista, apareix també a SALDONI, Baltasar. *Reseña histórica de la Escolanía o Colegio de Música de la Virgen de Montserrat en Cataluña, desde 1456 hasta hoy día...* Madrid: Imp. de Repullés, 1856, p. 51.

534. Joaquim Serra, músic berguedà notori, va ser un dels pilars de la renovació de la música de la festa de la Patum de finals del s. XIX.

535. APSEB: *Llibre de comptes de l'obra de Sta. Eulària de Berga*, 1825-1896.

536. APSEB: *Llibre de Rebudas de pagos fa la comt*, 1781. Rebuts per trimestres dels anys 1866-1867.

«Dia vint y nou de Juliol de mil vuit cents cuarenta quatre en las fonts baptismals de la parral Iгла de la vila de Sta Coloma de Queralt B¹ de Vich el Rnt Isidro Segura Pbre Economo de la mateixa batejá solemnement y segons ritu de la Sta M. Iгла á Anton, Tomás, Isidro nat lo dia anterior a las nou del vespre, fill llegend y natural de Josph Ferrer pages de Sta Perpetua y de Josepa Miralles de la present vila Conj; sent sos avis paternos Anton y Maria Rosa Borrás, maternos Anton y Maria Novella. Foren padrins Tomás Miralles serrraller oncle materno y Rosa Dalmases muller de Anton Miralles fabricant de esta vila.»⁵³⁷

Els seus pares contragueren matrimoni l'abril de 1843,⁵³⁸ per tant Antoni era el fill primogènit. Ingressà a la confraria de Santa Eulàlia de Berga el novembre de 1865:

«Als 27 de Novembre de 1865 se ha allistat á la Conf^{ia} de Sta Eularia Anton Ferrer, y Miralles fill de Jph Ferrer, y de Josepa Miralles viv^{ts} de edat 21 años. Ha donat per lo ingrés 8 ll.»⁵³⁹

Els primers comptes de la Comunitat que es conserven d'ell remetent a la seva funció de xantre i daten dels mesos de novembre i desembre de 1865. Per tant, a partir d'aquell any entrà només en qualitat de xantre i per aquest concepte cobrà també tot l'any següent. Recordem que l'anterior organista Antoni Puig va percebre el sou per tot l'any 1866 i el següent. Malgrat tot, Ferrer figurava als comptes de 1867 en concepte d'organista-xantre. Segurament Ferrer exercirà d'organista a partir d'aquell any però en menor mesura, atès el sou d'organista pagat a Puig. Curiosament, l'any següent apareixia com a *Ferrer cabiscol* cobrant només el segon, tercer i quart trimestres. De la mateixa manera hi constava tot l'any 1869 i del 1870 fins al segon trimestre. A partir del tercer apareix cobrant misses, doncs «en 1870 fué ordenado de sacerdote en Roma. Se dedicó al estudio del órgano, y desempeñó durante sus estudios en Berga la plaza de sochantre y organista en la Iglesia parroquial de dicha villa».⁵⁴⁰ Tot i que sorprèn que fos a Roma, tenint en compte l'època en la qual estem, aquesta dada de l'ordenació seria plausible ja que, precisament, els comptes del primer trimestre són força baixos en comparació amb els altres. És probable, doncs, que entre els mesos de gener i març Ferrer es desplaçés a Roma per a la seva ordenació. L'any 1871 i el següent, apareixia amb els dos cognoms —*Ferrer i Miralles*— per distingir-lo d'un Ferrer i Pons que residia també a la Comunitat. De tota manera el 1872

537. AHAT. APSCQ: *Llibre de baptismes*, 1827-1849, f. 382.

538. AHAT. APSCQ: *Llibre de matrimonis*, 1841-1856, f. 17.

539. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts. Ingressos*, 1796-1959, f. 279.

540. ELÍAS DE MOLINS, Antonio. *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*. Barcelona: Imprenta de Fidel Giró, 1889, p. 583.

només consta en els comptes fins al segon trimestre. D'acord amb Elías de Molins, Ferrer «fué nombrado sochantre de la iglesia Mayor de Santa Ana de Barcelona, y estudio armonía y composición con el reputado maestro Anselmo Barba»,⁵⁴¹ organista i mestre de capella d'aquella parròquia. El 1885 fou professor de cant pla del Seminari de Barcelona.⁵⁴² Aquell mateix any publicà els seus *Estudios históricos sobre el canto llano y reglamentación teórico-práctica del mismo, para aprender con facilidad*.⁵⁴³

Després d'Antoni Ferrer passarien cinc anys abans no fos nomenat un nou organista a la capella de Berga. Cal tenir en compte, però, que l'incendi que va patir la parroquial durant l'última Guerra Carlina, el 1873, va des-trossar, entre moltes altres coses, l'orgue.

Joan REIG I MORETA (1877-1906)

Joan Reig feia divuit anys que era a la Comunitat regint el magisteri de capella i una de les xantries,⁵⁴⁴ i l'any 1877 hi sumà el càrrec d'organista, inicialment, per la insistència d'alguns comunitaris: «los R.R. Jurados de aquel año, entre ellos el Dr. Saló i el R. Comellas, me instaron para que aceptara la plaza y á mis dos oficiós (el de mestre de capella i xantre) añadiera el de Organista; y tanta fueron sus instancias, que me creí obligado á secundarles y á encargarme de la plaza de Organista, siendo en gran beneficio de la R. Comunidad».⁵⁴⁵ Precisament, amb el nou pla de 19 de novembre aquell mateix 1877, el reglament serà parcialment modificat: «A la classe de Oficiales pertenecen el R. Cura párroco de Santa Eulali de esta Ciudad y los tres Capiscoles á saber: el Organista, que será tambien Mestro de Capilla y dos Sochantres, que tengan suficiente voz para regir y sustentar el Coro».⁵⁴⁶ Per tant, a partir d'aquell moment Reig va passar a ser, a més, organista de la parroquial, amb la qual cosa ocuparà ambdós magisteris fins al final de la seva vida el 1906. El de xantre resta en dubte, justament, pel mateix pla de 1877.

Malgrat això, els magisteris exercits per Reig seran constantment qüestionats per part de la Comunitat. El 1882, aquesta havia convidat un organista forà, per «haberse observat que en algunas fiestas estaba sens organista, afi de remediar axó, los R.^{ts} Jurats habian pensat en proveí dita plasa, y al efecte

541. Id., *ibid.*

542. PEDRELL, Felipe. «Ferrer Miralles, Antonio», *DBB*. En aquest sentit, estem feliços de poder aportar noves dades sobre aquest autor que fins ara no apareixien en lloc, tant pel que fa a la data de naixement com tot el període berguedà. Les dades que figuren a les darres- res obres de referència —*DMEHA* o *GEM*— segueixen reproduint les de Pedrell.

543. Publicats a Barcelona: La Propaganda Catalana, 1885.

544. Podeu consultar l'apartat dedicat al magisteri de capella de Joan Reig i Moreta.

545. APSEB: Així ho explica el mateix Reig en el seu *Expedient* de 1891. Per catalo- gar.

546. Id., *ibid.*

hem fet venir al Sr. Sacerdot que V^s han vist tocar l'orga en la conventual». ⁵⁴⁷ Davant d'aquest fet, Reig exposà per escrit que ell, «segon el Plan vigente, siempre ha creido que el organista de esta R^{da} Comunidad ha sido y es un servidor de VV^s. Lo que comunico a VV^s para su conocimiento afin de evitar disgustos é inconvenientes que podrian resultar». ⁵⁴⁸ Finalment, se l'hi reconegué i aprofitaren l'avinentsa per deliberar «sobre la provisió de una plasa de Sustentor en un jove que tingues veu suficient per sostenir lo cor y sàpigues tocar lo orga a fi de suplir las ausensias del mestre de capella». ⁵⁴⁹ Al llarg de l'estada de Joan Reig a la nostra capella apareixeran altres controvèrsies. ⁵⁵⁰

No serà fins el 1896 quan Reig pogué estrenar el nou orgue construït per Francesco Teppati. Fins aleshores tocava l'harmònim que dos comunitaris van comprar — amb pacte de silenci — i que, encara avui, es conserva a l'església parroquial. Transcrivim un fragment de la crònica menuda de Josep Armengou que exemplifica molt bé el caràcter de Reig i la *gelosia* que com organista tenia del *seu* instrument:

Mossèn Reig s'estava al pis del capdamunt de la casa del Quimet Serra, a la plaça de Sant Pere. Ensenyava solfa segons els procediments pedagògics de l'època: repartint bufes a tot drap als nois que tenia al seu voltant asseguts a terra en una habitació de dalt a l'orgue. Mossèn Pujol, que fou organista de Solsona, em contà aquesta anècdota: feia poc que havien estrenat l'orgue de Berga i mossèn Pujol, aleshores seminarista, tenia moltes ganes de conèixer-lo. En una ocasió vingué a Berga i comunicà a mossèn Reig els seus desigs. Aquest, molt amable, li diu: «Vine a casa havent dinat i te l'ensenyaré.» Hi va. Mossèn Reig l'acompanya a Sant Pere ⁵⁵¹ i, mostrant-li l'orgue des de baix estant, li diu: «Veus, és això». I s'acabà l'entrevista. ⁵⁵²

En morir Joan Reig, el maig del 1906, fou justament Ramon Pujol qui el va succeir durant tres anys.

Ramon PUJOL I LLANES (1906-1909)

El solsoní Ramon Pujol i Llanes (1882-1949) ocupà el càrrec d'organista, en qualitat d'interí, entre els anys 1906 i 1909. Pel pla de remodelació de

547. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974. f. 27.

548. *Id.*, f. 28.

549. *Id.*, f. 27.

550. N'hem parlat abastament, en els apartats dedicats als Mestres de capella, en parlar de Reig.

551. Sant Pere: l'altre nom amb el que els berguedans anomenen la parroquial de Santa Eulàlia, sent avui dia més estès el primer que no pas el segon.

552. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 112.

la Comunitat de 1877 —on s'unificaren en un de sol els dos càrrecs— ocupà també el magisteri de capella. Josep Armengou ho relata amb aquests termes:

Havia estat un organista excel·lent, especialment en la improvisació de versets intercalats amb la salmòdia. Era pianista brillant de música de saló. Tenia una gran agilitat de dits. Fou un gran organista del seu temps, que coneixia a fons l'orgue de Solsona i sabia treure'n un gran rendiment. Abans de cantar missa, havia estat interinament organista de Berga [...] En venir les oposicions, tot i que mossèn Pujol tingué més bona puntuació, va obtenir la plaça mossèn Miquel Mas per ésser fill de Berga.⁵⁵³

L'etapa berguedana de Ramon Pujol només va durar, doncs, tres anys.⁵⁵⁴

Miquel MAS I BOIXADER (1909-1954)

El consell de la Comunitat del 23 d'agost de 1909 es reuní per discutir sobre el nomenament de l'organista —bé que sense especificar-ne el nom— i en redactà unes obligacions. Deduïm que el destinatari d'aquelles obligacions era Miquel Mas i Boixader. El primer punt ja deixava clara la intenció de la Comunitat en el sentit que «se observe el Plan Benlloch que respecto de las plazas de organista, chantre y tenor establece, que serán preferidos los hijos de Berga⁵⁵⁵ siempre que los opositores reúnan las condiciones de idoneidad para el desempeño de los cargos respectivos».⁵⁵⁶ Per primera vegada hi apareix l'acotació de l'edat, en el cas de l'organista, que no passi de quaranta anys, cosa que no havíem trobat mai encara. Mas en tenia 37 en aquells moments. A part de totes les festivitats en què tenia l'obligació de tocar, es recorda també el seu paper d'ensenyant: «dará clases gratis lecciones de solfeo diarias por espacio de una hora, y de piano a los que serán sobresalientes, sujetando anualmente a los alumnos á exámenes bajo la presencia de Párroco, 1er Jurado y un tercero nombrado por los dos».⁵⁵⁷ Així doncs, Miquel Mas fou l'organista i mestre de capella escollit per entrar a la Comunitat l'any 1909, just després de les oposicions que va disputar amb l'anterior organista Ramon Pujol. Com dèiem suara, les va guanyar —amb

553. *Id.*, *ibid.*, p. 112.

554. De la biografia de Ramon Pujol i Llanes en trobareu més detalls dins l'apartat del magisteri de capella.

555. En aquell moment els càrrecs d'organista i mestre de capella estaven unificats, per tant, aquesta afirmació també val pel magisteri de capella.

556. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 180.

557. *Id.*, *ibid.*

paraules d'Armengou — per ser fill de Berga. El mateix Armengol prosseguia en la crònica:

Jo no sé com devia anar, perquè parlo de quaranta anys enrere. Jo no hi era i qui m'ho conta no me'n sap acabar de donar raó. El cas és que mossèn Pujol actuava d'organista amb la protesta diària dels germans de mossèn Miquel, que consideraven el seu germà amb més dret que mossèn Pujol.⁵⁵⁸

El setembre de 1909 es publicà l'edicta, al Butlletí Oficial del Bisbat, per a cobrir la plaça d'organista de la parroquial. No coneixem la data d'aquelles oposicions, però el 22 d'octubre de 1909, Mas ja prenia possessió del benefici 1r i 2n units de Santa Margarida pel càrrec d'organista i mestre de capella, «que lográ en concurs».⁵⁵⁹ A finals de mes, ingressava a la confraria de Santa Eulàlia.

El 1921 aparegué una nova reglamentació per a la Comunitat impulsada per l'administrador apostòlic de Solsona Valentí Comellas. Els dos magisteris d'orgue i de capella seguien unificats i pels articles dedicats a les seves obligacions, es produí un cert decantament a donar més pes al de l'orgue que no pas al de la capella:

«Cuidar de la buena conservación del instrumento, sus registros y fuelles, reclamando oportunamente de la Presidencia las afinaciones y reparaciones necesarias [...] Entonar, dirigir y sostener el coro siempre que estén ausentes los dos Capiscoles a la vez, quedando exonerado en este caso de tocar el órgano [...] Asistir al coro cuando no haya de estar en el órgano, no pudiendo salir de aquél antes del tiempo necesario, que señalará el Presidente, para cumplir el oficio de organista [...] El organista tendrá también el carácter de Maestro de Capilla y vendrá obligado a desempeñar una clase diaria de solfeo. Esta clase será gratuita para los niños de la población que tengan voz y condiciones aprovechables para el servicio de la iglesia, debiendo también dar clase de piano a los sobresalientes».⁵⁶⁰

Retornant a Miquel Mas possiblement tot plegat va començar amb mal peu, d'ençà les oposicions. El seu magisteri de capella no va ser extraordinari. De mica en mica va anar prenent un caire de conflicte permanent i amb escassos resultats musicals. L'admissió de membres familiars de Mas al cor parroquial comportà força mal estar, fins al punt que l'any 1932 el bisbe de Solsona, Valentí Comellas, hi posà remei separant de nou el càrrec

558. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 112.

559. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 181.

560. APSEB: *Reglamento que ha de servir para el regimiento y gobierno de la reverenda Comunidad de Beneficiados Coadjutores de la Iglesia parroquial de Santa Eulalia de la Ciudad de Berga*. Berga: Impremta de Jaume Huch, 1921.

d'organista del de mestre de capella. Això permeté que Josep Llucià passés a ocupar aquest darrer i el magisteri de l'orgue el conservés Mas fins l'any 1954, moment en què va opositar Josep Armengou.

El 20 de gener de 1954 la Comunitat en consell llegí un comunicat de Miquel Mas on exposava que «en atencion a las circunstancias en que se hallaba de no poder trasladarse a la Parroquia para cumplimiento de los debers comunitaris, a parte los muchos años de servicio comunitario en la misma, tenia el proyecto de dirigirse al Prelado en solicitud de Indulto de Jubilacion».⁵⁶¹ El 20 d'abril del mateix any, la Comunitat es reunia de nou, aquest cop per proveir el benefici d'organista, vacant per la defunció de Miquel Mas.

Armengou, que compartí part del seu magisteri de capella amb Mas com a organista, escriví en la seva crònica:

No podem dir que sigui un artista, però fa el seu paper. Es defensa encara acompanyant les misses a veus —algunes força difícils—, transporta amb facilitat i és força correcta en l'acompanyament del gregorià. Improvisa sempre —gairebé mai no toca amb paper— amb una monotonia horripilant. Si ha de tocar durant tota una missa baixa, no s'immuta. Li surt exactament el mateix que li sortia vint-i-cinc anys endarrere.⁵⁶²

De les paraules d'Armengou, entenem que la Comunitat estava satisfeta amb els serveis de l'organista, al contrari del que havia passat amb la seva feina a la direcció de la capella. Així doncs, exercí el seu magisteri d'orgue amb Josep Llucià fins al 1947 i amb Josep Armengou, des d'aquest any fins a la mort de Mas que s'esdevingué el 27 de març de 1954. Com diria Armengou «hem enterrat tota una època».⁵⁶³

Josep ARMENGOU I FELIU (1954-1976)

Josep Armengou fou el darrer organista de la capella berguedana. Va opositar al càrrec el 1954, just en morir Miquel Mas. Armengou era ja mestre de capella d'ençà de 1947⁵⁶⁴ i per tant era company de capella amb Mas. A partir de 1953, a l'apartat dels *oficials* de les noves ordinacions de la Comunitat s'esmenta de nou la unificació dels dos magisteris, per la qual cosa Armengou havia d'optar al càrrec d'organista si o si, ja que ostentava

561. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 503.

562. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p. 120.

563. *Id.*, *ibid.*, vol. I, p. 311.

564. Torbareu més informació d'aquesta etapa i de la resta de biografia d'Armengou dins l'apartat dedicat a aquest magisteri de capella.

el de capella. El 20 d'abril de 1954, es llegí al consell la proposició del bisbe Tarancón per proveir la plaça: «Teniendo en cuenta que le Rdo. D. José Armengou, Pbro. Ha actuado ya durante varios años de Maestro de Capilla de esa comunidad a satisfacció de todos y que son sobradamente conocidas sus aptitudes de Organista, Nos complacemos en pedir el juicio de esta Rda. Comunidad sobre la conveniència de nombrar para dicho Beneficio vacante al referido D. José Armengou sin prebias oposiciones. Solsona, 9 d'abril de 1954».⁵⁶⁵ La Comunitat cregué que era més convenient convocar les oposicions, per prestigiar la Comunitat i el càrrec.

Finalment, el 23 de juny del mateix 1954 se celebraren les oposicions que el mateix Armengou narra en la seva *Crònica*:

Avui, a les onze del matí, a la parroquial, hi ha hagut les oposicions per al càrrec d'organista mestre de capella. Hi he comparegut jo tot sol. Com calia esperar, he sortit aprovat. Presidia el tribunal l'organista de Sallent mossèn Josep Potellas i assistiren de vocals mossèn Sebastià Calaff, organista de la catedral de Solsona, i mossèn Carles Melé, organista de Tàrraga. Hi havia un tribunal d'honor format per la Comunitat i presidit pel rector. Com a peça de lliure elecció, he tocat unes variacions sobre un tema popular català que vaig escriure al Palà per anar a les oposicions per a organista del Claustre de Solsona, i que no vaig poder utilitzar per insuficiència de l'instrument. Peça obligada a vista, un ofertori que no portava nom d'autor.⁵⁶⁶ He acompanyat un al·leluia gregorià que ha acompanyat⁵⁶⁷ mossèn Santamaria i he dirigit l'Escolania, acompanyada a l'orgue per mossèn Melé. Ha cantat una peça meua a dues veus.⁵⁶⁸ El tribunal, benèvol. Tot plegat, pura fórmula. Gràcies a tots i gràcies a Déu. He arribat a la il·lusió de tota la meua vida. Una il·lusió que ja tenia quan encara no m'havia passat mai per la barretina d'ésser capellà.⁵⁶⁹

Així doncs a partir d'aquell moment Josep Armengou esdevingué l'únic i últim protagonista de la capella berguedana. Més de tres-cents cinquanta anys separen la primera referència documental de l'organista Baltasar Boixader —vora de 1621— fins arribar a Josep Armengou, que morí el 1976 i va tancar definitivament la història de la capella de Santa Eulàlia de Berga. Al recordatori del seu funeral, redactat per ell mateix, hi resa: «Mossèn

565. APSEB: *Libre dels consells*, 1878-1974, f. 504.

566. A l'acta redactada al llibre dels consells, per aquelles oposicions, hi consta: «Ofertorio en mi bemol mayor de Boltazo», cf. APSEB: *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 506.

567. Imaginem que es deu tractar d'un error de transcripció, ja que hi hauria de dir «que ha cantat». Josep Santamaria era xantre de la parròquia en aquells moments, i ho fou entre 1930 i 1968.

568. «De Queralt a Montserrat», segons la transcripció del llibre dels consells de què parlàvem.

569. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 317. També al *Llibre dels consells*, 1878-1974, f. 506, s'hi conserva una detallada transcripció d'aquelles oposicions.

Josep Armengou i Feliu. Organista de la Parroquial de Sta. Eulàlia de Berga. * 18 d'octubre de 1910, † 21 de gener de 1976. Que al cel sigui. Als meus germans i parents; als amics i a tots els berguedans; i a tothom: Gràcies per la companyia que m'heu fet en aquesta vida. Que a la Pàtria Lliure del cel, puguem retrobar-nos tots plegats.» L'acompanya una foto del mateix Armengou, vestit amb sotana i tocant l'orgue *Teppati* de la parroquial de Santa Eulàlia.

1.3. *Els músics de capella*

A la capella berguedana, com en la majoria de les del país amb un perfil similar, hi trobem els músics o ministrers,⁵⁷⁰ que al llarg dels segles acompanyen els oficis religiosos tant en ocasions especials —que a la nostra capella serien principalment el Corpus i Santa Eulàlia com a patrona— com també en ocasions més habituals. Sobretot el baixó i la posterior transformació en el fagot, acompanyarà la majoria de música *a cappella* o *a cant d'orgue* dins dels oficis —també en els enterraments— convertint-se en aquest moment, amb una *veu* més del cor, però instrumental. Al llarg dels segles, els instrumentistes han anat variant tant en nombre com en tipologia. A la nostra capella, la majoria de músics o ministrers són de fora de l'estament eclesiàstic i habitualment tenen un caràcter no professional, tot i que l'estabilitat de contractació, acaba en la majoria de casos, esdevenint quasi una professió. A la segona meitat del segle XVIII sorgeix la primera cobla de ministrers a la nostra ciutat, costejada majoritàriament pel comú de la vila, ja que també actuen per a donar més lluïment a l'assistència dels senyors consellers en els actes religiosos protocol·laris, a part de l'esplendor que es busca pels actes litúrgics. És també el moment en què descobrim els noms d'aquests músics i també el que podríem anomenar *nissagues*, pel fet que diversos membres de la mateixa família són músics, i de vegades, coincidents en les cobles al mateix moment. Encara que la *feina* de músic en aquesta època sembla tenir un caràcter més professionalitzat, encara cal compaginar-la paral·lelament amb alguna altra professió que cada individu desenvolupi.⁵⁷¹ També la com-

570. Els diversos documents que hem consultat fan ús de nomenclatures distintes per referir-se als músics instrumentistes: *ministrils*, *menestrils* o *musichs de menestrils*, *cobles de músics*, *músics de la capella*, *músics per sonar* o, simplement, *musichs*. El *baixonista* és l'únic músic que sol portar l'apel·latiu del seu instrument. En la resta de casos apareix el nom del músic sense especificar-ne, però, res més. Pel que fa als noms dels instruments la documentació recull el baixó o fagot —*fugot*—, oboè, trompes de cassa, violí, viola —*violeta*—, contrabaix —*violó*— o grups com *músics de corda* i *músics de vent* entrat ja el segle XVIII.

571. Tal com apunta Josep Maria Vilar, «aquesta era la norma més freqüent durant l'antic règim a bona part dels centres musicals i, de manera especial, en els de segona i tercera fila: la música vocal hauria anat a càrrec de professionals en tant que els instrumentistes haurien estat *dilettanti*, professionals d'altres camps, fins i tot, ben allunyats de qualsevol

pra dels instruments que, una part d'aquests músics utilitzaran en la cobla de ministrers com a músics de la capella, sol ser costejat entre l'estament civil i el religiós. Així doncs, els ministrers són una anella important de tota la cadena de la nostra capella, juntament amb el magisteri de cant, amb el mestre de capella, el xantre o cantor, l'escolà de cor i la Comunitat de preveres en pes, i el magisteri de l'orgue amb l'organista i el manxador.

1.3.1. Els segles XVII i XVIII: ministrers, cobles i plantilles instrumentals

Les primeres notícies que trobem de ministrers estan relacionades amb la festivitat del Corpus. La primera referència, parla del lloguer de músics. Data del juny de 1621 i es conserva al llibre del clavariat del comú, on dins la relació detallada dels comptes d'aquell any per l'octava de Corpus, ja distingia clarament entre els músics, diguem-ne *de carrer*, i els músics destinats a les funcions d'església. En el primer grup, a part del *tabal* —imprescindible a la festa—, «quatre musichs de guitarra», el que toca «lo tambor de cordes» i despeses per «cordes de viola»; en el segon, «quatre musichs de menestrils per sonar loffici y proffeso de lo die de corpus y a las completes tota la octava del dia de corpus».⁵⁷² D'una manera indirecta fa una diferenciació entre els músics de *guitarra* o de corda i els *menestrils*,⁵⁷³ que són eminentment de vent i que els comptes municipals, temps a venir, els anomenarà específicament *instruments de vent*. També apareixeran en els comptes les despeses de la manutenció dels músics —ja que habitualment venien de fora— pel període que restaven a la nostra ciutat mentre durava la feina que se'ls havia encomanat. A partir d'aquí i pràcticament tot el segle XVII i bona part del XVIII —malgrat que hi ha alguns buits documentals importants— van apareixent els comptes de Corpus, cenyits gairebé sempre a l'esquema dels de 1621, amb alguns matisos. També es pagaven als músics que venien per altres festivitats com per la quinquagèsima —cinquanta dies després de pasqua—, per les completes de Sant Pere, el carnestoltes, l'ofici

activitat artística», cf. VILAR I TORRENS, Josep Maria. *La música a la seu de Manresa en el segle XVIII*, p. 119-120.

572. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1621-1662, f. 35. És la referència documental més antiga que servem del lloguer de músics a Berga, ja que és on comença el llibre del clavariat, el més reculat en el temps dels que es conserven a l'Arxiu Comarcal.

573. *Menestril*, *ministrer* o *ministril*, indiquen conceptes similars: executants o sonadors d'instruments musicals. Segons Vilar: «Sovint se'ls denomina *ministrils*, un castellanisme fortament estès a Catalunya ja des del segle XVII, tot i que a vegades, també reben el nom de *musichs* o fins i tot de *ministrils musichs*. De moment, no sabem si el canvi de nom respon exclusivament al gust del copista de cada document, o si hi ha altres diferències més essencials entre aquestes terminologies com pugui ser l'ús d'instruments pertanyents a famílies diferents», cf. VILAR I TORRENS, Josep Maria. *La música a la seu de Manresa en el segle XVIII*, p. 118.

de diumenge i processó de Santa Eulàlia, per l'ofici de la Concepció de Nostra Senyora, i pagaments excepcionals com pels *cantors* que el 1625 van venir per Santa Eulàlia o als músics que vingueren per les festes del gener de 1658 per la celebració del naixement del príncep Felip. El mestre de capella Miquel Gonser, un cop acabat el seu magisteri encara cobrà des de 1714 fins a 1720 «19 ll. pels ministrils».

Moltes de les festivitats del calendari litúrgic anual comportaven haver de cantar *amb la música*, és a dir, amb instruments. Des de principis del segle XVIII —si no abans— quedaven especificades en els pactes fets amb el mestre de capella, dins les noves obligacions de 1713, que havia de conduir la capella de música en les festivitats assenyalades:

«Sapia lo que serà provehit del Offissi de mestra de Capella [de la] Ig^a Par^l de Sta Eulalia de la Vila de Berga que per raho de [son ofici] serà obligat en Cantar ab tota la musica en las festivitats y [dies se]guents: Pmo la Festa de Circuncisió, item la festa de Reys, Item la festa de St Sabastiá en St Fran^{ch}, Item la Festa de la Candelera, Item los miseres de las Dominicas de quaresma, Item lo himne Vexilla Regis, de las semanas de Passió y Sta y la Passio del Diumenge de Rams y Divendres St Item lo Dijous S^t a la Missa y llementacions quant se canten, al posar y traurer [...] S^t del Monument cantantse alguns versos o motets la festa de resurrecció, la de Ascensió y Pentecostes, Item la festa de Corpus [...] y la professó, + [al lateral: «Item lo dimecres de infra octava de Corpus quant la Com^e fa la festa, Item la festa de St Pere Apostol y dedicació de la Ig^a], Item la festa de la assumpció de Ntra S^{ra} y sa professó, Item la festa de St Roch en St Fran^{ch}, Item la festa de tots los Sants, Item la festa de Sta Eulalia desde p^{ras} Vespres fins á segones inclusive per ser Ntra Patrona, y las matinas, missa del Gall y Conventual del dia de Nadal. En los demás empro dies que las confraries, quartos o Personas particulars faran festes y vullan cantoria, degà lo M^e ab la Capella cantar pagantli emperò per a si y la Capella lo que se acostuma a donar per concert aguda raho de la musica y circunstancias del País.» [I també] «sapia lo dit Mestre de Capella que per raho de son offissi deurà [tenir] abastada dita Capella dels papers necessaris per a ser lluida, tant de missas, completes, y villancicos competents á las festivitats que cantarà en d^a Ig^a Par^l y sas anexas».⁵⁷⁴

Així doncs, aquells encàrrecs requerien la presència d'instrumentistes per poder-los acomplir, tal com s'especifica.

Repescant el fil de les festivitats del Corpus, en el document de 1725⁵⁷⁵ on s'exposen les obligacions i els costums que tenen els senyors consellers del comú de la vila en les festivitats importants durant l'any, entre d'altres apareixen les «notes generals que s'han d'observar en la octava de corpus».

574. ACBR: 145. *Varias cosas [...] al govern de la vila* [I.1.1.7], f. 172 (foliació nova en llapis 1527/28).

575. ACBR: *Registre de la Vila*, 1725-1726. f. 106.

Tot un reguitzell de detalls que ens expliquen la seqüència d'esdeveniments durant aquests dies com les processons i el seu protocol, els participants i les seves funcions específiques. A l'encapçalament del *Corpus Christi*, en el document hi llegim:

«Lo Primer Diumenje de Maig acostuman los Mag^{chs} Señors Regidors deliberar si se farà ô no la festa de Corpus ab tota la bulla que son Gegants, Mulassa, Turchs, Cavallets y demes: Y en cas resolgan que si, manan avisar per lo Verguer â las personas que son lo cap dels Cavallets, dels Turchs, lo que portaran lo Gegants, Mulassa, Sant Miquel y Diables; y Musichs de corda: Y juntament avisan lo Musichs de Vent perquè vingan â tocar tota la Octava de Corpus: Y se avisa també al que fabrica los quets los tinga previnguts, totes estas cosas deuen prevenirse en temps ja per q los de la bulla pujan ensajarse Y practicarse, com també per q los Musichs no se empenyen en altra part.»⁵⁷⁶

En aquest redactat perviu encara la divisió de les dues famílies de músics, els de corda i els de vent, tal com la trobem al segle XVII. Tal com està escrit, ens dóna a entendre que els músics de corda estan associats a la comparsa festiva i sembla que residien a la vila, mentre que els de vent, els que han de tocar durant l'octava de Corpus, són de fora i s'emfasitza la preocupació de llogar-los abans no ho facin en altres indrets.

Pel tema que ens ocupa, del document *Registre de la Vila* ens interessen dues vessants: d'una banda, en parlar del dissabte de Corpus comenta que «â las dos de la tarde deuen juntarse en la casa consular los Mag^{chs} So^{rs} Regidors, Secretari, y Clavari, pera pagar â tots los officilas de la bulla, y repartir los cuets als Dimonis, y Mulasa, als quals oficials se pagant en la forma següent»; tot seguit, desgrana les despeses per a cada un dels conceptes de *la bulla* —és a dir, *patum*—⁵⁷⁷ on es torna a parlar dels músics, «sis musichs de corda, 3 lliures i 12 sous», «als dits musichs de corda per mitja grossa de cordes de viola, 7 sous 6 diners» i «als musichs de vent per tocar tota la octava de Corpus 20 lliures». Els que ara anomena *músics de corda*, anteriorment als comptes se'ls anomenava *músics de guitarra*, i els *músics de vent*, «ministrils». Més endavant encara, se substituiran per altres noms més genèrics com *músics*, *música de l'església* o *per a la processó*. A les despeses musicals cal afegir-hi la manutenció dels músics de vent —tal com deïem suara— pel fet que venien de fora la vila: «al veguer de la vila per lo menjar dona als Musichs lo dissapte de Corpus, dia de Corpus, y lo Diumege sobre Corpus, lo dia del quarto dels capellans, dia del quarto del Sor Rector, y lo

576. *Id.*, f. 103r.

577. Cf. RUMBO I SOLER, Albert – ESCOBET I GIRÓ, Manel. *Patum!*. El canvi de nom de la nostra festa de *Bulla* a *Patum*, no es produirà fins el 1795, any en què apareix per primera vegada en els documents municipals. Durant un cert temps perviuran encara els dos noms però a partir d'aquella data *Patum* esdevindrà el més comú.

Divendres sobre Cap de Octava al mati quant dits musichs senvan, 14 lliures». Per tant aquests músics es passaven tota l'octava del Corpus a la nostra ciutat amb la manutenció pagada, que sumat al sou de músic, és la despesa més gran de tota la festa, cosa que passarà durant força temps.

L'altre vessant que ens interessa del document és la detallada explicació del desenvolupament musical de la festa. En parlar de la processó del dijous de Corpus, explicita: «arriba a la plassa de St. Joan, y allí para lo professó, y la cantoria de nostra parl ab la musica cantan alguns Villanssicos en alabansa de Deu Nostre Señor, y acabats prossegueix la professó dret a la plassa Major».⁵⁷⁸ Prossegueix la processó i en arribar a la plaça Major, «se cantan també alguns Villanssicos y Motets à Nostre Señor». Ja hem comentat abans l'obligació que tenia el mestre de capella d'escriure villancets i motets dedicats a algunes festivitats en concret. D'altres celebracions litúrgiques al llarg de l'any també demanaran la presència dels instrumentistes, com ja hem comentat, encara que sense tanta pompositat com el Corpus. Un pagament, als comptes del comú de la vila, recurrent a partir de 1742, serà el de «lo fugot en la Iglesia en lo octava». El baixó i la seva ulterior transformació en el fagot, serà un dels instruments més antics del qual tenim documentada la seva presència en la litúrgia juntament amb el violí, la referència al qual ja es troba documentada el 1680. En la baixada de la marededéu de Queralt d'aquell any a causa de la sequera, un cop situada la imatge a l'altar major de la parròquia, «començà un ofici solemne amb cantúria acompanyada d'orgue i violins».⁵⁷⁹ D'altres instruments van apareixent per diverses fonts, com el 1789 on els comptes municipals especifiquen «los musicos de chirimias y sacapuchos que tocan en las Procesiones del dia de Corpus y dominica, alternando con el canto del Viacrucis de las Comunidades».⁵⁸⁰ Una referència prou tardana pels instruments que esmenta. Curiosament, en el qüestionari de Francisco de Zamora del mateix 1789, a la pregunta «qué instrumentos tocan y qué estilos observan», hi responien: «en las fiestas maiores, o otras particulares en bayles a las plazas con el tambor, gaites y sacaputxo, y después en la casa con un mal estilo».⁵⁸¹

L'adquisició d'instruments per a la capella, costejats en part pel comú de la vila, dels que n'hem trobat referències, amplia també aquesta llista. L'abril de 1725 «ha pagat dit clavari à Fran^{co} Prats Me de Capella sis rals de vuit que son per la mitat del preu de un fogot se ha comprat á un musich de Olot per la Capella de nostra par^l, per lo preu del qual la R^{nt} Comunitat de p^{res} de Berga ne ha pagat altres sis rals de vuit».⁵⁸² El juny de 1735, el clavariat paga-

578. ACBR: *Registre de la Vila*, 1725-1726, f. 106r.

579. HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*, p. 192.

580. ACBR: *Comptes municipals*. S. XVIII-XIX. Comptes de l'any 1789. Sense foliar.

581. FERRER, Llorenç – SERRA, Roser. «Un qüestionari de Francisco de Zamora (1789)», *Estudis d'Història Agrària*, 5 (1985), p. 159-207.

582. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1725-1737, f. 8

va també per les festes de Corpus «catorze sous que paga â Pere Puig per lo fugot».⁵⁸³ El gener de 1747 el clavariat pagava al baixonista Josep Bonet per haver tocat a les processons de l'octavari del Corpus i per despeses de les canyes del *baixó*. Cal fer notar aquí, aquesta dualitat del baixó i el fagot. Si el 1725 ja es comprava un fagot per a la capella, el 1781 encara es parlava de baixonista; semblaria que quan es parlava de l'ofici s'utilitzava el mot baixonista, mentre que quan es feia referència a l'instrument, s'emprava el terme fagot, *fugot o fogot*. En el *llibre de visites* d'aquell any i fins a 1784, el mateix redactat fa palesa aquesta dualitat: «se fa descarrega de 4ll 15 sous i 6 diners pagades al Baxonista y escolanets del Cor, per assistir estos, y tocar lo Fugot aquell en certs Aniv^{is} G^{ls}.» La dualitat de nom o la convivència en el mateix període de dos models d'instrument és confusa, com en molts casos en altres indrets del país.⁵⁸⁴ El juny de 1758, «ha pagat dit clavari al Rnt Sr D^e Jph Claris Prevere, y Rector de la Par^l Igl^a de esta vila vinty sis lliuras sis sous y sis diners moneda Bar^{sa} y son per igual quantitat que per compte del comú de esta vila ha pagat per lo valor de dos trompas de casa se han comprat per los Musichs de la capella de dita Iglesia Par^l de la pnt Vila»,⁵⁸⁵ mentre el desembre de l'any anterior, «ha pagat dit clavari al Rnt Fran^{co} Prats Pre mestre de Capella de la parq^l Igl^a de esta vila onse lliuras set sous y set diners y son per tants se lin deuen pagar per lo valor de una viola que per dita Igl^a ha fet portar esta vila y per la guarnició de dita viola».⁵⁸⁶

Una altra qüestió que contemplen els comptes és el lloguer dels músics forans. Serà força habitual llogar-los fora de la vila sobretot fins a mitjan del segle XVIII, una tradició que remunta, segons els comptes que tenim, al primer terç de la dissetena centúria, com al 1631 i següents. Geogràficament propers a la nostra vila, els ministrers procedien o bé de la Pobla de Lillet o bé de Prats de Lluçanès. En alguna ocasió vindran també de Bagà.⁵⁸⁷ Altres

583. *Id.*, f. 264. És la única referència que coneixem d'aquest fagotista.

584. Josep M. Vilar, en parlar de la capella de la Seu de Manresa comenta que «la substitució del baixó pel fagot, una substitució que de manera lenta però inexorable es va estenent per tot Europa, malgrat que hi ha força punts i moments que ambdós instruments coexisteixen; aquesta coexistència per a alguns és d'instruments i per a altres només de noms. Segons la primera visió de la qüestió, el baixó i el fagot coincideixen en la formació instrumental que té la capella Real espanyola en 1736 i a la catedral d'Oviedo on el baixó encara era utilitzat en una data tan tardana com 1749. Altres, en canvi, opinen que en la parla vulgar un cop substituït el baixó pel fagot, aquest darrer es va continuar designant, també, amb el nom de baixó, de forma que ambdós noms significaven, en realitat, el mateix instrument», cf. VILAR I TORRENS, Josep Maria. *La música a la seu de Manresa en el segle XVIII*, p. 125.

585. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774. f. 128. El 1767, el comú en paga la reparació de totes dues. En el redactat dels comptes, s'esmenta la titularitat municipal dels instruments: «por el remiendo de las Trompas de Chassa propias del comun, que tocan los musicos», cf. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774. f. 274r.

586. *Id.*, f. 154.

587. A Bagà entre 1681 i 1713, Climent Costa *músich* cobrava del comú «per lo salari de haver sonat ab sos companys a la iglesia per la octava de Corpus», cf. SERRA I VILARÓ, Joan.

vegades els músics de Berga tocaven conjuntament amb els llogats de fora; així per exemple, el febrer de 1631 hom pagava al mestre de capella Antoni Pelegrí: «4 ll 6 sous pagades, ço es, 3ll i 12 sous al m^e de Cant per anar a llogar musichs per la octava de corpus y 14 sous per dos propis, enviats a prats als musichs». El març del 1632 «pagats als dos musichs de prats per sonar ab los demes musichs de berga a la entrada feu dit Sr. bisbe».⁵⁸⁸ El maig de 1658, el consell de la vila aprovà «que es llogaran los musichs de Prats per la octava de Corpus del any pr vinent, ha determinat lo concell que lloguen».⁵⁸⁹ Encara l'any 1735 es pagava a Anton Deig, músic de Prats de Lluçanès, per haver tocat ell i els seus companys a la nostra vila, menti l'any anterior vingueren també els músics de la Pobla de Lillet, i els mateixos el 1743.

Els llibres de visites parroquials ofereixen igualment comptes on simplement hi consta «per los Ministrils de la Professó de la Concepció», el 1742, sense especificar si són o no de la mateixa vila. En ocasions puntuals, la recerca de músics de fora la vila era encara més notòria per la rellevància del moment concret com, per exemple, a finals de 1795 en el moment de celebrar la fi de la Guerra Gran. El *Llibre Verd*⁵⁹⁰ de l'Ajuntament de Berga conté una detalladíssima descripció de cada un dels dies festius organitzats: «Encarreguen a Dn. Valentí de Ferrer perquè cuidés de la Música, en vista de lo qual escrigué a varias ciutats y vilas de est principat, per lograr Musichs de desempeño, tant per cantar, com per tocar instruments.» Aquí, el narrador dels fets, deixava clar que *Musichs* feia referència tant a cantants com a instrumentistes. Calia, doncs, reforçar els efectius musicals per a totes les celebracions, tant dins com fora de l'església. La quantitat ingent d'actes musicals que se celebraven durant tots aquells dies, requeriria el concurs de molts més músics dels que disposava la nostra vila en aquells moments.

Una pinzellada del reguitzell d'actes en pot donar una idea. Notícia del primer dia, «die primer de setembre, hi agué un solmne ofici ab tota la Musica, així de la Vila com dels forasters [...]» —vegeu de nou aquesta dualitat dels músics que venen de fora i els de casa— «a la nit hi agué siesta, que principiá ab Sinfonia, y Villansico». El cinquè dia, un cop acabada la *bullá* —patum— a la plaça cremada, «se comensá la orquestra de tota la Musica en la Plasa de la Mercé, que avent manat lo Mag^{ch} Ajuntament, que se com-

Baronies de Pinós i Mataplana, vol. III, p. 322. Qui sap si aquests músics baganesos eren els que apareixerien a Berga en diverses ocasions.

588. Fa referència a Pere de Puigmarí i Funés, monjo benedictí, que fou bisbe de Solsona (1630-1634) i que es trobava a Berga en aquell moment.

589. ACBR: *Consells*, 1655-1676, f. 79, de la nova foliació, a llapis, després de la restauració del llibre.

590. ACBR: *Llibre Verd*, 1680-1882. Llibre emblemàtic de la ciutat, on es detallen esdeveniments transcendents per a la ciutat al llarg dels dos segles que conté, en especial èmfasi, les davallades de la marededéu de Queralt a la nostra ciutat, així com ara la Guerra Gran de què parlem i les Carlines posteriors.

pongueren ab mes especialitat las tres plasas â saber la Cremada, Major y de la Mercé, y que la musica tocas, en las tres de la Illuminació, una nit, en cada una de ellas [...] entre la Casa de Pastor, y de Giblé, se compongué un gran tablado per la Musica.» Al sisè dia hi hagué novament patum abans i després de l'ofici, i a la tarda una processó general, on «al centro anava la Musica, y cantors, cantant estos ab las Comunitats alternativament lo Himen Ave Maris Stella». La processó passà per «la plaza Cremada, y cantás allí un Villancico.» A la plaça major, «un Noý vestit de Angel, cantant en lo aýre ab veu molt suau una lletra, y posat en peu devant de ella cantà un amorós Villancico acompanyantlo la Musica. [...] A las nou de la nit se principiá la orquesta en la Plasa Major [...] que tocà fins cosa de las onse hores de la nit.» Notícia del vuitè dia, 8 de setembre: «Per la tarda se cantar lo Oratori que expressament compongue lo Mestre de Capella de esta Vila R. Vicens Alsina».⁵⁹¹

Aquesta obra⁵⁹² té una plantilla instrumental formada per dues veus de violins, viola —*violeta*, al manuscrit—, i un baix instrumental, *Acomp^{to}* —no especificat a la partitura— que a part del fagot i l'orgue, realitzaria harmònicament aquest baix; la resta d'instruments greus no està clar, potser el violoncel,⁵⁹³ potser encara la viola de gamba o el contrabaix, o *violó*. Els instruments de vent, flautes, oboès, trompes i el mateix fagot. A més a més, en aquest cas l'oboè, el fagot i la viola tenien parts *obligades*, és a dir de solista. Això feia que aquests instrumentistes, llogats o de casa, correrien també per la capella. En el cas de la viola, les trompes i el fagot, ja hem vist que se'n van comprar per ser utilitzats pels músics de la capella. Pel que fa a l'oboè, també era un instrument que apareixia almenys des de mitjan segle XVIII, acompanyant el fagot i els escolans de cor, o de *cota*, en la majoria d'*aniversaris generals* —en record anual del finat que així ho ha deixat fundat i escrit testamentàriament. Tot aquest llistat d'instruments és la plantilla habitual de les obres que conservem d'aquesta època, sorgides de la nostra capella, plantilla que no variarà fins a la segona meitat del segle XIX.

En parlar del mestre de capella Vicenç Alzina i del seu oratori de Queralt, comentàvem que l'autor de la lletra d'aquest oratori —Ramon de Tord

591. ACBR: *Llibre Verd*, 1680-1882, f. 55 a 61

592. Dins l'apartat dedicat als Mestres de capella trobareu més detalls sobre l'obra i el seu autor.

593. Servem el cas d'una obra del mestre de capella Francesc Sampere on anotava en alguns fragments de la partitura *violoncello*, per remarcar que el fragment en qüestió l'ha de tocar només el violoncel. Per tant el 1785, data de la partitura, el violoncel ja podria ser present a la capella. Malauradament no tenim més anotacions posteriors. Pel que fa a la viola de gamba, durant l'estada del baró de Maldà a la nostra ciutat —entre 1809 i 1814—, aquest instrument apareix en mans d'algun músic de la ciutat. Com hem ja comentat, la capella de música —amb el concurs econòmic del comú de la vila— comprava, a mitjan s. XVIII, amb dues violes pels seus músics sense que es pugui saber si es tractava de violes de gamba o de braç, per la qual cosa el tema del baix instrumental planteja més preguntes que respostes.

i Pedrolo— en el seu testament de 1792 entre moltes altres qüestions, «va assignar certa quantitat al manteniment d'una capella de música formada pel mestre de capella, l'organista, el xantre, un músic de baix que sabés tocar la viola, el baixó o el violó, dos músics d'instruments de vent i quatre músics de violí. El mestre de capella rebria la quarta part del total assignat i tenia l'obligació de tenir ensenyats quatre infants o escolanets amb l'obligació d'assistir al cor. Aquesta disposició anava lligada amb les continuades referències als cants i a la música de les cerimònies.»⁵⁹⁴ Aquesta assignació a la capella de música, ofereix el retrat perfecte de tal com estaria configurada en aquell moment, tal com segurament ho seria durant tota la segona meitat del segle XVIII. És interessant de remarcar el *músic de baix*, el qual, d'acord amb el que de Tord especifica, hauria de saber tocar la *viola, el baixó o el violó*. Això remet a la hipòtesi que el baix de viola encara formava part de l'imaginari instrumental d'aquells moments, a les darreries del divuit, a la capella berguedana.⁵⁹⁵ També ens sembla rellevant que parli de quatre violins, ja que no s'ha conservat cap altra documentació on n'especifiqui un nombre concret. Més endavant, en el testament, remarca que cal pagar quinze lliures a cada un dels «tres Musichs de Vent per anar à tots los Combregars».

A partir de la segona meitat del segle XVIII, la tendència de llogar músics de fora la vila començarà a canviar, amb la creació d'una cobla de músics pròpia del comú i de la parròquia. Així doncs, l'1 de gener de l'any 1758 es creà la *cobla de músics* per tocar a l'església i acompanyar a l'Ajuntament quan surtin en corporació de les funcions eclesiàstiques.⁵⁹⁶ Se'ls anomenarà també *músics de la capella*. Aquell dia, el ple de l'Ajuntament proposà i aprovà la creació d'aquella cobla i resolgué que es contractessin tres músics:

594. ROCAFIGUERA I GARCIA, Francesc. «Ramon de Tord i el problema successori d'una família berguedana», *L'Erol*, 128 (2016), p. 44-51.

595. El testament desgrana a continuació les funcions en què ha de participar la capella, entre d'altres, parla de la funció de l'ofici «del dia de la Circuncisió, quan serà ab veus, y instruments de acompanyar, com son Baixons, Violas, y Contrabaix.» Al fons musical BerSE encara s'ha conservat alguna obra de finals del XVIII o principis del XIX del mestre de capella Jaume Domènech amb la partel·la on s'especifica, *Acomp^{to} a la Viola*.

596. «Poli-instrumentistes, els músics de la cobla van adaptar-ne la distribució instrumental a cada situació. L'èxit d'aquest model rau precisament en la seva versatilitat: fer ballar, acompanyar cercaviles i processons, tocar a l'església i fer de músics oficials a les autoritats municipals. Algunes cobles eren de fet contractades per a les corporacions municipals per la seva representació oficial i, al mateix temps, per participar en les cerimònies principals de l'església local al costat dels cantants i possibles instrumentistes de la capella de música. Les esglésies de Bellpuig, Castelló d'Empúries, Cervera, Igualada, Manresa, Olot, La Selva del Camp, Torroella de Montgrí, Vilanova i la Geltrú i fins i tot les catedrals de Girona i Vic van seguir aquest model per a períodes més o menys llargs durant el segle XVIII», cf. BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)*, p. 88

«Que siendo en mayor honra y gloria de Dios, y de lustre del Ayuntamiento que se establezca una coble de Musicos para tocar en la Iglesia los días acostumbrados y que el Ayuntamineto quede acompayado con música los días que salga en cuerpo a las funciones de las Iglesias. Ha resuelto que se tomen por Músico Juan Sarcenyach Mayor y menor, y Fran^{ch} Casamitjana con el salario de veinte y sinco libras a cada uno obligándose ellos en cumplir las obligaciones que se expressaran en el Auto de su admission y contrata[...] Assí lo aprueba Joan Cortada Notario y Secretario.⁵⁹⁷

De la mateixa manera, al llibre *Missilaneo* conservat a l'Arxiu Parroquial hi consta aquesta entrada:

«Se nota q Als [] (*sic*) de Janer 1758 ban comensar a tocar los Ministrils de la Iglesia, per los Combregars. Joan Sarsenach y Joan Sarsenach Pare y fill =Fran^{ch}. Casa Mitjana, y Joan Bonet. Als 21 Agost 1765 Mori Joan Sarsenach Major y lo mateix día se li pagá a Compliment.»⁵⁹⁸

En principi, a l'acord de l'Ajuntament, només hi apareixien tres músics mentre a la *Missilaneo* hi figurava un quart, Joan Bonet, que ja formava part de la capella de música de la parròquia. Vint dies més tard, el 20 de gener, el llibre de Clavariat de l'Ajuntament especifica que ha pagat al Sr. Ignasi Costa i Pobla 37 lliures 8 sous i 5 diners per la confecció «dels quatre vestits que se han fets per los Musichs del Ajuntament de esta Vila».⁵⁹⁹ Per tant, cal comptar que Joan Bonet formava part d'aquella cobla, malgrat no es faci esment de la seva persona a l'acord del comú. El primer sou, cobrat el desembre de 1758, conté dues partides distintes: una per a la *nissaga* Sarsenach, pare i fill, que cobraven la meitat del seu sou anual ara i l'altra meitat el juliol, i l'altra per Francesc Casamitjana, que cobrava el sou anual tot de cop. Joan Bonet hi apareixia per lliure, cobrant el sou fraccionat en diversos pagaments al llarg de l'any i fins i tot alguns endarreriments de l'any anterior, la qual cosa que fa pensar encara més que disposava d'una contractació anterior i que per tant el seu camí econòmic és un altre. L'any següent, s'unificarà la partida pels quatre músics. Altres anys cobraran per parelles, la família Sarsenach per una banda i Bonet i Casamitjana per l'altra.

Amb la creació de la cobla, ens arriben els noms dels músics que durant força temps formaran part d'aquesta formació i que, per tant, seran músics de la nostra capella. Els quatre inicials com deïem eren Joan Sarsenach, pare i fill, Francesc Casamitjana i Joan Bonet. Gràcies a l'encreuament de dades de diversos documents dispersos hem pogut arribar a algunes hipòtesis

597. ACBR: Acords Ajuntament (1750-1766), f. 138-139. Malauradament, no ens han arribat les obligacions expressades en l'*Auto de admission y contrata* al qual fa referència l'acta del ple.

598. APSEB: *Missilaneo*, f. 286.

599. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 109r.

biogràfiques versemblants sobre alguns d'aquests músics. D'altres, resulta força més complicat d'establir-ne algun apunt biogràfic.

Tal com diu el llibre del *Missilaneo* de la Comunitat de preveres, Joan Sarsenach *major* morí vuit anys després de la creació de la cobla:

«Als vint y dos del mes de Agost del any Mil set cents sexanta y sinch; en la tomba de la venerable Cong^o de Maria SS^{ma} dels Dolors dins la Parral Igla de S^{ia} Eulalia de la pnt Vila de Berga Bisbat de Solsona se ha donat Ec^{ca} Sep^{ra} al cos de Joan Sarsenach Parayre, Natural de la Prra. de St Joan, y St Pau de las Badesas Bisbat de Vich. Lo qual mori lo dia vint y hu de dits despres de haver rebut los Sts Sagraments de N. S^{ia} Mare la Igla. Ascistiren en son enterro onze sacerdots. Y no ha fet testam^t per ser pobre.»⁶⁰⁰

Tal com consta a la partida de defunció, el seu lloc d'origen era Sant Joan de les Abadesses. Consultats els seus llibres baptismals i per aproximació cronològica hem localitzat dos Joan Sarsenach, fills dels mateixos pares, la qual cosa fa pensar que el primer —nascut el 1684— hauria finat abans, atès que van posar el mateix nom de pila a un segon *Joan* dins el mateix nucli familiar. Si fos així, el nostre Sarsenach hauria nascut el 18 de juliol de 1695.⁶⁰¹ En morir tindria setanta anys. Els seus pares serien Joan Baptista Sarsenach, tragner i Magdalena. Hi hem trobat a part de l'altre Joan, dues germanes més, Magdalena de l'any 1690 i per tant més gran que ell i Maria nascuda el 1700.

A Igualada, el 1737 i almenys durant deu anys, s'hi localitza igualment un músic de nom Joan Sarsanach, que podria coincidir amb el nostre biografiat. Era el cap de la cobla que signà uns pactes amb el comú de la vila el 1743 i com a tal, tenia casa gratuïta mentre duressin els seus serveis. També l'ensenyament musical als altres dos membres de la cobla —que eren menors d'edat— anava a càrrec seu, amb l'obligació d'ensenyar-los cada dia, dues hores al matí i dues a la tarda, «de abuè, fugot, flauta trabessera y xirimia.»⁶⁰² El mateix Sarsanach tocava el *sacabutx*, instrument que mentre era a Igualada va fer portar a Calaf per a reparar.

Així doncs, és molt probable que aquest Sarsanach fos el mateix músic que, provenint d'Igualada, va fer cap a la vila de Berga. Sarsanach coincidí a Òdena amb el músic Bru Sala de la vila de Sant Joan de les Abadesses, fet que «podria fer pensar en la possibilitat que Bru Sala fos un dels membres de la cobla dels Sala que treballava a Sant Joan de les Abadesses i Olot, i en la relació que hi podria haver entre Joan Sarsanach i aquella nissaga de

600. ADS: *Llibre d'òbits*, 1746-1797, f. 113.

601. AMSJA: *Baptismes*, 1684-1728, f. 562r.

602. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «La cobla de músics d'Igualada a la primera meitat del s. XVIII», *I Congreso Nacional de Musicología*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1981, p. 319-326.

músics olotins». ⁶⁰³ Ara, un cop coneguda la procedència de Joan Sarsanach, dóna certa versemblança a aquesta hipòtesi. Sigui com sigui, fill de Sant Joan de les Abadesses, com d'altres dels protagonistes de la nostra capella, residí a la nostra ciutat on va morir el 1765. El seu fill, Joan Sarsenach *menor*, seguí formant part d'aquesta primera cobla continuant la tasca musical del seu pare.

A l'hora de formalitzar la nova cobla es van signar uns pactes que malauradament no ens han arribat, «obligándose ellos en cumplir las obligaciones que se expresaran en el Auto de su admission y contrata». En aquest sentit, els pactes de l'etapa igualadina de Sarsanach podrien ser semblants als de Berga. Com allà, aquí també tenien l'habitatge pagat. ⁶⁰⁴ Per exemple el 1760, el comú pagà a dos propietaris el lloguer de les cases per dos músics cada un, que eren els dos Sarsanach, d'una banda, i Casamitjana i Bonet, de l'altre. El 1766 en el llibre del clavariat hi consta el «Pago â Fran^{co} Casamitjana, y sus tres compañeros musicos de la Capilla por el alquilar de las cassas que habitan ciento sesenta reales, que justifico con la libranza de la junta y recivo de 28 de x^{bre} de 1766». ⁶⁰⁵ Aquests companys, en aquells moments, eren Joan Sarsanach *menor*, Joan Bonet i Pere Freixa i se'ls seguí pagant el lloguer de les respectives cases. Recordem que l'any abans havia mort Sarsanach pare. Per tant Pere Freixa n'era el substitut, el qual, abans de la formació de la cobla, apareix també a la capella com a baixonista, com en el cas de Joan Bonet. Al voltant de 1750 demanà un justificant a la Comunitat que «resol fer un certificat a Pere Freixa de esser baixonista de n^a Iгла». ⁶⁰⁶ De tota manera desconexem si un cop incorporat a la cobla, tocava o no el baixó.

Anterior a Freixa hem localitzat a Pere Puig com a fagotista, que cobrava el 1735 pel Corpus, però aquesta és l'única referència sobre ell. També sabem de l'existència d'un altre baixonista, Josep Bonet. Desconexem si eren parents amb Joan Bonet de la cobla, però és prou probable pel que comentàvem de les nissagues. A Josep Bonet ja se'l localitza el 1746, com hem dit més amunt. El 19 de gener de 1747 el clavariat pagava a «Joseph Bonét Licenciado y Baixonista de la Iglesia Pr^o de la present vila quinze

603. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – ROMEU I SOLÀ, Anna. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 9: Fons de la basilica de Santa Maria d'Igualada de l'Arxib Comarcal de l'Anoia*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016, p. LXXXIX-XCI.

604. Fins i tot en alguna ocasió, com el desembre de 1766, se'ls regalà un xai per Nadal: «un carnero he entregado â los músicos de la Capilla de nuestra Iglesia Par^o en refrigerio por las fiestas de navidad», cf. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 271. Una incipient panera de Nadal.

605. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1754-1774, f. 270.

606. APSEB: *Llibre dels consells. Taula dels consells, o resolucions de com' tinguda des de 10 Mig 1697, fins al Any 1753, y en avant* [només índex]. Sense foliar. Fa referència al foli 223 del llibre en qüestió, que no ens ha arribat.

sous Bar^s y son per los gastos de las canyes del Baixó y per aver tocat en las professons del octavari de Corpus del any pròxim passat de 1746».⁶⁰⁷ Posteriorment, el 1754, el apareix consignat al llibre *Rúbrica general* on, en ubicar els carrers principals de Berga i definir-ne les delimitacions, hi consta «Corral Iosâ: Comensa a la casa de Joseph Bonet Musich y Baixonista».⁶⁰⁸ El llibre d'ingrés de la confraria de Santa Eulàlia també hi apareix el 1756 un Josep Bonet «Student de Musica, fill de altre Joseph Bonet treginer,⁶⁰⁹ y de Eulalia Bonet, y Fortich conjuges Difunts tots, de Berga. Edat 45 anys.»⁶¹⁰ A través del llibre d'òbits, on l'anomena *escrivent*, se sap que va traspasar el 14 de gener 1776: «se li feu la sepultura com als demes confrades de la confraria dita dels diffs. Feu test. En poder del D^e Joan Cortada not. als dinou de octubre de mil set cents setanta y hu; Ab lo qual nomenà en marm^s al Rnt Fran^{ch} Claris Pbre, al D^e Joachim Claris not. y Anton Bonet traginer son nebot junts, y assolas, disposá per salut, y repòs de la sua Anima aquell numero de missas, q disposaran sos marm^s».⁶¹¹ De nou el factor professional: malgrat que se'l coneix com a *músic i baixonista* o *estudiant de música*, finalment la seva professió era la d'escrivent. La professionalitat musical no arrelarà fins més endavant. Segurament, la professió de músic, estava encara poc definida a les nostres contrades. De tota manera, la trajectòria de Josep Bonet com a baixonista no la tenim prou dibuixada, ja que encara que morí el 1776, no va formar part de la cobla de 1758, que sapiguem.

Pel que fa a Francesc Casamitjana, era de descendència moianesa. Sembla que esdevindria el cap de cobla arran de la mort del seu company Sarsanach major.⁶¹² Els seus pares eren de la vila de Mojà i, tard o d'hora, s'instal·larien a Berga. Tot i que no se sap amb exactitud d'on Francesc era nadiu se'l conegué amb el sobrenom de *lo Mojà*. Figura inscrit a la confraria de Santa Eulàlia l'abril de 1768, deu anys després de la fundació de la cobla:

«Vui die 24 de Abril de 1768 Francesch Casamitjana peraraire (*sic*) alies lo Mojà fill de Joseph Casamitjana peraire y de Maria Casamitjana y Codina de

607. ACBR: *Llibre del Clavariat*, 1742-1754, f. 249.

608. APSEB: *Rubrica general de tot lo que contê lo Llevador Major Nou, de la Com' de Pres de Sta Eulalia de Berga, fet en lo Any 1754*. «Rubrica Primera haont se trobaran Notats tots los Carrers de Berga». Sense catalogar i sense foliar.

609. Segons el llibre d'òbits, el desembre de 1754 moria un Josep Bonet traginer, que podria ser doncs el seu pare, cf. ADS: *Llibre d'òbits*, 1746-1797, f. 38. Així, el Bonet del llibre de la *Rúbrica general* seria el mateix Bonet, *músic i baixonista* del registre del llibre de la confraria, *estudiant de música* de 45 anys.

610. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 435. A l'índex hi consta: «Bonét y Fortich Joseph, Musich».

611. ADS: *Llibre d'òbits*, 1746-1797, f. 90.

612. El 1766, un any després de la mort de Joan Sarsanach, apareix un rebut de «Pago a Francisco Casamitjana y sus tres compañeros músicos de la capilla». Així consta també als comptes parroquials del Llibre d'entrades i eixides: «pagat a Francesch Casamitjana junts als seus tres companys musichs per tocar los ministrils en 1766».

la vila de Moÿa edat 33 Anÿs ha donat per lo ingrés de la confraria dels difuns 8 ll.»⁶¹³

Segons es desprèn d'aquest registre d'ingrés, havia de néixer als voltats de 1735. Així doncs, en el moment d'ingressar a la cobla comptaria uns 23 anys i, com dèiem, de la manera com estan redactats els comptes, sembla que en seria el cap a partir de 1765. La seva professió estarà lligada sempre al món del tèxtil,⁶¹⁴ com el seu pare que era *paraire*. El 1781 en morir la seva esposa Antònia Postius, el registre d'òbit explicita que en Francesc era *paraire* i *escrivent*. En el moment del seu propi traspàs, el 1812, a la partida de defunció, consta que era *fabricant de cotó*. També un dels seus fills, en Josep, en ingressar a la confraria de Santa Eulàlia l'any 1794, tenia 25 anys i era fadrí teixidor de cotó. Per tant la nissaga Casamitjana no era només musical, sinó sobretot tèxtil. Tingueren tres fills més de nom Joan († 1783), M. Antònia († 1786) i Tomàs, que també acabarà formant part de la cobla juntament amb el seu pare i també ingressà a la confraria:

«Als 21 7bre de 1797 lo Rnt Thomás Casamitjana Pbre, y Organista, fill de Fran^{ch} Casamitjana, dit lo Moÿa, de la present Vila, de edat 30 añs, ha donat per lo ingrés 10 ll.»⁶¹⁵

El redactat del seu ingrés evidencia el seu estat d'eclesiàstic i el d'organista. Malgrat això, la documentació consultada no dóna cap pista de si residí a la Comunitat i menys si hi exercí d'organista. A la nostra capella, en aquells moments, el magisteri de l'orgue estava clarament regit primer per Pau Duran i, posteriorment, per Esteve Guiu durant un llarg període, per tant no hi ha cap relació documentada entre Tomàs Casamitjana i la Comunitat de preveres, a excepció que formà part de la cobla durant l'època del seu pare Francesc. A més a més, el fet que pagués 10 lliures per l'ingrés, quan el més habitual en aquells moments era la quota de 8 lliures, mena a pensar que residia fora la vila, tal com solia ser en altres casos que hem trobat.

613. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1676-1794, f. 500.

614. Recordem que Joan Sarsanach major, també era *paraire*. Com diu Josep Maria Vilar, en parlar dels músics de la Seu de Manresa: «Posem èmfasi en el fet que cap d'ells és músic de professió i que el fet que tots treballin en la manufactura tèxtil no obeeix pas a cap coincidència. Aquest fet sembla que no és pas privatiu d'aquests anys en la primera meitat del segle XVIII, sinó que entroncaria amb una tradició que tindria almenys un segle d'existència [...] D'altra banda, aquest fenomen despassa l'àmbit estrictament manresà: Austrich Vergers en 1604 era *paraire* i músic de l'església de Santa Maria del Mar», cf. VILAR I TORRENS, Josep Maria. *La música a la seu de Manresa en el segle XVIII*, p. 119.

615. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 18.

Sigui com sigui, els dos músics Casamitjana són en Francesc pare i en Tomàs fill. Val a dir, com a curiositat, que en el padró general de 1853 encara hi apareix un Antoni Casamitjana i Muxí, natural de Berga, que en l'ofici o professió escriu *musico*, i ens sembla cosa rellevant que ho especifiqui. Probablement era un nét del nostre Francesc Casamitjana. La saga musical continuaria doncs, i no s'acabaria aquí. Als comptes de l'Ajuntament de 1852⁶¹⁶ dins la relació dels 23 músics que formaven part de les funcions musicals del Corpus d'aquell any hi apareixen cinc Casamitjana: dos que es diuen Francesc, especificant 1^a i 2ª per diferenciar-los; dos amb el nom Josep i un que es diu Ventura. Curiosament, en aquella llista no hi ha l'Antoni que hem trobat al padró. Si tots aquests Casamitjana estaven emparentats d'algun manera o altra, seria la nissaga de músics més extensa de la que tenim notícies a la nostra ciutat. L'estudi en profunditat d'aquesta nissaga depassa la intenció, més global, del que portem a terme aquí.

Retornant al nostre Francesc Casamitjana, l'iniciador d'aquesta nissaga, morí a Berga el 1812. En el llibre d'òbits hi consta:

«Dia dinou de Octubre del any 1812, morí, havent rebut los S^s Sacraments Francesch Casamitjana Fabricant de cotó de Berga, casat; y lo dia vint y hu se doná Sepultura Eccla â son cadâver com â Confrare en la Tomba de la Confraria construïda en aquesta Parroquial ab assitencia de las tres R^{ms} Comunitats de Preberes, y Religiosos Franciscanos, y Mercenaris. Feu Testament en poder del D^e Pere Claris Notari als deu Setembre del conrrrent any, ab que dispoá sos funerals en lo modo practicat, y cent sinquanta missas resadas de caritat ordinària, celebradores cent â disposició del R^{mt} Thomas Casamitjana Prebere, y sinquanta â disosicio de Joseph Casamitjana, sos fills.»⁶¹⁷

No sabem en certesa fins quan va durar la cobla fundada el 1758. Trobem comptes al comú durant força anys, malgrat que a partir de 1763 no apareixen els noms dels músics amb assiduitat com fins aleshores, sinó que apareixen com a *Musicos de la Capilla de esta Parq^{al} Iglesia*. Als rebuts parroquials hi sortiran encara uns anys més. Així en donen testimoni els rebuts de 1768, «al mestre de cant, tocar los musichs als combragas 40 ll.», «pagar manxador... pagar per tocar lo fugot».⁶¹⁸ El 1780 es pagava als *Ministrils als combregars* per aquell any, i ho firmaven Francesc Casamitjana, el seu fill Tomàs i Joan Bonet, i de la mateixa manera l'any següent. El 1783, Francesc cobrava per ell i el seu fill *que ha servit sis mesos* i Bonet cobrava per separat. També el 1785 Casamitjana cobrava per ell i pel seu fill, i així fins el 1792 en què cobraran per tot l'any 1790 i set mesos de l'any següent.

616. ACBR: *Comptes municipals*, 1823-1856

617. ADS: *Llibre d'òbits*, 1797-1817, f. 206.

618. APSEB: *Llibre d'entrades i eixides*, 1695-1726. Sense foliar.

A manera de resum, la cobla que va començar el 1758 la va iniciar el grup format pels dos Joan Sarsanach, Francesc Casamitjana i el baixonista Joan Bonet, que ja era a la capella. Inicialment, comptem que Joan Sarsenach pare seria el cap de la cobla i que, un cop mort, Francesc Casamitjana agafaria aquest rol alhora que Pere Freixa entrava formar part de la cobla en qualitat de baixonista. El 1780 és el primer any que Tomàs Casamitjana apareix als rebuts, però no sabem del cert si aquell era el seu primer any a la cobla. A partir de llavors, i durant deu anys documentats, apareixen els noms dels dos Casamitjana, pare i fill, i Joan Bonet. La figura de Pere Freixa ha desaparegut i durant aquell període —pels comptes que servem— només apareixen els tres músics que dèiem.⁶¹⁹ Potser la cobla va començar a debilitar-se, però no tenim documentació més precisa.

El cert és que, com ja hem comentat en parlar dels mestres de capella, a finals del XVIII i principis del XIX, els músics de capella hi eren, de ben ser segur, pel tipus d'obres que s'han conservat d'aquella època: una plantilla força estable de dos violins, viola —més excepcionalment—, baix orquestral, encara sense especificar, i els instruments de vent d'oboè, flauta travessera, fagot i trompes. Per tant la continuïtat estava garantida, però no podem saber ben bé si mantenint la cobla que coneixem o amb alguna altra formulació de contractació puntual. Tampoc disposem de prou dades per establir la plantilla instrumental de la cobla inicial i la seva transformació cap als *nous instruments*⁶²⁰ que al llarg del XVIII s'aniran incorporant i assentant a les capelles del nostre país. Joan Sarsanach pare, era l'únic a que l'hi podem atribuir el sacabutx com a instrument propi. A excepció dels baixonistes —o fagotistes— que també hem especificat, de cap altre músic en sabem quin era el seu instrument principal. La referència que ja hem comentat més amunt de l'any 1789 sobre «los musicos de chirimias y sacapuchos que tocan en las Procesiones del dia de Corpus» tot i ser un testimoni interessant, creiem que és força anacrònic per la referència d'aquells instruments, atès que ens trobem a finals del segle XVIII. Recordem també que a l'entorn de 1743, durant la seva etapa igualadina, Sarsanach ensenyava a tocar als seus col·legues de la cobla l'oboè, el fagot, la flauta travessera i la xeremia. Pel repertori que ha perviscut, són instruments que com a mínim formaran part de la plantilla compositiva de la segona meitat del set-cents. La planti-

619. El 1792, a les últimes voluntats de Ramon de Tord que hem comentat anteriorment, el seu *mecenatge*, pel que feia als músics de vent *per anar a tots los Combregars*, especificava precisament també que serà per a tres músics. Possiblement és el que de Tord havia vist i *viscut* els darrers deu anys a la capella.

620. L'antic grup instrumental de vent —xeremies, baixons i sacabutxos—, encara per viu però, a poc a poc, amb l'aparició d'altres instruments —oboè, fagot, trompa i flauta travessera—, tindrà un canvi que implicarà un nou concepte dels paràmetres tímbrics i d'obertura vers l'incipient estil Galant, cf. RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Preclassicisme i Classicisme», a BONASTRE, Francesc i CORTÈS, Francesc (eds.) *Història Crítica de la Música Catalana*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009.

lla instrumental habitual de la primera meitat del segle XVIII, partint de les obres que conservades tant del mestre de capella Gemmí com de l'organista Josep Boada, estava formada per dos violins i un baix, moltes vegades xifrat. Pel que fa a Francesc Prats, que ocuparia el magisteri de capella fins el 1765 i per tant *estrenaria* la cobla de 1758, malauradament no s'ha conservat cap obra, tot i que l'hi atribuïm algun anònim que, si l'acceptem com a vàlid, segueix amb la mateixa tònica instrumental, amb la idèntica plantilla. La formació vocal també segueix el mateix esquema en uns i altres, de quatre, sis o vuit veus, mantenint una certa policoralitat en algunes obres. Amb l'arribada de Lluís Galceran a la capella el 1765, encetem la plantilla que, consolidada pels mestres de capella posteriors com Sampere, Saborit i Alzina, i reafirmada per Domènech, romandrà estable durant tota la primera meitat del segle XIX i que ja esmentàvem suara.

1.3.2. Segona meitat del segle XIX i principis del XX: últims músics de capella

En els seus inicis el segle dinovè mantingué bona part dels paràmetres instrumentals consolidats des del tercer terç del segle anterior. Res fa preveure canvis substancials en aquest sentit, ni en l'estil musical utilitzat en la música eclesiàstica de la capella berguedana. És a partir de la segona meitat del segle, que començaran els canvis més rellevants en aquest sentit, els quals desembocaran a principis del segle XX amb tipologia instrumental i musical força diferent.

Al segon terç del segle XIX, l'Obra de Santa Eulàlia⁶²¹ pagava al mestre de capella Jaume Domènech pel novenari de Santa Eulàlia, patrona de Berga, el pressupost per a la música, el qual, entre 1825 i 1835,⁶²² oscil·lava entre 18 i 21 lliures. A partir de 1835 parlava de *plazas* o *plazas*, és a dir efectius musicals, que imaginem que són entre instrumentistes i cantors. La dècada dels quaranta fins el 1854 es repeteix el mateix redactat per a cada any: «15 plazas a 16 rals de velló cada una», exceptuant el 1847 amb 14 places. Arran de la mort de Domènech el 1855, s'obrirà un període d'interinatge al magisteri fins l'entrada del nou mestre, Joan Reig. Durant aquells quatre anys, les funcions musicals parroquials es cobririen amb un músic diferent per a cada ocasió, encarregat d'organitzar-les, alguns relacionats directament amb la

621. APSEB: *Llibre de comptes de l'Obra de Sta. Eulalia de Berga. Llibre de Comptes per las entradas y eixides que portan los Obreros de la Prral Iгла de la V.y M. Sta Eulali de Merida Patrona de la Real Vila de Berga, comensat al primer de Janer del Any MDCCCXXV, 1825-1896.*

622. Cal fer notar que, en el llibre de comptes de l'obra, hi ha alguns anys que no hi són anotats per diverses raons. Aquests anys són del novembre de 1833 a l'agost de 1835; de l'agost de 1836 a l'agost de 1840; de 1867 a 1876 —coincidint majoritàriament amb les tres guerres Carlínes que Berga visqué molt de prop— i algun altre de més esporàdic. El darrer any que hi apareix és 1896.

capella i d'altres dels que no en sabem el vincle. En alguns casos, s'inclouen diverses d'aquestes festes en un únic pagament al músic encarregat. Alguns formaven part de l'estament eclesiàstic —com a xantres o organistes— però d'altres eren laics. Entre aquests hi figuren Joan Pla, Antoni Puig —fou organista de la parroquial entre 1866-1867—, Benet Morlans i Marià Miró, que tot i ser prevere, no va residir mai a la Comunitat ni tampoc va tenir cap càrrec a la capella de música.

A partir de 1846, als comptes del comú recullen el primer nom de músic que exerceix el lideratge d'un grup de músics, Pau Grifell.⁶²³ Així, el 1852, a l'encapçalament, hi consta: «Menta que el Intro encargado de la orquesta que ha trabajado por orden del Mag^{co} Ayuntamiento de esta villa en las funciones del Corpus de este año, forma y por cuenta del citado Ayun^{to}». Continua amb el llistat amb el nom de tots els 23 músics i en una altre columna paral·lela «Cantidad que les corresponde por su trabajo» a raó de 40 rals de billó per músic. Recordem que suara parlàvem que el mestre de capella Jaume Domènech cobrava per plaça de músic en el novenari de Santa Eulàlia a raó de 16 rals de billó per cada un dels 15 músics que hi participaven. Costa escatir si uns o altres formaven part de l'estament civil o religiós, o de tots dos alhora. Confrontant aquestes dades, no seria forassenyat pensar que part d'aquells músics de l'octava del Corpus que llogava l'Ajuntament, poguessin ser alguns dels de la capella del novenari de Santa Eulàlia. De fet, més endavant sí que hi haurà algun músic que servirà musicalment als dos costats de la plaça de Sant Pere,⁶²⁴ tant a l'església com al comú de la vila.

Continuant amb el llistat dels músics que apareixen als comptes de 1852, apareix entre ells una llarga nissaga de la família Casamitjana, de la qual ja hem parlat. També hi figura Antoni Puig i Trasserra,⁶²⁵ el qual va ser organista —creiem que interinament— durant els anys 1866-1867, com a mínim, i un dels músics encarregats d'organitzar certes funcions musicals a la parròquia durant els anys compresos entre 1854 i 1857. Per tant, és molt probable que tingués prou vinculació a la nostra parroquial per a considerar que era un músic de capella. Si més no és el primer organista seglar, de qui tenim constància, fent-se càrrec de l'orgue a Santa Eulàlia.

623. La qual cosa esdevindrà habitual a partir del moment en què les agrupacions musicals aniran sent cada cop més grans en nombre de músics. L'Ajuntament paga el cost d'aquestes agrupacions i per tant, cal un control de la despesa pública. Aquest «encarregat» o cap de cobla serà de la confiança del consistori, i firmarà els rebuts en representació de tots els músics. És la versió civil del que ja passava amb el mestre Jaume Domènech, com deïem suara, que cobrava de l'Obra de Santa Eulàlia totes les despeses generals i que després repartia entre els músics de la capella.

624. La plaça Sant Pere de Berga, abraça tant l'església parroquial de Santa Eulàlia com l'Ajuntament de la ciutat. És la mateixa plaça on si celebra cada any i de temps immemorial la festa popular de la Patum.

625. Podeu consultar el seu apartat en el capítol que dediquem als organistes.

La primera fotografia que servem de la festa de la Patum berguedana data de 1868. L'interès pel nostre estudi d'aquesta primera fotografia és el balcó on se situen els músics. N'hi veiem set o vuit: tres violins, dos fiscorns, un contrabaix i potser un o dos músics més que es fa difícil d'identificar que podria ser algun instrument més de vent. Tots porten una vestimenta idèntica i barret. Anterior a aquesta fotografia, es conserva també una aquarel·la datada el 1838⁶²⁶ on veiem cinc músics situats de nou en un balcó, encara que no és el mateix que el de la fotografia. Tres també porten barret —els dos violins— i possiblement un fagot o baixó i dos instruments més sense identificar, malgrat que un sembla també de vent, potser encara una xeremia.

Recordem que als músics de la primera cobla creada a Berga el 1758, el comú de la vila els proporcionà uns vestits. Desconeixem com era exactament aquella indumentària, però veient l'aquarel·la i la primera fotografia, i el fet que a ambdues hi apareixen músics vestits de manera similar i la majoria amb barret, ens fa pensar en la possibilitat que els vestits proporcionats pel comú de mitjan segle XVIII, tingués continuïtat —com una mena d'*uniforme*— amb els del segle XIX. Curiositats a part, l'aportació del llistat d'instruments nous que apareixen al balcó de 1868 ens porta de ple al tercer terç del XIX, amb l'assentament de tota aquesta paleta instrumental que de mica en mica s'incorporarà també a la nostra capella.

Al fons musical de la parroquial s'hi conserva l'«Himno para cuando llegó el Sr. Coronel Garcia con el vestido de la Virgen de Queralt regalado por S.M. la Reina Da. Isabel. Berga 14 Noviembre de 1856».⁶²⁷ L'obra ve escrita per a Cor —tiple 1, tenor o tiple 2, i baix—, amb la instrumentació de 2 violins, flauta, 3 clarinets, 2 cornetins, 2 trompes, figle i bucsen⁶²⁸ —buccèn— i *basso* sense especificar. El text, en castellà, esdevé una mostra d'agraïment tant a la reina com al coronel García. Per tant, la incorporació de nous instruments a la nostra capella ja s'inicià a partir d'aquell moment.

626. «En Ferran de Segarra i de Llinars va fer el primer dibuix de Patum, va ser el seu nét Ferran de Segarra i Siscar (el pare l'escriptor Josep Maria de Segarra) qui el va fer públic l'any 1935», cf. FELIPÓ, Ramon. «Carles V, la Patum i Berga», *Regió 7*, Diari Intercomarcal de la Catalunya Central, opinió, 11 de juny de 2020. A l'aquarel·la s'hi veu un escut, en una façana, on s'hi llegeix *Plaza de Carlos V*. És de la Patum de l'any 1838, quan els carlins manaven a Berga. Cal recordar que la nostra vila fou capital carlina de Catalunya i la Junta del Principat s'hi hostatjava.

627. És una obra que no té autoria, però per la seva grafia podria molt ben ser de l'organista Joan Vilella i Ferrer, que exerciria el magisteri de 1850 a 1857. Per a més informació, podeu consultar l'apartat dedicat a Joan Vilella, dins el capítol dedicat als organistes.

628. A les seves *Lamentacions* escrites el 1813, Andreu va utilitzar tant el figle com el buccèn, cf. MARTÍNEZ MOLÉS, Vicente. *Francisco Andreu Castellá, genio musical de España, su magisterio de capilla en Segorbe (1808-1814) y su obra en los fondos musicales del archivo*. La Laguna, Tenerife: Sociedad Latina de Comunicación Social, 2013, p. 47.- Cuadernos de Bellas Artes / Colección Música, 15.

Sobretot el clarinet i el cornetí tindran continuïtat en el repertori del pròxim mestre de capella Joan Reig i en menor mesura el buccèn i el figle.

Joan Reig fou l'únic encarregat de la música de la capella d'aquell final de segle, a excepció d'algun xantre, ja que en ell recaigué tant el magisteri de capella com el de l'orgue. De les partitures de Reig es pot deduir com es va anar consolidant la paleta instrumental que comentàvem suara. Els instruments apareguts de nou a la capella com el buccèn, el clarinet, el cornetí i el fiscorn⁶²⁹ —que substituirà gradualment les trompes—, i d'altres amb els que Domènech ja comptava com el violí, la flauta i el contrabaix. No sabem, en el cas del fagot, si encara perdura *amagat* en el paper del baix que sovint ve sense cap instrument assignat. De fet, la majoria d'aquests instruments quadren amb les orquestres que corrien per la nostra ciutat a l'últim terç del segle XIX i que acabaran sent les primeres cobles-orquestres berguedanes.

El fundador de *La Constància* era Pau Aspachs el qual, juntament amb Benet Carbonell, eren dos músics de la capella de l'època Reig. El 1890 firmaven com a «Músicos de la Capilla de la Parróquia de Berga» un document on es posicionaven a favor de Joan Reig en un dels expedients d'aquest mestre de capella, adreçat a la cúria solsonina, per ajudar a resoldre els conflictes entre ell i la Comunitat de preveres.⁶³⁰ Pau Aspachs i Valls (*ca.* 1866-1923), àlies *Pau Mil*, entre altres coses era violinista; en el seu testament Reig l'hi llegà el violí «més bo» i l'anomenà marmessor. Curiosament, Pau Aspachs ingressà a la confraria de Santa Eulàlia de la Comunitat, sis dies després que morís el seu amic Joan Reig:

«En 25 de Mayo de 1906 D. Pablo Aspachs Valls, natural de Berga, hijo de Ramon y Ramona, de edad 39 años, ha ingresado á la Confradia de Sta Eulalia, pagando la cantidad de 60 pesetas.»⁶³¹

Aspachs era, doncs, el fundador de *La Constància*, una de les primeres cobla-orquestra que es faran càrrec d'interpretar la música de la Patum des de finals del segle XIX fins a la primera dècada del XX: «orquestra gairebé formada exclusivament per deixebles de mossèn Reig, de la Capella Parroquial, amb els Vadons, Mas, Xerons,⁶³² Ballús, Dachs i altres. Era aquell temps que en l'església es feien les misses a tota pompa, a tota orquestra i a

629. També s'anirà introduint com a substitut del fagot en processons i similars, acompanyant els cantors.

630. Per a més detalls, vegeu l'apartat dedicat a Joan Reig dins el capítol dels mestres de capella.

631. APSEB: *Llibre de la Confraria de Santa Eulàlia, anomenada dels Difunts*. Ingressos, 1796-1959, f. 320.

632. Fa referència a Francesc Safont àlies *Xeró*, que era el contrabaixista de la formació. Quan parla de Mas es refereix a Pere Mas, clarinetista i per tant també tots dos músics de la capella de Reig.

poques veus i molt sovint els músics anaven a tocar a la missa». ⁶³³ El 1894, per la Gala de Queralt, s'estrenava una missa de Joan Reig cantada per la capella i acompanyada segurament per *La Constància*, de la mateixa manera que ho feu també per la diada de la patrona Santa Eulàlia de l'any següent. ⁶³⁴ Heus ací, doncs, la confirmació que els músics de la capella acabarien formant aquesta cobla-orquestra i, per tant, els encarregats de tocar la música de Joan Reig. ⁶³⁵ Aspachs s'encarregava, a més a més, de la direcció d'aquells músics i de la capella mentre Reig tocava l'orgue, i encara continuà en temps de Miquel Mas, mestre de capella entre 1909 i 1932. ⁶³⁶ Pau Aspachs moriria el 7 de novembre de 1923 ⁶³⁷ a l'edat de cinquanta-set anys.

A la nostra ciutat, la primera cobla-orquestra data de 1889, la *Unión Bergadana*, dirigida per Enric Font ⁶³⁸ i més tard per Jaume Sala, que acabarà anomenant-se popularment, *els Saletes* —donat que molts dels seus membres eren de la família Sala. Conjuntament amb *La Constància* de Pau Aspachs i *La Catalana* d'Antonio Heras, s'encarregaran de tocar Patum fins al 1910. Els músics que formaven la *Unión Bergadana*, a part del fun-

633. PONS I ALSINA, Josep. «Apunts per a una història “La Principal del Berguedà”», *Queralt*, desembre 1957, p. 6-7. Josep Pons va redactar aquest article a partir de l'entrevista feta a Jaume Sala i Casals (1887-1971) —un dels *Saletes*—, on explica la història de principis de segle sobre la formació de les cobles-orquestres berguedanes. La revista *Queralt* fou fundada per mossèn Armengou el 1952.

634. *El Bergadán*, setembre de 1894 i desembre de 1895, respectivament.

635. A finals del XIX i principis del XX, les cobles de Berga tocaven sardanes amb orquestra, és a dir, amb una plantilla amb flauta o flautí, clarinets, cornetins, fiscorns, violins i contrabaix, la qual cosa que permetia un repertori més ampli, per a un altre tipus de ball, i propicià també que aquesta mateixa plantilla servís per a la música eclesiàstica d'aquell moment, com a músics de capella. La primera cobla de sardanes amb la plantilla que coneixem avui que tocà a Berga fou «Els Bofills de Torelló», de la qual formava part Ramon Reig, nebot del mestre de capella Joan Reig. A partir de llavors s'anirien incorporant els nous instruments de la cobla, com tibles i tenores, a casa nostra.

636. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 118.

637. ACBR: *Full Parroquial de Berga*, 1920-1946. L'onze de novembre de 1923 conté l'esquela on hi consta: «Dimarts dia 13 a dos quarts de vuit se li dirà una missa amb ofertori a l'iglesia de St. Francesc, com a terciari i el Dimecres a dos quarts de 7, 7 i dos quarts de 8 a S. Joan per ser de les tres confraries. El 21, Dimecres, a les 7, a la Parroquial la del Apostolat».

638. Enric Font († 1938) podria ser també l'últim fagotista de qui tenim constància documental. Segons Tomàs Pujol i Casals (1898-1984), en narrar els seus records de principis de segle, comenta que en els enterraments quan el finat era un sacerdot, «les absoltes de les places, i de l'església les cantaven els sacerdots acompanyats dels cantaires de la capella parroquial i d'un fagot, que tocava Enric Font», cf. PUJOL I CASALS, Tomàs. *Berga, records del passat*. Berga: Edicions de l'Albí, 1994, p. 106. Així doncs, Enric Font seria l'últim fagotista relacionat amb la capella de música i tancaria una tradició de gairebé quatre-cents anys d'història. Cal tenir present que en aquells moments els músics eren encara molt versàtils i tocaven diversos instruments segons l'ocasió, el repertori o la formació on actuaven, un fet que ja es fa palès en èpoques anteriors, com en el cas dels flautistes-oboïstes del XVIII i d'altres.

dador Enric Font, eren Francesc Sala, Calderer —*Ridol*—, Joaquim Serra⁶³⁹ —*Quimet*—, Heras, Faura, Ricard Font⁶⁴⁰ —*Àgata*—, Esparter i Torras. Francesc Sala tocava el contrabaix i era el patriarca de la nissaga Sala —els *Saletes*— que juntament amb els seus fills Josep, que tocava el violí, Jaume i Ramon, acabarien formant part de l'orquestra. En Jaume, que seria posteriorment director de la *Unión Bergadana*, estudià amb mossèn Rodergas, organista de la parròquia de Sant Joan —durant l'època en què Berga tenia dues parròquies— i més endavant amb Ramon Pujol i Llanes, organista interí de la capella de Santa Eulàlia, que substituï Joan Reig de 1906 a 1909.

Les capelles de música que iniciaren una lenta desaparició, sobretot a partir de mitjan segle XIX, s'aniran desdibuixant cada cop més fins a arribar al segle XX on ja només quedava el miratge i una llum molt tènue d'un estament que havia brillat, especialment durant la divuitena centúria. Amb elles, els músics de capella tingueren la mateixa fi. Així doncs, pel que fa a la desaparició anunciada de la música instrumental dins la capella berguedana, Armengou en feia un resum que exemplifica perfectament i de manera ben diàfana aquest moment:

Els cants amb orquestra, del temps de mossèn Reig, duraren fins que vingué mossèn Josep Lluç de mestre de capella.⁶⁴¹ Aquest operà una sana renovació de la música al temple. S'acabaren aquelles cantarelles italianitzants, aquells duos sentimentals, aquelles avemaries en català però pronunciades en castellà i dirigides pel Pau Mil (Pau Aspachs) mentre mossèn Reig tocava l'orgue —després del Pau Mil ho féu el Pere Ballús, nebot de l'organista mossèn Mas. I s'acabaren els violins a les «Tres hores d'agonia». Els cants de «Las Siete Palabras»⁶⁴² foren substituïts per motets polifònics de Setmana Santa. La fun-

639. Joaquim Serra i Farriols (ca. 1834-1906), àlies *Quimserra*: tal com diu l'historiador per excel·lència de la festa del Corpus a la nostra ciutat, Albert Rumbo, «és el veritable impulsor de la revolució musical de la Patum a finals del segle XIX», cf. RUMBO I SOLER, Albert — ESCOFET I GIRÓ, Manel. *Patum!*. A Joaquim Serra el trobem al llibre d'ingressos de la confraria de Santa Eulàlia, el 21 de febrer de 1868, on diu que és natural de Berga, que està casat i té trenta-sis anys, la qual cosa no quadra amb la data de naixement aproximada que es dona per bona. Joan Reig, vivia al capdamunt de la casa de *Quimet* Serra, a la plaça de Sant Pere — ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p. 119—, i curiosament van morir tots dos el mes de maig de 1906 amb deu dies de diferència, Reig el dinou i Serra el vint-i-nou.

640. Ricard Font, dit també *Àgata*, de qui Josep Armengou comenta en la seva *Crònica*: «Em sembla que no era berguedà. Aquest omplí en poc temps la ciutat d'instrumentistes. Agafava un xicot, el tancava quinze dies a casa i ja us sortia al carrer amb un embut a la boca, tocant a la cobla-banda Joventut Berguedana, fundada per l'Àgata. Tocava el fiscorn i el bombardí», cf. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p.126.

641. Es refereix al 1932.

642. Consistia en la meditació de les «Set paraules» amb intercalacions musicals acompanyades d'orquestra de corda i fusta. Tot *italiani porchi*, amb lletra castellana, així ho descriu el mateix Armengou en un altre indret de la seva *Crònica*.

ció guanyà en qualitat artística, però perdé definitivament el seu tipisme. Els violins no han sonat més a l'església. La gent d'abans —el Dominguet Serra entre ells— no li perdonaren mai a mossèn Lluçà d'haver tret els violins de les «Tres hores d'agonia». I, siguem sincers, tots ho vam lamentar. Hauríem volgut canviar la música, fer una altra cosa, tot el que vulgueu, però no aquella expulsió despietada [...] Seria interessant, per una vegada només, tornar-ho a reproduir. Els vells plorarien d'emoció... però nosaltres segurament que ja no ens plauria.⁶⁴³

2. EL FONS MUSICAL BerSE I EL SEU REPERTORI

El fons musical de l'Arxiu Parroquial de Santa Eulàlia de Berga conté un repertori integrat per 650 registres compositius catalogats i ordenats en quatre col·leccions: 341 «obres manuscrites d'autor», 102 «obres manuscrites anònimes», 7 «llibres corals», 198 «impresos d'autor» i 2 «impresos anònims».

Malgrat això, el corpus musical que conservem de la capella de música de Santa Eulàlia, l'hem de considerar exigu. Si tenim en compte que la institució té més de tres-cents cinquanta anys d'història i si ho comparem amb el que ha quedat en altres centres musicals semblants al nostre, hem de concloure que tenim una part molt minsa de l'esplendorós arxiu que hi havia d'haver a la nostra capella. No hi ha una única causa sinó diversos factors que ho han propiciat. Múltiples esdeveniments bèl·lics al llarg dels més de tres-cents anys d'història poden ser uns dels motius principals.⁶⁴⁴ Els tres incendis dels quals tenim notícia malmeteren part dels elements que contenien l'edifici parroquial, tant quan era situat al castell com en l'emplaçament actual. Una part doncs del material musical, ha pogut sucumbir en aquests successos. Altres esdeveniments més prosaics, com la simple reutilització del paper per altres usos o per reescriure-hi noves obres també s'han donat.

L'arxiu documental general de la Comunitat, i en especial el musical, ha estat molt de temps en condicions de conservació poc efectives. Finalment, una part força significativa d'obres de compositors, que van ser gairebé en exclusivitat a la nostra capella les hem localitzat en altres arxius fora de casa nostra. Aquesta, és una altra de les causes que segur hi ha ajudat. En els

643. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. I, p. 118-119.

644. En aquest sentit, estudis recents demostren que, pel que fa a la Guerra Civil Espanyola —últim conflicte bèl·lic rellevant—, l'arxiu de la Comunitat de preveres no sofrí cap mena de mutilació, com temps enrere s'havia especulat. Aquesta constatació fa encara més complex el discerniment de la dispersió i mutilació del material musical en exclusiva. VILADÉS I LLORENS, Ramon – SERRA I ROTÉS, Rosa: «Inventari del patrimoni artístic i documental, religiós i civil, desaparegut durant la Guerra Civil», *L'Erol*, 141-142 (2019), p. 42-75.

casos de músics que després d'exercir el magisteri a Santa Eulàlia van anar a altres capelles del nostre país, és més habitual que en trobem algun vestigi berguedà en aquests centres, malgrat que en general, tenien l'obligació de deixar el material escrit per a la nostra capella a l'hora de marxar. Material més personal —com ho pot ser els exercicis d'oposicions— té lògica que aparegui a les capelles de destí. Cal afegir encara que molt d'aquest repertori ens ha arribat fragmentat i, en alguns casos, només s'ha conservat una de les veus que el conformen.

Fem notar que del nombre de manuscrits d'obres d'autor només un 20 % —71 manuscrits— serien del segle XVIII i XIX. Si hi restem els 40 registres del mestre de capella Joan Reig, de qui es conserva l'opus més gran, només queda una trentena de manuscrits d'altres autors i d'aquests dos segles; 12 de forans i 18 de la mateixa capella. El 80 % del repertori restant pertany a autors establerts al segle XX.

El material musical de la capella l'hem trobat bàsicament en dos indrets de l'edifici parroquial de Santa Eulàlia. D'una banda, a l'arxiu de l'escolania —dins l'armari amb el rètol *Arxiu parroquial de música*—, ubicat a la sala anterior a l'accés de l'orgue on hi ha la manxa d'aquest instrument; de l'altra, a l'arxiu de la rectoria, que és on es conserva tota la documentació que concerneix bàsicament a la Comunitat de preveres i tot el que fa referència a aquesta institució.

El repertori localitzat a l'armari-arxiu de l'escolania pertany sobretot al segle XX, etapa floreixent d'aquella institució que era l'escolania de la Mare de Déu de Queralt de Josep Armengou, el darrer mestre de capella. S'hi ha conservat tot el repertori, manuscrit i imprès, de la capella de la primera meitat del segle XX, així com el que emprà l'escolania, moment en què la nostra capella desapareix, com a tal, de manera definitiva. Aquest material havia estat poc o molt endreçat en altres temps, arxivat per conceptes musicals o d'ús litúrgic —organitzat en carpetes i apilonades en un mateix prestatge de l'armari—, amb cartells que donarien una certa coherència temàtica. Val a dir, però, que en el moment d'iniciar la catalogació i sistematització d'aquest material gairebé res de l'antiga classificació trobada tenia a veure amb el seu contingut real i per tant, desdibuixada totalment, de poc ens va servir aquella ordenació anterior.

Barrejats amb aquesta documentació hi hem trobat, quasi anecdòticament, alguns vestigis del segle XIX, els quals formarien part del cos dels manuscrits que es conserven a l'altre indret que comentàvem ara, que és l'arxiu pròpiament de la rectoria. En aquest, no s'hi ha trobat cap mena de classificació prèvia. Cal remarcar que és un arxiu que encara avui no està del tot sistematitzat, malgrat els esforços esmerçats per part d'un seguit d'historiadors berguedans, i de fora de casa nostra, per organitzar-lo. Dins d'aquest arxiu, i amb aquestes condicions, han aparegut alguns documents musicals que, bàsicament, configuren el repertori dels segles XVIII i XIX.

Malgrat la migrada documentació, el material musical que ha perviscut dóna una certa idea de què s'interpretava a la capella berguedana i dels efectius musicals amb què comptava. Com en tots els centres musicals eclesiàstics del país, el repertori emprat en les diverses celebracions religioses és divers en contingut i també en compositors, ja que el repertori no es nodreix exclusivament del material confegit pels músics de la mateixa institució —sobretot mestres de capella, però també alguns organistes—, sinó que s'usa material d'altres centres musicals del país. En aquest sentit, la capella musical de Santa Eulàlia, respon a la mateixa praxi utilitzada en altres centres.

S'han conservat fragments esparsos d'Antifonaris, de notació neumàtica i en pergamí, dels segles XII —els més reculats— al XV.⁶⁴⁵ Són fragments de parts de l'Antifonari de l'ofici. Dos d'aquests fragments foren analitzats pel Dr. Joaquim Garrigosa i Massana, el 1996, daten del segle XII, «probablement avançat, vora 1170; notació Aquitana damunt quatre ratlles, una de vermella (fa), una de groga (do) i dues més de seques. Hi ha claus de fa i de do i guió final. Hi ha l'ofici de Santa Àgata la verso. Del segle XV, meitat probablement; notació quadrada damunt quatre ratlles vermelles. Clau de fa o de do amb guió final i (a vegades fa i do conjuntament). En un foli hi ha responsoris del temps de Nadal, essencialment marians, i en l'altre, responsoris del temps durant l'any (festa de la Santíssima Trinitat).»⁶⁴⁶

Els set llibres corals de cant pla, entre els manuscrits i els impresos, cronològicament abracen des de finals del segle XVII fins al XIX. Comprenen bàsicament Graduals, Antifonaris, Himnaris i Missals, així com l'Ofici de difunts. Escrits amb notació quadrada negra i sobre pentagrama vermell, entre aquests cantorals hi ha algunes obres particulars com és el cas de les misses anomenades *Berguedana*, *Pastoril*, *de Pastorets*, *de la Victòria* i *de Montserrat*, així com el *Credo Berguedà*, *de Montserrat*, *Parisiense*, *Indiano* o *Dominicano*.

Entrant ja en els compositors del material conservat al fons musical de Santa Eulàlia, comencem amb el repertori dels músics forans que no van exercir magisteri a la nostra capella. És doncs la recepció de repertori d'altres centres musicals del país.

645. Aquest material venia ja de l'antiga església del castell. La majoria formen part de les cobertes de manuals notarials del segle XVI i XVII. Recordem en aquest sentit, que el prevere Vidal de Berga *escriptor littere rotunde*, copia el llibre de responsori i antifonari (1368) per a l'església de Sant Esteve de Bagà (cf. SERRA I VILARÓ, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana*, vol. III); probablement, ell mateix, havia copiat algun Antifonari per a la Comunitat berguedana del s. XIV.

646. Fitxes confeccionades per Joaquim Garrigosa i Massana sobre aquests tres pergamins, ara deslocalitzats.

2.1. *Obres de compositors forans. La recepció del repertori d'altres capelles*

L'autor més reculat, cronològicament parlant, és Joan Pujol (1570-1626). D'ell conservem dues *Passions* a 4 veus, de les quals només s'ha conservat el baix vocal.⁶⁴⁷ El mateix manuscrit conté les passions segons Sant Mateu i Sant Joan i en un dels llibres corals conservats —manuscrit i datat el 1751— hi apareix copiat aquest baix.⁶⁴⁸ S'especifica amb una detallada descripció, pròpia d'una consuetat, la litúrgia en què se celebraven els oficis de Setmana Santa. A l'índex inicial hi consta: «Tot lo Pascio del Diumenge de Rams, ab lo Baix de la Musica» on es feia la de Sant Mateu i idèntic redactat pel Divendres Sant, amb la de Sant Joan. És la passió en llatí amb intercalacions musicals de Joan Pujol. Al revers de l'índex, apareix un llistat per anys amb aquest encapçalament: «Los Señors Capiscols se serviran al principi de quiscun any continuar la lletra del Martirologi ab tota expecifició, tant al pnt llibre com al del Martirologi com se segueis». Seguidament, apareix cada any amb una lletra majúscula o minúscula diferent. Aquest llistat arriba fins l'any 1829, la qual cosa ens fa pensar amb força seguretat, que les dues passions de Pujol van ser interpretades de forma ininterrompuda a la parroquial de Santa Eulàlia fins a principis del segle XIX.

De Francesc Valls (1671-1747) s'ha conservat la missa a 4 veus *Ave Maris Stella* de la qual han perviscut la partícula d'*Alto* del I Cor i el baix *para los violines*.⁶⁴⁹ El fons musical de la catedral de Barcelona, custodiat a la Biblioteca de Catalunya, conserva parts d'aquesta missa de Valls en el M 1688/1A.⁶⁵⁰ Els manuscrits de Barcelona i Berga són incomplets però es complementen entre ells. En un altre manuscrit miscel·lani de la Biblioteca de Catalunya, s'hi conserva el *Nunc dimittis a 4 con violines* també de Valls.⁶⁵¹ És en format de partitura general. Diversos motius i consideracions ens fan pensar que molt probablement aquesta miscel·lània també hauria format part del fons de la nostra capella. D'una banda, aquest manuscrit conté, a més de l'obra de Valls, un *motet per Corpus Christi* de M^o Boada, *Gozos a la Concepcion de Maria* de Lluís Galzeran, *Dixit Dominus* de [Pau] Montserrat, un *Magnificat a duo y a 6* —atribuïble també a Montserrat—, a part d'algun esborrany final que no podem identificar, i els setze primers folis amb una còpia de la partitura general d'un Rèquiem de Valls, amb el

647. En el manuscrit, a la portada hi diu *Baxo*.

648. BerSE: LC-2.

649. BerSE: Au-330.

650. PAVIA I SIMÓ, Josep. *La Música en Catalunya en el siglo XVIII. Francesc Valls (1671c. - 1747)*. Barcelona: CSIC, 1997. Pavia, catalogà per al RISM aquesta missa de Valls amb el número 10100091. Segons el catàleg de la BC, el número RISM-OPAC, és 100500901.

651. Es conserven dues còpies de la mateixa obra al fons musical de la catedral de Barcelona.

primer moviment sencer.⁶⁵² D'altra banda, a continuació d'aquest fragment de Valls, hi apareixen diverses obres anònimes entre les quals hi ha un *Laudate Dominum* a 6 v, del qual a Berga conservem la partícels de Ti II Cor. Recordem per acabar, que tant Boada com Galceran formen part de la nòmina dels mestres de capella de Santa Eulàlia de Berga.

Continuem amb Tomàs Milans i Godayol (1672-1742), del qual es conserven les parts d'acompanyament i Ti I del *Tono a 4 al Nacimiento. Paxaros y grillos*.⁶⁵³

De Jaume Casellas i Genovart (1690-1764), han perviscut fragments de la Missa *O Sacrum Convivium* per a 4 veus amb violins, amb la partícels de Ti 2 II Cor.⁶⁵⁴ Aquesta obra, probablement, fou copiada en el mateix moment que la missa de Valls, ja que el copista sembla el mateix.

De Francesc Queralt (1740-1825), s'ha conservat el *Motete a duo a la Resu^{on} de N^{tro}. S^{or}*. A l'arxiu parroquial hi ha una general, anònima, amb dues veus amb clau de do en primera [Ti 1/2], 2 violins —especificats a la partitura— i baix. Al fons musical de la catedral de Barcelona s'hi conserva la mateixa obra, amb l'autoria de Francesc Queralt, datada el 1789, en format de partícels per a Ti 1/2, 2 violins i «Acop^o Con^o.» Tant la grafia de la general conservada al nostre fons, com les partícels de la catedral de Barcelona, són idèntiques. Sembla doncs, que fou la mateixa mà qui les copià des de la catedral mateixa i és gràcies a aquesta còpia que podem identificar l'autoria de l'obra conservada a la nostra capella. Val a dir que el mestre de capella Jaume Domènech fou deixeble de Francesc Queralt a finals del segle XVIII, i que, posteriorment, Ramon Vilanova estudià també amb Queralt, un cop acabada l'etapa d'estudi a Berga amb el mateix Domènech.

Seguint amb el fil cronològic arribem a Carles Bager i Mariner (1768-1808), del qual es conserva part d'una missa i un fragment de l'oratori *La*

652. Malgrat que el manuscrit del qual parlem no conté text ni autoria, hem identificat aquest Rèquiem de Valls a partir del document conservat al CEDOC, on es conserva la missa sencera amb l'encapçalament «Missa de Diff^o la que se isso para la funerària del Sr Cardenal de Sala Obispo que fue de Barcelona. Compusola el M^o Fran^{co} Valls». El mateix document conté la general d'un villancet, o *tono*, titulat *Oy que pomposa*, del qual a Berga se'n conserva el paper de Ti 2. Tant en un document com en l'altre, aquesta obra, no té autoria.

653. BerSE: Au-176. Val a dir, que aquest manuscrit té una tipologia, en la portada i en els caràcters de la grafia —tant de la música com del text— de la qual n'hem trobat, a la BC, altres *Tonos* per a la festivitat del Nadal del mateix Milans. D'altres dedicats a festivitats diverses, de Francesc Valls, de Josep Picanyol i de Cristóbal Galán i encara algun anònim més. Són *Tonos a duo*, a tres, a quatre o a *solo*. Podria ser, que aquestes obres haguessin format part del nostre arxiu en èpoques passades. De moment no és més que una hipòtesi, però és prou versemblant, donat que hem trobat força obres procedents de la nostra capella, en la institució barcelonina.

654. BerSE: Au-77.

muerte de Abel de 1802.⁶⁵⁵ D'aquesta darrera obra només han arribat el *Solos de violin N° 2, j 4*. Pel que fa a la missa, solament s'ha conservat la partiel·la d'oboè 2 —completa—, amb el títol a la portada «Oboe S^{do} Missa de Baguer». El fons musical de l'arxiu capitular de la catedral de Tarragona conserva la missa *Lauda Sion salvatorem* que és just aquesta missa de Baguer.⁶⁵⁶ A Tarragona es conserva sencera i a la part d'oboè conté petites diferències, però en cap cas significatives, respecte a la que tenim a Berga. Per tant, la missa conservada al fons berguedà és aquesta mateixa. El títol diplomàtic de TarC és «Missa á cuatro y á ocho Voces con Violines, / Oboes, Trompas y Bajo continuo. / Lauda Sion Salvatorem / del / Mtro. Dn. Carlos Baguer». El nostre manuscrit guarda moltes similituds, en la grafia, amb d'altres obres copiades i compostes pel mestre de capella Jaume Domènech.

De Joan Bros i Bartomeu (1776-1852) es conserva el duet *Mi pecho siempre humilde en el amor de Dios*, per a Ti, T i orquestra, formada per 2 trompes, 2 flautes, 2 violins i acompanyament. Consta de dues parts amb les indicacions *Larghetto* i *Allegretto*. Es conserva sota el títol «duo de Bros» conjuntament amb tres obres del mestre de capella Jaume Domènech, en format de partitura general, còpia de la seva mà.

El fons BerSE conté algunes misses de Francesc Andreu i Castellà (1786-1853) en un volum miscel·lani aplegat i copiat per Joan Vilella, organista de la capella de 1850 a 1857. Els quatre volums que formen aquest recull, són per a tres veus (Ti, T, B) i orgue, contenen obra pròpia del mateix Vilella, d'altres, com J. Guimeno, a banda de les que comentem d'Andreu. La col·lecció d'impresos conserva també un exemplar de la *Messe solennelle* que Andreu publicà a *Bordeaux*, durant l'etapa de la xantria a la catedral francesa; l'exemplar fou adquirit pel mestre de capella Joan Reig.

Pere Joan Llonell (segona meitat dels s. XVIII-XIX) es fa present al fons de la mà del manuscrit de les «Coplas a 4° del Maestro Llonell».⁶⁵⁷ L'obra es conserva sencera en format de partiel·les per a les parts vocals (Ti, A, T i Baixo) i instrumentals (Ob 1/2, Corno 1/2, Vl 1/2, Ac-C) i concorda amb el «Coro por las fiestas de Corpus á 4 voces», atribuït en el seu moment a Alberich, que es conserva al fons de Sant Esteve d'Olot.⁶⁵⁸ El fet que a

655. BerSE: Au-53. El baró de Maldà durant la seva estada a Berga parla del seu *estimat* Carles Baguer i de la seva música, que segons la seva crònica, s'interpretava —com la de Pere Joan Llonell— amb certa assiduitat a la nostra capella. Concretament, esmenta que l'oratori que comentem s'interpretà el maig de 1811 en l'enterrament d'una criatura: «a la Iglesia de Sant Francesc, en la que s'ha cantat l'ofici per estos músics de Berga, de violins, trompes, fugots, contrabaix i orgue, havent sigut l'obra de música del difunt Carlos Veguer [...] después de l'epístola en lo gradual, lo càntic de l'oratori de la mort d'Abel», cf. AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, vol. IX.

656. TarC: Au-15.

657. BerSE: Au-141.

658. SEO: Au-43.

Berga es conservi la mateixa obra amb constància de l'autor dóna paternitat al manuscrit olotí. Només s'observa una diferència en la instrumentació: els 2 Ob de Berga es transformen en 2 Cl al manuscrit d'Olot.

També s'han conservat tres llibrets manuscrits amb els textos de tres *Tonadillas* que han arribat sense música: *Tonadilla de las Mozas de Sⁿ Fernan^{do}*; *Tonadilla Nueva de los Lanzes q^e se pasaron a la Novenanna diendo a la Maestra* i *Tonadilla a solo a la Nicolaza*. Aquest gènere escènic «prengué impuls a la Barcelona de la dècada dels anys 1770. És precisament el moment de puixança del gènere, sobretot a Madrid [...] S'han conservat una gran quantitat de llibrets de *tonadillas*, dels quals molts són impresos a Barcelona. Aquest llibrets reflecteixen, entre d'altres coses, un intens contacte entre Madrid i Barcelona pel que fa a la circulació d'obres i companyies [...] La davallada de la *tonadilla* se situa entre 1791 i 1810, quan el gust italianitzant i, de ben segur, les ensulsiades bèl·liques de la Guerra Gran i la Guerra del Francès, precipitaren el seu oblit.»⁶⁵⁹

Cal afegir encara alguns fragments de repertori operístic dels quals també se n'han conservat alguns fragments esparsos, com és el cas de l'«Aria andante con violines i trombas» amb el text *Ritorna ai di Sereni*, que possiblement formaria part de l'òpera *Ciro riconosciuto*, amb text de Pietro Metastasio, musicada per força compositors del segle XVIII i principis del XIX. La part conservada a BerSE ve sense autoria.⁶⁶⁰ El títol factici l'hem extret de l'encapçalament del document; el pautat conté dos pentagrames units amb claudàtor, amb la veu de S en clau de Do en 1^a, amb el text corresponent, i el baix instrumental a sota.

Un altre fragment és l'«Aria largo» amb el text *Care luci perdonate*, amb la mateixa tipologia de document que l'anterior, per a veu de Ti i baix instrumental.⁶⁶¹ En aquest cas, però, disposem també de la partícula de Vl 1/2 i Tpa 1/2. Els papers d'aquest fragment i de l'anterior tenen la mateixa marca d'aigua i la grafia és idèntica, per tant es van copiar en el mateix moment. Malgrat la seva pervivència anònima aquest fragment pertany a l'òpera *Ezio* de Johann Adolf Hasse (1699-1783).⁶⁶² El darrer dels fragments operístics que es conservem al fons forma part de l'òpera *La Vestale* de Giovanni Pacini (1796-1867) i correspon al «Terzetto. A grande Orquesta. De la Opera la Vestal. Del Maestro Paccinni. Parte del Bufo e Gran Sacerdote».⁶⁶³

A principis del segle XVIII tenim notícies de concerts *privats* a Berga on, entre altres obres, s'hi cantaven àries d'òpera tal com se'n feia ressò Rafael d'Amat i de Cortada en el seu *Calaix de sastre*. També el mestre de capella

659. RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Preclassicisme i Classicisme», p. 261.

660. BerSE: An-3.

661. BerSE: Au-123.

662. RISM: 455027382.

663. BerSE: Au-207.

Francesc Sampere n'era coneixedor i imaginem que un bon amant del gènere operístic, ja que, en la seva etapa posterior a la berguedana a Santa Maria del Pi de Barcelona, hi confegí alguns esborranys amb fragments d'òperes, on s'especifica que Sampere n'és el propietari. Així doncs, era força habitual l'estima per aquest gènere —sobretot italià— a partir de mitjan segle XVIII i ben entrat el XIX. No és d'estranyar que hagin quedat alguns vestigis musicals en aquest sentit. Una altra cosa seria escatir què hi fa aquest repertori dins del fons musical eclesiàstic. L'estima o preferència d'alguns dels seus components és l'argument més plausible, més que no pas que s'utilitzés per a algun tipus de funció o acte litúrgic. Recordem finalment que Joan Reig, l'últim dels mestres de capella del XIX, quan podia, s'*escapava* al teatre de la Rambla barcelonina per veure i escoltar alguna representació operística.

En essència, la capella de Berga era receptora del repertori que s'escriuria durant el segle XVIII i principis del XIX —i excepcionalment, algun del XVII—, dels principals centres musicals barcelonins com la catedral i les basíliques de Santa Maria del Mar i Santa Maria del Pi, així com també d'alguna obra procedent de la catedral de Girona.

Pel què fa al repertori de finals de segle XIX i principis del XX, la recepció de música forana és encara més extensa, si més no, és el que deduïm de la quantitat de manuscrits —i també impresos— dels compositors d'aquell moment del qual dona testimoni el fons berguedà. Com dèiem al principi d'aquest capítol, el 80 % dels autors catalogats pertanyen al segle XX.

Dels músics del país, els més interpretats, a jutjar per la quantitat d'obra conservada, tant pel que fa a impresos com les múltiples còpies manuscrites de les seves obres són, Cándid Candi Casanovas (1844-1911); Joan Carreras i Dagas (1828-1900); Domènec Mas i Serracant (1870-1944); Rosend Molera (1876-1938); Josep Sancho i Marraco (1879-1960); Lluís Romeu i Coromines (1874-1937), de qui tenim, entre d'altres, el manuscrit copiat de l'oratori, o «auto sacramental», *Adveniat regnum tuum* per a 1, 2 i 3 veus amb acompanyament, cedit per l'autor a l'Apostolat de l'Oració de Berga i estrenat el juliol de 1907. En menor mesura hi són representats, entre altres, Gaietà Casadevall i Deparés (1850-1903); Lluís Millet i Pagès (1867-1941); Pau Casals i Defilló (1876-1973); Josep Masuet i Curtó (1899-1989);⁶⁶⁴ Frederic Muset i Ferrer (1896-1979);⁶⁶⁵ Camil Geis i Parragueras (1902-1986) i Carles Melé i Pintó (1922-2005).

664. De Josep Masuet i Curtó, format amb C. Taltabull i establert a Manresa on regentava una fàbrica familiar de vidre, es conserven «Nit de Nadal», a 4 v i «Preludi» per a orgue, manuscrit que dedicà a Josep Armengou el 1950.

665. Entre d'altres impresos de Frederic Muset cal fer esment de la *Missa Regina Pacis*. També es conserva una còpia manuscrita d'Armengou del Credo, datada l'octubre de 1952. Dins la seva *Crònica*, Armengou relatava: «Avui diumenge hem celebrat Santa Cecília. A les nou hem cantat la missa amb l'Escolania. Hem estrenat el credo "Regina Pacis" de mossèn Frederic Muset, a dues i tres veus [...] Les captes de les misses han estat per a la reconstrucció del cor de l'església. Per la guerra en van llevar les bigues. Manca, per tant, el paviment»,

El fons conté alguns testimonis impresos de l'escola Montserratina gràcies a la presència d'obres de Manuel Guzmán (1846-1909); Àngel Rodamilans i Canals (1874-1936); Anselm Ferrer i Bargalló (1882-1969) i Ireneu Segarra i Malla (1917-2005), del que servem un himne a la Mare de Déu amb còpia manuscrita.⁶⁶⁶ És notable, igualment, la presència de repertori d'autors de procedència basca com és el cas de Miguel Hilarión Eslava Elizondo (1807-1878), Vicente Goicoechea Errasti (1854-1916), Julio Valdés (1877-1958), Nemesio Otaño Eguino (1880-1956), José Antonio Donostia (1886-1956), Arturo María de Inchausti (1892-1986), Lucas Guridi (1906-1960) i Martin Gorostidi (1913-1988), es quals formaven part del repertori utilitzat durant l'etapa d'Armengou. D'altra banda, i molt probablement a l'època de Joan Reig, Ramon Pujol i Miquel Mas, cal atribuir la presència del repertori italià representat per Oreste Ravanello (1871-1938) i Lorenzo Perosi (1872-1956).

A aquest llistat d'autors cal afegir encara els més propers a casa nostra com és el cas de Llorenç Riu i Llobet (1871-1946) i Marià Miró i Guitó (1884-1963). Llorenç Riu inicià els estudis musicals amb Joan Vilella —organista d'aleshores— a la seva vila natal de Sant Llorenç de Morunys. Vilella ja havia regit el magisteri berguedà amb anterioritat, de 1850 a 1857. Posteriorment, amplià la seva formació amb el monjo benedictí Manuel Guzmán. Va obtenir el càrrec de beneficiat-organista de la parroquial del seu poble on va desenvolupar tota la seva àrdua tasca musical. De les més de cinc-cents obres que Llorenç Riu arribà a compondre, el fons berguedà en conserva 14 manuscrits. No n'hi ha impresos ja que, «Mn. Riu no publicà mai res enlloc, ni a les revistes del temps, per exemple, la *Revista Parroquial de Música Sagrada*, ni en edicions singular, com altres feren».⁶⁶⁷

De Marià Miró i Guitó ens queda un seguit de manuscrits i d'impresos. Tot i no haver tingut relació directa amb la capella,⁶⁶⁸ sí que va tenir una

cf. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 273 (23 de novembre de 1952). Queda constància, un cop més, de la funció *pràctica* d'aquest repertori. De fet, tots els manuscrits de còpies o arranaments de molts dels impresos que servem, denoten que era un material pràctic i d'utilització habitual, tant per la capella com per l'escolania.

666. De l'escola Montserratina, sempre ens ha estranyat que no n'hàgim tingut —o conservat— cap vestigi dels segles passats, atesa la proximitat geogràfica semblaria que algun exemple n'hauríem d'haver tingut. Sigui com sigui ens queden aquests exponents de la moderna escola montserratina iniciada pel P. Manuel Guzmán i portada fins a les cotes més altes per Ireneu Segarra.

667. BALLARÀ I SERRA, Joan. «L'obra musical de Mn. Riu» dins *l'Obra musical de Mn. Llorenç Riu (1871-1946)*. Parròquia i Ajuntament de Sant Llorenç de Morunys – Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996, p. 12.

668. Hem trobat una única excepció, en el període vacant del magisteri de capella, entre el 1856-1859. Sembla ser que l'hi encarregaren la direcció musical de les processons de *Corpus* de la capella en 1857, tal com hem trobat al llibre de comptes del l'Obra de Santa Eulàlia.

llarga i fructífera influència musical en molts altres àmbits berguedans. Ocupà el càrrec d'organista a la Pobla de Lillet, a Mataró i a Tàrraga. A Berga, fou director de l'Orfeó Berguedà entre 1916 i 1923. Compositor afable i de melodia amable, té un *opus* molt extens sobretot de temàtica religiosa però també de popular, sardanes incloses. En conservem uns tretze manuscrits i uns vuit impresos.

Per tancar aquest bloc cal fer esment del músic d'arrels berguedanes Antoni Ribera i Maneja (1873-1956). Els seus pares, Emili Ribera i Ramonet i Dolors Maneja i Casades, eren naturals Berga, malgrat ell va néixer a Barcelona.⁶⁶⁹ Al fons musical BerSE es conserva una còpia de la seva única obra coneguda l'«Himne a la Coronació a la Mare de Déu de Queralt» que, amb lletra de Ferran Agulló, s'estrenà en el moment solemne de la Coronació el 3 de setembre 1916.⁶⁷⁰ Interpretat per l'Orfeó Berguedà amb la col·laboració del tenor Francesc Viñas, sota la direcció del mateix Ribera i amb el concurs dels músics de l'orquestra del Liceu barcelonès.⁶⁷¹ N'hi ha diverses manuscrits, arranjaments, instrumentacions de tot tipus i impresos de les veus.⁶⁷² És una obra emblemàtica pels berguedans, que des de l'estrena a principis del segle xx, s'interpreta cada any el 8 de setembre —Gala de la Mare de Déu de Queralt— en el seu santuari.⁶⁷³ Armengou explica que el 1947 «em vaig veure necessitat de fer un arranjament de l'Himne per a cantar-lo amb els nens poc preparats que tenia [...] Em va escriure dema-

669. A. Ribera estudià amb A. Nicolau, F. Mottl, J. Kniese i H. Riemann, dirigí orquestres tant nacionals com estrangeres, entre les quals, el Liceu barcelonès i l'òpera de Lemberg a Polònia. Wagnerià convençut, fundà l'Associació Wagneriana de Barcelona el 1901. Fou convidat a dirigir a Bayreuth, Lisboa, San Remo, Roma Munich i Nuremberg, on freqüentà la llar de Còsima Wagner, cf. CASARES RODICIO, Emilio. «Ribera Maneja, Antonio», *DMEHA*, 9.

670. BerSE: Au-273-278 i Imp-143. A l'ACBR, s'hi conserva una edició de Unió Musical Española (Barcelona) de l'època i un manuscrit original de Ribera, fotocopiat. Aquest manuscrit, sembla que està a l'arxiu de partitures de Radio Nacional de Prado del Rey. A la partitura, hi ha afegit el text en castellà i el manuscrit té certes diferències amb la versió habitual cantada a Berga. Podria ser doncs un manuscrit diferent que el mateix Ribera fes en l'etapa madrilenya, per alguna ocasió que desconeixem.

671. En trobareu més detalls de l'esdeveniment al capítol dels mestres de capella, en parlar de Miquel Mas.

672. Malgrat n'hi ha hagut algunes versions impreses al llarg dels anys, a l'arxiu no n'hi hem localitzat cap, a excepció del de les veus, sense que hi consti cap referència d'edició. El 1916 se'n feu edició impresa, per a cor i piano, que reproduí anys més tard, l'*Antologia queraltina. Obra popular i musical*. Berga: Edicions de l'Albí, 1992.

673. El 8 de juliol de 1959, Armengou a la seva Crònica comenta: «Aquest vespre, al Palau de la Música Catalana de Barcelona, gravaran per a disc l'«Himne de la Coronació del la Mare de Déu de Queralt». El patrocinador és en Josep M. Minoves, amo de Cal Bassacs, berguedà molt entusiasta de Queralt. Intèrprets, l'Orfeó Barcelonès, dirigit pel seu mestre Lluís Molins; solista, Emili Vendrell (pare), orgue del Palau i orquestra de corda. En Minoves volia que jo hi baixés, però no puc», cf. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 540. Fou publicat finalment per la discogràfica Columbia el 1961, sense l'orquestra de corda que comenta Armengou.

nant-me que no el cantéssim, perquè resultaria un *pasticcio*». L'any següent Ribera va tornar a dirigir l'himne i «l'hi ha plagut l'arranjament». «Se l'ha copiat per editar-lo».⁶⁷⁴ Segons llegim a la *Crònica* d'Armengou, Ribera vingué gairebé cada any a dirigir el seu himne, sobretot els darrers anys de la seva vida. També comenta la seva precarietat econòmica i que a Berga se l'hi organitzaven actes culturals per a recaptar fons que l'ajudaven a costejar les seves anades i vingudes de Madrid, on vivia des de feia anys. Les seves sovintejades estades al bressol natal dels seus progenitors, l'hi servien també per descansar i refer-se. «Els darrers anys de la seva vida fou un gran pobre home (a.c.s.)».⁶⁷⁵

2.2. *Obres dels mestres i organistes de Santa Eulàlia de Berga conservades a BerSE i a d'altres fons musicals*

Dins del material de creació pròpia dels músics residents a la nostra capella hi ha força material sense autoria al fons musical de la Comunitat, cosa que el fa difícil de catalogar amb exactitud, tant pel que fa a l'època com a la tipologia d'obra. La poca literatura musical de tot el segle XVII, és anònima. Es tracta sobretot, d'*estribillos o tonos* que, a part d'algun que servem al fons, es localitzen a la Biblioteca de Catalunya. Sent de l'època de Miquel Gonser, tenint en compte que va ser-hi des de 1676 a 1713 i sumat al fet que ostentà els dos magisteris de capella i d'orgue, podríem concloure que pertanyen a ell, però l'afirmació seria arriscada.

Un cas similar s'esdevé amb Francesc Prats,⁶⁷⁶ mestre de capella de 1719 a 1765, del qual no ha perviscut cap obra firmada, ni al nostre fons ni a cap de fora. Hom li podria atribuir algun anònim de la primera meitat del XVIII localitzat a l'arxiu de l'Orfeó Català. Potser part d'aquest material anònim, no és autòcton tampoc. Només en el cas que n'hàgim trobat còpia de la mateixa obra en altres indrets, n'hem pogut establir l'autoria de manera fidedigna. Aquest és el cas d'una partícula d'acompanyament que hem pogut identificar com una missa de Vicenç Alzina, ja que al fons de Sant Esteve d'Olot⁶⁷⁷ s'hi conserva sencera, malgrat que només el *Kyrie* i el *Glo-*

674. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, vol. 1, p. 47.

675. *Id.*, *ibid.*, p. 359.

676. Sorpren força aquesta manca absoluta d'obra de Prats, tenint en compte que va exercir el magisteri durant quaranta-sis anys i que en el seu testament hi va fer constar «deixo, y llevo à la sobredita Rt Cont de Pbres de esta Vila de Berga, tots los papers de solfa ô de música, que lo die de mon obit me trobaré tenint, a fí que puga valerse de ells la Capella de música de la dita Igla. Prq. de esta Vila de Berga». Només dins del material conservat al fons musical hem localitzat un quadern d'esborranys on apareix el seu nom, enmig de tot un seguit d'obres fragmentades. Ben bé, un lligall de proves.

677. SEO: Au-130.

ria són idèntics; es tractaria, per tant, d'una missa a tres veus escrita per a la capella berguedana que, un cop al magisteri olotí, Alzina referia el 1807.

També conservem una part de repertori molt fragmentat del qual, per exemple, només ha arribat una de les veus vocals que el formarien, o fragments de partícels de violí, viola i de trompa, d'un de difícil identificació i d'un altre que formaria part d'un rosari. Un altre d'aquests fragments anònims és un acompanyament d'arpa, que podria ser d'un *tono* o *villancet*.⁶⁷⁸

Són tres els mestres de capella de Santa Eulàlia de Berga dels segles XVIII i XIX representats al fons berguedà: Francesc Sampere, Jaume Domènech i Joan Reig. Hem pogut esbrinar, com dèiem, l'autoria d'una missa de Vicenç Alzina i una obra atribuïble a Joan Vilella.⁶⁷⁹ D'algun d'aquests compositors n'hem identificat obres en altres indrets que, per datació, pertanyen al període berguedà.⁶⁸⁰ És el cas de Francesc Sampere, Vicenç Alzina i Jaume Domènech, l'autor de qui n'hem localitzat més quantitat. Amb tota seguretat formaven part del nostre fons.

Els exercicis d'oposicions al magisteri berguedà de Sampere, Alzina —a més de l'*Oratori de Queralt*—, Domènech i de l'aspirant Joaquim Llach, han aparegut fora del nostre fons. També hem identificat obres pertanyents a la capella berguedana de Ramon Gemmí, Josep Boada *major*, Josep Boada *menor*, Lluís Galceran, Esteve Guiu i Josep Saborit. De Josep Boada *major*, hem localitzat l'única obra per a orgue que conservem de la nostra capella. Per tant, tot i la poca obra conservada físicament al nostre arxiu —especialment dels segles XVII al XIX— conservem, sortosament, més testimonis musicals de la nostra capella. La quantitat de manuscrits dels segles XVIII i XIX que es conserven a fora és gairebé la mateixa que es conserva al fons de la capella. Cal tenir en compte, que en aquests fons forans, hi ha també molta obra anònima, la qual cosa fa pensar que entre aquests registres hi

678. En aquest sentit, a les obligacions de l'organista de 1713 s'hi fa constar que «lo Dijous S^t a la Missa, y lamentacions quant se canten, al posar, y trauer Nre S^t del Monument cantantse alguns versos o motets que acompanyará ab la arpa si tocar la sap», cf. ACBR: *Varias cosas [...] al govern de la vila*, f. 172 (foliació nova en llapis 1527/28). Qui sap si Josep Boada *major*, que arribà a la capella precisament el 1713, a part de l'orgue, tocava també l'arpa.

679. De Joan Vilella, organista a la nostra capella de 1850 a 1857, conservem també uns llibrets miscel·lanis de música eclesiàstica d'obra pròpia, o aplegada pel mateix Vilella, amb alguna missa de Francesc Andreu (1786-1853). Són obres per a 2 i 3 veus i orgue, agrupades en quatre volums, un per a cadascuna de les veus (Ti, T, B) i un per a l'orgue. Aquests llibrets els escriví Vilella a Sant Llorenç de Morunys l'any 1867, per tant, deu anys després de l'etapa berguedana.

680. Sobre tot a la Biblioteca de Catalunya. Alguns també al CEDOC, i en el cas particular d'Alzina, també al fons de Sant Esteve d'Olot, on fou mestre de capella després del magisteri berguedà. D'una manera semblant, es conserven obres de Saborit, Alzina i Sampere al fons musical de la basílica de Santa Maria del Pi, on el darrer fou mestre de capella. En aquest cas sembla força lògic atesa l'amistat que hem identificat entre els tres mestres, per la qual cosa l'intercanvi de material entre ells seria un fet habitual i comprensible.

podria haver encara més obres de la capella berguedana, ara com ara, difícil d'identificar.

Els dos compositors dels qui s'ha preservat un major nombre d'obres al fons són Jaume Domènech i Joan Reig. Entre tots dos ocupen, meitat i meitat, la totalitat del segle XIX dins la nostra capella. El cert és que ni l'un ni l'altre van exercir enlloc més que no fos la parroquial de Santa Eulàlia, exceptuant un curt període de Domènech, anterior al berguedà, en què fou mestre assistent a la catedral de Vic. Al nostre fons es conserven 6 obres de Domènech i 9 anònims atribuïbles. La resta de les seves obres es localitzen a la Biblioteca de Catalunya, amb una dotzena de manuscrits més. Pel que fa a Reig, el total del seu opus, format per una quarantena d'obres,⁶⁸¹ es conserva al fons musical berguedà.⁶⁸² La majoria de les obres d'ambdós autors han arribat datades.

Pel que fa al repertori del segle XX està tot concentrat a l'armari-arxiu de l'escolania, com deïem al principi. Sobretot, s'hi conserva el gruix del material musical associat a l'etapa de l'escolania de Josep Armengou i a l'utilitzat per a la litúrgia de la capella en temps dels seus antecessors Ramon Pujol, Miquel Mas i Josep Lluç. Malgrat això, és ben poca l'obra d'autoria d'aquests tres últims mestres de capella que podem catalogar com a tal. Hi ha força arranjaments, o simplement còpies a mà, d'obres ja impreses de l'època o fins i tot —en el cas d'Armengou— de transcripcions o arranjaments de música renaixentista, sobretot de G. P. da Palestrina i T. L. de Victòria, i barroca, centrada quasi exclusivament en J. S. Bach.⁶⁸³

681. Tal com hem dit en parlar de Reig dins l'apartat dels mestres de capella, en el seu darrer testament hi va incloure un catàleg de tota la seva obra compositiva. Reig va fer un llistat exhaustiu del seu *opus* i comptabilitzà 254 obres, per tant les que s'han preservat són tan sols una sisena part de tota la seva producció.

682. El fons musical de Sant Pere de Ripoll, actualment conservat a l'ACRI, conté una obra de Reig. Es tracta dels «Gozos á Nuestra Señora de Rocaprevera, á cuatro voces, violines, flautas, cornetines, Fiscorno y Contrabajo. Por Juan Reig Pbro.» El Santuari de la Mare de Déu de Rocaprevera està a tocar de Torelló, el poble natal de Joan Reig. En aquest mateix fons, segons l'inventari que en va fer Andreu Guinart, s'hi conserva també obra de Jaume Domènech, però malauradament, en el moment que férem la consulta *in situ*, no va ser possible trobar-hi cap document d'aquest mestre, cf. GUINART I VERDAGUER, Andreu. «El fons musical de Sant Pere de Ripoll de l'Arxiu Històric Comarcal del Ripollès», *Recerca Musicològica*, XVI (2006), p. 253-258.

683. Les directrius del papa Pius X amb el seu *Motu Proprio*, amb instruccions sobre música sacra, considera el cant gregorià i la polifonia renaixentista com a models suprems de la música religiosa i en conseqüència proposa la seva restauració, sense deixar de banda el cant de l'assemblea que és cridada a participar. Malgrat que el *Motu Proprio* data de 1903, sembla que a la nostra capella hi arribarà força més tard. Cal sumar-hi encara que, en començar la segona meitat del segle XX, els aires de «pre-concili senyalaren un rumb que amb el Concili Vaticà II ha quedat ben definit», tal com esmenta Joan Ballarà i Serra, responsable de la secció de música de la Delegació de Pastoral Litúrgica del Bisbat de Solsona, a *Obra musical de Mn. Llorenç Riu*.

Ramon Pujol i Llanes (1882-1909) va romandre al magisteri berguedà entre 1906 i 1909. Del seu repertori compositiu solament s'ha conservat un salm i un càntic a 4 veus, dues obres datades el 1931, que pertanyen a la seva etapa solsonina. Miquel Mas i Boixader (1871-1954) hi és present amb una Seqüència a 3 v, 3 Trisagis a 3 v i Ac i algun Goig, mentre de Josep Lluçà i Bonet (1896-1959) s'han conservat les seves cançons, escrites sobre un poema líric d'Apel·les Mestres, per a 1 veu i instruments (VI 1/2, Va, Vc, Cb i P) i el seu conegut Virolai a la marededéu de Queralt —*Ave, Maria, gentil sobirana*— amb lletra de mossèn Pere Tuyet.

Respecte a mossèn Josep Armengou (1910-1976) el fons també conté poca literatura musical pròpia, atesa la seva relativa proliferació. Per la relació que ens ha arribat de les seves obres,⁶⁸⁴ el seu període compositiu va ser força extens ja que abraça de 1928 fins a 1972, i des de l'entrada a la nostra capella, el 1947, s'hi poden comptar 26 obres, entre les quals les harmonitzacions de 12 cançons populars nadalenques a tres veus, un recull de 30 cançons populars de Berga, i tot un seguit d'obra per a la litúrgia, com alguna missa, Credo, himnes. També escriví força goigs dedicats a diversos sants i més d'una vintena de caramelles. Deduïm que el gruix d'aquest material no es quedà al fons musical de la capella sinó que passà directament a mans dels seus hereus. L'obra pròpia conservada a BerSE és un Tedèum per a 3 v i Ac, algunes Salves, Miserere a 4 v, Passió de N. S. Jesucrist a 3 v, missa del Gall per a 3 v i Ac, alguns Himnes a 3 o 4 v, i el Credo *In die Natalis Domni* basat en temes populars nadalencs catalans. La seva música està escrita per a veus blanques —destinada a l'escolania— però també per veus iguals masculines, és a dir, per a la capella del moment.

A falta de la seva obra més pròpia, ens ha quedat bàsicament el material més *pràctic* d'arranjaments, harmonitzacions o adaptacions del repertori dels polifonistes i música més popular, endreçat per blocs de la quantitat de veus o de temàtiques. En aquest sentit, tal com ens ha arribat aquest material, denota un Armengou molt metòdic que portava unes llibretes de paper pautat amb numeracions i una clara organització. D'aquestes llibretes n'hem conservat només una de sencera; altres són o bé fragmentades, o bé amb pàgines soltes que en aquests moments són força inconnexes. El trobem com a planificador i organitzador de diverses celebracions litúrgiques importants, com Nadal, la litúrgia de les set Paraules i la Setmana Santa, amb un seguit de guions pel Diumenge de Rams, Dijous i Divendres Sant que, basant-se en la música d'altri —com és el cas de les passions de Domènec Mas i Serracant— hi afegí corals de J. S. Bach, fragments grego-

684. Vegeu «Mn. Josep Armengou i Feliu: un camí, un poble, una vida», *L'EroL*, 22 (1987), un monogràfic on diversos autors desgranen la seva biografia. Entre els articles, el de CASAS i PAGEROLS, Joan. «Torna a començar el compàs...», repassa l'opus del qual tenia notícia a finals dels anys vuitanta del segle passat. D'aquí n'hem extret el còmput.

rians o d'algun altre compositor del moment, així com harmonitzacions del propi d'Armengou. *Un sac de feina*.

Tenim encara alguns fragments de música per a l'escena que en part utilitzava l'escolania i en part, altres entitats lligades a la parròquia en aquells moments. Música per als Pastorets, tant *El Bressol de Jesús* d'en Frederic Soler Pitarrà, amb música de Ramon Reig,⁶⁸⁵ o per alguna altra versió literària com en *Belluguet i Bieló* d'en Josep Morera i Soler, encara que d'aquest no n'hem conservat la música que s'hi representava. També l'escenificació de la rondalla empordanesa *La fi del Pare Gegantàs*,⁶⁸⁶ adaptada el 1927 pel prevere Agustí Burgas. La mà musical d'Armengou s'hi nota en totes elles, tant pel que fa als arranjaments com algunes possibles melodies pròpies. Altres obres teatrals que s'hi han conservat, no semblen haver tingut representació musical de cap mena.⁶⁸⁷

També a l'arxiu de l'escolania s'hi conserven tot un seguit de música impresa de l'època. Hi ha alguns testimonis encara de finals del XIX, són obres adquirides en temps de Joan Reig, que ell mateix s'encarregà d'especificar a la portada conforme en feia donació a la capella.⁶⁸⁸ La resta de material imprès és de la primera meitat del segle XX, amb els compositors més habituals i *populars* del moment, tal com hem exposat més amunt, en parlar dels músics no residents a la nostra capella.

2.3. Tipologia i plantilles musicals genèriques

El gran gruix del repertori musical dels segles XVIII i XIX és obra per a la litúrgia —misses, motets, salms— majoritàriament en llatí i destinada a les diverses funcions religioses. Les llengües vernacles, tant el català com el castellà, estan reservades a obres paralitúrgiques com *estribillos*, *tonos*, *coplas*, *goigs* —o *gozos*— i rosaris, o pels *oratoris* i *villancets*. La llengua

685. Recordem que Ramon Reig era el nebot del nostre mestre de capella Joan Reig i que feu estada a la nostra ciutat, durant set anys, convivint i estudiant amb el seu oncle. Trobareu més detalls en l'apartat dedicat als mestres de capella en parlar de Joan Reig. Encara avui, la música de Ramon Reig està present en les representacions anuals d'aquests Pastorets a la nostra ciutat.

686. El 7 de gener de 1953, Josep Armengou ens explicava en la seva *Crònica* menuda: «Ahir era la festa dels sants Reis. L'Escolania vam representar, al Patronat, la rondalla *La fi del pare Gegantàs*, amb augment de números musicals. Va quedar bé. Molta gent», cf. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, p. 276.

687. Armengou, a la seva crònica, en parlar de Marià Miró comenta: «Posà música a "La Santa Espina" —llevat de la sardana—, "Santa Eulària de Mèrida", "Muset i Bernadeta", "Nit de Reis" i alguna altra, tot obres teatrals». D'algunes d'aquestes obres s'ha conservat el llibret a l'arxiu de l'escolania, però malauradament, cap rastre de la música de Miró. cf. ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1958)*, p. 702.

688. Hi escriu a la portada, «regalado a la capilla de Berga después de mi muerte, si no dispongo otra cosa». És el mateix redactat utilitzat en molta de la seva pròpia obra.

castellana apareix en un major nombre d'obres que la catalana, reservada només per a algun rosari i pels goigs dedicats a la marededéu de Queralt. La resta de goigs són en castellà. No cal dir que els fragments d'òpera italiana s'ha preservat en aquest idioma. Entrant al segle xx, el repertori és bàsicament de caràcter devocional —avemaries, goigs, himnes, rosaris i trisagis—, la majoria ve escrit en castellà tot i que també se'n conserva en català. Són força presents les misses per a 2 o 3 veus amb acompanyament d'orgue.

Pel que fa a les plantilles vocals i instrumentals, no dista gaire de la tipologia que hem observat en altres centres semblants a Berga. Es conserva obra escrita, sobretot a per 6, 7 o 8 veus, en els repertoris més rellevants de finals del xvii i principis del xviii. Les veus vocals agudes de Ti i A són sempre en nombre de quatre i en alguna ocasió de cinc. Habitualment, dos Ti formen part del I Cor, amb un Ti i un A al II Cor. De vegades, al I Cor s'hi afegeix encara un A. Això implica que en aquella època el nombre dels escolans de la capella oscil·laria entre 4 i 5. Pel què fa a les parts vocals greus, de vegades són 3 T, o bé, 2 T i 1 B, mentre en altres obres només hi ha dues veus. A aquesta part vocal, cal afegir-hi una única línia instrumental reservada al baix, probablement interpretada per un baixó i l'orgue realitzant el baix xifrat que apareix en algunes obres. Les veus vocals podrien ser doblades per xeremies i sacabutxos. La parella de dos violins apareixeran ben aviat, formant un cos instrumental sumat al baix. Pel que fa als villancets o *tonos*, són a 4 veus, a 2 o a 1 única veu de solista, amb el baix instrumental, però en alguns casos amb les parts escrites per a 2 violins.

Un cop iniciem plenament el repertori del xviii, apareix gradualment la plantilla més centrada en el doble Cor de 4 i 8 veus, o simplement en un sol Cor a quatre parts (Ti, A, T, B). En algunes ocasions, dins la mateixa obra hi ha parts solistes reservades a dos Ti, la qual cosa fa pensar que segueixen doblades les dues veus dels escolans de cor. La tipologia instrumental serà cada cop més nodrida i més semblant a un grup orquestral, encara que la secció de corda seria gairebé sempre d'un o dos músics per veu. Pels instruments de vent, l'oboè juntament amb el fagot ja existiria a la capella de més antic, i, progressivament, s'incorporarien les trompes i, més ocasionalment, les flautes. Els violins, com dèiem, ja formarien part del primer repertori de finals del xvii i perviurien fins ben entrat el segle xx. A l'últim terç del xix apareixeran ja les formacions més nombroses, partint de les orquestres festives que es formaran progressivament a la nostra ciutat i gràcies a les quals s'incorporaran al repertori eclesiàstic clarinets, cornetins i fiscorns, i algun instrument més, de manera anecdòtica.⁶⁸⁹

A mitjan segle xx desapareixeran definitivament de la música eclesiàstica les formacions instrumentals dins l'església berguedana. Només quedarà

689. Sobre aquestes formacions vegeu l'apartat 1.3.2. *Segona meitat del segle XIX i principis del XX: últims músics de capella* del capítol 1.3. *Els músics de capella*.

l'orgue com a instrument acompanyant. A més a més, l'escolania prendrà una especial significació, convertint-se en entitat musical pròpia i actuant de forma autònoma a la litúrgia habitual. Les ordinacions de 1921 ja prescrivien que el nombre d'escolans fos entre 8 i 10, tanmateix durant l'època de l'últim mestre de capella, Josep Armengou, l'escolania esdevindrà l'entitat musical de major pes específic. El nombre dels escolans arribarà a la trentena, el qual es repartirà entre les dues o tres veus —excepcionalment quatre— que conformaven el seu repertori. La capella s'hi sumarà només durant les festivitats més rellevants.

Jesús BADIA I MASGRAU
Martí BADIA I GRAGÉS

BIBLIOGRAFIA

- AADD. «Mn. Josep Armengou i Feliu, un camí, un poble, una vida», *L'Erol*, 22 (1987).
- AADD. *Obra musical de Mn. Llorenç Riu (1871-1946)*. Parròquia i Ajuntament de Sant Llorenç de Morunys – Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996.
- Actes i resolucions. Sant Joan de les Abadesses en època moderna. 1630-1859* [Edició a cura de Joan Ferrer i Godoy]. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.
- AINAUD DE LASARTE, Josep Maria. «El pensament nacionalista de Mn. Armengou», *L'Erol* 22 (1987), p. 29-31.
- AMAT I DE CORTADA, Rafael d', baró de Maldà. *Calaix de Sastre*. Barcelona: Curial, 1996-2003, vols. VIII (1808-1810), IX ((1811-1812) i X (1813-1814)
- ARMENGOU I FELIU, Josep. *Crònica menuda de la Ciutat de Berga (1948-1975)*. Barcelona: Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya, 2012.- Col·lecció Arxius i Societat: Quaderns de Divulgació Històrica, 7, 2 vols.
- ARMENGOU I FELIU, Josep. *El Santuari de la Mare de Déu de Queralt*. Granollers: Montblanc, 1971.
- ARMENGOU I FELIU, Josep. *Justificació de Catalunya*. Barcelona: La Magrana, 1979.- Els Orígens, 3.
- ARNABAT I DE MATA, Ramon. «El Trienni Liberal i els aixecaments reialistes al Berguedà (1820-1823)», *L'Erol*, 105 (2010), p. 21-31.
- ARNABAT I MATA, Ramon. *Revolució i contrarevolució a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823)* [Tesi Doctoral] Universitat Pompeu Fabra, 1999.
- AYARRA JARNE, José Enrique. «La música de órgano espanyola en el siglo XIX», *Real Academia de Bellas Artes de Santa Isabel de Hungría. Temas de Estética y Arte*, XXIV (2010), p. 295-314.

- BADIA I GRAGÉS, Martí. «L'armari de Sant Pere», *L'Erol*, 122 (2014), p. 66-67.
- BADIA I MASGRAU, Jesús. «L'Oratori de Queralt, 1795», *Quaderns de l'Àmbit de Recerques del Berguedà*, 4 (1999), p. 5-25.
- BALLARÀ I SERRA, Joan. «L'obra musical de Mn. Riu» dins *l'Obra musical de Mn. Llorenç Riu (1871-1946)*. Parròquia i Ajuntament de Sant Llorenç de Morunys – Institut d'Estudis Ilerdencs, 1996.
- BALLÚS I CASÒLIVA, Glòria. *La Música a la col·legiata basílica de Santa Maria de la Seu de Manresa: 1714-1808* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2004.
- BEDMAR ESTRADA, Luís Pedro. *La música en la Catedral de Córdoba, a través del Magisterio de Jaime Balius y Vila* [Tesi Doctoral]. Universidad de Málaga, 2007.
- BERTRAN I XIRAU, Lluís. *Musique en lieu: une topographie de l'expérience musicale à Barcelone et sur son territoire (1760-1808)* [Tesi Doctoral]. Université de Poitiers, 2017.
- BONASTRE, Francesc. «Josep Carcoler († 1776). Notícia biogràfica i compositiva», *Recerca Musicològica*, I (1981), p. 113-150.
- BONASTRE, Francesc. «L'orgue de Bagà (1754) d'Antoni Boscà», *Recerca Musicològica*, II (1982), p. 43-51.
- BRUGAROLAS, Oriol – XOSÉ AVIÑOÀ, Xosé. «L'ensenyament musical civil privat a Catalunya entre 1792 i 1838. Noves aportacions al seu estudi», *Revista d'Història de l'Educació*, 32 (2018), p. 305-333.
- CAMPILLO, Xavier. «El Castell de Berga durant la Guerra de Successió, una fortalesa imperial en una vila filipista», *L'Erol*, 121 (2014), p. 79-80.
- CAMPRODON I ROVIRA, Antoni. *La Saga dels Reig, 1801-1990*. Torelló: edició de l'autor, 1995.- Homenots de la Música Torellonenca, 2.
- CIVIL I CASTELLVÍ, Francesc. «Retrospectiva y prohombres musicales de San Juan de las Abadesas», *Revista de Gerona*, 51 (1970), p. 56-62.
- CORBERÓ I CORBERÓ, Jaume. *Història civil i religiosa de la vila de Torà*. Torà: edició de l'autor, 1982.
- CODINA I GIOL, Daniel. «Petites dades biogràfiques i historiogràfiques de músics catalans dels segles XVIII-XIX». *Revista Catalana de Musicologia*, VII (2014), p. 115-129.
- ELÍAS DE MOLINS, Antonio. *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX*. Barcelona: Impremta de Fidel Giró, 1889, 2 vols.
- FELIPÓ I ORIOL, Ramon. *La Patum, el Corpus Christi de Berga*. Tarragona: el Mèdol, 2005.
- FERRER, Llorenç – SERRA, Roser. «Un qüestionari de Francisco de Zamora (1789)», *Estudis d'Història Agrària*, 5 (1985), p. 159-207.
- GALDÓN I ARRUÉ, Montiel. *La música a la Catedral de Girona durant la primera meitat del segle XIX* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2003.

- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «La cobla de músics d'Igualada a la primera meitat del s. XVIII», *I Congreso Nacional de Musicología*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico, 1981, p. 319-326.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Mestres de capella i organistes de la col·legiata de Sant Joan de les Abadesses al segle XVIII: documents per a la seva història», *Estudi General*, 1/1 (1981), p. 161-171.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – MONELLS I LAQUÉ, Carme. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – ROMEU I SOLÀ, Anna. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 9: Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 10: Fons de la catedral de Girona*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Institut d'Estudis Catalans, 2019.
- GUERRERO I SALA, Lluís. *Aspectes sanitaris de la Vila de Berga (1569-1760)* [Tesi Doctoral]. Universitat de Barcelona, 2006.
- GUINART I VERDAGUER, Andreu. «El fons musical de Sant Pere de Ripoll de l'Arxiu Històric Comarcal del Ripollès» *Recerca Musicològica*, XVI (2006), p. 253-258.
- HUCH I GUIXER, Ramon. *Notes històriques de la ciutat de Berga*. Berga: Edicions de l'Albí, 1994.
- JOHNSON, Bengt. «Studies in 18th Century Catalan Keyboard Music. A Contribution to the History of Organ and Piano Music», *Danish Yearbook of Musicology*, XV (1984), p. 39-116.
- LLORENS, José M^a [amb la col·laboració de Julián SAGASTA i Montserrat TORRENT]. *José Elías. Obras completas*. Barcelona: Diputació de Barcelona – Biblioteca de Catalunya, 1981.
- MARQUÈS, Josep M. «Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona», *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 89-130.
- MARTÍNEZ MOLÉS, Vicente: *Francisco Andreví Castellá, genio musical de España, su magisterio de capilla en Segorbe (1808-1814) y su obra en los fondos musicales del archivo*. La Laguna, Tenerife: Sociedad Latina de Comunicación Social, 2013.- Cuadernos de Bellas Artes / Colección Música, 15.
- MIRÓ I BALDRICH, Ramon. «Música i Església a Tàrraga (del s. xv a inicis del XVIII)», *Urtx. Revista Cultural de l'Urgell*, 14 (2001), p. 151-198.
- MITJANS, Rafael – SOLER, Teresa. «El flabiol a Osona», *Ausa*, XXVI, 171 (2013), p. 52-74.
- MUJAL ELÍAS, Juan: *Lérida. Historia de la música*. Lleida: Dilagro, 1975.
- NOGUERA I CANAL, Josep. «Cròniques de la Coronació: 1916», *L'Erol*, 34 (1991), p. 30-40.

- PALLÀS I MARIANI, Laura. *Estudi codicològic i catalogació del manuscrit E-VI 293. Un testimoni de la música de tecla a Catalunya a principis del segle XIX* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2017.
- PAVIA I SIMÓ, Josep. *La Música en Catalunya en el siglo XVIII. Francesc Valls (1671c.-1747)*. Barcelona: CSIC, 1997.
- PEDRALS I COSTA, Xavier. «Berga, una població botiflera?», *L'Erol*, 121 (2014), p. 53-60.
- PEDRELL, Felipe. *Diccionario biográfico y bibliográfico de música y escritores de música españoles, portugueses e hispanoamericanos antiguos y modernos*. Barcelona: V. Berdós y Feliu, 1897.
- PINYOL I BALASCH, Jaume. «Rafael Compta, Músic vigatà oblidat», *Ausa* XXVI, 174 (2014), p. 1153-1169.
- PONS I ALSINA, Josep. «Apunts per a una història. La Principal del Berguedà». *Queralt*, desembre (1957), p. 6-7.
- PUJOL I CASALS, Tomàs. *Berga, records del passat*. Berga: Edicions de l'Albí, 1994.
- REIG I VERDAGUER, Ramon. *Un segle i mig de notes musicals. Memòries*. Barcelona: Pòrtic, 1975.
- RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Les ordinations de la capella de música de la Catedral de Girona. Any 1735», *Recerca Musicològica*, VI-VII (1986-87), p. 149-171.
- RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Les obligacions del mestre de capella: notes per a l'estudi dels Mestres de capella de la Seu d'Urgell a la primeria del segle XVIII », *Recerca Musicològica*, XIII (1998) p. 41-48.
- RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Preclassicisme i Classicisme», a BONASTRE, Francesc i CORTÈS, Francesc (eds.) *Història Crítica de la Música Catalana*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009.
- RIU I RATERA, Jaume. *Sallent i el Cant Coral*. Sallent: Ajuntament de Sallent, 2007.
- ROCAFIGUERA I GARCIA, Francesc. «Ramon de Tord i el problema successor d'una família berguedana», *L'Erol*, 128 (2016), p. 44-51.
- ROIG I CAPDEVILA, Jordi. «Presencia musical en la Catedral de la Seu d'Urgell, en la segunda mitad del siglo XVIII a través de sus actas capitulares», *Anuario Musical*, 59 (2004), p. 115-150.
- RUMBO I SOLER, Albert – ESCOBET I GIRÓ, Manel. *Patum!*. Berga: Amalgama edicions, 2001.
- SALDONI, Baltasar. *Diccionario Biográfico-Bibliográfico de Efemérides de Músicos Españoles*. Madrid: Antonio Pérez Dubrull, 1868-1881, vols. I-IV.
- SALDONI, Baltasar. *Reseña histórica de la Escolanía ó Colegio de música de la Virgen de Montserrat*. Madrid, 1856.
- SERRA I VILARÓ, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana*. Barcelona, 1950. Edició facsímil, Bagà: Centre d'estudis baganesos, 1989, vols I-III.
- SOCA I TORRES, Isaac. «El període austriacista a Berga. De setembre de 1705 a juliol de 1713», *L'Erol*, 121 (2014), p. 62-69.

- VILADÉS I LLORENS, Ramon – SERRA I ROTÉS, Rosa. «Inventari del patrimoni artístic i documental, religiós i civil, desaparegut durant la Guerra Civil», *L'Erol*, 141-142 (2019), p. 42-75.
- VILAR I TORRENS, Josep M^a. *La música a la seu de Manresa en el segle XVIII*. Manresa: Centre d'Estudis del Bages, 1990.- Monogràfics, 5.
- VILAR I TORRENTS, Josep M. «Un projecte de conservatori municipal a mitjan segle XIX», *Recerca Musicològica*, VIII (1988), p. 207-217.
- VILARDAGA I CAÑELLAS, Jacinto. *Efemérides Bergadanas*. Manresa: Imprenta y Encuadernaciones de San José, 1919.
- VIRGILI BLANQUET, Maria Antonia. *La música en Valladolid en el siglo XX*. Valladolid: Ateneo de Valladolid, 1985.

III. LA CAPELLA DE MÚSICA DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANTA MARIA DE CORNUDELLA DE MONTSANT I EL SEU FONS MUSICAL

I. INTRODUCCIÓ

Durant el anys que vaig estar subscrit a la *Revista Musical Catalana* un dia vaig repescar una nota que feia esment d'aquest arxiu amb aquestes paraules: «A l'església de Santa Maria de Cornudella, a la comarca del Priorat, es conserva un petit arxiu musical de manuscrits i edicions musicals sense inventariar»,⁶⁹⁰ i poc després em va arribar a les mans un estudi sobre la recuperació del patrimoni musical català que em cridà l'atenció.⁶⁹¹

Donada la relació que d'uns anys ençà mantinc amb la vila prioratina i la meva afició musical, em vaig interessar per aquest fons i, amb l'ajuda i direcció de Josep Maria Gregori, n'he ultimat la catalogació, que passa a formar part de l'ambiciós projecte *Inventari dels Fons musicals de Catalunya*.

El fons està integrat per un conjunt de documents acumulats pels diferents cors, pels vetlladors musicals de la parròquia o pels organistes de torn, per exemple, per citar-ne només un, Jaume Bonet, organista que deixà bona part de materials musicals, la majoria manuscrits copiats per ell mateix. Aquests documents, des de feia anys, dormien en tres caixes de cartró en un quartet de mals endreços de l'abadia. Actualment constitueix un metre escàs de prestatgeria amb doble lleixa, ara sí disponible perquè els investigadors, musicòlegs, compositors o directors el puguin consultar per a les seves escomeses respectives.

No es tracta doncs d'un fons de grans dimensions com ho podria ser el d'una catedral o el d'un centre eclesiàstic rellevant. La humil vila prioratina l'any 2010 donava un cens de 1.028 habitants, comptant els agregats d'Albarca i Siurana. Però als anys 1890 el padró del poble sobrepassava els 2.800; va anar davallant fins arribar a la xifra més baixa de 840, l'any 2000, i s'ha anat recuperant fins al miler i escaig d'avui dia. L'anècdota, un xic divertida, que dóna idea de la considerable població en els anys posteriors a la Guerra del Francès, l'ofereix un historiador local, quan esmenta que a la vila hi havia ni més ni menys que tres farmàcies: una la regentava el Sr. Oliver, l'altra el Sr. Oliva i l'altra el Sr. Piñol.⁶⁹²

690. ESTER-SALA, Maria – VILAR, Josep M. «Arxius Musicals a Catalunya (XXI). Cornudella: Església de Santa Maria. Reus: Centre de Lectura, Arxiu Històric Comarcal i Església Prioral de Sant Pere», *Revista Musical Catalana*, 65 (1990), p. 42.

691. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Els fons musicals de Catalunya: estat de la qüestió», *Recerca Musicològica*, XVI (2006), p. 219-239.

692. PIÑOL AGULLÓ, José. *Notas para la historia de Cornudella*. Barcelona, 1969, p. 69.

El fons està format per manuscrits —partitures i partícel·les, gairebé totes còpies per a ús dels cantors, organistes i instrumentistes de torn— i una part menor d'impresos. Són documents datables dins la centúria de 1870 a 1970, la gran majoria música eclesiàstica pròpia del culte de l'església, amb gran nombre de misses, moltes amb acompanyament orquestral, on s'hi prodiguen els compositors habituals a cavall de segle XIX-XX. En menys mesura també hi ha partitures profanes de música popular, nades, cançons tradicionals o clàssiques, i algun tractat d'estudi. El text hi és majoritàriament en català, castellà o bilingüe i, a molta distància, en llatí. Els impresos són edicions de música religiosa antològica de començaments del segle XX.

L'espai de temps reduït que abraça el fons musical (1870-1970) podria fer pensar en una migradesa en la cultura de la vila, però personatges anteriors als del fons, ja de molt antic, i la riquesa de projectes, uns i altres quasi tots per estudiar, fan endevinar una activitat cultural i religiosa intensa.

Aquesta introducció vol únicament ubicar aquest fons documental dins d'aquests antecedents i circumstàncies, sense pretendre perfilar una crònica, ja que faltarien molts esglaons a la cadena. No he sabut trobar cap estudi previ sobre la vida musical a la parròquia que vagi més enllà del període que abraça l'arxiu i, per tant, valguin els meus apunts com aportació inicial per a un estudi més aprofundit sobre el tema. Em dono per satisfet si arriben a ser pilars on els investigadors puguin bastir les arcades per formar el veritable pont de la història.

I no puc acabar aquesta introducció sense abocar el meu sentiment de gratitud cap a les persones que han confiat en la meua tasca i m'han ajudat, de formes diferents, però totes amb generositat. Forçosament he de començar per l'amic Josep Maria Gregori, musicòleg, professor de la UAB, cantant i director del projecte IFMuC, que amablement m'instruí i em facilità les eines adequades per poder embranchar-me en una tasca totalment nova per mi; també als qui m'han facilitat l'accés als documents, els rectors Mn. Amador Canaldas i Mn. Miquel Castillejo, i als que m'han donat facilitat per al treball, Salvador Salvadó i Maria Gomis, alcalde i regidora de cultura de Cornudella, respectivament; als que m'han afavorit les indagacions o m'han allargat la mà en informacions valuoses: Miquel Anguera (de Mont-roig), Sra. Aymerich (de Tarragona), Joan i Núria Ballester (pare i filla de Reus i el Vendrell), Mn. Miquel Barbarà (de Tarragona), Josep Bonet i Bru, Maria Bonet, Rosa Boqueras (de la Selva), Francesc Butet, Pilar de la Calle, Meritxell Cardona, Ramon Cubells, Josep Maria Espasa, Ildefons Gomis («Pocall») i la seva filla Maria del Carme, Joan Huertas («Joli»), Maria Rosa Martí, Fernando Mestre, Osvald Miró, Maria Rosa Montalt (Biblioteca de Catalunya de Barcelona), Rosa Pizarro i la seva filla Roser, Ramon Pàmies, Montserrat Pujol (de Tarragona), Francesc Rius (de Tarragona), Francesca Roig (de Vilanova i la Geltrú), Maria Teresa Saperas i Brauli Torné. A les meves filles Judit i Marina, filòloga aquesta que m'ajudà a donar forma al treball i a Montserrat Farré, la meua esposa, de qui he

rebut sempre recolzament i en moments de baixa forma m'ha animat amb el seu suport.

2. L'ESGLÉSIA I L'ORGUE

La primera església a Cornudella s'hi va instal·lar al segle XII, després de la conquesta de Siurana, sota l'advocació de Sant Julià, a l'actual plaça de la Vila. Cap a finals del segle XIV se'n construí una de nova, ara als afores, també sota la mateixa advocació, en el terreny on hi ha l'actual temple parroquial. Però amb els anys, l'església quedà insuficient i a finals del segle XVI es comença a edificar-ne una de més gran en el mateix lloc, dissenyada per l'arquitecte Pere Blay,⁶⁹³ per valor de 10.000 lliures barceloneses. La seva construcció durà força anys fins que el 1626 es cobria la teulada de la torre i del temple. El 1729 es faria encara una ampliació del presbiteri, per valor de 940 lliures i el 1733 es construeix, annex al cos del temple, la capella del Santíssim Sagrament que costà 1.750 lliures i fou costejada totalment pel Dr. Jaume Forcada, canonge tresorer de la catedral de Tarragona, fill de Cornudella, que fou enterrat en aquesta capella.⁶⁹⁴

La solemnitat de l'orgue, juntament amb les dimensions del cor ens poden donar una idea del potent dinamisme instrumental i vocal que existia i de la importància que es donava a la música en els actes religiosos.

Durant la darrera carlinada, l'abril de 1872, es van refer muralles i fortificacions per la defensa i al novembre, per ordre de les autoritats de la vila, la parròquia va ser traslladada a la capella del Pilar on va romandre dos anys i durant aquest temps el temple serví de fortí.

L'orgue era un instrument aglutinador de totes les facetes musicals de la parròquia i un centre de cohesió ciutadana, ja que una bona part de la vida social es movia entorn dels actes religiosos i populars, condicionats per la Comunitat de Preveres per una part i pel Consistori per l'altra. A tot això cal afegir-hi que en la formació musical a Cornudella, tret de la que es feia de pares a fills i una mica en els ateneus, l'entorn de l'organista constituïa un nucli pedagògic que transcendia l'àmbit purament religiós. El Consistori acostumava a pagar l'organista i els músics. És, si més no, curiós que els oficis municipals, als segles XVIII i XIX fossin: secretari, criat de l'Ajuntament, porter, rellotger, administrador recaptador dels béns del comú,

693. Avui es presenten dubtes sobre si l'arquitecte era Pere Blay. Altres l'atribueixen a Jaume Amigó.

694. FRANQUET, José M. «La Iglesia Parroquial de Cornudella», *Reus, Semanario de la Ciudad*, 29 d'agost 1953, p. 8.

mestre de nens i mestre de nenes, músics, costurera, organista i entonador d'orgue.⁶⁹⁵

No hi ha, que jo sàpiga, cap estudi previ sobre aquest instrument a la vila. La minsa informació que dono l'he esbrinat amb paciència a partir de multitud de documents dispersos, consultats sobretot a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.

El primer orgue (potser hauria de dir l'únic, com veurem) el construí el mestre orguener Magí Garriga, establert a Barcelona, originari de la població segarrenca de Guàrdia Lada i resident a Riudoms des de l'any 1675, pel preu de 450 lliures.⁶⁹⁶

Es devia contractar durant l'any 1676, ja que al mes d'octubre ja apareixen donacions a favor de la seva construcció.⁶⁹⁷

«*Die 4 mensis 8[octo]bris 1676.-* Catarina Vidala, deixada del *q[u]o[ndam]* Batista Vidal, de son grat consigna a la fàbrica del orga y als administradors de aquella vint lliures md. [moneda] b. [arcelonesa], dic 20 ll. de aquelles que los cònjuges Juan Pagès y Maria Cabrera li estant divent del que li prometeren per los aliments, sens coacció alguna, emperò promet que en cas sia menester, donarà y entregará tots los títols necessaris donant totes las ... [il·legible], *dicens et intimans* y que dels administradors pugan fer àpoca de rebuda de las 20 ll. *Fiat.- Testes sunt Augustinus Novell et Petrus Bonet agricolae et hab[itantes] Cornutellae.*»⁶⁹⁸

A falta de documents més precisos sobre les peculiaritats de l'orgue, ens hem d'acontentar amb diversos manuals notariais que ofereixen notícies disperses sobre la seva construcció:

«*Die 27 Januarii 1677.-* Nos, Jaume Criviller, Juan Argany y Luís Atsarias, jurats en lo corrent any, y lo doctor Jaume Comenja pr[evere], Re[verend]º Pera Martí pr[evere], m[ossèn] Joseph Valldarcos pr[evere] y mn. F[rances]ch Valles pr[evere], Bernat Vidal, Juan Suelves, Jusep Franquet, Mo[ssèn] Juan Casador, persones elegides per lo Consell per la fàbrica del orga, *gratis confitemur debere vobis, Micaelli Serres, etiam electo pro dicta fabrica, v[i]d[e] centum libras m[one]t[æ] b[arcinonensis]*, les quals ha entregades al dit mn. Valldarcos y a mn. Juan Casador, que són los elegits per cobrar y pagar y dirigir la dita obra, les quals deixo gratiosament pera continuar la dita obra y

695. GORT I JUANPEREL, Ezequiel. *Història de Cornudella de Montsant: una vila del comtat de Prades*. Reus: Fundació d'Història i Art Roger de Belfort, 1994, p. 285.

696. LLOBET I PORTELLA, Josep M. «Dades documentals sobre els orgues de l'església del convent franciscà de Montblanc (1685)», *Aplec de Treballs (Montblanc)*, 29 (2011), p. 179.- Centre d'Estudis de la Conca de Barberà.

697. En la transcripció dels documents antics he respectat escrupolosament la grafia original, regulant majúscules i minúscules, l'accentuació dins l'ús actual i la puntuació; entre claudàtors he desenvolupat les abreviatures.

698. AHAT. APC: Manual notarial n. 43, no paginat, data: 4-10-1676.

las y prometem pagar [...] al dia de St. Jaume pròxim vinent *sine dilatione et per sequo obligamus* totas las m[one]des consignadas y caritats de dita obra y sense perjudicis de tots nostres béns *simul et insolidum et r[enuncian]do proprio foro et jurando et firmando. Fiat.- Testes sunt Isidorus Atsarias dierum minor et Josephus Malet agricola.*»⁶⁹⁹

Dos dies més tard, un altre escrit notarial explicitava:

«*Die 29 January 1677.-* Nos Jacobus Criviller Joannes Argany Luis Atsaries, Jurats en lo corrent any, y lo dr. Jaume Comenja pvre., Mosèn Francesch Vallès, Mosèn Pere Martí, Mosèn Joseph Valldarcos pvre., Bernat Vidal, Mn. Juan Suelves, Joseph Franquet, Mosèn Juan Casador, Miquel Serres, Juan Aragones, Joseph Lorens, persones elegides per lo Concell per la fàbrica del orga, *gratis confitemur debere vobis Joseph Valldarcos pre[vere]*, *etiam electo pro dicta fabrica, vide Centum libras m[onet]e B[arcinonens]is*, les quals ha entregades a Mosèn Juan Cassador y a Miguel Serres que són los elegits pera cobrar y pagar, les quals deixa graciosament pera cont[ín]uar la dita fàbrica y les prometem pagar de assí al dia de St. Barthomeu pròxim vinent sens *delatio* alguna *et pro quo obligamus* totes las coses consignatas y caritats de dita obra y sense perjudici et tots nostros béns, *simul et in solidum et r[enuncian]do proprio foro et jurando et firmando et fiat large.- Testes sunt Joannes Piquer et Michael Voltes textor lini et habit[antes] Cornutellae.*»⁷⁰⁰

En el transcurs de 1677, probablement durant el primer semestre, es va anar construint l'orgue, tant la part de fusteria com la musical. Ho corroboren quatre escrits d'un mateix manual notarial, que testimonien pagaments als operaris per un total de 422 lliures barceloneses:

«*Die 13 mensis Julij 1677.-* Nos Josephus Font, faber lignarium, et Fr[anciscus] Batalla faber lignarium, habit[antes] in civitate Bar[cinone], hic reperti, *gratis* confesan *simul et solido* haver hagudes y rebudes astant liber de voluntats cent cexanta set lliures, quince sous y set dine[r]s del Dr. Augusti Borràs, les quals ha pagades als sobredits amb promesa que los dits farien consignar al dit Dr. Borràs de aquelles, *Deo gratias*. Los dits Font y Batalla assignan y consignan al dit Dr. Borràs aquelles corresponents 147 ll., 15 s. 7 dine[r]s que són a compliment de aquelles 222 ll. que avian de reber dels administradors de la fàbrica del orga de la p[rese]nt E[s]gl[ési]a de Cornudella; les quals los assigna ab las mateixes pagas que estan especificades en lo acta del ajust que dits administradors feren als dits Batalla y Font *dando omnes vices, dicens et intimans, et facimus habere, et promissione obligamus ora bona nostra habita et habenda, jurando, fiat.- Testes sunt Jacobus Forcada Chirurgum et Fr[anciscus] Font p[er]v[er]*.

699. AHAT. APC: Manual notarial n. 116, no paginat, data: 27-01-1677.

700. AHAT. APC: Manual notarial n. 116, no paginat, data: 29-01-1677.

Vide die et anno supra dicta consignatio fuit signata Illmi. Joanni Forcada, canonico, Rvdo. Petro Marti, Joanni Suelves, Michaeli Serris, Josep Franquet, Petri Joanni Casador, pharmacopula, com administradors dela dita fàbrica, los quals tam conjuntim quam disjunctim responderunt que pagarian las dites 147 ll., 15 s. [i] 7 dine[r]s, ab lo modo y pagas promeses als dits Batalla y Font en lo acte del ajust, que és la mitat per St. Barthomeu pròxim vinent y la altra mitat per los últims de octubre pròxim vinent.- Testes sunt ut supra.

Dictis die et anno.- Dicti Franciscus Batalla et Josephus Font, fan àpoca de rebuda als administradors de la fàbrica del orga de 422 ll. que han rebudes, so és, 200 ll. per la caixa y 222 per fàbrica de la música y demés, conforme està capitulat en lo acte de ajust, als 22 de Mars 1677. Modus solutionis est que de 147 ll., 15 s. [i] 7 dine[r]s han feta consigna al Dr. Augustí Borràs y les restants confesan haver agudes y rebudes, comptant ab las liberas voluntats et renunciando facimus autem apocam, jurando.- Testes ut supra.

Dictis die et anno.- Los dits Batalla y Font confessen haver agut y rebut del Dr. Augustí Borràs vuitanta y sinc lliures, so és, vide 85 ll. contants, per les quals prometen que, per les darreries de 8 [octubre] pròxim vinent, farán al dit Dr. una camilla de fusta de noguer tota acabada y forrada y dotze cadires ab cuiro negres y tatxas negres, las quals alajas[sic] hauran de ser a l'habitació del Dr. Ant. Hortonedá y Pedro Migan [per] Tots los Sants.- Testes ut supra.»⁷⁰¹

Aquell orgue pervisqué setanta-dos anys com a mínim i sabem que funcionà i va ser utilitzat per diversos músics. Consten molts pagaments per «vespres y completes cant ab orgue», o «missa cantada ab orgue», o «per lo orgue y manxador», com a mínim fins els anys 1730.

Com és normal, amb els anys l'instrument es devia deteriorar, o ja no sonava d'acord amb els requeriments de l'organista, o calia acomodar-se a les circumstàncies musicals de la parròquia, o simplement posar-se al dia i emular altres parròquies per no quedar-se enrere, o bé tot plegat.

L'economia de la Comunitat de Preveres devia estar ben sanejada perquè precisament al setembre de 1732 es feren uns pagaments d'unes obres fetes al presbiteri per valor de 1.000 lliures.⁷⁰² I encara un mes abans s'havia fet un encàrrec molt detallat a l'escultor de Tarragona Mateu Matieldo per a la construcció del gran retaule, per valor de 2.400 lliures, quantitat que fou liquidada el 23 d'abril de 1736.⁷⁰³

Es decidí doncs de posar remei al tema de l'orgue. I el remei no sabia dir si va ser una restauració, reconstrucció o fabricació de nou. Devien, això sí, aprofitar material de l'orgue antic. El cas és que el 1749 Antoni Boscà i Espanya, orguener de Barcelona, el va ampliar o reconstruir amb 2.390

701. AHAT. APC: Manual notarial n. 43, sense paginar, data: 13-07-1677.

702. AHAT. APC: Manual notarial n. 90, capsa 9, registre 199.

703. AHAT. APC: Manual notarial n. 90, capsa 0, registre 30.

tubs pel preu de 2.100 lliures.⁷⁰⁴ Una font diferent diu que Antoni Boscà «el 12 d'agost de 1750 contracta l'orgue de Cornudella de Montsant per 1.950 lliures (inaugurat el 1758)».⁷⁰⁵ L'orgue estava instal·lat en balconada a la paret, sobre la porta d'entrada lateral. Com era costum en un orgue de certa magnitud, estava cobert amb portes que el protegien de la pols i dels rosegadors. A les portes hi havia pintades a l'oli la resurrecció i l'ascensió de Jesucrist.

Malauradament, no havent pogut localitzar el contracte, no sabem res més sobre registres i demés peculiaritats de l'orgue, fora del ja esmentat nombre tubs de que consta. Un petit detall ens el dona un document d'un projecte per instal·lar l'orgue de Riudoms, on fa menció del de Cornudella com a model:

«9. S'ha de fer altre registre de Nasard en dotsena tot de metall. Flautas 45, les 8 grossas tapades, vide lo orgue a Cornudella en dit registre.»⁷⁰⁶

Darrerament hem pogut trobar una fotografia on s'aprecia l'orgue, barroc, sobresortint de la paret en balconada, tapada amb plafons de pintures i tot just es poden observar els tubs de trompeteria horitzontal.

Encara no hem localitzat el contracte d'aquesta important ampliació. Només anotacions esparses en diferents documents, que detallem:

«13-4-1749 aportació de Pere Joan Monlleó, cabiscol Lleida	28 lliures	
13-4-1749 aportació de Josep Argany, canonge Lleida	44	"
26-8-1749	"	"
19-9-1751	"	"
18-9-1752	"	"
25-10-1752	Josep Estalella, sastre	20 "707
1751 Despesa de transport de l'orgue, a Tecla Forasté	1	" i 10 sous". ⁷⁰⁸

Mig segle després, l'any 1809, se'n localitza una altra partida de càrrec i segur que n'hi hauria moltes més:

704. FRANQUET, José M. «La Iglesia Parroquial de Cornudella», *Reus, Semanario de la Ciudad*, 29 d'agost 1953, p. 8.

705. GONZALEZ RUIZ, Miquel. *L'orgueneria a Catalunya (1688-1803)*. *Catalogació, descripció i estudi de documents contractuals* [Tesi Doctoral] Universitat Autònoma de Barcelona, 2017, p. 241.

706. VIDAL I SOLÉ, Mercè. «Aportació documental a l'estudi dels orgues barrocs de la diòcesi de Tarragona. L'orgue de Riudoms», *Revista de Geografia, Història i Filosofia*, 4 (1981-1982), p. 57-72. Segons l'autora, l'orgue de Riudoms es construí entre 1756 i 1762, per tant el de Cornudella feia pocs anys que havia estat ampliat per Antoni Boscà.

707. AHAT. APC: Adm. Econòmica, Culte i Fàbrica, capsa 1 n. 57, *Llibre major en lo qual se encontraran las partidas del que an promés lo individuos de la present vila de Cornudella...*, sense paginar, anotacions cap al final del llibre.

708. *Ibid.*, abans de la meitat del llibre.

«Per compondrer i afinar lo orgue de la present Parròq[ua]ª: com[p]te de rec[ibo]º, 82 ll. i 10 s.»⁷⁰⁹

Un segle i quart després que Antoni Boscà ampliés l'orgue, la premsa del 19 de juliol de 1877 publicava el següent:

*Hoy debe probarse el órgano de la iglesia parroquial de Cornudella, completamente renovado y arreglado, habiendo salido al efecto para dicho punto el Sr. Organista de nuestra metropolitana Iglesia [aleshores ho era Ramon Bonet i Vallverdú], encargado de examinar si se han cumplido las condiciones impuestas á los organeros italianos que han llevado á cabo dicha reforma y recomposición.*⁷¹⁰

Aquesta nova restauració anà a càrrec d'uns organistes italians, com podem veure.

Un inventari de la parròquia fet el 31 d'octubre de 1925 enumera a dalt del cor: 1 moble-faristol amb armari inferior per guardar els llibres de música i rematat amb una creu, 3 cantorals, 1 antifonari, 1 missal de sants, 1 missal de rèquiem, uns goigs del Rosari i uns goigs del Santíssim, 1 banc amb 7 divisions, 4 bancs fixos i 2 reclinatoris. Tot això a més a més de l'orgue situat sobre el cancell de la porta lateral, fent constar que s'ha afinat i s'han reparat les manxes.⁷¹¹

El document, encara no localitzat, on es va pactar la fàbrica de l'orgue segurament ens donaria els detalls i les característiques de l'important instrument, que fou totalment destruït el 1936, juntament amb el retaule i tot el que quedava a l'interior de l'església.

3. ELS MESTRES-ORGANISTES DELS SEGLES XVII I XVIII

En el panorama d'antecedents humans d'abans del període estudiat ens trobem encara amb més dificultats que en el de l'orgue, ja que l'estat de la qüestió des d'on caldria basar aquest treball és un desert. Així doncs, els diferents personatges que hem recuperat dels documents consultats, vénen mancats d'un nexa històric. Es produeixen buits en el temps. Caldria, doncs, esmerçar més dedicació a la investigació dels papers antics. El llistat dels mestres identificats és el següent:

709. AHAT. APC: Adm. Econòmica, Culte i Fàbrica, capsa 1 n. 53, *Llibre de las 50 lliuras 15 sous de renda del quondam doctor Joseph Toda...*, f. 14 v.

710. *Diario de Tarragona*, 19 de juliol de 1877.

711. AHAT. APC: capsa 1 n. 5, Església, Inventari signat pel rector Càndid Llebaria i vicari Lluís Robinat.

Nom	Activitat a la parròquia
Lluís Piquer (1578->1643)	1599-1643, rector i músic
Pere Roca (1610-1651)	? monjo de Montserrat
Joan Pallejà i Garcia (1660-1729)	1675?-1715, organista
Pere J. Montlleó i Aragonès (1673->1702)	1685->1702, organista
Francesc Rebull i Pallejà (1678-1719)	?, monjo de Montserrat
Josep Saumell i Secall (1691?-1741)	<1721-1741, organista
Joan Piquer i Voltes (1719-1787)	<1738-1742, organista
Tomàs Voltes i Cavaller (1724-1800)	1738?-1745, organista

Lluís PIQUER

Lluís Piquer va néixer a Cornudella, creiem que el 8 de gener de 1578 —l'acta de baptisme conté poques dades i no podem assegurar del tot que sigui d'ell—, «fill de Joan Piquer de la plaça i de sa muller na Maria [...]».⁷¹²

La primera notícia que en tenim és que fou rector de Cornudella entre 1599 i 1643. Tenia el tractament de doctor i era portador del benifet de Sant Joan Baptista, de la catedral de Tarragona, que designava un músic de veu. A Cornudella regentà la parròquia molts anys, durant el període de construcció i acabament de l'obra de l'actual temple, inclosa la coberta de la teulada. Més tard, el 1733, encara es construiria la capella del Santíssim Sagrament, annexa al cos del temple.

També hem de creure que Lluís Piquer deuria influir en que el cornudellenc Pere Roca, de qui ens ocuparem tot seguit, ingressés a l'escolania de Montserrat, per després arribar a ser monjo i excel·lent organista i compositor.

És tot el que sabem d'ell.

Pere ROCA

Pere Roca va néixer a Cornudella de Montsant on fou batejat el dia 12 d'abril de 1610, fill de Jaume Roca i de Tecla. El batejà el vicari de la parròquia, de nom també Jaume Roca.⁷¹³

De jovenet ingressà a l'escolania de Montserrat, on va tenir una immillorable formació musical del seu professor, mestre de l'escolania, gran

712. AHAT. APC: capsa 22 n. 2, *Llibre de baptismes del any 1558 fins lo any 1594*, sense paginar, data: 8-01-1578.

713. AHAT. APC: capsa 1 n. 52, *Llibre de Baptismes, matrimonis, òbits i confirmacions (1593-1693)*, sense paginar, data: 12 d'abril de 1610.

compositor, excel·lent organista i una de les figures més importants de la música montserratina del segle XVII, l'arbequí Joan Marc (o Marquès).

Fou un deixeble digne d'aquest gran mestre. El pare Martí Marvà, en el seu *Memorial* lloava les qualitats musicals de Pere Roca amb les següents paraules:

Es troben en l'actualitat [a Montserrat] només set organistes: sense molts altres que podrien passar en qualsevol església com boníssims. Cal donar el primer lloc al P. Mestre Joan Marquès [Marc], i dubto que se'n trobi un altre de la seva destresa i art; i tocant els seus deixebles, que no vull callar, el més petit d'ells no s'amagarà a ningú, car en composició i especulació hom els té per molt avantatjats i pràctics; el segon dels qui viuen en el present és el P. Joan Roman-yà; el tercer, el P. Pere Roca; el quart, el P. Pere Jorba; el cinquè, el P. Josep Bassó, i altres tres a fora, a Poblet i Santes Creus, el P. Dídac Roca i Sagrià.⁷¹⁴

I el pare Albareda, quan descriu l'escola de música de Montserrat, escriu el següent:

Pere Roca, deixeble del P. March, excel·lí com a organista i compositor. Entre altres produccions seves, era molt estimat un responsori de difunts que cantaven monjos i escolans a l'església vella, en el funeral de cada monjo.⁷¹⁵

El dia 1 de juny de 1627 va ingressar a la comunitat de monjos com a novici i arribà a ser mestre de l'escolania. Heus aquí la ressenya que en fa del cornudellenc un prestigiós historiador:

ROCA, Fray Pere.- Nació en Cornudella (Tarragona) hacia 1610. Fue escolán de Montserrat y discípulo del padre March. Tomó el hábito de monje en el mismo monasterio el 1 de junio de 1627 y fue maestro de la escolanía y excelente organista y compositor. Murió en Montserrat el 26 de marzo de 1651. Compuso un Tedéum que se cantaba en Montserrat a la vuelta de las procesiones y un responso polifónico que se cantaba en las exequias de los monjes.⁷¹⁶

714. MARTÍ MARVÀ, Jaime. *Memorial o tratado en favor de los niños Escolanes y seminario de Nuestra Señora de Montserrat*. Tolosa, 1650, reimpresa a Manresa per Pau Roca (s. d.), p. 24, citat a Ambròs M. CARALT. *L'Escolania de Montserrat*. Abadia de Montserrat, 1955, p. 88 i Maria Lluïsa CORTADA. *Anselm Viola, compositor, pedagog, monjo de Montserrat (1738-1798)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 101 i nota 234 al peu.

715. ALBAREDA, Anselm M. *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 252.

716. ZARAGOZA PASCUAL, Ernest. «Músicos benedictinos españoles (siglos xv-xx)», *Analecta Sacra Tarraconensia. Revista de ciències històrico-eclesiàstiques*, 76 (2003), p. 85.

De fet, a l'Arxiu del Monestir de Montserrat hi figuren altres obres que podrien ser del nostre autor.⁷¹⁷

També resulta d'interès la ressenya del pare Ambròs M. Caralt quan afirmava:

L'obra duradora del pare Marquès [Joan Marc ó Marquès] la constitueixen els seus deixebles montserratins, que feren que l'escola musical atenyés les gràcies de l'art i obtingués cada cop més anomenada. Els deixebles que més despuntaren foren: el P. Pere Roca de Cornudella, el 1627, digne deixeble d'un tal mestre; organista, compositor, i tant s'interessà pel cant del Santuari, que es deu a la seva sol·licitud el *Tedeum* que hom cantava en tornar de les processons solemnes, i igualment el Respons polifònic —hom diria obra seva— que es cantava a l'església vella quan s'esqueia l'enterrament d'un monjo; el primer de gaudir-ne fou ell mateix, que morí el 26 de març de 1651.⁷¹⁸

Si bé no servem notícia que el nostre personatge actués com a músic a la seva vila natal, que és molt possible que ho fes durant les seves vacances o desplaçaments, tampoc ha d'escapar-nos la importància per a la història de la vila d'un personatge de la talla del que estudiem, que hauria rebut les primeres nocions musicals a Cornudella, possiblement de la mà del mateix rector Dr. Lluís Piquer, el qual posseïa un beneficiat a la catedral de Tarragona assignat a un músic de veu,⁷¹⁹ o també del vicari Jaume Roca que potser era familiar seu. L'actual església tot just es va acabar de construir durant la seva més aviat curta vida.

Joan PALLEJÀ I GARCIA

Joan Pallejà i Garcia va néixer a Cornudella de Montsant el 13 de juny de 1660. Era fill de Joan Pallejà, boter, i de Magdalena Garcia.⁷²⁰

A Cornudella el nom de Joan sempre ha estat abundós. El segle XVII era costum de posar un nom compost amb Joan de segon (Antoni Joan, Mateu Joan, Jaume Joan, Pere Joan). La conclusió que en trec és que, en la parti-

717. *Id, ibd.*, p. 84, on l'autor apunta que alguna de les obres atribuïdes a un altre Pere Roca, d'origen de Sant Joan de les Abadesses, també monjo de Montserrat, podrien ser del pare Pere Roca cornudellenc. Són les obres següents: *Salve* a 6 veus, *Cum invocarem* de 8è to, *In te Domine speravi* de 8è to, *Ecce nunc* de 8è to, *Nunc dimittis* de 3er to, *Salve* de 3er to i *Magnificat*.

718. CARALT, Ambròs M. *L'Escolania de Montserrat*, p. 89.

719. RAMON I VINYES, Salvador. «Història dels Benifets de la Catedral de Tarragona». *Butlletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, època V, núms. 21-22 (1999-2000), p. 436 i 502.

720. AHAT. APC: capsa 22 n. 3, *Así se asentaran los qui seran batejats...* [llibre de baptismes], p. 40.

da de baptisme del nostre Pallejà, allò que semblen tres noms, «Toni Joan Joseph», en realitat són dos: Toni-Joan i Josep. Posar dos noms era l'habitual per l'època (si més no en aquest llibre de baptismes), i més cap aquí en seran tres. Però a la pràctica es quedà amb Joan, com el seu pare.

Actuà d'organista a Cornudella de Montsant les últimes dècades del segle XVII i primer terç del XVIII. Va ser sens dubte el primer en estrenar l'orgue construït per Magí Garriga. També era mestre de minyons a la vila i tenia casa a l'actual carrer Major, abans carrer del Camp, prop del portal.

El 22 d'octubre de 1684 es casà amb Jerònima Pellisser i tingué com a mínim 4 fills: Maria (1685), Jaume (1687), Joan († 1690) i Miquel (1690-1694).⁷²¹

Com a conseqüència de la seva professió de mestre de minyons fou traslladat a Riudoms, on el trobem ja l'any 1715. Llavors, la casa de Cornudella passà a mans del seu sogre Jaume Pellicer del mas de les Moreres, el qual l'arrendà a Pere Joan Corbella, ferrer de tall.⁷²²

Estant a Riudoms, el 31 de gener de 1725 morí la seva esposa Jerònima Pellisser⁷²³ i, posteriorment, es casà en segones núpcies amb Antonia Nogués, germana del prevere beneficiat de les Borges del Camp Josep Nogués.

Uns anys després (quatre i mig de la mort de la seva primera esposa) es posà malalt. Feu testament nomenant marmessors a la seva segona esposa, al seu cunyat citat i al prevere beneficiat de Riudoms Antoni Ferran,⁷²⁴ i al cap de tres dies morí, el 6 de juliol de 1729.⁷²⁵ Ell mateix, en el testament, s'anomenava organista de la vila de Cornudella i, si bé volia que l'enterressin a Riudoms, una part del testament consistí en unes rendes de 100 lliures anuals a favor de la Comunitat de Preveres de Cornudella, a fi que se li dediquessin unes misses en unes solemnitats de l'any. Una altra part, pel seu interès, la reproduceixo a continuació:

«[...] Vull que, venguda la mia mort, los meus marmessors pel descans de la mia ànima y de la ànima de Gerònima Pellejà, ma primera muller, fundis sinch salves cantades ab orga en lo altar de N[ostre] S[enyor] del Rosé de la vila de Riudoms, repartides la una la vigília del nom de M[ari]a S[antíssima], altra la vigília de la presentació de M[ari]a S[antíssima], altra la vigília del disposori de M[ari]a S[antíssima], altra la vigília de la espectació de M[ari]a S[antíssima]

721. AHAT. APC: caps 1 n. 52, *Llibre de baptismes, matrimonis, òbits i confirmacions*, sense paginar, matrimonis, data: 22-10-1684.

722. AHAT. APC: caps 9 n. 90, *Manual notarial* (1730-1751), sense paginar, data: 14-4-1730.

723. AHAT. APR: caps 19 n. 140, *Llibre en lo qual constaran los batejats, confirmats, esposats i sepultats...*, sense paginar, registre n. 5 d'òbits, f. 162 v.

724. AHAT. APR: caps 7 n. 181, *Testaments*, sense paginar, data: 3-7-1729.

725. AHAT. APR: caps 19 n. 140, *Llibre en lo qual constaran los batejats, confirmats, esposats i sepultats...*, sense paginar, registre 27 d'òbits, f. 195 v.

ÿ altra la vigília de la visitació de M[ari]a S[antíssima]ma a S[an]ta Elisabet, aseyalant setse sous per quiscuna de elles, donant un sou, dels dits setse sous, al organista y sis diners al manxadó [...]»⁷²⁶

És l'organista més antic, amb dedicació a Cornudella, dels que tenim notícia.

Pere Joan MONTLLIÓ I ARAGONÈS

Pere Joan Montllió i Aragonès va néixer a Cornudella de Montsant el 29 de març de 1673, fill de Pere Montllió i d'Elisabet Aragonès, pagesos de Cornudella. Era el segon d'un mínim de sis germans.⁷²⁷

Tenim la certesa de la seva actuació com a organista des de 1688, aproximadament. Aquesta certesa ens la donen els documents consultats. Efectivament, en la mort prematura de 3 dels seus fills es fa constar que el pare és organista⁷²⁸ i en l'acta de matrimoni, aquesta és també la seva professió. La seva vinculació a la parròquia és palesa ja d'infant: en l'acta de baptisme de la seva germana Maria, quan ell tenia 12 anys, signa com a testimoni i es fa constar que és escolà.⁷²⁹

El 24 de març de 1699 es casa amb Caterina Perpinyà i Gomis, filla de Miquel Perpinyà i de Catarina Gomis, espardenyers de Cornudella.⁷³⁰

Pere Joan era 15 anys més jove que l'anterior Pallejà i per tant devien coincidir ambdós a la parròquia. No seria d'estranyar que aquest fos el seu mestre de música i que, quan aquest deixà la vila per traslladar-se a Riudoms, Pere Joan el substituís.

És tot el que sabem; no hem localitzat l'acta del seu òbit.

Francesc REBULL I PALLEJÀ

Francesc Rebull i Pallejà va néixer a Cornudella de Montsant on fou batejat el dia 4 d'octubre de 1678, fill de Joan Rebull i d'Àngela Pallejà, pagesos, de Cornudella.⁷³¹

Tot i que, a falta d'antecedents, ens movem sovint en terreny de possibilitats, és probable que l'organista Joan Pallejà, coneixedor de la seva veu, influís en el fet d'adreçar l'infant Rebull a Montserrat. El padrí de bateig

726. AHAT. APR: capsa 28 n. 72, Manual notarial, sense paginar, data: 8-2-1730.

727. AHAT. APC: capsa 22 n. 3, *Así se assentaran...*, sense paginar, data: 29-03-1673.

728. AHAT. APC: capsa 2 n. 60, *Quinque libris...* [llibre d'òbits], f. 46, 46 i 47.

729. AHAT. APC: capsa 22 n. 3, *Así se assentaran...*, p. 185.

730. AHAT, FPC: capsa 44 n. 153, llibre I de matrimonis, p. 21.

731. AHAT. APC: capsa 22 n. 3, *Así se assentaran...*, p. 143.

Pere Noguer, doctor en medecina, podria haver avalat aquest objectiu, que realment fou encertat, com veurem.

Ingressà doncs essent infant a l'escolania de Montserrat, on es formà musicalment i després com a monjo, esdevenint mestre de l'escolania, compositor i intèrpret d'arpa. Arribà a ser prior de la Comunitat de monjos:

REBULL, FRAY FRANCESC. Nació en Cornudella (Tarragona) en 1678 e ingresó en la escolanía de Montserrat donde recibió su formación musical entre 1688 y 1693, posiblemente bajo la dirección del padre Juan García. Tomó el habito de monje en el mismo monasterio en 1693. Era compositor y tocava bien el arpa. Fue maestro de la escolanía y como tal, en 1717 presentó al General de la Congregación el memorial del padre Roy a favor de la escolanía. Murió siendo prior de Montserrat, el 27 de noviembre de 1719. No ha llegado hasta nosotros ninguna de sus composiciones.⁷³²

Dissortadament, les seves obres no van sobreviure a la destrucció que va patir l'arxiu montserratí per part de les tropes franceses el 1811.⁷³³ Tampoc servem notícia de la seva presència com organista de la vila. Però tot i així l'hem inclòs dins la llista de personatges de Cornudella.

Josep SAUMELL I SECALL

Josep Saumell i Secall, organista i mestre de minyons, va néixer en una data indeterminada entre 1690 i 1692, fill del matrimoni Magí Saumell i Maria Secall, de Valls.

Si hem de fer cas al rector que signà l'acta del seu matrimoni a Ulldemolins, és possible que s'hagués format de jove amb algun músic de Valls, potser amb l'organista de torn a la seva parròquia de Sant Joan Baptista.⁷³⁴ La raó del seu trasllat a Cornudella l'hem de buscar en el seu destí oficial com a mestre de minyons, ofici que també devia adquirir a Valls.

Segons aquesta acta de matrimoni, es casà a Ulldemolins el 23 de setembre de 1721 amb Magdalena Anglès i Porta, de l'escaleta, de la citada vila. D'aquesta unió sorgiren els fills: Jaume (1722), Josep (1724), Bernat (1727), Tecla (1729), Francesca (1732), Teresa (1735), Joan (1737) i Eulàlia (1740), nascuts tots a Cornudella.⁷³⁵

732. ZARAGOZA PASCUAL, Ernest. «Músicos benedictinos españoles (siglos xv-xx)», p. 83-84.

733. ORANIES, Ramon. «Rebull, Francesc», *Gran Enciclopèdia de la Música*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, vol. 6.

734. AHAT. APU: capsa 44 n. 230, *Llibre de òbits i desposoris*, f. 9 v i 10.

735. AHAT. APC: capsa 22 n. 4, [...] *batejats* [...], f. 329-330, 350, 382, 431, 469, 513 i 546, i capsa 22 n. 5, *Liber baptizatorum*..., p. 19, respectivament, tot i que al testament anomenà una altra filla, Maria.

En la important obra del retaule de l'altar major de Cornudella, Josep Saumell, com molts altres vilatans, aportà durant la seva construcció, entre el 1729 i fins a la seva mort, diverses quantitats de diners.⁷³⁶

La vinculació de l'organista a la parròquia queda també palesa en diverses actes notariais de la Comunitat de Preveres de Cornudella —n'hem comptat nou, però segur que n'hi ha més—, on ell signa com a testimoni.⁷³⁷

El 31 de maig de 1735 el matrimoni ven, per 80 monedes barceloneses, un tros de terra de la partida de la Comella d'Ulldemolins —segurament procedent de la seva dona— a Bernat Nogué de dita vila.⁷³⁸ En canvi el 2 de febrer de 1736 compra un hort i terra erma a la partida del Barranc o Torrent de la Vila per 100 lliures a Jacinta Belart i Jaume Miró.⁷³⁹

A l'acta de baptisme del fill Joan consta que son pare és «mestre i organista de la present església de la vila», de Cornudella; en les dels altres fills hi consta que és «mestre de minyons i organista» o bé «mestre d'orgue»; en la de matrimoni figura com a «organista de la vila de Valls»; en la del seu òbit «organista i mestre de minyons de la present vila» de Cornudella, i en el seu testament «mestre de cant i de minyons de la present vila de Cornudella». Aquest última referència ens fa pensar que no era solament organista sinó també mestre de capella.

Josep Saumell feu testament el 15 d'octubre de 1741, deixant hereu universal a son fill Josep (en Jaume devia ser mort) a la comuna de Cornudella i nomenant tutors de tots els seus fills a la seva esposa i altres familiars.⁷⁴⁰ Morí 6 dies després «a l'edat de 50 anys poc més o menys»⁷⁴¹ i fou enterrat en la capella de Sant Joan, de la parròquia de la vila.

Joan PIQUER I VOLTES

Joan Piquer i Voltes va néixer a Cornudella el 19 de març de 1719. Els seus pares foren Jaume Piquer i Oliver i Maria Voltes i Garcia.⁷⁴²

736. AHAT. APC: capsa 1 n. 57, culte i fàbrica, *Llibre major en lo qual se encontraran las partidas del que an promès los individuos...*, any 1729: «Joseph Saumell mestre á promès 14 ll[iures]».

737. AHAT. APC: capsa 9 n. 90, Manual notarial *Aquest manual compren...*, sense numerar, ref. 25 i 61 (sobre censals), ref., 95 (nomenant procurador), ref. 421, 267, 268 i 305 (sobre censals) i ref. 528 (nomenant procurador), tots entre els anys 1730 i 1737.

738. *Ibid.* ref. 387

739. *Ibid.* ref. 454.

740. AHAT. APC: capsa 0 n. 31, *Llibre de Testaments* n. 27 (1734-1752), sense paginar, data: 15-10-1741.

741. AHAT. APC: capsa 2 n. 60, *Quinque libris...*, p. 264.

742. AHAT. APC: capsa 22 n. 4, [...] *batejats de Cornudella [...]*, f. 292. És curiós que adoptaren el segon nom dels tres proposats, en lloc del primer com era habitual.

Organista ben format, als 19 anys el trobem afiliat al benefici de Sant Isidre i Sant Julià, on el febrer de 1738 pagava unes quotes conjuntament amb el seu pare, amb promeses de pagaments fins al 1747, la qual cosa ens demostra el seu compromís amb la seva parròquia de Cornudella.⁷⁴³

Es devia formar musicalment amb Pere Joan Montlleó o amb Josep Sau-mell, organista i mestre de capella de torn, respectivament, i segur que va adquirir una bona disciplina musical per a fer sonar l'orgue de la parròquia, com a mínim durant la darrera quinzena d'anys d'existència del vell instrument abans no es dugués a terme una reforma total el 1750. El nostre home tingué molt a veure en el projecte nou: ho basem en que ell i un tal Miquel Voltes, teixidor de lli, signaren com a testimonis en una acta de compromís de pagaments per a la fàbrica de l'orgue nou.⁷⁴⁴

Mentrestant, quan tenia 23 anys, el 7 de desembre de 1742 és contractat per 4 anys com a organista de l'església de Santa Maria de Montblanc, sense que passés oposicions i previ examen davant els organistes del monestir de Poblet un mes abans, els quals «lo havem encontrat habilíssim [i] havem quedat prenatat [sic] de sa habilitat [...]». Sembla que fou despatxat el 9 de gener de 1745, després d'haver manifestat ell mateix la pretensió d'anar-se'n.⁷⁴⁵

Pocs anys després, el 24 de gener de 1748, es casà a la catedral metropolitana amb Maria Clara Mallafré i Claramunt, filla d'uns pagesos de Tarragona. D'aquesta unió naixerien força fills i no tots superarien la infantesa, com passava habitualment a l'època: Joan Baptista (1755-1758), Maria (1758), Ramon (1760), Tecla (1762), Elisabet (1764), Francesc Xavier (1769)...⁷⁴⁶ i uns quants més, ja que en el testament elegeix com a marmessors seus a «Joan Piquer Pvre., son fill [...] i a Jaume Piquer, també fill seu».⁷⁴⁷ I a més a més, a l'acta de baptisme d'en Francesc Xavier hi figurava com a padrina una tal Francesca, germana del batejat.

El 27 d'abril de 1777 moria la seva esposa als 47 anys;⁷⁴⁸ ell la sobreviu-ria 10 anys més fins que traspassà a la seva vila de Cornudella de Montsant el 28 de novembre de 1787, als 68 anys.⁷⁴⁹

743. AHAT. APC: capsa 1 n. 56, *Benefici St. Isidre i St. Julià*, f. 13.

744. AHAT. APC: Manual 1649-1683 n. 116, data: 29-1-1677.

745. BONASTRE, FRANCISCO. «El órgano de Santa María de Montblanc y sus organistas durante los siglos XVII-XVIII, *Anuario Musical*, XXVIII-XXIX (1973-1974), p. 243-267 i la seva versió catalana a *L'orgue de Santa Maria de Montblanc i els seus organistes en els segles XVII i XVIII*. Montblanc: Patronat pro Restauració de l'orgue de Montblanc, 1977, p. 18 i 28.

746. AHAT. APC: capsa 22 n. 5, *Liber Baptizatorum...* f. 349, 415, 478, 538 i 629, i llibre IV de baptismes, f. 121.

747. AHAT. APC: capsa 42 n. 147, llibre IV d'òbits, f. 26 v.

748. AHAT. APC: capsa 42 n. 148, llibre III d'òbits, p. 237.

749. AHAT. APC: capsa 42 n. 147, llibre IV d'òbits, f. 26 v.

Tomàs VOLTES I CAVALLER

Tomàs Voltes i Cavaller va néixer a Cornudella de Montsant on fou batejat el dia 12 de maig de 1724, fill sisè de Joan Voltes i de Tecla Cavaller. Els seus germans foren Jaume (1709), Maria Clara (1712), Maria Agna (1715), Narcís (1717), Josep (1721) i Joan (1734).⁷⁵⁰

La seva ferma formació musical la devia obtenir del aleshores organista de Cornudella Josep Saumell, si bé no ho podem assegurar.

Recent complerts els 21 anys ja fou contractat com a organista de Santa Maria de Montblanc, càrrec que ostentà per un primer període d'onze anys, però que, com veurem es reintegrarà diverses vegades:

Fou nomenat organista de Santa Maria de Montblanc mitjançant oposició el 15 de maig de 1745 i prengué possessió del càrrec a 21 del mateix mes i any. En el document, elaborat pel notari Jeroni Alba, hom fa constar que si un dels dos Comuns [Comunitat de Preveres i Ajuntament] l'acomiadés, l'altre, automàticament, hi atorgaria el seu consentiment. El 27 de març de 1756 l'Ajuntament comunicà a la Comunitat la seva intenció d'acomiar-lo, per la seva manca d'aplicació en l'ensenyament i l'exercici del seu càrrec, cosa a la què no s'hi avingueren els clergues, segons consta en els Capítols de 29 i 30 de març. Comportant-se amb absoluta parcialitat, l'Ajuntament nomenà un altre organista, donant motiu a que la Comunitat s'afecionés més i més a Tomàs Voltas, a qui mantingué en el cor com a mestre de capella. L'Arquebisbe va haver d'intervenir-hi, i en conclusió, foren despatxats adés l'organista proposat per l'Ajuntament (Joan Gay) i el mestre de capella Voltas, el 21 de juliol de 1756. En l'endemig, Tomàs Voltas havia estat objecte d'un tracte pueril i sectari per part d'alguns personatges pròxims a l'autoritat municipal. És citat a les nòmines de la Comunitat fins l'agost de 1756, on llegim que «fou desconduït en Agost per los dos Comuns».⁷⁵¹

A l'octubre de 1756, un tercer organista, Salvador Farré, prengué possessió del càrrec amb acord d'ambdós comuns i del bisbe de Tarragona, però només durà cinc mesos, a la fi dels quals es nomenà de nou a Tomàs Voltes, ara amb el beneplàcit de les tres parts citades:

[...] [l'Arquebisbe] aconsellà la interinitat de la designació [de Tomàs Voltes] fins que ell mateix decidís de resoldre-la de manera definitiva. Voltas sempre procurà de mostrar-se ben agraït a la Comunitat; així ho comprovem, per exemple, a 1759, que fou elegit Procurador d'Ànimes, farragós càrrec que

750. AHAT. APC: caps 22 n. 4, [...] *batejats de Cornudella* [...], f. 354, 170, 206, 244, 275, 312 i 500, respectivament. Són les actes localitzades, però és possible que tinguessin més fills.

751. BONASTRE, Francesc. *L'orgue de Santa Maria de Montblanc i els seus organistes en els segles XVII i XVIII*, p. 18.

ningú no volia perquè es cotitzava molt baix: «Lo empleo, eo ofici de Procurador d'Ànimas, en atensió que ningú dels Reverends de *Corpore Comunitatis* o à volgut col·lectar tan barato com Thomàs Voltas, organista de la present Iglésia, fonch donat al dit Thomàs Voltas organista, ab lo salari de 1 sou per lliura...». Aquesta plaça l'ocupà des de 1759 a 1765, i des de 1767 fins a 1775. L'Arquebisbe de Tarragona, Joan Lario i Lancis, restaurà quatre beneficis de l'església de Montblanc, mitjançant un decret datat a 8 d'octubre de 1774; un d'aquests era el del títol de Santa Quitèria, annex al càrrec d'organista. El fill de Voltas, beneficiat no resident de Montblanc, presentà un memorial des de Madrid, on aleshores es trobava, sol·licitant la concessió de l'esmentat benefici. Tomàs Voltas fill feu constar que tenia les condicions necessàries: ésser fill de Montblanc, beneficiat de la seva església i hàbil per a l'exercici de l'orgue: fins que fos ordenat sacerdot, interinament, seguiria exercint d'organista el seu pare. A partir d'ara, s'origina un seguit de consultes, decrets, revocacions, plets (que arriben àdhuc a la Reial Cambra) i informes, que surten del propòsit d'aquest treball. Només assenyalaré que Tomàs Voltas fill fou acceptat com a Beneficiat Resident el 8 de gener de 1776, mentre que Voltas pare continuà interinament en el càrrec d'organista fins l'11 de juny de 1776, i des del 17 del mateix mes i any fins a novembre de 1776. Després, tornà a ocupar interinament el càrrec des del 24 de març de 1777 fins a juliol de 1782.⁷⁵²

Després de cinc anys de ser nomenat organista de Montblanc, Tomàs Voltas s'empadronà en aquesta vila i es casà amb Narcisa Fernández, de Tarragona.⁷⁵³ D'aquesta unió nasqueren 5 fills,⁷⁵⁴ tots a Montblanc, cosa que prova l'assentament definitiu de la família a la vila ducal. A totes les actes de baptisme es fa constar que el pare és «organista de la present església».

Voltas, a més d'organista, era una home molt actiu, negociant i emprenedor. Signava actes notariaus de diversa índole, sovint en nom dels que no sabien escriure i actuava com a procurador de la Comunitat de Preveres i també d'algun particular. Morí el 1800.⁷⁵⁵

Com es desprèn de la darrera cita, el fill Tomàs també va ser organista si bé, com que ja estava desconnectat de Cornudella i domiciliat a Montblanc, no l'estudiem aquí.

⁷⁵². *Id. ibid.*, p. 19.

⁷⁵³. GRAU I PUJOL, Josep M. «Immigració masculina a Montblanc (1734-1770)», *Podall*, 8 (2019), p. 689.

⁷⁵⁴. AHAT. APSMaM: capsa 6 n. 21, *Llibre de batejats a la parroquial...*: Ignàcia (1747), Jerònima (1750), Tomàs (1751), Josepa (1754), folis 219 v, 260, 294 v, 332, i capsa 5 n. 16, *Llibre de baptismes...*: Frutuós (1756), f. 6.

⁷⁵⁵. SÁNCHEZ REAL, José. «El órgano y los organistas de la Iglesia Mayor de Montblanc», *Recerca musicològica*, III (1983), p. 92 i 93.

4. MESTRES-ORGANISTES I MÚSICS DELS SEGLES XIX I XX

Fins aquí hem enumerat els antecedents humans d'abans de la formació del nostre fons i ara pretenem presentar els protagonistes vinculats amb aquest petit patrimoni. Hi ha vicaris amb formació musical, que en general tenen l'estada més curta a la vila a causa de les destinacions periòdiques de l'arquebisbat; algun rector amb coneixements de música que influí en els cants a la parròquia i seglars arrelats a la vila amb una bona formació professional.

Nom	Activitat a la parròquia
Joan Isern i Gomis (1823-1911)	puntual, compositor
Jaume Bonet i Pallejà (1854-1922)	constant, organista i mestre de capella
Pere Baró i Barbé (1860-1889)	1885-1889, organista
Camil Anguera i Benet (1865- ?)	1889-1892, vicari organista
Ramon Boqueras i Puig (1865-1936)	1894-1896, vicari organista
Pau Isern i Aragonès (1866- ?)	discontínua, instrumentista i director
Miquel Gomis i Cornadó (1869-1929)	1897-1919, vicari, mestre de capella?
Ramon Robert i Aragonès (1869-1949)	constant, vicari, copista i ajudant
Ramon Juncosa i Dolcet (1898-1992)	discontínua, compositor
Lluís Ferré i Bové (1880- ?)	1912-1916, vicari organista
Fermí Butet i Gomà (1889-1975)	puntual, compositor
Joan Cardona i Corbella (1908-1993)	constant, mestre de capella
Josep M. Franquet i Muntané (1910-1971)	1947-1959, rector, compositor i animador
Joan Grifoll i Guasch (1933-2003)	1957-1958, vicari, compositor i mestre de capella
Jaume Magrinyà i Costas (1934-1996)	1968-1976, rector i mestre de capella

Joan ISERN I GOMIS

Aclarim d'antuvi que, curiosament, a la seva partida de baptisme hi consten com a noms de pila Joan, Pere i Bonaventura; a la del seu casament consta Pere; en la de la seva mort Joan Pere, i encara en la de la mort de la seva esposa Pere.⁷⁵⁶

Era el primer de sis germans, fills de Pere Isern i Isern i Paula Gomis i Gil, basters de Cornudella que es casaren el 1822.

756. AHAT. APC: caps 45 n. 155, llibre VII de baptismes, f. 502; caps 39 n. 138, llibre V de matrimonis, f. 90 v; caps 48 n. 164, llibre IX d'òbits, f. 229 i f. 16 v, respectivament.

Joan, o Pere, o Joan Pere, va néixer el 18 de juny de 1823. Els altres foren: Joan (1825-1826), Domingo (1827-1829), Paula (1828-1830) —els tres moriren infants—, Joan (1832-1888) i Josep (1835-?).

Ell mateix, en la «Misa de Requiem a 4 voces y orquesta» de Melcior Ferrer,⁷⁵⁷ hi va incloure la nota: «Instrumentada por Juan Isern. Es propiedad. 1887. 15 papeles.» Es tracta, probablement, de la data en què es va interpretar, instrumentada per a flauta, clarinets, cornetins, fiscorns, trombons, violins, baix i orgue; d'altra banda, en la «Misa de Requiem a 5 voces con Acompañamiento» de Dominique Planchet,⁷⁵⁸ escriví: «1803 [error per 1903]. Propiedad de Juan Isern. 6 papeles.»

Respectarem doncs el nom de Joan, que ell mateix assumia.

El 19 de novembre de 1853 es casà amb Rosalia Aragonès i Isern i d'aquest enllaç sorgiren set fills: Maria (1855), Dolors (1855), Pere (1857), Emili (1859), Joan (1862-1864), Pau (1866) i Teresa (1868).

La seva implicació en la música de la parròquia és més que evident. No deixa de ser curiós, no obstant, que el seu nom surti en una llista de vilatans components de la lògia maçònica «Corazón», que actuà a la vila entre 1882 i 1892.⁷⁵⁹

El seu fill Pau Isern i Aragonés, fou un bon alumne de son pare; era conserge de l'Ateneu Literari Recreatiu i dirigia la Banda de l'Ateneu. En parlem apart.

Morí a la seva vila natal el 15 de novembre de 1911, 12 anys després de la seva esposa.

Jaume BONET I PALLEJÀ

Jaume Bonet i Pallejà neix a Cornudella el 7 de gener de 1854, fill de Joan Bonet Adzaries, sabater, i de Francesca Pallejà i Camps.⁷⁶⁰ En Jaume fou el setè de 9 germans: Joan (1841), Dolors (1844), Maria (1846), Francesca (1848), Teresa (1849), Josep (1852), Jaume (1854) i Maria (1856). Vivien a cal Salero, al carrer de l'Església, a l'actual n. 9.⁷⁶¹

El 1877 l'orgue de l'església, que ja tenia un segle i quart des de la reconstrucció del 1750, fou restaurat de nou, ara per uns orgueners italians.

757. CorSM: Au-34.

758. CorSM: Au-61.

759. MARTORELL GARAU, Miquel. «Els primers 10 anys de la lògia Corazón de Cornudella de Montsant: els maçons de la vila (1882-1892)», article *on line* publicat a <https://priorat.digital.wordpress.com/category/documents/cornudella-de-montsant-documents/page/2/>. Siurana juny 1998 (consultat el 20-02-2020); vegeu el capítol «Els primers companys»..

760. AHAT. APC: caps 45 n. 155, llibre VII de baptismes, f. 427.

761. Agraïxo la generositat en facilitar-me dades del biografat a l'amic Ramon Pàmies i a la seva muller Maria Teresa Estrems, l'àvia paterna de la qual (Francesca Bonet i Bonet) era filla del nostre Jaume Bonet i Pallejà.

Per tant el Joan Bonet devia ser qui el va estrenar, o dels primers. El que sí és cert és que el nostre home és el primer de la present «història» que ens ha deixat probes fefaents del seu pas per la parròquia de Cornudella. En efecte, nogensmenys que disset manuscrits musicals són copiats de la seva mà, el seu nom consta vuit vegades a la partícula d'orgue i la resta a la primera pàgina o a la portada. Són una Missa per a 4 veus i orquestra, diversos goigs, himnes, trisagis i rosaris a 3 o 4 veus i acompanyament d'orgue o orquestral. Segur però que altres documents, de cal·ligrafia semblant, són també seus i qui sap si els manuscrits anònims 20, 46, 67, 76 i 81 —Mes de Maria, *Tantum ergo*, Ofici de Setmana Santa i dos rosaris, respectivament—, podrien ser, si no tots, algun, compost pel nostre biografiat. Pendent per estudiar-ho més a fons, ho plantejo com a mera hipòtesi.

Durant la seva època d'organista, és a dir, entre la dècada de 1870 i l'any 1922 —data de la seva mort—, coincidí amb uns quants músics amb qui devia compartir i avivar el clima musical a la parròquia i a fora. Em venen present Pere Baró, Camil Anguera, Ramon Boqueras i Puig, Ramon Robert i Lluís Ferré, a més dels seglars Joan i Pau Isern. Devia ser una època força florent.

El 15 d'agost de 1880, amb 26 anys, es casa amb Teresa Bonet i Cavallé, de 21 anys, filla de Joan Bonet i Torner, forner, i Teresa Cavallé i Serra, de Vilaplana, presidint el casori el rector Joan Rius. Del matrimoni naixeren: Francesca (1881), Jaume (1883-1886), Teresa (1886), Josepa (1888-1888), Joana (1890), Ramon (1893) i Joan (1895).

Jaume Bonet consta que és organista en les actes de baptisme de 4 dels seus fills,⁷⁶² sabater en la de 2 fills⁷⁶³ i comerciant en la d'un.⁷⁶⁴ Morí el 1922, als 68 anys.

Pere BARÓ I BARBÉ

Com és sabut, Albarca, que a cavall dels segles XIX i XX devia tenir uns 200 habitants, és a poca distància de Cornudella. Així i tot, la destinació de Pere Baró a Cornudella va ser molt efímera i, com a organista d'aquesta vila no en tenim dades, encara que és molt possible que compartís l'activitat en ambdues viles.

Pere Baró va dur a terme la seva tasca a les dues poblacions, Albarca i Cornudella, durant 4 anys, entre 1885 i 1889:

Quan Ycart [professor de cant pla i director de Cor al seminari, precedent de Pere Baró] empenia el seu segon any de docència del CP [Cant Pla, curs

762. Francesca, Jaume, Josepa i Joana.

763. Teresa i Ramon.

764. Joan.

1879-1880], Pere Baró i Barbé, nat a Riudoms i resident a Reus, des d'infant, debutava com a organista. [...] Pere Baró havia nascut el 10 de juny de 1860; fill de Marià Baró i Guinovart, paleta d'ofici i Engràcia Barbé i Giol. L'apadrinaren Josep Baró, pastisser, i Teresa Barbé i Giol, tots naturals de Reus, llevat de l'àvia paterna que era riudomenca, tal com informa la partida de baptisme corresponent. El noi ingressà al Seminari, fóra del plaç normal, el febrer de 1874, a tretze anys complerts [...] Baró, a vint anys, quan cursava 2º de Teologia, escriu una instància a l'Arquebisbe, sol·licitant ésser admès en la secció de pobres, per la qual petició aporta un certificat de pobresa signat pel Rector de la Prioral, així com un altre de l'Ajuntament de Reus, en que consta que en P. Baró i Barbé no paga cap contribució ni posseeix cap classe de béns. El 10-1-1881, quan ja és minorista i cursa 2º de Teologia, demana la plaça, vacant, d'organista, pel qual càrrec es considerava prou apte «con la seguridad de que el exponente procurará desempeñarlo con el mayor esmero possible». La resposta del Rectorat trigà un mes, i va ésser favorable al sol·licitant que, a més, passava gratis a la 2ª secció. Hi guanyava la beca i la possible millor acceptació en l'ambient del Centre. Pere Baró havia estudiat com a alumne intern des de 1er de Gramàtica fins a 2º de Teologia (1881) en què apareix com a «expulsat», segons hem dit més enrere. I ara trobem la solució: Una sol·licitud del 28-8-1882 ens desembroma del tot el panorama, puix «habiendo cumplido las disposiciones de V. E. I. estando el año pasado en calidad de alumno externo [...] suplica se digne admitirle en el internado [...]». Llavors hem d'entendre que el van expulsar de l'internat, però no pas del Seminari, circumstància que es repetia com a mesura pedagogico-punitiva en casos similars. El Dr. Pere Cerdà, Vice-Rector, complint els designis del Prelat, l'admitia «atendidos el buen comportamiento que ha observado i el ejemplo de piedad que ha dado durante el tiempo que pareció prudente a la superior disposición del Prelado». La readmissió, però, no suposava la redempció total dels seus torts (desconeguts per nosaltres) que provocaren aquelles mesures disciplinars: un altre Baró [Bonaventura Baró i Salvadó], el substituïa en el càrrec musical, però com a Mtre. de Capella. Pere Baró i Barbé s'ordenà de prevere el 28-2-1885; l'enviaren a Albarca tot seguit, però morí aviat: l'1 de juny de 1889, a Cornudella».⁷⁶⁵

La primera notícia que tenim de la seva actuació a Albarca és el bateig d'un tal Josep Canyelles i Anglès, el dia 26 de desembre de 1885, com a regent de la parròquia de Sant Vicenç màrtir i la darrera el 19 de gener de 1889 en el patrimoni d'un tal Ramon Argany amb Rosa Josa. A partir de llavors és substituït per Camil Anguera i Joan Folch.

El fet que a Cornudella, on l'enviaren després, no haguem trobat cap acta ni de baptismes ni de matrimonis signada per ell, ens fa pensar que el trasllat es deuria fer per motius de salut, ja que hi moria als pocs mesos

⁷⁶⁵. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*. Valls: edició de l'autor, 1988, p. 11 i 12.

amb 29 anys, el dia 1 de juny de 1889, i l'acta del seu òbit no ens aporta res aclaridor.⁷⁶⁶

Camil ANGUERA I BENET

Camil Anguera i Benet nascut a Barcelona el 17 d'abril de 1865,⁷⁶⁷ però procedent de Falset, fou un músic organista ben considerat al seu temps. Es formà musicalment al Seminari de Tarragona, on cursà la carrera eclesiàstica i, un cop sacerdot, el trobem de vicari a Cornudella de Montsant durant un any aproximadament, després rector d'Albarca dos anys i mig, fins que fou nomenat vicari de Sant Miquel de Montblanc, càrrec que ostentà com a mínim cinc o sis anys.

Els seus pares vivien a Falset, però van casar-se a la catedral de Tarragona el 2 d'agost de 1859: eren Jaume Anguera i Mestre, confiter, i Encarnació Benet i Ferrer, viuda de Joaquim Tost, ell natural de Falset i ella de Tortosa.⁷⁶⁸ Un cop casats es traslladaren a Barcelona, al carrer de Filatures número 4, que és on nasqué Camil.

A l'agost de 1878, als tretze anys, ja tenia aprovat el tercer de Llatí a l'agregat de Falset i sol·licità l'ingrés com intern al Seminari Pontifici de Tarragona.⁷⁶⁹

Deduïm doncs que Camil va tornar al poble del seu pare i vivia amb el seu avi, potser des que va morir a Barcelona la seva mare el 1872, quan ell tenia 7 anys. És possible que hagués rebut lliçons de música abans d'entrar al seminari i segur que els perfeccionà durant la carrera eclesiàstica. En aquells anys el seminari no tenia encara els professors de talla de final de segle. Les assignatures de cant pla i solfeig anaven a càrrec d'organistes o directors de cor, que acostumaven a ser seminaristes avançats que s'anaven tornant, generalment dels cursos de teologia, com Josep M. Cogul, Enric Ycart, Pere Baró... i no dic que no fossin bons músics, ho eren i ho van seguir sent. Camil devia aprendre d'algú d'aquests, o de tots. Bonaventura Baró, que substituï el darrer dels anomenats, podríem dir que va ser el primer mestre de capella pròpiament dit, amb atribuci-

766. AHAT. APC, capsa 48 n. 163, llibre VIII d'òbits, f. 90 v.

767. Registre Civil de Barcelona: *Naixements*, f. 2032.

768. AHAT. APSMaT: capsa 25 n. 47, *Libro diez y siete de matrimonios...*, f. 176-177. Com a professió del cònjuge hi consta «carpintero», però creiem que és un error del copista, ja que tant a la partida de naixement del fill Camil com a la del baptisme a la parròquia de Sant Just i Pastor de Barcelona hi posa «confitero» que, a més, era la professió de l'avi de Camil.

769. AHAT. Seminari Tridentí de Tarragona, expedient de matrícula de Camil Anguera i Benet.

ons més àmplies; al nostre Camil, però, ja li quedaven pocs anys d'estada al seminari.⁷⁷⁰

Durant el curs 1884-1885 va abandonar els estudis, però el desembre de 1885, als 20 anys, quan ja tenia cursats primer i part de segon de Teologia, fa una instància al director del seminari reconeixent l'error i pregant de poder continuar intern. Així va ser, però un any després ingressa al Servei Militar i demana continuar com extern, cosa que se li concedí.⁷⁷¹

Al juny de 1888 rep la tonsura, les ordes menors i l'ordenen de sots-diaça; en començar el nou curs al setembre, de diaça,⁷⁷² i durant el primer semestre de 1889 fou ordenat sacerdot. El juliol del mateix any ja és vicari a Cornudella de Montsant, amb el rector Joan Aragonès, on va tenir l'oportunitat de fer pràctiques amb el magnífic orgue de l'església de Santa Maria.

En tenim constància a l'arxiu, on va segellar amb un timbre propi alguna de les partitures manuscrites. Concretament, la «Salve Regina a tres voces»⁷⁷³ que porta el segell de «Camilo Anguera» a la partícula d'orgue i que es va interpretar, si més no, el 26 de febrer de 1890, ja que ho palesa clarament la portada d'una segona còpia feta per l'organista cornudellenc Jaume Bonet i Pallejà, un home molt actiu copiadador incansable de música, organista seglar, que devia ser bon col·laborador del recent vingut vicari i músic Camil, 11 anys més jove que ell. L'obra podria passar molt bé com d'un clàssic, d'una factura tècnicament impecable, concisa i amb elegants canvis de tonalitat: Fa major, Re major, Fa major. Qui diu que el nostre vicari no n'era l'autor? Apuntem-ho com una mera hipòtesi.

A Cornudella s'hi va estar poc temps, un any, però no va anar gaire lluny ja que al desembre de 1889 era nomenat rector d'Albarca, en substitució de Pere Baró, càrrec que ocupà fins la tardor de 1892. Albarca, actualment sufragània de Cornudella, a mitjan segle XIX rondava els 100 habitants i cap al 1900 va sobrepassar els 200.

L'anècdota la donen uns fets enutjosos: el 1892 es presentaren unes denúncies del pedani d'Albarca a l'alcalde de Cornudella, per unes sortides de cinc veïns, algunes nits —probablement dels dies de carnaval—, que es dedicaven a cantar cançons «indecoroses, insultants i escandaloses», al·ludint persones concretes. Sembla ser que la cosa va acabar al jutjat i hi van haver implicacions violentes.⁷⁷⁴

770. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 89.

771. AHAT. Seminari Tridentí de Tarragona, expedient de matrícula de Camil Anguera i Benet.

772. *Diario de Tarragona*, 16 de juny de 1887, 3 de juny de 1888 i 30 de setembre de 1888, respectivament.

773. CorSM: An-87.

774. GORT I JUANPEREL, Ezequiel. *Història de Cornudella de Montsant: una vila del comtat de Prades*, p. 334-335.

Al setembre de 1892 el nomenen vicari de l'església de Sant Miquel de Montblanc, en substitució de l'anterior Daniel Vives. Allí hi romangué, com a mínim, fins al febrer de 1896.

Sembla ser que després devia tornar a Barcelona. Ens ho fa pensar una nota d'un llibre, on surt el seu nom en una llista de possibles adeptes a operar Josepets, aproximadament del 1897 o 1898:

«Don Camilo Anguera, de 32 años, natural y diocesano de Tarragona [provincia]. Ha sido cura 9 años. Vive calle Mayor, n.º 102, Gracia (Barcelona)».⁷⁷⁵

Però després ja no en sabem res més.

Ramon BOQUERAS I PUIG

El novembre de 1856, quan la tardor acoloreix i clarifica els conreus de les terres de Montbrió del Camp, Joan Boqueras i Munté i Maria Puig i Blay decideixen casar-se. Ell és pagès com son pare i formaran una família modesta. Passen els anys, i el 16 de juliol de 1865 surt el primer brot de l'enllaç, Ramon Boqueras i Puig, el nostre protagonista, el gran de tres fills; els altres dos seran Carme (1875) i Francesc (1879).⁷⁷⁶

Un germà gran del pare, Antoni Boqueras i Munté, sacerdot, cap el 1877 era rector de la parròquia de Sant Francesc de Reus. Conscient de les dificultats que passava la família, va allargar la mà a son germà Joan —pare del nostre Ramon— per oferir-li la plaça de sagristà de Sant Francesc. Va ser així doncs que el noi i els seus pares passaren a viure a Reus, a la casa del sagristà de la parròquia.

Un nebot del Ramon —també de nom Ramon— exposa una anècdota que li contava son pare a la vora del foc, que pot mostrar la frugalitat econòmica que passava la família: deia que quan el Ramon, ja seminarista, anava vestit de capellà als enterraments, en acabar es treia la sotana i, vestit de seglar, anava a plegar fems per guanyar uns rals.

Però anem per parts, perquè ara encara té 12 anys, que és quan comença estudis eclesiàstics, inicialment a Reus i després al seminari de Tarragona.⁷⁷⁷

775. GONZÁLEZ DOMINGO, Germán. *Escritos del beato Manuel Domingo y Sol*. Roma, 2007, III Varios, v. 3, p. 100.

776. He d'agrair a la Rosa Boqueras i Casulleras la seva esplendidesa tant per les dades proveïdes verbalment sobre el biografiat —germà del seu avi patern—, com per facilitar-me l'accés al document *Records*, escrit pel nebot del biografiat i oncle de la Rosa, Ramon Boqueras i Llorç, document que conserva la família.

777. Fins a la darrera dècada del s. XIX no s'aglutinaren íntegrament els estudis eclesiàstics a l'edifici de Tarragona, sinó que els primers cursos es feien als anomenats *agregats* que hi havien en diferents poblacions, una mena de sucursals del seminari.

Iniciat el curs 1885-1886, ja a segon de Filosofia, sol·licita que a causa de la pobresa de la família se li assigni algun servei de músic o de fàmul. Se li assignà el d'ajudant del mestre de capella que, segons ens explica Joan Gri-foll,⁷⁷⁸ era el reusenc Bonaventura Baró i Salvadó, organista de Sant Pere, que havia estat escolà de Montserrat. En començar el curs següent, demana se li concedeixi el càrrec de mestre de capella i organista, en substitució de l'esmentat Baró, que ja havia acabat la carrera, i se li concedí. Això ens fa pensar que aquest fou qui el formà musicalment, entre d'altres. Probable-ment les primeres lliçons les va rebre a Reus del seu oncle sacerdot mentre vivia amb els pares a la casa de sagristà de Sant Francesc.

A la primavera de 1891, als 26 anys, rep les ordes de sots-diacon i diacon havent acabat el cinquè de Teologia. I l'11 de juny de 1892 és ordenat sacerdot.⁷⁷⁹

Per començar l'envien de vicari a Riudecanyes, on s'estrena en la seva nova funció. Dos anys després, a la tardor de 1894, el trobem com a vica-ri a Cornudella de Montsant, on tenia també un benifet. Allí hi havia un orgue magnífic de 2.390 tubs i segur que s'hi va esplaiar omplint de música l'àmplia nau de l'església. Al fons musical cornudellenc s'hi conserva un «Trisagio a 4 voces», del qual n'és autor.⁷⁸⁰

El 1896 és nomenat rector de Prades: va pujant de categoria i d'altura... Els seus pares, que fa dinou anys que viuen a Reus, deixen la casa i el càrrec de sagristà i, amb la Carme i el Francesc, se'n van plegats a viure a Prades. L'estada a la vila comtal durarà tres anys. Mentrestant, des de l'altiplà, tenia contactes amb els rectors de pobles veïns: Cornudella, Ulldemolins, La Febró, Capafonts, l'Albiol, Siurana... En general tots es desplaçaven a peu, tret del rector de Siurana que tenia un cavall.

Hi hagué oposicions a parròquies; s'hi presentà i el 1899 li assignaren la de l'Albiol. Ja em tens la pobra família traslladant tot el parament de la casa de Prades cap a la també enlairada vileta. Però com que era molt desavinent, ja que només s'hi podia anar per camí de mula, va haver de deixar el piano amb que practicava i ensenyava, a la Selva del Camp.

El càrrec de rector de l'Albiol era remunerat amb 14 duros al mes. La vida resultava dura per a cinc persones i per això comença a pensar alguna solució. Abans d'acabar el 1900, s'assabentà que quedava vacant el càrrec d'organista de L'Espluga Calba. El va demanar i se l'hi concedí. Amb el canvi perdia la condició de rector en propietat que tenia a L'Albiol, de 14 duros mensuals, però el nou càrrec li proporcionava 21 duros al mes. Així

778. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 89.

779. AHAT. Seminari Tridentí de Tarragona, expedient de matriculació de Ramon Boqueras i Puig.

780. CorSM: Au-15.

doncs, a mitjan any 1900 es trasllada novament amb tota la família cap a L'Espluga Calba, que aleshores devia tenir uns 1.200 habitants.

Son germà Francesc s'havia tret el títol de mestre i a L'Espluga va muntar una escola privada. Al marge de l'escola, durant molts anys es van dedicar ambdós germans a ensenyar música. Els anava bé, tenien un bon alumnat i van formar força músics, fins al punt que van crear una orquestra nombrosa que duraria molts anys. El Francesc, a més d'ensenyar i tocar l'orgue, també tocava el requint i, de tant en tant, s'atrevia a tocar als balls de festa major.

Però el Ramon era inquiet: sap que hi ha oposicions per al càrrec d'organista de la catedral de Tarragona el 26 de gener de 1903 i s'hi presenta. Els mestres Antoni Nicolau i Lluís Millet formen el tribunal. El càrrec és molt renyit perquè hi acudeixen també candidats prestigiosos.⁷⁸¹ El donaren a Teodoro Echegoyen, que fins aleshores era mestre de capella i organista de la catedral de Calahorra. També va fer oposicions per a la basílica de Sant Miquel i la Mercè de Barcelona, convocades pel 19 de juliol de 1904, on s'hi presentaren ell i quatre més, però tampoc va tenir sort.⁷⁸²

A L'Espluga Calba s'hi sentia bé i s'hi va assentar força temps. El benefici d'organista comportava que cada diada s'havia de cantar un motet diferent. Molts els componia ell mateix i, mentre ell tocava l'harmònim o celebrava les funcions religioses, un cor de nens dirigit per son germà interpretava els cants.

Aquest s'encaterinà de l'espluguina Maria Llorc i Dalmau, del mas de Bessó, i l'hivern de 1912 el Ramon n'oficiava el casament. S'avingueren molt amb la família de la Maria, van millorar econòmicament i van arrelar al poble.

Francesc, com a mestre interí que era, anà peregrinant per 6 pobles de la província, si bé les vacances les passava sempre a L'Espluga. Fins que el 1917, ja amb tres fills dels vuit que tindria, se li concedí la plaça en propietat en terres de Navarra i Terol. Aleshores la seva família marxà primer cap a Aranaratxe (Navarra), al cap d'uns anys a Cuevas de Portarubio (Terol) i més tard a Vinaceite (Terol). El Ramon es quedà doncs sense la seva ajuda.

L'estiu de 1922 el Francesc vingué a passar les vacances a L'Espluga Calba. Tingueren tots molta alegria i s'ho passaren molt bé. Però aquells

781. *Diario de Tarragona*, 25-01-1903: els candidats que s'hi presentaren foren: Jesús José M. de Vírjala e Inda, organista de la catedral de Zamora; Miquel Rué i Rubio, mestre de capella de la catedral de Girona; Teodoro Echegoyen y Visiers, mestre de capella de la catedral de Calahorra; Lleonard Franch i Mora, organista de la parròquia de Sant Antoni de Valls; Ramon Boqueras i Puig, organista de la parròquia de L'Espluga Calba; Antoni Tomàs i Homs, alumne de teologia del seminari de Tarragona, i Jaume Martorell i Salort, també alumne de teologia del mateix seminari.

782. *La Vanguardia*, 18 de juliol de 1904: els altres quatre eren Lluís Ferré, seminarista de La Seu d'Urgell; Blai Capdevila, organista de Besalú; Enric Marfany, organista de Ponts i Francesc Bartrina, organista de la catedral de Solsona.

dies sorgiren unes desavinences entre la seva família i son germà Ramon. Sembla ser que el Francesc va vendre la Sort Llarga, una finca que havia heretat en casar-se, al seu cunyat (germà de la seva dona) Cristòfol, cosa que no devia caure bé al Ramon ni a la Carme, que com a germans, devien reclamar drets. Des de llavors es van distanciar.

Poc temps després, el Ramon deixava definitivament L'Espluga Calba i s'instal·lava a Reus, al carrer de la Font, tot i que sense cap càrrec.

L'any 1925 (o potser 1926) viatjà a Calahorra, novament per unes oposicions a organista. Les oposicions eren per substituir l'organista Juan Felipe Gallaga que havia cessat.⁷⁸³ Tampoc les guanyà... Aprofità el viatge per visitar a Saragossa el seu nebot, Ramon Boqueras i Llorc —que més gran seria un bon organista i gran pedagog. Aleshores el nebot tenia dotze anys i estava intern a l'escolania de la basílica del Pilar des que en tenia set. El nebot assistí l'oncle en la celebració de la missa. Després l'oncle el portà a dinar en una fonda i li regalà uns evangelis.

A Reus continuava sense ofici i es dedicava a donar classes de solfeig i piano, a anar als enterraments i a «guanyar misses», cosa que l'enemistà amb el rector de Sant Francesc. Fou per això que buscà un nou càrrec i se li concedí la regència de Montblanquet, municipi de Vallbona de les Monges. S'hi va estar poc temps fins que aconseguia, ara sí, la plaça d'organista de La Selva del Camp, càrrec que ocuparia força anys, fins a la seva mort.

El temps ho cura tot i sembla que les desavinences amb els germans i cunyats es devien llimar, ja que quan el nebot va tornar de l'escolania de Saragossa es reconciliaren i van fer plegats diverses excursions, a Salou, a L'Espluga Calba, a la Pena, a L'Espluga de Francolí, a Poblet, a Riudecanyes —on havia estat de vicari—, a Mont-roig, etc.

A L'Espluga Calba hi van anar plegats per la festa major, al setembre, i es congratulà amb els vilatans i els seus exalumnes, que eren membres de l'orquestra fundada pel Ramon i el Francesc, que aleshores dirigia un tal Samanyo i sembla que ho feien força bé. Cal fer constar que, a més del rector mossèn Figuerola, L'Espluga Calba gaudia en aquell moment d'un excel·lent organista i compositor, Josep Padrell i Navarro, del qual es conserven moltes partitures al fons musical del Seminari de Tarragona i, sortosament, també al fons de Cornudella de Montsant. Mossèn Padrell fou assassinat el setembre de 1936.

La cal·ligrafia del Ramon era polida i en la seva rúbrica curiosament s'hi s'observa sempre la clau de sol i tot de signes musicals, aconseguits no pas artificiosament, sinó de forma aparentment espontània.

A La Selva, a més de tocar l'orgue, també va fer una bona labor pedagògica en la formació d'alumnes músics, entre ells el seu nebot mencionat,

783. EZQUERRO ESTEBAN, ANTONIO. *Música instrumental en las catedrales españolas en la época il·lustrada*. Barcelona: CSIC, 2004, p. 251.

que venia a rebre lliçons a peu des de Reus per la via del tren i tornava en cotxe de línia, per 0,35 pessetes.

Ramon Boqueras i Puig era un bon músic, organista i compositor, molt reconegut i entre els anys 1904 i 1930 va mantenir correspondència amb Lluís Millet i Pagès, fundador de l'Orfeó Català, documentació que es guarda a l'Arxiu de la Catedral de Tarragona, juntament amb partitures de la seva composició. Penso que no va estar de sort en els seus intents de fer-se conèixer a nivell més ampli i això el confinà als àmbits tarragonins. Tot i així, va fer una gran labor musical a L'Espluga Calba, que continuà quan ell se n'absentà. I sobretot a La Selva del Camp on, a més de la labor compositiva i pròpiament organística, fundà la Capella de Música que actuava freqüentment en les festivitats religioses, amb motets, misses i tota classe de gèneres musicals. La premsa d'entre els anys 1931 i 1936 dóna constància de les seves actuacions amb obres pròpies i de Ravanello, Julià Vilaseca, Perosi, etc. N'hem localitzat crítiques en més de dotze dates de *La Vanguardia*.

També va ser molt important la labor que va fer per restaurar i mantenir l'orgue de la parròquia de Sant Andreu. Un orgue que es va començar a construir l'agost de 1696 i després de moltes incidències, s'acabà el novembre de 1701. El mestre orguener era Andreu Borgiero. Aquest orgue fou l'instrument habitual del nostre mossèn Boqueras, que el tocava magistralment.

A primers de 1936 es va posar malalt i el Divendres Sant dia 10 d'abril, traspassava a La Selva del Camp als 71 anys.

Pau ISERN I ARAGONÈS

Pau Isern i Aragonès, «Pauet», era fill del Joan Isern que hem comentat i digne deixeble seu, ja que no solament el trobem compromès com el seu pare als afers musicals de la parròquia, sinó que a més sabem que era bon músic, instrumentista i director de la Banda de l'Ateneu, formació que guanyà prestigi.

Va néixer el dia 9 de desembre de 1866, fill de Joan Isern i Gomis i de Rosalia Aragonès. El 1895, als 28 anys es casà amb Raimunda Pallejà, de 24 anys.

Va ser el conserge de l'Ateneu Literari Recreatiu i, si hem de fer cas a l'acta de matrimoni, també n'era cafeter, sembla doncs que era un home molt actiu.

En la «Misa a tres voces con acompañamiento de harmonium»,⁷⁸⁴ de Leandre Sunyer i Puigventós (1833-1888), s'hi conserva un segell propi, «PABLO ISERN. CORNUDELLA», que apareix també en altres documents. Era

784. CorSM: Au-80.

el director i el copista de les partitelles instrumentals, feina aquesta que compartia amb el de les inicials «R. J.» —creiem que Ramon Juncosa i Domènech, també instrumentista, pare del Ramon Juncosa i Dolcet del que parlem apart. Els documents estan datats al 6 d'agost de 1891, possible data d'interpretació i, apart de les veus, hi trobem papers per a flauta, clarinets, cornetins, trombons, fiscorns, violins i harmònim.

Miquel GOMIS I CORNADÓ

Miquel Gomis i Cornadó va ser vicari de la parròquia de Santa Maria de Cornudella a partir del gener de 1897. Va néixer a Cornudella de Montsant el 18 de febrer de 1869, fill de Miquel Gomis i Grau, pagès de Cornudella, i Maria Cornadó i Martí, de Poboleda⁷⁸⁵. És el tercer de 5 germans: Maria (1863), Jaume (1866), Miquel (1869), Rosa (1870) i Joan (1872).⁷⁸⁶

Ingressa al Seminari de Tarragona el 1883 per cursar la carrera eclesiàstica. El 1894 rep les ordes menors i tonsura, el 1895 el sotsdiaconat, el març del 1896 el diaconat i el 30 de maig del mateix any és ordenat sacerdot a Lleida.⁷⁸⁷

El mateix any l'envien de vicari a Vimbodí, sota el rectorat de Lorenzo Gras i el gener de 1897 el trobem ja de vicari a Cornudella de Montsant, primer amb el rector Domènech Barceló i, més tard, amb Càndid Llebaria. A la parròquia hi trobem mostres de la seva activitat com a vicari els anys 1897, 1898, 1904 i 1919. El fet de ser fill de Cornudella ens explica la permanència de tants anys com a vicari de la parròquia de Santa Maria (fet que es dona semblantment amb Ramon Robert), si bé no tenim la certesa que en l'entremig no hagués prestat el servei en alguna altra parròquia.

En els papers de l'arxiu el seu nom consta en tres obres diferents: a l'Anònim 9, «Vals dels aucells», cançó a 3 veus, incompleta, on signa amb els dos cognoms; al registre 27 d'Autors, un càntic per a 3 veus i orgue «Jesús als pecadors» de Joan Carreras, on també hi ha el seu nom i rúbrica; i al registre 48 d'Autors, «Misa Pastorela» per a 2 o 3 veus i piano, o orgue, de Pablo Hernández. En aquesta última hi figuren unes notes donant instruccions per a la interpretació, així com la seva signatura. Tot això mena a pensar —sabent que el motiu és feble per incloure'l entre els garants musicals— que Miquel Gomis era el mestre de capella o organista, en definitiva el promotor de la música a la parròquia, feina que compartia amb el seglar Jaume Bonet.

785. AHAT. APC: capsa 43 n. 150, llibre IX de baptismes, f. 47.

786. AHAT. APC: capsa 41 n. 144, llibre VIII de baptismes, f. 243 i 312; capsa 43 n. 150, llibre IX de baptismes, f. 75 v i 112.

787. *Diario de Tarragona*, 18 de febrer de 1894, 22 de març de 1896 i 31 de maig de 1896, i *Correo de la Provincia*, 2 d'abril de 1895.

El 16 de juny de 1904 son germà Jaume es casa a Cornudella, i Miquel oficia la cerimònia.⁷⁸⁸

Morí el 1929 a la seva vila natal.⁷⁸⁹

Ramon ROBERT I ARAGONÈS

Ramon Robert i Aragonès va néixer a Xerta el dia 8 d'abril de 1869. Tant el seu pare Ramon Robert i Serrat, professor d'escola primària, com la seva mare Francesca Aragonès Samora, eren de Poboleda, vila veïna de Cornudella.⁷⁹⁰ Xerta devia ser la destinació com a mestre.

El 1874 el pare és destinat a Cornudella de Montsant, on s'estableix tota la família definitivament. Després de cursar els dos primers cursos de segona ensenyança a l'Institut de Reus (1881-1882 i 1882-1883), Ramon Robert i Aragonès, que té 14 anys, sol·licita entrar al Seminari i matricular-se al tercer any de Llatí, cosa que se li concedeix.⁷⁹¹

El juny de 1892 rep les ordres menors i la tonsura;⁷⁹² un any després el sotsdiaconat;⁷⁹³ més tard el diaconat,⁷⁹⁴ i el 22 de maig de 1894 és ordenat sacerdot, a la capella del Palau de l'Arquebisbe.⁷⁹⁵

Després ja el trobem com a vicari de Cornudella de Montsant sota el rectorat de Domènec Barceló, des del gener de 1895; també com a vicari d'Arbolí el 1898, i continuà a Cornudella sota el rectorat de Càndid Lla-beria i fins a la seva mort.⁷⁹⁶ Des del mateix 1895 obté el títol de beneficiat de la capella del Pilar, benifet que conservarà durant 54 anys. La capella del Pilar és una capella que hi ha al carrer del mateix nom, just on fa angle obtús en tòrrec, molt venerada des de temps antics pels vilatans.

Al nostre fons musical s'hi conserva una partitura impresa d'un rosari de Lluís Romeu, que devia adquirir Mn. Robert, de la qual en va fer còpies manuscrites per al cor parroquial. Hi trobem una anotació a llapis que diu «Mn. Ramon Robert, Pvre. Capella del Pilar».⁷⁹⁷ La cal·ligrafia és impecable i diferent de tots els altres manuscrits. També hi ha estampat el segell de la parròquia.

788. AHAT. APC: caps 39 n. 140, llibre VI de matrimonis, f. 20 v.

789. AHAT. APC: caps 47 n. 160, *Índice general de partidas de óbito...*, f. 128.

790. AHAT. Seminari Tridentí de Tarragona, expedient de matriculació de Ramon Robert i Aragonès.

791. *Id.*, *ibid.*

792. *El Correo de la Provincia*, 11 de juny de 1892, p. 2.

793. *Diario de Tarragona*, 28 de maig de 1893.

794. *Diario de Tarragona*, 18 de febrer de 1894.

795. *Diari La Opinión*, 22 de maig de 1894.

796. Es conserven multitud de partidas de baptisme i altres sagraments signades per ell.

797. CorSM: Imp-41.

Si bé durant la seva estada a Cornudella, gairebé tota la vida, coincidí amb diferents organistes o mestres de capella, la part musical també era una de les seves habilitats, que entenem feia aflorar en segon pla al costat del responsable de torn.

Compartia el seu ministeri amb feines de pagès i d'apicultor. Es va fer estimar molt pels vilatans, per tots, fins al punt que durant la guerra del 1936-1939 tots els clergues van marxar o es van camuflar, però ell no va voler amagar-se. Es passejava pel poble i anava i venia de la seva finca de la Coma, prop de la carretera de la Morera, sense que ningú mai el molestés.

El 1944 en un acte solemne municipal se'l nomenà fill adoptiu de Cornudella.

Va morir el dia 15 de desembre de 1949 i al seu funeral, celebrat a l'església de Santa Maria, hi assistí tot el poble i 9 sacerdots.

L'any 2015 l'arquebisbe de Tarragona, en la re-inauguració de la capella del Pilar del 10 d'octubre, pronuncià una homilia de la que, pel seu interès, en traïem un fragment:

Com escrivia en aquells moments el vostre recordat rector, Mn. Antoni Roquer, Mn. Ramon [Robert] es va guanyar l'estima de tot el veïnat per la seva bondat i senzillesa, les quals van fer possible que fins i tot passés tota la guerra civil al poble, amb el beneplàcit i coneixement dels veïns de Cornudella, respectat i protegit per tots. I vau ser vosaltres els que vau demanar el trasllat de les seves despulles a la Capella del Pilar, al peu del presbiteri de la qual per subscripció popular es va arranjar un lloc adient. El qui era en aquells anys arquebisbe de Tarragona, l'estimat Josep Pont i Gol, va autoritzar-ne el trasllat, que es va poder fer el 20 d'octubre de 1986. Va presidir precisament el trasllat Mn. Josep Asens Huguet, que era vicari episcopal en aquella època i que el propassat dilluns, dia 5, vam enterrar. En aquell moment el rector era Mn. Josep Maria Font, així com altres rectors que havien estat a Cornudella: un total de nou mossens eren presents en aquell trasllat. Hi havia també el Consistori i les cròniques diuen que també hi havia antics escolans de Mn. Ramon, que van ser els que van portar la caixa amb les despulles des de l'església fins a la Capella del Pilar.⁷⁹⁸

I la crònica acabava dient que mossèn Ramon «està enterrat a casa seva, on sempre pregava i celebrava l'eucaristia». No em resisteixo també a exposar unes paraules que va dir en aquell moment Joan Baptista Espasa, pagès, poeta i enamorat de Cornudella, en nom del Consell Parroquial:

Va ser un sacerdot que va passar la vida estimant. Enamorat del nostre poble, escrupolós del seu ministeri, mesurat en el tracte i en la convivència, es

⁷⁹⁸. *Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de Tarragona* n. 111, novembre de 2015, 3a. època, n. 502, p. 352, 353 i 354

va guanyar al llarg de la seva vida el respecte i l'estima de grans i petits, cosa que es va demostrar sobradament l'any 1944, amb motiu de les seves noces d'or sacerdotals, en què se'l va nomenar fill adoptiu de Cornudella. Amb la seva característica sordesa, va ser servidor de tothom; devot fidel de la Verge del Pilar, a la qual va venerar escrupolosament a la capella del seu benefici; amant de la natura, aficionat a l'apicultura i a la pagesia en general, ple d'humanitat i de prudència, ens va donar lliçons d'humilitat cristiana predicada amb l'exemple [...]⁷⁹⁹

Ramon JUNCOSA I DOLCET

Ramon Juncosa i Dolcet (dit «Joli»), va néixer a Cornudella de Montsant el 18 de gener de 1898 fill de Ramon Juncosa i Domènec i Beneta Dolcet i Perulles. El pare era un home força cultivat, cadirer, pintor de cases i músic, tocava el fiscorn.

Als tretze anys marxà cap a Barcelona i s'allotjà a casa d'una tia que vivia al barri de Sant Antoni. Es guanyava la vida fent de pintor i també anava a classes de clarinet amb el mestre Josep Nori i Zaballoni que era el millor clarinetista de tot l'estat i molt bon pedagog. Avantatjat alumne i amb la garantia d'aital mestre, el Ramon ingressà a la Banda Municipal de Barcelona conjuntament amb el fill del director, Ricard Lamote de Grignon, que en seria percussionista. S'adaptà de seguida a la formació i, des de l'any 1926, viatjà amb tota l'agrupació a Alemanya, Suïssa i als països europeus on la Banda era sol·licitada.

El 6 de novembre de 1930 es casa a la parròquia de Sant Andreu del Palomar, amb Constança Fortuny i Casas, de Poboleda.

Ara ja tocava amb l'Orquestra Salas als teatres, locals de societats i envelats de festes majors i també a l'Orquestra Torretes. Participava en totes les actuacions pro república que dirigia el mestre Lamotte. Aquest el 1939 fou depurat pels franquistes i substituït per Joan Bonell, agre i de trist record a la Banda. Acabada la guerra es traslladaren a viure a Gràcia, al carrer Montmany, prop del carrer Bailén on assajava la Banda.

Suportà el mestre Bonell i actuà amb el famós mestre Joan Pich Santa-susana. De vegades, en interpretar obres pròpies, Ramon Juncosa dirigia ell mateix la Banda Municipal.

Ara ja complementa el sou municipal amb l'orquestra d'Artur Kaps *Els Vienesos* i *Franz Joham* (1943-1948). També el trobem a les orquestres del Teatre Espanyol i del Teatre Nou. I encara a l'orquestra de *Benito Ulecia*.

No parava mai. Posà en marxa un taller d'embocadures de saxo i clarinet, ajudat pel seu fill, negoci que tingué èxit per tota la península. Componia moltes obres per a les orquestres i grups on tocava: ballables, valsos, fox-

799. *Id.*, *ibid.*

trot (*El clarinete alegre*), pasdobles (*Giraldillo*) i sardanes (*Alegre i amorosa* i *Constància*, dedicades a la seva dona, *El carrer de Montmany*, dedicada al seu carrer, *Montsanenca*, dedicada a Sant Joan del Codolar, *Repics de joia*, inspirada en Beethoven, *Cornudella*, *Siurana*, *Joventut catalana* i *Quan sonen les campanes*.

L'any 1958 l'alcalde Porcioles reduí la Banda i jubilà anticipadament 25 músics deixant la formació en 60. Ramon Juncosa, que aleshores tenia seixanta anys, s'hi acollí, deixà la formació i seguí amb les orquestres lleugeres, tocant a les festes i fent embocadures.

L'historiador local Miquel Martorell diu que darrerament s'han trobat a Cornudella marxes fúnebres (*Sublimidad*, *Cortejo Sacro*), himnes religiosos (*Marxa a la Verge del Patrocini*), boleros amb lletra (*Abre tu pecho mi amor*) i més sardanes (*Tarragona ets pubilla*, *Formós St. Feliu* i *L'eco de les Gritelles*).⁸⁰⁰ El seu net Ramon Juncosa Cruanyes guarda, al carrer dels Abeuradors n. 22 de Cornudella, tot un fons musical, on suposem es troben aquestes obres, si bé de moment no se'ns hi ha donat accés.

Al fons musical cornudellenc s'hi conserva un «Pare nostre del Calvari» i alguns motets, per a 4 veus i banda compostos per ell.⁸⁰¹ En quant al pare-nostre, compostat dins uns criteris de l'època, presenta certa originalitat, que li ve sobretot de modular atrevidament de la tònica a la tercera major. El motet *Jesus rex midis*, en cas de ser obra seva —atès que es conserva, com anònim, al terme de l'anterior—,⁸⁰² és d'un classicisme perfecte, i els altres fragments tenen modulacions gracioses i una tendència a fer acabar la veu principal amb la quinta.

Als seixanta cinc anys deixà de tocar. Passava llargues mesades a la seva Cornudella natal i es dedicà de ple a la Banda Germanor que ell dirigia. En col·laboració amb el Dr. Vendrell, que bastí d'instruments nous tota la formació, la feu sonar a la vila en totes les oportunitats i celebracions que s'escaigueren. S'hi dedicà fins tenir vuitanta i tants anys.

Morí a Barcelona el 7 de febrer de 1992, als 94 anys, al seu carrer de Montmany.

Lluís FERRÉ I BOVÉ

Lluís Ferré i Bové, va néixer a Constantí el dia 19 de novembre de 1880, fill de Rafael Ferrer i Golorons i de Dolors Bové i Domènech, pagesos.⁸⁰³

800. MARTORELL I GARAU, Miquel, Documents, «Ramon Juncosa Dolcet. Músic i compositor», 2013, *on line*, <https://prioratdigital.wordpress.com> (consulta de 28-09-2019).

801. CorSM: Au-49.

802. CorSM: An-77.

803. AHAT. APSFC: caps 22 n. 197 *Libro VIII de bautismos...*, f. 76 v.

Va realitzar la carrera eclesiàstica al Seminari de Tarragona. A l'abril de 1905 el nomenen diaca i a l'octubre el trobem ja sacerdot cantant la primera missa el dia 8 a la parroquial església de Sant Fèlix, de Constantí.⁸⁰⁴ Vegem-ne la ressenya que en féu la premsa:

Sr. Director del DIARIO DEL COMERCIO. Querido amigo y director: Según estaba anunciado, el domingo último cantó la primera misa en la parroquial iglesia de esta villa el presbítero D. Luis Ferré y Bobé, sobrino de nuestro estimado amigo D. José Ferrer, maestro de Llorens, a quien ya sabe V. cuanto distingue y aprecia el batallador diputado por la circunscripción D. Juan Cañellas, que se hallaba invitado al acto, constándome que ha sentido infinito que los deberes políticos le hayan impedido corresponder a la invitación, cual era su deseo.- El sábado quedaban expuestos en la casa del nuevo celebrante los ornamentos sacerdotales, regalo de los deudos y amigos, los cuales, después de bendecidos, fueron llevados al templo en la mañana del domingo.- A las diez de dicho día salió todo el acompañamiento de casa del novel sacerdote, dirigiéndose a la iglesia que adornada con sumo gusto é iluminada con profusión, velase ya llena de gente, ávida de presenciár la solemne ceremonia.- Después del *Asperges me* se cantó el himno *Veni Creator Spiritus*, dando principio la misa escogida para el acto y que fué la de Lorenzo Perosi denominada «Hoc est corpus meus», cantada por la capilla del Sr. Roig con acompañamiento de harmonium.- La misa fué admirablemente interpretada por la capilla del Sr. Roig [magis]tralmente, como es fama que saben realizarlo los Sres. Faulí y Almirall.- Asistieron a la misa cantando los Rdós. señores.- D. Juan Viña, ecónomo de Constantí; don Francisco Vallespi, párroco de Amposta, y D. Jaime Fonolla, coadjutor de la parroquia de Santa Ana, de Barcelona; apadrinándole sus tios Dña. Antonia Nolla Solé y D. José M.ª Bové Domenech.- Después del Evangelio subió al púlpito el Dr. D. Antonio Balcells, íntimo amigo de la familia del nuevo sacerdote, pronunciando una elocuente y sentida oración, que conmovió profundamente á todo el auditorio.- Inmediatamente se cantó el *Te Deum*, terminando la ceremonia con el *besamanos*.- La una menos cuarto era cuando la comitiva salió del templo, siendo obsequiada poco después con un espléndido banquete; sentáronse á la mesa unos 65 comensales, reinando el mayor orden y la más culta expansión.- Al día siguiente se efectuó una gira campestre, la cual finalizó recitándose poesías y cantándose algunos himnos y motetes místicos propios del acto que se había celebrado y que puede calificarse de notable acontecimiento para esta villa, que guardará de él grato recuerdo. Sjn más por hoy queda de V. affmo amigo. EL CORRESPONSAL.⁸⁰⁵

804. *Diario de Tarragona* de 8 d'abril de 1905 i *Diario del Comercio* de la mateixa data.

805. *Diario del Comercio*, «Ecos de la Provincia, Constantí», 15 d'octubre de 1905, p. 2.

A primers de febrer de 1912 és nomenat vicari de Cornudella de Montsant⁸⁰⁶ i allí el trobem fent les tasques pròpies, és a dir, oficiant els baptismes, òbits, matrimonis i altres, entre elles la d'organista. Efectivament, així ho confirma una particel·la d'orgue on hi ha anotacions i el nom i rúbrica de Lluís Ferré: es tracta d'un «Miserere en cuatro voses», una obreta de factura senzilla però emfàtica, si se'm permet diria a l'estil de Perosi, de la qual en podria haver estat l'autor.⁸⁰⁷

A més d'algun càrrec a la catedral de Tarragona el 1923, va ser vicari de La Selva del Camp, rector de Farena,⁸⁰⁸ rector de les Irlles (el 1927),⁸⁰⁹ i capellà de l'institut Pere Mata de Reus (setembre de 1927). I, si no vaig errat, el 1955 era rector de Barberà de la Conca; ho fa pensar un article de premsa que descriu un desplaçament d'un tal «reverendo don Luís Ferré, párroco de Barberá» a la població prioratina de Poboleda, per una intervenció en la «Semana de Preparación Cuaresmal».⁸¹⁰

A partir d'aquí no he pogut seguir-li més la pista.

Fermí BUTET I GOMÀ

Fermí Butet i Gomà neix a Cornudella de Montsant el dia 7 de maig 1889. És el cinquè de sis fills, però només el primer (Magdalena) i ell superaran la infantesa; els altres quatre no sobreviuran.⁸¹¹ Als quatre o cinc anys se'n va amb sa mare cap a Barcelona. S'instal·len al carrer Carretes núm. 7, 2n, domicili de solter del seu pare.

La mare ingressa el seu fill a l'Escolania de la Mercè que aleshores estava sota els auspicis del mestre de capella Bonaventura Frigola, que moriria el 1901, essent substituït per Joaquim Cassadó i Valls. Fermí obtingué una bona formació musical d'aquests dos mestres. Hi devia haver bona sintonia entre Joaquim Cassadó i l'escolà Fermí, ja que aquell, uns anys més tard, el contractà d'afinador de pianos en la seva empresa Cassadó & Moreu, un dels primers negocis de pianos de Barcelona.

Hi va treballar molts anys, ja que el 1914 la botiga es trasllada al passeig de Gràcia núm. 128, centre neuràlgic de la burgesia barcelonina, i en Fermí no solament hi continua treballant sinó que el trobem vivint al mateix edifici del negoci, al quart pis. Era una de les empreses més prestigioses i la

806. *Diario de Tarragona*, 16 de febrer de 1912.

807. CorSM: An-85.

808. GRAU I PUJOL, Josep M. – PUIG I TÀRRECH, Roser. *Nosaltres també fórem emigrants. Migracions històriques a Constantí (1808-1945)*. Constantí: Ajuntament de Constantí, 2009, p. 87.

809. *Diari La Tarde* de Tarragona, 8 de juny de 1927, p. 1.

810. *Diario de Tarragona*, 1 d'abril de 1955.

811. Josep morirà als 3 mesos, un altre Josep poc després del part, Teodor als 2 anys i Sebastià també després del part.

botiga una autèntica obra d'art modernista. La premsa del moment se'n va fer ampli ressò.⁸¹²

En una de les sovintejades anades a Cornudella, l'any 1920, es casa amb la Maria Gomà i Cardona, de cal Saboner. El seu sogre té una fàbrica de sabó a la vila. Fou el mateix any que Fermí va compondre un *Himne a l'Ateneo de Cornudella*, per a cant i piano, amb lletra del seu sogre Josep Gomà i Griñó.

Fermí Butet i Gomà ja és un pianista consumat: alterna la feina d'afinació de pianos donant concerts i acompanyant en tota classe de formacions. Toca el piano als cinemes, muts és clar, i compon obres de música lleugera, cosa que se li dona molt bé i és precisament en això on troba popularitat.

Segons explica el periodista Lluís Daureo,⁸¹³ Fermí Butet, juntament amb Manuel Aniesa i Arcadio Roses Berdiel, formaven una mena d'acadèmia: el Manuel era el lletrista de cuplets de moda i Arcadio i Fermí els musicaven. Van escalar la fama i la popularitat i els seus cuplets els cantaven estrelles i cantants de moda. La seva obra es publicà a Unión Musical Española, Ediciones Musicales Hispavox, Ildefonso Aliet i altres editorials. I s'enregistrà en discos de 78 rpm i rotlles de pianola.

No s'ha conservat cap obra seva al fons musical de Cornudella, però sí que hi ha testimoni de col·laboració amb la seva *Orquestina Butet*, en actes religiosos, com per exemple en la interpretació d'un *Homenaje a Santa Cecilia* i la cèlebre *Serenata*, de Schubert, tal com en dona fe el segell de l'orquestra en un dels impresos del fons.⁸¹⁴

A l'abril de 1924, a causa de la mort del seu cunyat Josep Gomà i Cardona, únic fill baró i futur hereu de cal Saboner, el sogre crida al Fermí que vingui a Cornudella per fer-se càrrec de la fàbrica.

Aquesta dedicació no li faria deixar pas l'activitat musical. A Cornudella va jugar un paper primordial en diversos conjunts amb els músics de la vila. Amb el temps fundà l'anomenada *Orquestina Butet*, la qual dirigia, tot i que sabem que també tocava en l'*Orquesta Monfá*.

El 18 de novembre de 1975 Fermí moria, als 86 anys, a la seva vila natal.

Joan CARDONA I CORBELLA

Joan Cardona i Corbella va néixer el 21 de febrer de 1908, fill de Joan Cardona i Garcia, pagès i propietari, i Rosa Corbella i Juncosa, els dos de

812. BELTRÁN CATALÁN, Clara. «El almacén de pianos Cassadó & Moreu: fusión de las artes en el Modernismo», *Butlletí de la Real Acadèmia Catalana de Belles Arts Sant Jordi*, XXVI (2012), p. 117-134.

813. DAUREO, Lluís. «Compositores modernos: Berdiel, Butet y Aniesa», *El Cine. Revista Popular Ilustrada, Música Popular*, XXVI (1919).

814. CorSM: Imp-44.

Cornudella. Era el gran de tres germans; els altres dos eren Francesc (1911) i Assumpció (1914) i habitaven a cal Roig dels Moixons, al carrer de la Vileta.

Els pares eren músics i van inculcar l'afició als seus fills, fins al punt que la casa era una mena d'auditori: sempre hi regnà un bon ambient musical liderat sobretot pel Joan. S'hi feien concerts i vetllades musicals; el Joan tocava el clarinet o el piano (un August Forster Giessen & Lich), el Francesc el violí i l'Assumpció també el piano, instrument que encara es conserva, heretat per la Meritxell Cardona, neta del Francesc.⁸¹⁵

El 25 de novembre de 1939 el Joan es casà amb Assumpció Ripoll i Folch i passaren a viure al carrer de les Eres, a la mansió dels Folch, avui convertida en casa rural amb el nom de Palauet del Priorat.

D'aquest matrimoni nasqueren diversos fills que moriren albat i solament sobrevisqué Joana Maria (1946). Quan la Joana Maria tenia 9 anys, el Joan quedà viudo i la filla anà a viure amb una cosina de sa mare, Dolores, que vivia a la Canonja. Més tard, el Joan es casà en segones núpcies amb Coloma Vernet, de Margalef.

El Joan Cardona, «Juanito de cal Folch», home intel·ligent, religiós i de caràcter sever i reservat però amable, assistia a totes les funcions religioses i tenia cura de la part musical, fent cantar el cor parroquial, que dirigia i ensenyava ell mateix, acompanyant-lo a l'harmònim, a falta naturalment de l'orgue destruït. Ho va fer quasi bé tota la vida, de forma totalment entregada i sense cap mena de recompensa. També fora de l'església ensenyava de música i a tocar el piano a tots els joves que ho demanaven, de manera totalment gratuïta.

Els anys de la postguerra, cap a la dècada dels 50, fundà l'*Orquestra Cardona* de la que n'era director, que estava formada per 10 músics. I encara més tard el trobem formant part de l'orquestra *Los Hidalgos* que habitualment actuava a l'Íntim.⁸¹⁶

Va ser alcalde del poble des del 30 d'octubre de 1961 fins al 10 de desembre de 1968.

Morí a Cornudella el 6 d'abril de 1993.

815. Tots els detalls familiars els dec a Meritxell Cardona, neta del Francesc (germà del biografiat), a qui agraeixo profundament la seva generositat.

816. CORREA, José Luís («de la farmàcia»). *Postres de músic*. Cornudella de Montsant, [2000] treball de recollida en tres parts, sense data. Els músics de l'*Orquestra Cardona*, segons aquest escrit, eren: Joan Corbella, Magí Bargalló, Ramon Ferrandis, Guillermo Martí («de la verdura»), Joan Sabaté («Petxina»), Josep Freixinet, Jordi Botet, Lluís Claveguera, Josep Ferré i Joan Espasa.

Josep Maria FRANQUET I MONTANÉ

Josep Maria Franquet i Montané fou rector de la parròquia de Cornudella de Montsant entre 1947 i 1958. Havia nascut el 24 de gener de 1910 a Falset, fruit del matrimoni Francesc Franquet i Mateu i Teresa Muntané i Hostau, pagesos.⁸¹⁷

Va entrar al Seminari de Tarragona per cursar la carrera eclesiàstica i fou ordenat sacerdot el 1935 pel bisbe Manuel Borràs a la catedral de Tarragona, juntament amb els seus companys de promoció Estanislau Perera, Blai Quintana, Lluís Domingo, Josep Aguiló i Salvador Cabré.

Fou destinat de vicari a Riudecols i durant l'estada en aquesta vila esclatà la guerra. Les conseqüències de la persecució religiosa les visqué en primer pla i li causaren un gran impacte, especialment els assassinats del mateix bisbe Borràs i de quatre companys seus. Fugint de la persecució, marxà cap a Barcelona i allí s'hi estigué fins a l'arribada de l'exèrcit d'ocupació. El 1959 el bisbe Castán li imposà la insígnia d'alferes provisional, juntament amb altres quatre sacerdots, i passà 21 mesos i 23 dies a la Cinquena Divisió de Navarra, batalló de Sant Marçal número 22, a Burgos i Saragossa, fins que va poder tornar a terres catalanes.

Passada la guerra fou destinat com a vicari a la parròquia de Sant Joan de Reus, després com a rector a Bellmunt del Priorat on hi va ser des de 1940 a 1947. D'allí a rector de Cornudella de Montsant, parròquia que regentà durant onze anys, juntament amb la de la Morera, Albarca i Siurana. Feu moltes reformes: al cambril, al presbiteri, a la sagristia... hi fundà un petit museu, i fins i tot muntà una emissora de ràdio. Arranjà la sala parroquial al costat de la rectoria que també posà en condicions; fins intervingué en les pintures de l'església.⁸¹⁸

Mn. Franquet fou, a més, un investigador nat, que feu una tasca de divulgació històrica remarcable sobre la vila i la parròquia i publicà diversos escrits, molts d'ells dispersos.

En la qüestió musical, es conserva alguna partitura on figura el seu nom al costat del títol, no sabem si com a autor o copista,⁸¹⁹ i fins i tot té unes adaptacions d'una melodia popular mariana per a la patrona de Cornudella, «Ave a la Mare de Deu del Patrocini de Cornudella»,⁸²⁰ que es devia cantar quan encara no s'havien compost l'himne i els goigs. També figura el seu nom, com a copista, en la partitura de Joaquim Rial «Trisagi a la Mare de Déu».⁸²¹

817. AHAT. APF: capsa 36 n. 228, llibre de baptismes (1898-1917), f. 253 v.

818. BOADA I ARAGONÈS, Eduard. *Mn. Franquet i els «Fulls històrics de Mont-roig»*. Mont-roig: Centre d'Estudis Mont-Rogencs, 2008, p. 14-18.

819. CorSM: An-92.

820. CorSM: Au-40.

821. CorSM: Au-66.

Durant el seu rectorat tingué lloc un esdeveniment molt important: la Coronació de la Mare de Déu del Patrocini, patrona de la vila. Deixo que sigui el mateix rector qui ens ho expliqui:

«És una imatge policromada, que amida un metre i mitg d'alçada. Prové del segle XII al XIII, per tant cau dintre de l'estil gòtic.- Juntament amb Sant Julià fou la Patrona de l'antiga església, però al edificar-se l'actual, fou col·locada dins una capella que hi ha en entrar a la Parròquia, a mà esquerra, ahont més tard en 1782, s'hi aixecà un altar a expenses del beneficiat Mossèn Alentorn.- Baix aquest títol del Patrocini no començà a venerar-se fins a meitat del segle divuitè, segons es desprèn d'una nota històrica guardada en l'arxiu parroquial, que diu així: "Com no sabent quin nom dar-li ala imatge de Nostra Senyora, un pietós sacerdot beneficiat de la Parròquia i anomenat M. Pagès, resolgué amb altres sacerdots i principals, fer butlletins de tots els títols de Maria Santíssima i posant-los en una borsa en feren treurer un d'ells a una criatura, i isqué lo de Patrocini. Després, algunes persones que assistiren, digueren: Veurem quin altre títol eixirà. I succehí lo mateix del Patrocini. Sent així que dit sacerdot i circumstants aseguraren que no hi havia en la borsa més que un sol butlletí de cada hu dels títols de Maria Santíssima".- El valor artístic de la imatge, feu que no fos destruïda com altres riqueses de la parròquia i després d'haver passat mil vicissituds en el exili dels rojos a França fou recuperada juntament amb la imatge de Nostra Senyora de Siurana, en 1940 i reposada a l'Església Parroquial.- A petició de les autoritats civils i eclesiàstiques i tot el poble, el M. I. Senyor Vicari General Dr. D. Francesc de Paula Vives, Pbre., es dignà restablir l'antic patronatge de la Verge del Patrocini, nombrant-la novament Patrona i titular de l'Església Parroquial de Cornudella.»⁸²²

Comptà, a partir de 1957 i durant un any i escaig, amb el vicari Joan Grifoll i Guasch, amb qui col·laborà per aixecar el nivell de la capella de música. El febrer de 1959 fou destinat a Mont-roig, on desenvolupà també una gran tasca, fins que morí el 1971.

Joan GRIFOLL I GUASCH

Joan Grifoll i Guasch va néixer a Mont-roig del Camp el 30 d'agost de 1933. Va fer els estudis d'harmonia, contrapunt i fuga sota el messtratge de Baptista Nogués i més endavant rebé lliçons del mestre Jaume Llorens i Llebaria. Als 16 anys començava a escriure música al Seminari

822. FRANQUET MONTANÉ, Josep M. «Verge del Patrocini, que es venera a la Parroquia de Cornudella», *Memoria de las solemnidades habidas en Cornudella con motivo de la Coronación de su Excelsa Patrona la Virgen del Patrocini*. Cornudella de Montsant, 1957, fulletó de 36 pàgines publicat l'11 d'agost, sense paginar.

de Tarragona, d'on va ser Mestre de Capella entre 1952 i 1957 en què fou ordenat sacerdot.

Va activar la *Schola* de Cant Gregorià mentre va estar a Santes Creus, així com els Cursos Internacionals de Cant Gregorià. Ha estudiat força la mecànica organística i va tenir un bon coneixement dels orgues de les nostres comarques. És autor d'una colla de goigs. També va nodrir algunes corals d'harmonitzacions senzilles i força reeixides de cançons populars, com deia ell —manllivant-ho de Mn. Ritort—, «per a orfeons de segona categoria».⁸²³

Al fons musical de Cornudella s'hi conserva un quadern ciclostilat de 6 pàgines amb 3 cançons harmonitzades per ell a 3 i 4 veus: *Noia si et vols divertir (Tumbai)* (popular hongaresa), *Dansa dels esclops* (popular a Suècia) i *Cançó de l'estiu* (de W. Lemit).⁸²⁴

En sortir d'un ofici a Prades, deuria ser l'estiu del 1954, explica Grifoll, encara seminarista, que van fer petar la xerrada amb el Sr. Moreno de Mora⁸²⁵ que assistia a la diada, i els convidà a passar un dia a Riudabella, prop de Poblet. Recorda, diu, que hi havia una bassa gran tocant al mas. També hi havia un orgue antic de tubs, no gaire gran, que li hauria encantat de poder-lo veure i tocar per dins... Un cop més queda palesa la importància de la música en general i la religiosa en particular.⁸²⁶

Va arribar de vicari a Cornudella el novembre de 1957, mentre era rector Mn. Franquet i, «[...] em vaig adonar que hi havia algunes veus excel·lents: la Remei Bonet, l'Olga Sentís, sobresortien de la resta. Vaig fer una convocatòria i una pre-selecció de veus més joves: M. Martorell, C. Bley, M. Elies, R. Sabater, etc. A les contralts n'hi havia prou amb les dues Carme de la farmàcia Secall, la Magda Estivill i la M. Aymerich.»⁸²⁷ Joan Grifoll tenia molta traça en reclutar cantaires i va fer una bona tasca amb el cor que va muntar a la parròquia de Cornudella, el poc temps que hi va estar.

La Verge del Patrocini és la Patrona de Cornudella des de 1757. La festa litúrgica s'escau el segon diumenge de novembre, però el poble també la celebra amb festa major el 8 de setembre, dia de les marededéus trobades. L'11 d'agost de 1957, en ocasió del segon centenari, fou coronada pel cardenal de Tarragona, en una festa solemníssima de grat record, essent rector mossèn Josep M. Franquet.⁸²⁸ La imatge de la Verge és una peça gòtica,

823. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 64 i 65.

824. CorSM: Au-47.

825. Probablement, pare de l'actual José-Pedro Gil Moreno de Mora, esquiador —nat el 1955—, família propietària del castell.

826. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 135.

827. *Id.*, *ibid.*, p. 220.

828. SALUDES, Isidre. *Santuaris Marians de l'Arquebisbat de Tarragona*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 304.

esvelta, curosament policromada, alta «com una bona mossa prioratina» en paraules de Grifoll. Es va salvar de la crema del 1936 i és venerada des de sempre pels cornudellencs. El mateix mossèn Grifoll explica que a la festa hi acudí la *Schola Cantorum* del Seminari de Tarragona, que cantà dalt de l'ampli cor. A falta de l'orgue desaparegut, mossèn Tàpies, organista de la catedral de Tarragona, «es va haver de conformar amb un harmònim d'aquells que en deien caps de mistos»,⁸²⁹ si bé estava afinat. Les monges del convent també hi van participar i en acabar la missa, tots els de la *Schola Cantorum* van dinar al convent, convidats per mossèn Franquet. Aquest sembla ser que es va oblidar de posar a mossèn Tàpies a la llista de convidats, cosa que ocasionà polèmica entre els dos mossens.

Pels carrers i plaça tot eren llums, flors i arcs de triomf; la polifonia anava a tot drap. Les màximes autoritats, no cal dir, tancaven el seguici. No hi faltava ningú: joves, infants, vells i velles: tot el poble hi era emocionat [...] En arribar a cert indret, una llata plena de llums i flors impedia el pas: la Verge, alta en si, damunt del tabernacle s'enfilava per sobre alguns balcons [...] Entre uns i altres van somoure la llata; l'apartaren un xic cap a la vora i van passar tots. Però en deixar anar la fusta seguidament, no sé com es desenganxà i va anar a estavellar-se damunt el cap de D. Benjamin... [el cardenal] [...] Simultàniament van explotar quatre bombetes... D. Laureano, l'Auxiliar, creient-se que era un atemptat, s'abraçà al prelat per protegir-lo. Però tot va ser només un ensurt. Entràrem al temple arxiprestal; i, un cop finida la processó, el familiar del Dr. de Arriba comentava: «La mitra, la mitra le ha salvado, Eminencia...! Gracias a la mitra...!»⁸³⁰

A més del llibre que citem al peu i que publicà com autoeditor, Grifoll té inèdits els treballs «Qüestions d'estètica i crítica musical» (1993) i «L'orgue del Claustre / L'orgue de Bràfim» (1993). Estigué vinculat a la *Coral de la Canonja* (1979-1987), per a la qual harmonitzà cançons. Com a compositor té una missa polifònica, cent noranta peces inèdites en el seu recull *Polifonia sacra i profana* (1949-1994), altres obres religioses com nades i goigs i algunes sardanes.

Grifoll, abans de Cornudella, havia estat destinat a Falset i a Reus. Després de Cornudella va ser traslladat a la Nou de Gaià, després a Bràfim i per últim a la parròquia de Sant Pere de Cambrils, on va morir el 16 de gener de 2003.

829. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 139.

830. *Id.*, *ibid.*, p. 139-140.

Jaume MAGRINYÀ I COSTAS

Jaume Magrinyà i Costas va néixer a Valls l'any 1934 i després de cursar la carrera eclesiàstica va ser ordenat sacerdot a finals de 1957:

PRIMERA MISA SOLEMNE.- Ha cantado su primera misa solemne, en la arciprestal de San Juan - Bautista de ésta [Valls], el joven sacerdote hijo de la localidad y estudiante en el Seminario Pontificio de Tarragona, reverendo Jaime Magriñá Costas. Fué ordenado presbítero el domingo pasado, en la capital de la provincia por el Emmo. señor Cardenal-Arzobispo. El misacantano fué apadrinado, como madrina, de honor, por la distinguida señora doña María de Moragas Vda. de Francisca Dasca, y como padrinos de manos por su hermano don José Aubareda y doña Teresa Magriña de Aubareda. Y enalteció las virtudes y glorias del sacerdocio el reverendo Muntayola, pbro. Al final se cantó un solemne Tedeum y se efectuó el besamanos al nuevo Ministro de Dios, que se prolongó largo rato.⁸³¹

Poeta i músic, per tots els pobles per on va passar deixà rastre de la seva bonhomia, amor a la música i a la poesia. Fou vicari de Santa Coloma de Queralt i rector successivament de les Pobles, Cornudella de Montsant, Vinyols i els Arcs i Riudecols. I el 1972, a més, encarregat de Siurana. Morí el 1996.

Exercí el rectorat a Cornudella entre el 1968 i 1976. Els vilatans guarden un record entranyable, per la seva generositat, familiaritat i senzillesa. Aconseguí atraure molta gent a les pràctiques musicals i religioses per la seva afabilitat en el tracte i en el parlar. Malgrat la seva extrema humilitat, que l'ha fet passar quasi desapercebut, era bon músic, millor pedagog i dotat d'una gran sensibilitat i habilitat literària. Té publicats, entre d'altres, els següents llibres de poesia: ...*Però poc*, *Un aire de cançó*, *Amb la mirada més clara*⁸³² i diversos goigs. Alguns dels seus poemes han estat musicats pel Fernando Mestres, de cal David i pel signant d'aquest treball, i cantats en diverses ocasions.

Va fer una gran labor entre el jovent i va fundar la Coral Veus del Montsant, d'unes 40 veus joves, que tingué força repercussió a la vila i a fora. Efectivament, actuava als actes litúrgics, en vetllades, en actes socials i, a més, com que estava associada a la Federació Catalana d'Entitats Corals (FCEC), actuava en diferents concerts per les comarques i participava en aplecs i trobades.

831. *Diario Español*, 4 de desembre de 1957.

832. Cf. MAGRINYÀ I COSTAS, Jaume. ...*Però poc* (Tarragona: Carmelites Descalces, 1982); *Un aire de cançó* (Reus: Cronooffset, 1993); *Amb la mirada més clara* (Reus: edició de l'autor, 1995).

Aportà al nostre fons musical tota una col·lecció de partitures de l'editorial MF, la majoria de les quals van ser interpretades per la citada coral.

5. CAPELLES, AGRUPACIONS CORALS I INSTRUMENTALS

Els cants de la litúrgia a la parròquia de Santa Maria de Cornudella del Montsant, com en moltes altres petites localitats, anaven a càrrec de cors parroquials, sostinguts per l'acompanyament de l'orgue i, a les diades més assenyalades, per una cobla de ministrers o instrumentistes.

Al segle XVII el curs de l'any era ple de festes, la majoria religioses, però que normalment també tenien la seva vessant lúdica. Ara bé, la festa gran era la «festa major», que recollia d'una banda els actes litúrgics, amb processó, ofici i prèdica, mentre que de l'altra hi havia els ministrers o cobles d'instrumentistes. Cornudella va tenir els seus propis ministrers a la segona meitat de segle, amb la seva música, els balls (la jota era el propi, però també les enramades...) i els jocs, que normalment es feien al Pla de l'Església. També hi havia les festes de les confraries entorn de la celebració del seu sant patró i consistents en actes religiosos i festius, en els quals no hi mancava la música dels ministrers, els quals actuaven en diversos llocs, entre els quals Reus.⁸³³

És una llàstima que no hagi tingut ocasió de localitzar i consultar diversos treballs històrics realitzats pel que fou rector de Cornudella mossèn Josep Maria Franquet, que potser haurien donat una mica de llum a la música dels segles XVII i XVIII. Fora d'anotacions vagues de l'estil de «pagament als músics», «pagament als cantors» o «pagament a l'organista i al manxador», no s'han conservat proves de l'existència de ministrers o formacions instrumentals anteriors a 1870, que de manera fixa actuessin en els actes religiosos. Hi deurien ser, acompanyant les veus o sols. La construcció de les dues galeries del cor, una per emplaçar-hi una cobla de ministrers, o un petit grup d'instrumentistes, i l'altre pels cantors n'és un senyal prou evident

Des de 1870 no podem dubtar de l'activitat cantora, ja que n'és testimoni claríssim el nostre fons, encara que sovint siguin grups anònims. D'entre els grups innominats, cal fer menció de l'ajuda indiscutible de la comunitat de monges (Congregación de Hermanas Descalzas de la Tercera Orden de la B. V. M. del Carmen), que s'establí a la vila el 1894 i hi romangué fins el 1957. Les mateixes monges cultivaven el cant i a més ensenyaven música a la seva escola i, com a conseqüència, donat l'evident vincle amb la parròquia (diversos documents de l'arxiu que provenen de dita comunitat en donen

833. GORT I JUANPEREL, Ezequiel. *Història de Cornudella de Montsant: una vila del comtat de Prades*, p. 200-201.

fe), cal suposar que tant elles com alumnes seves constituïen part important del cor parroquial.

Un altre grup albirat al voltant del mestre de capella Joan Cardona el formava un cor nombrós de nens i nenes ensenyats i dirigits per ell.

També tenim notícia de cors formats per joves que actuaven al costat de la Banda de l'Ateneu i, més cap aquí, altres que ho feien de bracet amb la Banda Germanor.

D'agrupacions amb nom propi que s'implicaren en l'activitat religiosa de la parròquia, amb seguretat només en sabem de dues: la *Societat Coral Lo Corn* (1880-1919) i la *Coral Veus del Montsant* (1968-1976), una abans i l'altre després del conflicte bèl·lic.

La *Societat Coral Lo Corn* fou fundada el 1880. En deien els del Gec (els rics).⁸³⁴ Els seus components, segons una fotografia de l'any 1918, eren: Cisco Peregomis, lo Guixet, Mílio Teuler, Joan de la Susina, Pep Perdo, Jaume Serraller, Ramon Lluís, Cisco Abella, Pep Seco, Salvador Polseguera, Ignasi Abella, lo iaio Joli, Pep Calla, Peret Miango, lo «Marcelo», Albert Jamó, lo iaio Baget, Cisco Llisa, Joan Baget, Ursini Torner, Jaumet Justino, Ton Timbaler, Jaume Molo, Albert lo Carreter, Joan Ferrer, lo Xonet, Josep Estivill, Joan Victori, l'«Arnaldo», lo «Toríbio», Ramon Peregomis, Jaume Xafat i Joan Victori (fill).

En algunes de les partitures del fons musical cornudellenc hi consta el segell d'aquella agrupació coral, per exemple en la partitura «La Costa Catalana»,⁸³⁵ cosa que vol dir que devia col·laborar amb la parròquia als actes litúrgics i en alguna de les vetllades que organitzava. Al museu annex a la sagristia es guarda encara un penó que porta gravada la inscripció «Societat Coral lo Corn / Cornudella» en una banda i al dors «Cornudella / Any / 1896». S'exhibeix en les processons de Corpus o de Setmana Santa. L'activitat de la coral perdurà fins el 1919.

Per la seva banda, la *Coral Veus del Montsant* la formaven una quarantena de veus joves sota la direcció del músic i poeta, rector de la parròquia de Cornudella entre el 1968 i 1976, mossèn Jaume Magrinyà i Costas, de molt bon record a tota la vila.

Aquella coral, a diferència de l'anterior, era mixta i va tenir molta activitat tant a la parròquia com a fora. Va ser membre de la FCEC i va participar en concerts, trobades col·lectives i esdeveniments socials dels cantaires. Tot això, naturalment, com a complement de les actuacions a la parròquia en els actes litúrgics o religiosos. Algunes obres ciclostilades i pràcticament totes les de l'editorial *MF*, que es conserven al fons, foren cavall de batalla d'assaigs i concerts d'aquest cor, que transformaren aquests papers en sons reals, i doncs, música.

834. www.cornudellablog.cat (consulta de finals de 2018).

835. CorSM: An-12.

Una foto facilitada per un dels components permet de relacionar els noms, no tots, dels que en formaven part: Ramon Pàmies, Joaquim Juncosa, Àngel Castaño, Miquel Gomis, Salvador Salvadó, Antoni Martínez, Josep Martorell, Josep Ramon Piñol (de cal «Porrero»), Lluís Dolcet, Josep Bargalló, Mariluz Sanfrutos, Marina Josa (de cal Francesc), Maria Teresa Estrems (de cal «Salero»), Maria Bonet, Maria Busquets (de cal Sastre), Montse Anglès, Maria Adelina Argany, Maria del Carme Bley, Montse Bargalló, Cori Salvadó, Maria Rosa Juncosa, Maria Dolors Campiña, Alícia Piñol (de cal «Porrero»), Maria Teresa Giralt («Giraleta»), Maria dels Àngels (de cal Porqueres), Irene Campiña, Núria Simó (de cal Pólvara), Maria Rosa Mestres i (dirigint) Mn. Jaume Magrinyà. I encara en queden vuit que no hem pogut identificar.

A la vila hi havia altres grups corals que, encara que no en tenim notícia, podrien haver col·laborat amb la parròquia. Eren el *Cor la Fraternal* (1920-1927), els de la Brusa, que assajaven a cal Calçoner, de la plaça i l'*Orfeó Cornudellenc*, que actuà els últims anys de la dècada de 1920.

Pel que fa a la presència de grups instrumentals a partir de 1870 comencem a tenir notícia d'algun conjunt, orquestra o banda, l'activitat principal dels quals eren de caràcter laic als envelats, ateneus o cercaviles, però que contribuïen a prestigiar les festivitats religioses a l'església i en processons, quan feia falta. Donarem referències de les poques formacions de què tenim notícia.

De les entitats d'esbarjo, la més coneguda era la Banda de l'«Ateneo Literario-Recreativo», fundat el 7 de novembre de 1880, el qual segons els estatuts, tenia per objecte la instrucció i la diversió i tenia biblioteca i sala d'ensenyament gratuït per als socis.⁸³⁶

Havia estat davant de la Casa de la Vila, a la casa dels Frares. Se'n parla com d'un local molt ben posat, amb otomanes, miralls, piano, sala de billar, biblioteca. Es comenta que un sector exempt d'aquests luxes era destinat als pobres. Hi havia cafè i teatre, i tenia una banda de música, que dirigia el conserge. Fins a 1909 era l'única entitat cultural i recreativa de la vila. Aquell any, va sorgir l'*Íntim*. Quan els músics de la banda se'n van anar cap a la nova entitat, l'Ateneu va trontollar i en 1917 va tancar les portes.⁸³⁷

La *Banda de l'Ateneu* és potser la formació que més vegades actuà en actes religiosos. Al menys és el que es desprèn dels documents del fons musical. La majoria del repertori instrumental de finals de segle XIX i principis del XX que consten al fons era interpretat per aquesta banda. L'exemple més clar és la «Misa a 3 voces con acompañamiento de harmónium», de Leandre Sunyer, que s'interpretà amb 12 instruments de banda i harmòni-

836. GORT I JUANPEREL, Ezequiel. *Història de Cornudella de Montsant: una vila del comtat de Prades*, capítol «Vida associativa».

837. AMIGÓ ANGLÈS, Ramon – ESPASA BALLESTER, Joan. *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*, Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1990, p. 102.

um el 6 d'agost de 1891, festa major de la vila.⁸³⁸ En totes les particel·les hi figura el segell del seu director Pau Isern, qui en va fer la instrumentació. D'altra banda intervindria, segurament, en la interpretació de les obres per aquesta formació que han perviscut en el fons cornudellenc.⁸³⁹

La banda devia sonar bastant bé, atès que, a més a més de les audicions als vilatans, oferia concerts fora vila i fins i tot s'atrevia a presentar-se a concursos. En el que se celebrà a Reus el 9 d'octubre de 1904, dins el marc de les festes de la coronació de la Mare de Déu de Misericòrdia, hi guanyà un tercer premi, digne, si tenim en compte que hi participaren vuit bandes i les cinc que quedaren al seu darrera eren totes de poblacions més grans: Valls, Falset (2 bandes), Montblanc i Cambrils.

El domingo último [día 9 de octubre de 1904] tuvo lugar en el Teatro Circo el concurso provincial de Bandas de música, estando completamente atestado el elegante coliseo, de bellas señoritas y gran número de *dilettantis*.

Las bandas que tomaron parte en el concurso, fueron: la «Lira Dertosense» de Tortosa; la «Lira Vallense» de Valls; la de Falset, dirigida por el señor Puig; la de «Santa Cecilia» de Tortosa; la de Falset, dirigida por el señor Barceló; la de Montblanch; la de Cornudella y la de Cambrils que ejecutaron como piezas de libre elección «L'Africana», una fantasía de la ópera «Tanhauser», «La Retreta Austria». «Le Román d'Elvira» y «Un recuerdo Rosas», «L'Ouvertuse Paragraff», la sinfonía de la ópera «Guillermo Tell» y «Un día en Viena», respectivamente.

El jurado, formado por don Emilio Briansó en delegación del señor alcalde, D. Celestino Sadurní; don Estanislao Mateu; don Ricardo Guinart; don Juan Kaiser; don José Martí Folguera y don José Aymat, han declarado por unanimidad desierto el primer premio, por no reunir ninguna de las bandas inscritas, mérito suficiente absoluto; de las cantidades del 1º y 2º premios se formaron dos segundos, concediéndolos por igual, á las dos bandas de Tortosa, señalándoles 750 pesetas á cada una. El jurado creyó oportuno distribuir en esta forma las cantidades expresadas al objeto de premiar las cualidades demostradas por la dirección y el personal de las bandas, al propio tiempo para que sirva de estímulo y fomento el entusiasmo que por el arte músico revelan los profesores que las constituyen.

Se adjudica el tercer premio de 300 pesetas á la banda de Cornudella por la brillantez y ajuste demostrado en la ejecución de *La Sardana* de «Garin» [...]⁸⁴⁰

Com ja hem dit abans, el 1909 els músics de la banda van deixar l'Ateneu per anar-se'n a l'«Íntim», la nova entitat creada a la vila.

838. CorSM: Au-80.

839. CorSM: Au-2, 6, 9, 34, 80 i An-57, 59, 70, 71 i 75.

840. *Diario del Comercio*, 12 d'octubre de 1904, p. 2; la sardana de «Garin» fa referència a la de l'òpera de T. Bretón.

Ja ben entrats al segle xx faran la seva aparició les formacions instrumentals *Orquestrina Butet*, *Orquestra Monfà* i la *Banda Germanor*.

Fermí Butet, bon pianista i compositor, fundà i dirigí a Cornudella l'*Orquestrina Butet*, un grup de música que actuava a les festes en envelats i sales de ball, però que també ho feia en les celebracions religioses. Al fons musical hi consta el seu segell en unes partitelles de la cèlebre *Serenata* de Schubert i en una tocata d'homenatge a Santa Cecília. Tot i que desconeixem amb exactitud quan aquesta formació va començar a funcionar, se'n conserva documentació sobre l'any 1940.

A l'estil de l'anterior, l'*Orquestra Monfà* amenitzava festes majors i també solemnitzava els actes litúrgics a les festes senyalades, sobre tot misses solemnes. En tenim proves en diferents documents del fons, on hi consta el segell de l'orquestra. En una *Missa de Requiem* de Perosi hi figura com a copista J. Monfà, que n'era el director.⁸⁴¹

Des de 1943 es conserven notícies de la seva presència a la vila, però, certament, podria ser d'abans. Alguns del components de l'orquestra eren: Lluís, Osvald Miró, Josep Giralt (perruquer), Guillem Monfà, Fermí Butet, Joan Estivill, Eduard Busquets, Josep Claveter i Brauli Torné.

La *Banda Germanor* es fundà el dia 1 d'octubre de 1967 i pervisqué fins el 1972. El metge de Cornudella Josep Maria Vendrell va ser el mecenes i fundador de l'entitat per a gent gran anomenada *Germanor* i també de la banda de música del mateix nom, a qui va pagar tots els instruments:

En Cornudella, el insigne patricio don José Vendrell, a fuerza de desvelos y sacrificios personales y económicos, ha logrado formar una banda de Música, con notables y entusiastas elementos, logrando el máximo apoyo de toda la Villa, sin discrepancias. Ello, por sí solo, ya constituye un milagro.- Que el nombre de la banda «Germanor» exprese la perpetua unión de los vecinos de Cornudella.⁸⁴²

El director era Ramon Juncosa i Dolcet, un cornudellenc clarinetista de la Banda Municipal de Barcelona i fins i tot director en obres seves, ja que també era compositor. Pràcticament formà part de la banda barcelonina tota la vida i també d'altres prestigioses orquestres. Quan es va jubilar passava temporades llargues al seu poble natal i allí es volcà a formar i dirigir la banda Germanor, de la que aixecà el nivell a punts remarcables, de la qual cosa n'estaven satisfets tots els vilatans. Hem vist fotografies de la banda Germanor actuant amb un cor de nens i nenes a la plaça de la Vila. Gravarren per la firma barcelonesa Gramófono Odeón un disc de 45 rpm, amb les obres *El cant a Cornudella* i la sardana *Tarragona ets pubilla*.

841. CorSM: Au-59.

842. PIÑOL AGULLÓ, José, 1969. *Notas para la historia de Cornudella*, p. 52.

No cal dir que donava esplendor amb els seus instrumentistes a les grans festes religioses, com Nadal, Setmana Santa, festa de la Patrona, etc. Un testimoni de la seva presència al fons es fa palès en el *Pare nostre del Calvari* del mateix Juncosa, que s'interpreta solemnement amb tota la banda.⁸⁴³

Alguns dels components, no pas tots, foren Ramon Juncosa (director), Joan Sabaté (caixa), Eduard Busquets (tuba), Joan Victorí (bombo), Joan Estivill (fiscorn), Ramir Roig (saxo tenor), Joan Tibau (trombó), Fernando Mestres (plats), Juli Solé (tuba), Josep Maria Espasa (trompeta), Osvald Miró (trompeta) i Ramon Sentís (clarinet).

Heus ací el text d'un fulletó que va circular durant la inauguració de la banda, en paper especial, parodiant l'anunci d'un bateig:

LLETRA ALS MEUS PARES.- És excepcional que el dia del bateig la criatura es dirigeixi als seus pares, però els motius són prou importants i l'ocasió propícia per fer-ho; ja que la vida del nou nat i la felicitat i progrés del poble de Cornudella poden dependre de les vostres decisions. La criatura vol fer-se gran i us demana amb uns ulls dolços i esperançats que, per caritat, no l'abandonen mai, que per amor a ella oblideu les vostres discrepàncies, que us agermaneu, i ella us promet solemnement que alegrarà les vostres famílies i a tots els veïns, que el vostre exemple portarà la concòrdia i la pau als esperits de tot el poble i al dia de demà us sentireu orgullosos d'haver sigut el llevat de l'unió i el progrés de Cornudella. No defraudeu al infant que ja us va demostrar la seva força el dia del seu naixement, unint i alegrant a tothom. Anticipadament us remerció la vostra bona voluntat i perquè sé que el vostre cor generós comparteix els meus sentiments. Cridem tots... ¡Visca la Banda! i ¡Honors als seus components!

Dia del bateig 1 d'octubre de 1967.⁸⁴⁴

Aquests són els grups d'interprets amb nom propi dels qui tenim notícia. Això no obstant, les funcions religioses de les festes a la parròquia, mai es van quedar sense el seu cor parroquial i a les solemnitats no hi mancaven grups instrumentals formats, si no per les formacions esmentades, per músics espontanis.

I tot i que no entri dins aquest àmbit d'estudi, vull acabar aquest apartat fent constar de passada que encara avui dia (2020), en festivitats importants, membres del conjunt de música ballable i popular de Cornudella *Sabor d'abans* participen en els actes religiosos i acompanyant els cants del cor amb els seus instruments (clarinet, saxo, trompeta i trombó, a més d'orgue electrònic o harmònim).

843. CorSM: Au-49.

844. Fulletó que m'ha fet conèixer l'amic i advocat cornudellenc Ramon Pàmies.

6. EL FONS MUSICAL CorSM I EL SEU REPERTORI

És prou sabut que, sobretot en la primera etapa del període estudiat, els copistes deixaven moltes obres sense anotar l'autor, cosa que a vegades causa força maldecaps als musicòlegs. I és el motiu del gran nombre d'obres agrupades en la col·lecció d'Anònims.

La majoria de papers es van generar a la mateixa parròquia —ho testimonia el segell de *Parròquia de Santa Maria. Cornudella de Montsant*, estampat a molts d'ells—, per part del responsable de la música, els cantors, l'organista o el mestre de capella. Ni ha d'altres, però que provenien d'orígens diferents, com: «Les Monges», en nou documents hi trobem o bé el segell de *Congregación de Hermanas Descalzas de la Tercera Orden de la B. V. del Carmen. Cornudella*, o bé anotacions que hi fan referència. Era una comunitat de monges carmelites que va haver-hi a la vila, que col·laborava amb la parròquia, a la que van cedir material musical. La comunitat hi arribà el desembre de 1894 i s'instal·là al carrer de la Vileta —o carrer de les Monges—, a l'actual número 14. Inicialment eren de clausura, però de seguida van fer funcions d'hospital —s'havia perdut el que hi havia a la vila— i posteriorment la seva funció bàsica va ser l'ensenyament. Dirigien una escola de pàrvuls i nenes. Amb els anys va tenir molta acceptació i s'engrandí, fins al punt que al 1949 l'altra escola de nenes municipal es clausurà. Tenien una aula amb piano, on s'ensenyava música a les alumnes. La germana Francesca, que era molt activa, era qui s'encarregava de l'ensenyament musical, ajudada per la germana Gemma. Carme Balsells n'era la superiora. Precisament en alguns dels manuscrits del nostre fons hi figura el nom de «H. Francisca C. D. T.». A més de la part pedagògica, les monges practicaven elles mateixes la música i cantaven a les funcions litúrgiques, d'una manera molt intensa durant el mes de maig, el mes de Maria.⁸⁴⁵ El convent tancà portes el 1957.

Igualment en alguns documents hi consta la procedència de les monges carmelites homònimes de Vimbodí i de Tarragona, amb qui devien tenir contacte, atès que figuren també segells de dites comunitats.

Per últim també cal esmentar alguns intercanvis de papers musicals que hi va haver entre parròquies veïnes o vinculades per algun clergue que passà d'una parròquia a l'altra, o simplement per amistat entre ells.

845. Ildefons Gomis, dit Pocall, de Cornudella, tenia cura de l'hort de les monges, era un hort gran que ocupava part de la banda oest del carrer de les Roquetes (o Arroquetes); ell és qui m'ha donat raó de tots els detalls de l'entitat. Fa poc que va morir als 97 anys.

6.1. *Manuscripts d'autor*

La col·lecció manuscrits d'autor (Au) conserva 82 registres, dels que 17 corresponen a miscel·lanis múltiples, amb un còmput total de 131 obres (4 comparteixen autor), que corresponen a 69 autors identificats.

D'aquest 69 autors, 49 tenen una sola obra; 9 en tenen dues; 3 en tenen tres; 2 en tenen quatre; 2 en tenen cinc; 2 en tenen set; 1 en té onze, i 1 en té setze. Heus-els ací: Adam, Agustí, Álvarez, Andreu (2), Andreu, Archambeau, Arnaud, Ayné, Ballvé, Benito, Blanch, Blay, Bonet V., Boqueras P., Bordese (4), Bottazzo, Bruguera, Cagliero, Candi (4), Caravantes, Carreras (2), Casals, Cases, Català, Cumellas (2), Chueca, Escofet (2), Eslava, Fargas, Ferrer M., Ferrer R. (11), Franquet, Gols (5), Gounod (2), Grifoll (3), Hernández, Isern G., Juncosa D., Juncosa P., Lambéré, Lambillote, Mansó, Mas (2), Mayral, Millet (3), Mozart, Nogués, Oliva, Padrell (7), Pastor, Perosi (3), Planchet, Plasencia, Portas, Puig (5), Pujol, Rial, Ritort, Roig, Romeu (16), Sancho (2), Schubert, Solé (2), Sorribes, Sunyer, Tàpies (7), Valdés, Vila i Vilaseca (2).

Pel que fa als gèneres de les 131 obres queden repartides d'aquesta manera: 8 avemaries (a 1 o 2 veus i acompanyament); 3 cançons (a 3 o 4 v); 27 càntics (3 a 1 o 2 v i 24 a 1, 2 o 3 v i Ac); 1 goigs (a 3 v i Ac); 9 himnes a 1, 2 o 3 v i Ac); 1 lamentació (a 3 v i Ac); 5 lletres (a 1 o 2 v i Ac); 16 misses incloses 2 de rèquiem (8 fins a 4 v i Orq, la resta fins a 5 v i Ac); 24 motets (a 1, 2 i 4 v i Ac); 3 música eclesiàstica (a 2 v); 1 nadala (a 3 v i Ac); 1 pare-nostre (a 4 v i Ac); 1 pregària (a 1 v i Ac); 10 rosaris (3 a 1, 2 i 3 v, 6 a 1, 2 o 3 v i Ac i 1 a 3 v i Orq); 1 salve (a 3 v i Ac); 1 *Stabat Mater* (a 4 v i Ac); 19 trisagis (2 a 1 i 2 v i la resta fins a 4 v i Ac).⁸⁴⁶

6.2. *Manuscripts anònims*

El fons conserva 101 registres de manuscrits anònims (An), que contenen 145 obres: 1 absoluta (a 2 veus); 10 avemaries (a 1 i 2 v i Ac); 11 cançons (a 1, 2 i 3 v i Ac); 44 càntics (a 1, 2 o 3 v, 16 a veu sola i la resta amb Ac); 1 glòria (a 2 v i Ac); 7 goigs (3 a 1 i 2 v a capella i 4 a 1 i 2 v i Ac); 11 himnes (4 a 1 v sola i 7 a 1, 2 i 3 v i Ac); 1 lamentacions (a 2 v i Ac); 1 lletanies (a 1 v); 9 lletres (a 1 i 2 v i Ac); 1 marxa de banda (amb 17 instruments); 2 misses (1 a 3 v i orquestra i unes *respostes* a 1 v); 2 motets (a 1 v i Ac); 6 nadales (5 a 1 i 2 v i 1 a 2 v i Ac); 1 ofici de Setmana Santa (a 4 v i Ac); 1 pare-nostre (a 2 v i Ac); 1 passió (a 3 v i Ac); 4 rèquiems (2 a 1 i 3 v, 1 a 4 v i Ac i 1 a 4 v i Orq); 11 rosaris (10 a 1, 2 o 3 v i Ac i 1 a 2 v i Orq); 4 salms (1 a 1 v i 3 a 2,

846. L'Ac en general és amb Org o Hrm. Puntualment, hi ha una obra amb P, una amb Vl i 4 cançons i 2 càntics amb Gui.

3 i 4 v i Ac); 2 salves (a 1 i 3 v i Ac); 1 *Stabat Mater* (a 2 v i Ac); 1 tedeum (a 4 v i ac.); 1 teoria musical (mètode de solfeig); 9 trisagis (a 1, 2 o 3 v i Ac); 1 viacrucis (a 2 v i Ac); 1 virolai (a 1 v i Ac).

6.3. *Impresos*

Es conserven 46 registres d'Impresos (Imp) amb autor conegut i 6 sense autor (per desconegut o per ser una obra incompleta), sent en total 52 els registres d'impresos, un dels quals és un miscel·lani de diverses obres i autors.

El còmput total de la col·lecció d'Imp és de 67 obres que corresponen a 52 autors coneguts i 6 de desconeguts. D'aquets autors, 41 estan representats amb una sola obra; 10 amb dues i 1 amb tres. Vegem-los: Aichinger, Bach, Bataille, Benito, Blanch, N. Bonet, Borràs, Brunet (2), Calahorra (2), Caldara, Calzolari, Candi, Cervera, Clapés, Colomer, Cumellas (2), Dupart, Fargas, Foster, Franck, Geis, Geissler, Gols (2), Gruber, Haller, Hernández, Hindemith, Jannequin, Josly (E. Gispert), Lambert, Legros, Lotti, Martí, Marx, Mas (3), Massana (2), Millet (2), Mozart, Oliveira, Pastó, Perosi (2), Plantada, Prieto, Riera, Ripollès, M. Roca, Romeu (2), Sancho (2), Schubert, Spilman, Vilaseca (2) i Werner.

Pel que fa al repertori de les 67 obres, ve repartit d'aquesta manera: 2 col·leccions d'avemaries (una col·lecció de 10, editada per Joan Ayné de Tarragona, a 2, 3 i 4 v i Ac i l'altra a 2 v, d'editor desconegut); 5 de cançons (una a 1 v i P, de Unión Musical Española, i les altres a 4 v, de l'editorial MF de Barcelona); 3 de cànons (un a 3 cors de 4 v, els altres —2 grups de 5 i 7 petits cànons— a 3 o 4 v, tots de l'editorial MF); 6 de cànecs (un n'agrupa 2 per a 1 v i Ac de l'editorial Boileau, un altre és un grup de 6 a 1 i 2 v en un fulletó sense editorial, un per a 1 v i Ac és una edició de l'«Oratorio Parvo de Sant Felip Neri», dos a 1 i 2 v i Ac de l'editorial Boileau, i un a 2 v, i Ac de Musical Emporium); 2 corals a 4 v de l'editorial MF; 1 d'estudis per a piano de E. Girod de París; 2 goigs, un per a 1 v i Ac sense editorial, i un per a 2 v i Ac de l'editorial Eslava de Madrid; 1 himne per a 1 v i Ac de Boileau; 1 lletanies a 2 i 3 v de l'editorial Eslava de Madrid; 19 misses: 2 de Requiem per a 1 i 3 v i Ac de les editorials Ildefonso Alíer de Madrid i Ricordi de Milà, 5 a 1 v o de cant pla (de les que 4 editades per Boileau i 1 per Iberia Musical), 10 per a 2 o 3 v i Ac editades per Iberia Musical, Eslava, Dotesio de Barcelona, Erviti de San Sebastián, Musical Emporium (2), Boileau (3) i Ricordi, una a 2 v (sense editorial per incompleta) i una a 8 v editada en ciclostil; 7 nades: una col·lecció de 6 per a 1 v i Ac de Boileau, 1 per a 3 v i Ac de Musical Emporium, 3 per a 1 i 3 v i Ac de Boileau i dos a 4 v de MF; 4 negre espirituals a 3 i 4 v de MF; 2 *Pastorets* per a 1 v i P de l'editorial Casa Patuel de Mataró; 1 pregària a 1 v de MF; 6 rosaris per a 1, 2 o 3 v i Ac (1 amb Orq de 6 instr) de les editorials Antonio Romero

de Madrid, Musical Emporium, Iberia Musical (3) i Missioners Claretians de Barcelona; 1 salve a 1 v de Musical Emporium; 1 serenata per Orq de 7 instr, editada en ciclostil; i 3 trisagis per a 2 v i Ac de les editorials Boileau (2) i Musical Emporium.

7. ELS COMPOSITORS DELS FONS CorSM

La majoria dels autors de les obres del fons són compositors que a l'època es repetien a moltes parròquies, podríem dir els de moda, les obres dels quals es copiaven entre parròquies, compositors que han estat més o menys estudiats, uns més que altres. També n'hi ha alguns, pocs, grans clàssics de coneixement general.

Així doncs em limitaré a fer una ressenya dels autors locals o poc coneguts de la diòcesi, a banda dels ja ressenyats a l'apartat destinat als mestres de Cornudella, com seria el cas de Ramon Boqueras i Puig, Joan Grifoll i Guasch, i Ramon Juncosa i Dolcet.

Victorí AGUSTÍ AIMAMÍ

Victorí Agustí Aimamí era fill d'Aleix Agustí, de Ciutadella (Menorca), i de Josepa Aimamí, de Reus. Va néixer a Reus el 18 de febrer de 1808, va ser durant molts anys mestre de capella de la Prioral de sant Pere. Les seves composicions musicals són gairebé totes de temàtica religiosa: misses solemnes, salves, cançons nadalenques, etc.

Va fundar diverses societats corals i instrumentals i donava concerts periòdicament a les entitats culturals reusenques, com ara La Filarmónica, El Olimpo, La Artesana i el Centre de Lectura. Per a aquesta última societat va compondre el 1863 una missa a veus, perquè pogués ser cantada per la coral de l'entitat.⁸⁴⁷ Els seus deixebles més coneguts van ser l'organista i compositor Josep Maria Benaiges, Emili Bruget, el compositor Joan M. Joval i molts altres.

És conegut també per haver musicat el *Vexilla Regis* —l'única composició musical que s'interpretava durant totes les processons locals de Dives Sant en l'acompanyament del Sant Crist, al migdia i al vespre— que cantaven els nens i nenes de l'Escolania de l'església de la Puríssima Sang de Reus, a dues veus, acompanyats per dues veus d'home i pels músics de la Capella de Cantors on tocaven 2 Fl, 2 Tpta i 1 Fg. Andreu Bofarull esmen-

847. OLESTI TRILLES, Josep. *Diccionari biogràfic de reusencs*. Reus: Ajuntament de Reus, 1991, p. 35.

ta que va arreglar les músiques de les danses del seguici festiu, que des de l'edat mitjana ballaven els gremis per la festa major de Reus.⁸⁴⁸

L'any 2018, l'Ajuntament de Reus, amb motiu de les activitats a l'entorn de «Reus ciutat de la Música», va col·locar una placa al carrer de l'Abadia número 3, a la casa on va néixer Victori Agustí, el qual va morir a Reus el 4 d'octubre de 1884.⁸⁴⁹

Al nostre fons musical s'hi conserva una missa a 3 veus i orquestra, que s'interpretà a Cornudella amb 13 instruments, segurament per la Banda de l'Ateneu, o part d'ella.⁸⁵⁰

Josep ANDREU I FIGUEROLA

Josep Andreu i Figuerola nasqué a Tarragona el 2 de març de 1872, fill de Josep Andreu i Folch i Tecla Segura. Estudià el batxillerat a l'Institut de Tarragona; seguí la carrera de Magisteri i més tard ingressava a la Universitat de Barcelona per estudiar Filosofia i Lletres. Tanmateix, ho deixà tot per la música que el realitzava plenament. Els primers estudis musicals els fa entre Barcelona i Tarragona. Després els complementarà amb el mestre Blay, a Tarragona, i amb el mestre Varela Silvani, a Barcelona.

El 1888, quan només tenia 16 anys, participà al concurs musical convocat amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona. Rep el segon premi de composició, atorgat per la Universitat de Barcelona: es tracta d'un vals que s'interpretava a quatre mans. L'any 1905, Josep Andreu, que havia après harmonia i composició amb mossèn Ramon Bonet, organista de la catedral de Tarragona, ja és un avantatjat pianista, organista i compositor, i durant un temps exerceix a la catedral el càrrec de mestre de capella, arran de l'òbit del titular, que havia estat el seu professor.

El 1907 guanyà les oposicions a la plaça de director de la Banda Municipal de Sigüenza, essent, a més, mestre de capella de l'església dels jesuïtes. El 1912 compongué quatre peces líriques per orquestra i corda: *Romanza sin palabras*, *Serenata*, *Vals lento* i *Danza*. El 1918 torna a Tarragona i s'estableix al carrer Vilamitjana o les Coques núm. 5, 2n, al costat de la catedral i comença a donar classes de solfeig i piano.

Després d'un temps passà a la ciutat d'Osca, a l'església dels Pares Jesuïtes. Durant molts anys va ser director dels prestigiosos «Quintets», orquestres que actuaven al Coliseu Mundial de Tarragona —fundat el 1912 i lloc entranyable per la joventut de l'època, avui esplai per a jubilats— i al «Salón

848. SUGRANYES, Ferran, «Divendres Sant a Reus: “les Tres Gràcies”», *Carrutxa*, VIII, gener-juny 2003, p. 66.

849. <https://tarragonadigital.com/reus/compositor-victori-agusti-homenatjat-reus> (consulta de 24-01-2021).

850. CorSM: Au-2.

Moderno», conegut popularment com a «Tiburón» —una de les primeres sales de cinema, situada a la Rambla—.

El 1921 el porta novament a Tarragona per a dedicar-se a l'ensenyament musical com a professor de l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera i de l'internat dels Germans de les Escoles Cristianes de Sant Joan Baptista de la Salle. La família Figuerola, acabada la primera guerra mundial, passà a residir a la plaça del Pallol núm. 5, 1r. Mentrestant el nostre personatge que havia entrat a l'Institut Musical com a professor d'harmonia i composició, compaginava la música amb un treball municipal, atès que era el cap del Negociat d'Estadística de l'Ajuntament de Tarragona.

Donant una ullada al passat, Josep Andreu tingué l'honor de veure diverses obres seves impreses en quaderns musicals de l'època, i a tall d'exemple tenim *Beata mater*, motet marià a veus i orgue i obres sacres com *Vespres* i *Completes*.

Josep Andreu havia conegut abastament el mestre de capella Josep Maria Benaiges, Emili Sabater, el jove Lluís Roig, el director de l'Orfeó Tarragoní Josep Gols, i tants altres que foren legió en el gran esperit musical de la Tarragona florent de les darreries del segle XIX. Josep Andreu tingué com a gran amic i company el mestre de capella Teodoro Echegoyen, que substituï l'organista de la catedral Ramon Bonet.

Per la seva afinitat musical tingué en gran estima el seu bon amic i cunyat el tenor i alcalde de Tarragona Andreu Segura i Donato, que es va fer acompanyar per Josep Andreu en les complicades gestions que venturosament cristal·litzaren l'any 1912, portades a terme, i a bon fi, en la consecució dels terrenys per la construcció de la Fàbrica de Tabacs i del Sanatori Marítim, que inicialment s'anomenà Martínez Anido.

L'obra musical del mestre Andreu és notabilíssima i abasta tots els camps. Podem recordar la sarsuela *Empleo y sueldo*, estrenada amb èxit al teatre de l'Ateneu de Tarragona, o l'*Himne a Tarragona* a quatre veus mixtes amb lletra de Josep Romaní, que fou estrenat per la «Societat Coral la Ilustración Obrera» en el festival claverià que se celebrà per Santa Tecla el 1893, a la plaça de toros de Tarragona, sota la direcció del mestre Blay. Entrat el segle, l'any 1929, el mestre Andreu estrenava amb gran èxit la seva *Missa solemne* per a veus, orgue i orquestra, per Santa Cecília. A més escrigué valsos, gavotes, caramelles, cant coral i motets, així com música religiosa, perquè, a més, Andreu i Figuerola fou catòlic practicant.

Hi ha constància que el cor parroquial de Cornudella de Montsant, el 1901, interpretà un *Rosari fàcil a 3 veus* del nostre autor.⁸⁵¹ Són melodies fàcils per a les veus, que combinades amb fragments a l'uníson li donen ori-

851. CorSM: Au-4.

ginalitat i unitat. Al mateix fons també s'hi conserven uns *Goigs a la Verge del Pilar a dos o tres veus*, amb caràcter d'himne marxós.⁸⁵²

Andreu havia col·laborat, com dèiem, en la creació del recent Institut Musical, i eventualment formava part de l'orquestra de cambra del mestre Josep Català. La revolta del 1936 sotragà el seu esperit lluitador.

Tingué tres fills: Josep Maria, que fou jesuïta, Manuel i Eduard. El 31 de juliol de 1940 dirigí una orquestra de gairebé una cinquantena de músics, amb motiu de la primera missa solemne del seu fill Josep Maria quan fou ordenat sacerdot a l'església de Sant Agustí.

La vàlua del nostre notabilíssim músic fou reconeguda pel seu tractat *Enciclopèdia musical*, una publicació imprescindible per a la preparació de músic major i director de banda o coral. Fou requerit per a formar part de diversos tribunals examinadors i va ser premiat varies vegades. Els premis de més agradable record foren el que obtingué de l'Acadèmia Mariana de Lleida i del Patronat Obrer de Reus.

Traspassà a Tarragona el 21 d'agost de 1952, al seu domicili de la plaça Pallol.⁸⁵³

Ramon BONET I VALLVERDÚ

Ramon Bonet i Vallverdú (Valls 1830, Tarragona 1905), dotat de grans aptituds pel cultiu de la música, es formà amb el pare Joan Miret i amb el mestre Josep Barba a Barcelona. El 1857 guanyà per oposició la plaça d'organista i mestre de capella de l'església de Santa Maria de Montblanc, i el 20 de novembre de 1861 la de la catedral de Tarragona, on hi va romandre 45 anys. També fou director de la capella de música d'aquesta catedral i va pertànyer a diverses societats artístiques nacionals i estrangeres. Com que sentia vertadera passió per l'art al qual es dedicava, recorregué les més importants ciutats d'Europa amb objecte de poder apreciar els progressos de la música.

Reuní una nombrosa i escollida biblioteca musical, en la qual figuraren exemplars molt rars, i sostenia correspondència amb Wagner, Eslava i Gounod. Un dels arquebisbes de Tarragona, monsenyor Fleix i Solans, confià al mestre Bonet la missió de dictaminar sobre algunes qüestions de música religiosa que havien de ser objecte de discussió en el Concili Vaticà, missió que desenvolupà airoament. On brillà més Bonet fou en l'ensenyament, i no pocs dels seus deixebles foren organistes i mestres de capella en diferents esglésies d'Espanya, com Josep M. Benaiges, organista primer de la

852. CorSM: Au-5.

853. MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*. Tarragona: Escua, 2010, p. 26-28.

Real Capilla de Madrid; Josep Roig, organista de la catedral de Barcelona; Francesc Palau, organista de La Seu d'Urgell; Miquel Rué mestre de capella de les catedral de Girona i Tarragona; Eudald Melendres organista de La Seu d'Urgell, i d'altres.

És autor de dos *Mètodes de solfeig*, un de Piano, *Trisagis*, *La gaita i el tamboril*, col·lecció de cants populars; Lamentacions de Dijous i Divendres Sant, Misses, Motets, un *Miserere* a 4 veus, peces per a orgue, Tocates pastorals i d'altres, editades a Madrid, Barcelona, Sevilla i Granada.⁸⁵⁴ Es conserven obres seves en els fons musicals de la catedral-basilica del Sant Esperit de Terrassa i de la parroquial de Sant Esteve d'Olot. També al nostre fons musical de Cornudella hi ha perviscut el seu *Trisagio a dos voces*.⁸⁵⁵

ZACARIES CASAS I LLOBET

Zacaries Casas i Llobet va néixer a Valls el 5 de novembre de 1866.⁸⁵⁶ Els seus pares foren Pere-Joan Casas i Pasqual, semoler, viudo en terceres núpcies, i Dominica Llobet i Artús, ambdós de Valls. Zacaries era el quart fill del matrimoni; els altres foren: Josep (1857), Emili (1859), Maurici (1862) i Maria del Carme (1864).

Devia ser espavilat, ja que als tretze anys ja havia cursat quatre cursos de llatí i humanitats a Valls, amb les qualificacions de «meritissimus» i «bene-meritus» i a més ja era organista de l'església de Sant Joan. Amb tot aquest bagatge, el 2 de juliol de 1880 es matriculava al Seminari de Tarragona.⁸⁵⁷ El 1887, als 21 anys, sol·licità el càrrec d'organista i mestre de capella del Seminari de Tarragona, que se li assignà, succeint al reusenc Bonaventura Baró i Salvadó, càrrec que ostentaria fins el març de 1890. En el seu curs com a condeixebles hi trobem entre d'altres Càndid Llaberia Cortés, que fou rector de Cornudella de Montsant entre 1899 i 1926.

El juny de 1887 rep la tonsura i les ordes menors.⁸⁵⁸ El 6 de maig de 1888 se celebrà amb gran solemnitat la inauguració de la capella del Seminari, amb una missa cantada amb orquestra sota la direcció del reverend Rafael Maneja i es de suposar que Zacaries, mestre de capella, en seria l'organista. A la tarda hi hagué una llarga vetllada literari-musical, on, com a l'acte del

854. Cf. BONASTRE, Francesc. «Bonet Vallverdú, Ramón», *DMEHA*, vol. 2, p. 613-614.

855. CorSM: Au-14.

856. He d'agrair a Francesca Roig de Vilanova i la Geltrú —estudiosa de la història de la música vilanovina—, la seva generositat en facilitar-me multitud de detalls per refer la història del nostre protagonista.

857. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 90; en el moment de publicar la seva ressenya biogràfica Grifoll va donar com a any de naixement el 1867.

858. *Diario de Tarragona*, 16 de juny de 1887.

matí, assistiren els bisbes de Tarragona, Tortosa i Lleida.⁸⁵⁹ El mateix mes és ordenat de sots-diacon.⁸⁶⁰

No he trobat cap notícia sobre el nomenament de diacon ni de sacerdot. És possible que, com en altres casos, s'hagués ordenat en una altra diòcesi. Sí però que puc donar fer d'una crònica de la celebració de la primera missa a Valls:

El jueves pasado [13 de març de 1890] por la mañana celebró su primera misa, en la capilla de Ntra. Sra. De los Dolores de la parroquia de San Juan Bautista, el joven sacerdote don Zacarías Casas Llobet. Fué apadrinado éste por sus hermanos don Emilio Casas y doña Teresa Homs. El sermón fué pronunciado por el Rdo. don Francisco Guardia, director de la sucursal del Seminario de Tarragona. La misa fué á toda orquesta, revistiendo el acto mucha solemnidad y siendo numerosa la concurrencia de fieles. Damos al nuevo celebrante nuestra mas sincera enhorabuena.⁸⁶¹

Justament aquell dia la premsa anunciava que el nostre sacerdot, que ara el descobrim com a vicari al Pont d'Armentera, ha guanyat les oposicions de «chantre» per a la parròquia de Sant Antoni Abad de Vilanova i la Geltrú, benifet que obtindria el 3 de maig següent:

El joven Presbítero don Zacarías Casas Llobet, vicario de Pont de Armentera, ganó las oposiciones de cantor ó chantre días atrás en Barcelona para la principal Iglesia ó parroquia de Villanueva y Geltrú. Dentro poco se le dará colocación del beneficio; lo que ha consolado mucho á todos sus amigos y en especial á su buen padre que hace más de un mes que guarda cama.⁸⁶²

Tant mossèn Ramon Grifoll com mossèn Francesc Tàpies tenien a l'il·lustre vallenc com un savi músic i un cervell musical. Anys més tard, Francesc Tàpies, lamentant-se de que el músic abandonés les terres tarraconines, deia que «aquella gent en sabien», referint-se als sacerdots Josep Moragas, Josep Illa, Josué Roig, Ramon Amorós i Zacarías Casas.⁸⁶³ I encara el mateix Joan Grifoll diu: «Mn. Cogul, com després Mn. Zacarias Casas, Mn. Illa i Mn. Higiní Anglès, iniciaven una processó cap a uns millors ambients musicals», comparats, és clar, amb els del Seminari.⁸⁶⁴ I afegia que

859. *Diario de Tarragona*, 9 de maig de 1888.

860. *El Eco de Valls*, 7 de juny de 1888.

861. *El Eco de Valls*, 16 de març de 1890.

862. *El Correo de la Provincia*, 13 de març de 1892, «Noticias de Valls», p. 2.

863. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 43.

864. *Id.*, *ibid.*, p. 9.

Casas era «un dels cervells musicals que deixà la nostra Arxidiòcesi i es dedicà plenament a la seva vocació.»⁸⁶⁵

És curiós que precisament la seva àvia materna Maria Mercè Artús i Ramona era de Vilanova, o millor dit, de la Geltrú, i ara el nostre personatge tornarà als orígens.⁸⁶⁶ Entretant, el seu pare Pere-Joan es posa malalt i, després d'uns mesos de llit, moria a Valls el 9 de juny de 1892, als 79 anys. No sabem si el seu fill ja s'havia presentat a la nova plaça de Vilanova. En tot cas, ara sí, després de la mort del seu pare, s'hi trasllada definitivament. El 2 de febrer de 1898 obté el càrrec de vicari de dita parròquia de Sant Antoni Abad.⁸⁶⁷

Un padró de 1910 ens testifica que viu al carrer Sant Antoni núm. 5 de Vilanova amb la seva mare viuda i la neboda que fa de cuinera, Maria Casas Homs, segona filla de son germà Emili.⁸⁶⁸ El 1914 hi anà a viure una altra neboda, Mercè Casas i Homs d'onze anys. La primavera de 1920 s'hi traslladà el propi germà Emili als 60 (o 61) anys, que va enviuadar —la mare ja devia haver mort. I poc després encara s'hi uneix un altre nebot, Manuel Casas Homs, mariner, d'uns 20 (o 21) anys).⁸⁶⁹

A més del càrrec de xantre, que suposava la responsabilitat del funcionament del cor de l'església de Sant Antoni Abad, ara cal tenir cura de la de vicari de la parròquia. Heus aquí una mostra de la seva activitat:

Ayer [30-12-1899] a las seis de la tarde empezó en la parroquial iglesia de San Antonio Abad y para solemnizar la entrada del siglo xx un tríduo consistente en rezo del santo rosario, trisagio pastoral, ejercicios piadosos y sermón a cargo del Rdo. D. Zacarías Casas, Pbro.⁸⁷⁰

Una altra mostra —un pèl enutjosa— presa l'abril de 1903, al domicili del carrer de l'Església:⁸⁷¹

Anteayer tarde y aprovechando la coyuntura de no hallarse en la habitación los inquilinos, penetraron los amigos de lo ajeno en el segundo piso de la casa número 4 de la calle de la Iglesia, donde vive el Rvdo. Zacarías Casas,

865. *Id.*, *ibid.*, p. XXVII de la presentació.

866. I també és casualitat que la nostra informant de tota aquesta història refeta, Francesca Roig, sigui descendent d'una tia d'aquesta àvia, com ella mateixa confessà.

867. *La Vanguardia*, 2 de febrer de 1898, «Noticias religiosas», p. 3.

868. Emili tingué nou fills, 6 homes i 3 dones: Emili (1890), Manuel (1892), Josep Maria (1894), Zacarías (1895), Àngel (1897, morí als 21 dies), Teresa (1898), Maria o Maria Candela (1900), Àngel (1902) i Mercè (1903).

869. Segons padró de Vilanova i la Geltrú del 30 de desembre de 1920, registre n. 3052.

870. *Diario de Villanueva y la Geltrú*, 31 de desembre de 1899.

871. Als inicis devia viure al carrer de l'Església, que és continuació del de Sant Antoni. En cinc padrons diferents de 1910, 1913, 1920, 1924 i 1930 consta sempre que viu al carrer de Sant Antoni n. 5, 1r.

Presbítero rompiendo para ello la cerradura por medio de palanqueta. Los cacos se dirigieron enseguida á una cómoda y descerrajánda se hicieron con unos veinticinco duros. Al regresar a su casa el Rdo. Casas, dióse cuenta del caso por hallar abierta la habitación realentándose empero al notar luego que el perjuicio no era tamo como de momento se temiera.⁸⁷²

A la llar vilanovina s'hi devia respirar un aire serè i pietós que s'encomanaria a la neboda Maria, la qual sentí la vocació divina i el gener de 1926 abandonà l'assistència al mossèn i a la família per ingressar com a religiosa al convent de Valldonzella de Barcelona. La premsa en dona fe:

El pasado Domingo, en el Real Monasterio de Valdoncella, de Barcelona, vistió el habito de la Sagrada Orden del Císter, Congregación de las Coronas de Aragón i Navarra, nuestra compatricia la virtuosa señorita D.ª Maria Casas Homs. Fue apadrinada por sus hermanos D. José M^a y Dª Mercedes. Ofició, por delegación del Excmo. Sr. Obispo, el tío de la novicia Rdo. D. Zacarias Casas. Pronunció una commovedora oración, adecuada al acto, el Rdo. D. Manuel Roig. A la novel religiosa, a su padre D-. Emilio Casas Llobet, padrinos y demás familia, enviamos nuestra enhorabuena.⁸⁷³

I no fou ella sola que deixà la llar de Vilanova: el juliol de 1927 moria l'Emili, el germà del mossèn, als 68 anys. El nebot Manuel, que ara ja tenia 34 anys, tampoc habitava la casa ja que es casà el gener de 1921 a Barcelona. Al 1930 hi trobem a dita llar, a més del sacerdot que té 64 anys, la neboda Mercè de 27 i una persona nova, Bonaventura Masdeu Pasqual de 43 anys, que fa de serventa. Paguen un lloguer de 120 pessetes anuals.

El nostre prevere anava fent la tasca pròpia de xantre, organista i vicari. Portà a terme una gran labor amb l'escolania i la capella de música; en les cerimònies de matrimonis i celebracions importants no hi faltava l'aspecte musical ben portat. No solament interpretava música dels grans mestres sinó que es dedicava també a compondre obres per a les solemnitats destacades.

La nostra informant citada més amunt sentia explicar a la seva mare que mossèn Zacaries anava a ensenyar música i fer cantar les nenes a la seva escola, al Col·legi de la Immaculada Concepció.

Desgraciadament no hem pogut trobar res de la seva obra a Vilanova i molt poca cosa de la seva actuació. Ell va sobreviure la guerra de 1936, però ningú sap com ni on es va amagar. La destrucció documental no es va poder evitar: de les dècades anteriors a la guerra va desaparèixer gairebé tot. Tampoc hi ha música de mossèn Zacaries: de l'arxiu musical que hi havia a l'església al costat de l'orgue, en van fer una foguera al mig de la plaça i ho

872. *Diario de Villanueva y la Geltrú*, 15 d'abril de 1903.

873. *La Crónica de Valls*, 30 de gener de 1926.

van cremar tot. És impossible avaluar el dany que les guerres infringeixen al patrimoni, amputen la història i obres i persones desapareixen com si no haguessin existit.

Conformem-nos doncs amb dos petits testimonis:

Mn. Zacaries era músic i organista; a principis de segle havia donat gran impuls a la joventut creant i dirigint la Secció Coral del Círcol Catòlic. La seva veu de xantre acompanyava sempre les solemnitats del grandios temple arxiprestal.⁸⁷⁴

Qui no recorda mossèn Zacaries Casas, Valentí Sans, Josep Planas i d'altres el nom dels quals no consta a l'arxiu parroquial? Tots, uns i altres, trenaren la florent vida musical vilanovina d'aquelles èpoques.⁸⁷⁵

A l'arxiu de Cornudella s'hi conserva un *Trisagio* per a 3 veus i orgue, es tracta d'una obreta breu, senzilla, de caràcter clàssic i popular, intercalada amb solos inspirats que li donen molta fluïdesa.⁸⁷⁶

Heus aquí un menut testimoniatge que un il·lustre compatriota del respectable vallenc, vilanoví d'adopció, li va dedicar en ocasió dels seus 90 anys:

Carta abierta al Rdo. D. Zacarias Casas.- Reverendo señor: El pasado lunes cumplió usted el nonagésimo aniversario de su nacimiento [...] La imposibilidad física que de tanto tiempo le retiene recluso en domicilio, nos ha salvaguardado, a mi y a muchos, de encontrarle ese día por la calle y sentir el culpable sonrojo que su encuentro había de causarnos por nuestra falta de memoria. ¡Cuan olvidadizos somos! ¡Ha sido preciso que llegará a sus noventa años para que nos acordáramos de Mn. Zacarias! Sin la bella y feliz iniciativa del Ilre. Sr. Arcipreste, muchos hubiesen seguido ignorando no ya la fecha de su aniversario, sino incluso la realidad de su presencia física entre los villanoveses. Hace tanto tiempo que no vemos su pequeña e inconfundible figura, hace tanto tiempo que no escuchamos su grave, profunda y sonora voz, [...] que la teníamos borrada de nuestra memoria. Usted, que tantos consuelos había repartido, que tantas horas había dedicado a su apostolado y a tantos había enseñado las primeras nociones musicales. [...] Afortunadamente, gracias a la bella y feliz iniciativa del Ilre. Sr. Arcipreste, hemos podido saldar nuestra falta en ese nonagésimo aniversario, testimoniándole, de un lado, nuestra adhesión y devoción personal y, por otro, [...] [salvándonos] de ser y pasar por unos olvidadizos. Al reiterarle mi sincera felicitación, besa humildemente su mano, J. ORRIOLS CARBONELL. Villanueva y Geltrú, 7 de noviembre de 1956.⁸⁷⁷

874. ORRIOLS FERRET, Bonaventura. *L'església catòlica a Vilanova i la Geltrú el 1936*. Vilanova i la Geltrú: Círcol Catòlic de Vilanova i la Geltrú, 1989, p. 18.

875. ARMESTO I MIRÓ, Josep M. «L'Escolania i la Capella de Música de la Parròquia de Sant Antoni Abad (acabament)», *Foment Vilanoví* n. 21 (febrer 1980), p. 37.

876. CorSM: Au-58.

877. *Diario de Villanueva y Geltrú*, 10 de novembre de 1956.

Un mes sobreviuria encara el músic nonagenari, que moria a Vilanova el 7 de desembre de 1956:

El pasado día 7 falleció, habiendo recibido los Santos Sacramentos y la Bendición Apostólica, el Rvdo. Zacarías Casas Llobet, a los 90 años de edad. Era natural de Valls y había ejercido el Ministerio Sacerdotal en nuestra villa durante 65 años, donde se le recordará siempre con cariño por la gran labor realizada. A sus sobrinos y demás familiares, VILLANUEVA Y GELTRU da su más sentido pésame.⁸⁷⁸

Josep GOLS I VECIANA

Josep Gols i Veciana, músic, compositor i pedagog, cal ubicar-lo a Tarragona sobretot, però també a la Canonja, a Constantí i als Pallaresos.⁸⁷⁹ Per trobar l'origen dels Gols,⁸⁸⁰ però, ens hem de replegar cap al poble urgellenc de Claravalls, d'uns 120 habitants, que conserva restes medievals, muralla i castell. Cap al 1820, es conegueren Joan Gols i Bernaus, pastor de la vila, i Antònia Veciana i Pàmies, de la Canonja, s'avingueren, es casaren i anaren a viure als Pallaresos i allí tingueren cinc fills.⁸⁸¹

Josep Gols i Veciana, el petit dels cinc germans, va néixer doncs als Pallaresos el 13 de juliol de 1870. Els altres foren: Joan (26-10-1851), Teresa-Antònia (30-06-1855), Estefania (21-12-1858) i Josepa (29-12-1862).⁸⁸²

Son germà Joan, 20 anys més gran que ell, estudià per sacerdot i amb el temps seria rector de Figuerola cap al 1886. Com que eren de família humil i la mare va quedar viuda quan el Josep tenia 5 anys, el sacerdot ajudava a la família tot el que podia. Devia ser en morir el pare que el Josep i sa mare es van traslladar a viure a Tarragona, al carrer Talavera número 13, a l'altura de l'actual plaça del Fòrum.

El Josep, seguint els passos de son germà gran, va ingressar al Seminari el 1881, quan tenia 11 anys, on es va formar musicalment i va seguir els estudis eclesiàstics fins que els va deixar a segon de Filosofia.⁸⁸³ Aleshores va fer la carrera de Magisteri i va treballar de mestre a Constantí. Continuà

878. *Diario de Villanueva y la Geltrú*, 25 de desembre de 1956, «Necrológica».

879. Moltes dades de la ressenya provenen del llibre de MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*, p. 153-163.

880. Segons el diccionari Alcover Moll, l'etimologia del nom del llinatge Gols seria una contracció de *Gual*.

881. Almenys a les parròquies consultades dels Pallaresos, Tarragona i la Canonja.

882. AHAT. APSSP: capsa 11 n. 49, llibre de baptismes 1849-1890, pp. 21, 51, 84 i 140.

883. BAIXAULI MORALES, Eduardo. *Tarragona Musical (Un siglo de vida artística 1850-1950)*. Tarragona: edició de l'autor, 1969, p. 177.

estudiant harmonia i composició, amb el professor Antoni Urgellès i piano amb el mestre de capella de la Catedral Ramon Bonet i Vallverdú. I encara els continuà al Conservatori de Barcelona amb Nicolau, Granados i Morera. A poc a poc, amb tot aquest bagatge, es va anar convertint en un músic de referència apreciat per tothom.

Creà a Tarragona una acadèmia i una capella de música. Exercí de professor de música a l'Escola Normal. Tot això ho compaginava amb les tasques de compositor i mestre de capella en diverses esglésies de la ciutat, en especial a Sant Francesc i a la Trinitat.

El 5 de novembre de 1891, als 21 anys, es casa amb Josepa Soler i Valles,⁸⁸⁴ de 19 anys, de Tarragona, una noia que havia conegut quan ell estudiava al Seminari i ella al col·legi de l'Ensenyança.⁸⁸⁵ La cerimònia la presideix el seu germà gran Joan, aleshores rector de Prenafeta, a la capella del Claustre de la Catedral de Tarragona.

Del matrimoni naixerien vuit fills, dos dels quals, Joan i Xavier, esdevindran músics d'abast internacional. Són: Maria Josepa (11-11-1892), Joan (9-8-1894), Maria Antònia (14-8-1896), Josep (9-8-1898), Vicent (27-11-1900), Francesc Xavier (3-11-1902), Lluís (28-1-1905) i Maria Teresa (17-4-1907).⁸⁸⁶ Els batejos de tots els fills, així com el seu matrimoni, seran oficiats per son germà Joan.

El 1895 trobem el nostre músic com a director de la Coral Tarraconense. El 1903 Josep Sentís i Porta, un violinista jove i amant del cant coral, funda l'Orfeó Tarragoní⁸⁸⁷ i quan aquest marxa a estudiar a París el 1906 —havia rebut una beca de l'Ajuntament de Tarragona—, Josep Gols el substitueix en la direcció. S'hi llença amb passió, hi incorpora veus femenines i nens, dignifica l'Orfeó i el forneix de qualitat musical.

El 28 de febrer de 1909 es queda viudo i amb 6 fills, la petita no arribava als dos anys i la més gran en tenia 16. Però això no li suposà un defalliment del seu caràcter, doncs sembla més aviat que agafés força. Precisament aquell any és quan compon l'obra per a l'escena *Somni de Reis*.

El 1910 l'Orfeó Tarragoní actua al Palau de la Música Catalana amb l'Orquestra Simfònica de Barcelona sota la direcció de Joan Lamote de Grignon. Dos anys després ho farà amb èxit a Madrid, on els representants de l'entitat, entre ells el director Josep Gols, seran rebuts per la família reial. Cap al 1911 ja havia creat a la Canonja l'Orquestrina Gols-Jazz,

884. AHAT. APSMaT: llibre de matrimonis 1882-1912, p. 135. Morant anota, segurament per confusió, el nom Josepa Soler i Pàmies.

885. Els dos edificis es toquen.

886. AHAT. APSMaT: caps 18 n. 34, llibre XXXIII de baptismes, f. 18, 58 v i 107 v, i AHAT, APSTT, caps 2 n. 3, llibre IV de baptismes, f. 231 v, 262 v, 297 v, 339 v i 382 v.

887. CARBONELL I GUBERNA, Jaume. «Orfeó Tarragoní», *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear*. Barcelona: Edicions 62, 2003, v. X, p. 104; vegeu també MORANT I CLANXET, Jordi. *L'obra musical de l'Orfeó Tarragoní (1903-1937). Pèrdua d'un gran conjunt orfeònic*. www.tincet.cat.

formada per piano, trompeta, «jazzband», helicó (família de la tuba), saxo tenor, saxo alt, banjo i trombó. Ell tocava aquest últim instrument. També formarà i dirigirà, cap a 1918, la Cobla Tarragona, o Cobla la Principal de Tarragona, vinculada amb l'Orfeó Tarragoní, que amb un nom o l'altre, durarà fins al 1963. Hi tocava el contrabaix.

Organitza l'Aplec d'Orfeons de les Comarques Tarragonines, que tingué lloc a Reus el diumenge 6 de maig de 1923. Festa de Germanor que reuní més de 700 cantaires de 6 orfeons: Orfeó Falsetà, Orfeó Solivellenc, Orfeó Montblanquí, Capella Selvatana, Orfeó Reusenc i Orfeó Tarragoní. L'acte tingué lloc al Teatre-Circ i fou subvencionat per la Mancomunitat de Catalunya i l'Ajuntament de Reus. Aquest teatre s'havia inaugurat el 1901 per iniciativa de l'entitat «Sociedad el Circulo», que després passà a propietat del municipi, i estava ubicat on ara hi ha el mercat central. Després de la primera part del concert, en què cada cor interpretà les seves obres, a la segona, el mestre Gols dirigí cinc obres de cant comú amb tots els cors participants, arrodonint l'acte amb el Cant de la Senyera dirigit pel mestre Millet. En paraules del diari *La Veu de Tarragona* d'uns dies després, «[...] mereix el Mestre Gols especial i efusiva felicitació, car ell fou el veritable heroi de la jornada, palesant son tremp d'artista i de dominador de les multituds cantaires [...]».⁸⁸⁸

Josep Gols, que era profundament religiós, compongué misses, motets, avemaries, trisagis, etc. Dirigia la seva capella de música i orquestra, i solemnitzava innumbrables funcions de caire religiós. Va ser durant molt de temps organista de la parròquia de Sant Francesc a Tarragona.

A part de tot el repertori religiós, Gols també escriví nombroses sardanes, caramelles, goigs i un ampli repertori compositiu. El 1930 es retira de la direcció de l'Orfeó Tarragoní i passa la batuta al seu fill Xavier Gols i Soler, que en serà molt digne continuador, a més de pianista, compositor, director d'orquestra i col·laborador en la recerca de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Desafortunadament el Xavier morí de forma prematura, d'una peritonitis fulminant, el 7 de febrer de 1938 a la seva casa de la Baixada de Misericòrdia número 5. Tenia 35 anys i fou un fort trasbals pel seu pare.⁸⁸⁹

El mateix 1930 els canongins escullen a Josep Gols per a la creació d'un cor líric que cristal·litzaria amb l'Orfeó Canongí. Aquesta entitat agafa embranzida i a la seva seu s'hi crea la Companyia Lírica que, juntament amb l'Orfeó, actuarà amb gran professionalitat fins a l'esfondrada bèl·lica. El 2005 l'Orfeó celebrava els 75 anys d'existència. L'Ajuntament donava a l'espai de davant la seva seu el nom de plaça del Mestre Josep Gols. L'en-

888. *La Veu de Tarragona*, 13 de maig de 1923, p. 2.

889. Sobre Xavier Gols, vegeu BAIXAULI MORALES, Eduardo. *Tarragona Musical (Un siglo de vida artística 1850-1950)*, p. 184-185 i pel que fa a les referències sobre aquesta nissaga de compositors cf. DMEHA, 5.

titat convoca periòdicament el Premi d'Assaig Mestre Gols sobre temes canongins.

Poc abans de la victòria del dictador, en plena guerra, havia deixat l'activitat musical i, en paraules de Jordi Morant, «afeblit per greus i tristos afers, afligit per l'adversitat, vidu i mort el seu fill Xavier, amb la convicció de que ja no li quedava gaire més a fer, traspassà a la Canonja amb autèntiques sordines de silenci imposat el 10 de juny de 1938.»⁸⁹⁰

Al fons musical cornudellenc s'hi conserven diverses obres seves, fruit de còpies manuscrites i impreses.⁸⁹¹

Enric JUNCOSA I PANADÈS

Enric Juncosa i Panadès va néixer a Porrera del Priorat el 8 de desembre de 1913.⁸⁹² Eren tres germans i els tres van excel·lir en facetes diferents. Josep Maria (1912-1965) va ser un cèlebre cantant melòdic, amb el nom artístic de «Raul Abril», i director d'orquestra. Joan (1916-2011) fou cronista, guionista del memorable Maginet Pelacanyes de Radio Tarragona i gran amant de l'esport.

Quan encara eren petits, els pares es traslladaren a Tarragona. L'Enric tenia 6 anys quan ingressà al col·legi Saavedra, on hi tenia un oncle professor, Joaquim Panadés i Ferré. Després continuarà l'ensenyament a l'escola dels carmelites del carrer August i a les escoles cristianes de La Salle. Als 11 anys ingressa al Seminari de Tarragona on tindrà com a condeixebles Ramon Muntanyola i Llorach i Josep M. Rovira i Virgili. Allí s'inicià en el solfeig i el piano amb el mestre de capella mossèn Francesc Carné i Almenara. Com que es mostra molt receptiu per a la música, els seus mestres Francesc Tàpies i Josep Gols l'animen a oficialitzar els estudis musicals al Conservatori de Barcelona on s'examinarà. Mossèn Miquel Rué l'aprofundeix en l'ensenyament de composició, fuga, cant gregorià i orgue i així aconsegueix la plaça de segon organista de la catedral de Tarragona, amb el corresponent benefici, i també és organista del Seminari.

El 25 de juliol de 1936, quan l'Enric cursava el quart curs de teologia, en plena celebració de la missa, un escamot de milicians va irrompre al Seminari i hi van fer un registre exagerat, sembla ser que buscant armament... Tots els residents van passar un veritable malson i van haver de marxar cap a casa. Les autoritats militars republicanes mobilitzaren el nostre seminarista, com auxiliar al Preventori de la Savinosa, però abans d'anar-hi, sabent que

890. MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*, p. 163.

891. CorSM: Au-41-44 i Imp-19 i 20.

892. Moltes dades de la biografia les dec a l'ajudant i serventa incansable de l'autor, Montserrat Pujol, a qui agraeixo la seva entusiasta generositat en facilitar-me-les. Altres són extretes del llibre de MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*, p. 173-177.

era bon músic, el traslladaren a Manresa per incorporar-se a la Banda de Música del Regiment. Allí es va fer molt amic del cèlebre tenor de sarsuela Ricard Mayral, fill del compositor aragonès establert a Barcelona Marià Mayral, i junts van passar els infortunis propis de la guerra. A mesura que l'exèrcit del dictador empenyia les forces republicanes, marxaren plegats cap a Camprodon, als pirineus orientals. Ricard Mayral fou empresonat per les seves idees polítiques, si bé després de la guerra tornà a l'escena. Enric Juncosa sembla que passà la frontera francesa i entrà per Irún a l'Espanya vencedora; roman vuit dies en un camp de concentració i és repatriat a Tarragona.⁸⁹³

El 1939, acabada la guerra, torna al Seminari on és ordenat diaca. El 10 de desembre és consagrat sacerdot de mans del bisbe de Barcelona i el dia 15 celebrà la primera missa, amenitzada musicalment per la batuta de mossèn Salvador Ritort. És destinat a Guimerà fins al 1940, en que entra de vicari i organista a L'Espluga de Francolí. El novembre de 1942 es trasllada a la parròquia del Morell. El setembre de 1945 es nomenat vicari de la parròquia de la Santíssima Trinitat, de Tarragona, on ja s'hi quedarà. Mentre va ser vicari no compaginava gaire amb el rector, però s'hi adaptà, fins que en fou nomenat ell.

Des de l'octubre de 1947 actua de professor de cant gregorià i de solfeig al Seminari, compartint tasques amb els mossens Tàpies, Porro, Roig Vidal i Domingo Vives. El curs 1959-1960 Juncosa passa una temporada malalt i és substituït per mossèn Gil.⁸⁹⁴

Excel·lent organista, compartia l'orgue de la catedral de Tarragona amb el primer organista Francesc Tàpies. Quan aquest es va jubilar, ell passà a ser el primer organista i mossèn Gil el segon.

Va compondre música religiosa, trisagis, cançons festives, motets, goigs i moltes avemaries. Compongué una *Missa Solemne* per a la seva parròquia de la Trinitat, caramelles, diversos cants a la Mare de Déu de la Salut, goigs a llaor de Santa Clara, un cant i un himne a la Verge del Loreto. També acompanyava sovint al piano els joves a la parròquia o al teatre Metropol, en els pastorets o en altres escenes teatrals o esplais d'esbarjo, donat que mossèn Juncosa era l'ànima de la joventut tarragonina i coneixia i encarrilava les seves inquietuds.

El fons Musical de Cornudella, conté una *Nadala*, curta però delicada, original, deliciosa, malauradament inacabada, ja que té el segon pentagrama en blanc segurament per fer cantar el baix i/o tenor.⁸⁹⁵

893. MARTÍ I MARTÍ, Marcel·lí – MARTÍ I GRANELL, Salvador – ROBERT I CENDRA, Robert. *A dos passos de la mort*. Torredembarra: Gràfiques Mercadé, 1988, p. 72-75.

894. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 28-29.

895. CorSM: Au-19.

Incansable com era i de caràcter bonhomiós amb tothom, a més de la música també deixà una col·lecció de treballs, escrits a multicopista i conservats a casa seva, sobre diversos músics: F. Chopin, F. Mendelsshon, C. Frank, R. Wagner, W. A. Mozart i un sobre la música en general.

Tota la música la deixà a la «seva» família, que era la de la Montserrat Pujol, la qual la va dipositar a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona.⁸⁹⁶

Em penso que l'únic contacte important que va mantenir amb la vila de Cornudella de Montsant, deuria ser amb motiu de la Coronació de la patrona, la Mare de Déu del Patrocini, l'agost de 1957. En aquella important ocasió la vila es guarní de festa. Hi assistiren el cardenal Arriba i Castro, el bisbe Castán Lacoma, amb tot l'acompanyament i l'*Schola Cantorum* del Seminari amb mossèn Tàpies al davant. Fou per aquest gran esdeveniment que mossèn Enric Juncosa va compondre l'himne a la patrona, amb text de mossèn Muntanyola, himne que encara avui es canta. També els goigs foren musicats per ell.

Cap als 84 anys va començar a perdre a poc a poc les facultats físiques, fins al punt que la seva incansable ajudant, la Montserrat, l'havia de sostenir perquè pogués tocar el piano. Aquesta invalidesa el va anar afeblint fins que el 4 de novembre de 1999, a punt de complir els 86 anys, va traspasar a la seva casa de Tarragona.

Baptista NOGUÉS I GRIFOLL

Baptista Nogués i Grifoll, nascut a Mont-roig del Camp el 1910, era conegut a la vila com a Baptista «Melitino» i es guanyava la vida fent de pagès, però fou historiador, músic i compositor. Començà a tocar el piano a Mont-roig amb mossèn Josep Munté i Ferrando i a Tarragona amb el prolífic Francesc Tàpies i acabà de forma brillant la carrera d'aquest instrument.

Tingué molta amistat amb mossèn Tàpies, de tal manera que quan aquest visitava Mont-roig es reunien per fer música plegats, i en ocasions compartia amb ell la direcció de la *Schola Cantorum* del Seminari de Tarragona. Arribà a ser un excel·lent compositor i mestre de molts altres.

Tocava al cinema amenitzant les pel·lícules mudes; musicava els *Pastorets* i altres obres escèniques a la sala parroquial, i tocava l'orgue a l'església. Deixà un ampli llegat musical d'obres religioses, nadales, populars, ballables, etc. com també d'obres històriques sobre Mont-roig i recuperà el tradicional ball de Coques. Publicà molts articles a la revista local *Ressò*

896. El fons musical Enric Juncosa de l'AHAT, catalogat el 2007 per Cristina Expósito Fernández dins del projecte IFMuC, conté 146 registres amb obres de J. Andreu, F. Barà, R. Bonet, S. Camprodon, A. Català, J. Juncà, E. Juncosa, A. Noguera, J. Rial, S. Ritort i nombrosos anònims.

Mont-roigenc. Per a la parròquia era un veritable mestre de capella: acompanyava i tocava en totes les ocasions que se li demanava. L'Aula de Música de la vila porta el seu nom.⁸⁹⁷

Després de la seva mort, esdevinguda el 1922, un dels seus alumnes, son nebot Joan Grifoll i Guasch, que va ser vicari de Cornudella, deia d'ell, recordant-lo:

En Baptista, de música, en sabia un pou; tan com a pianista com per l'ampli domini de l'harmonia, el contrapunt, la fuga i totes les altres formes musicals. Li posaves una partitura al davant: se la mirava uns instants i es posava a tocar-la; si hi havia alguna incorrecció, no trigava gaire en advertir-te-la. Si un bloc harmònic presentava dificultats, sempre et donava diverses solucions. Per a mi ha estat el millor mestre de música que he tingut.⁸⁹⁸

A l'Arxiu del Seminari de Tarragona es conserven sis fugues a 3 o 4 veus i un quadern ciclostilat amb el títol de *Repertorium musicae sacrae*, on entre altres autors hi figura Nogués amb un *O salutaris Hostia* a 4 veus mixtes, una còpia del qual es conserva també al fons cornudellenc.⁸⁹⁹

Josep PADRELL I NAVARRO

Josep Padrell i Navarro neix a la Pobla de Mafumet el 8 de març de 1898. Fill de Josep Padrell, pagès de la Pobla de Mafumet i Magdalena Navarro, de les Piles (Conca de Barberà), era el segon de 7 germans.⁹⁰⁰

De molt jove ingressà al Seminari de Tarragona on aprengué harmonia, contrapunt i formes musicals i en fou mestre de capella. S'ordenà sacerdot el 18 de juny de 1922. Fou beneficiat organista de la parròquia de L'Espluga Calba, on el sorprengué la guerra civil i després d'un trist èxode per Barcelona i Girona, fou detingut i assassinat a Barcelona el 8 de setembre de 1936, als seus 38 anys.⁹⁰¹

Va ser un excel·lent organista i prolífic compositor. Té una extensa producció de música, tota religiosa, que es guarda al Seminari de Tarragona. Al fons musical de Cornudella s'hi conserven 7 obres seves, 5 del les quals són

897. BOADA I ARAGONÈS, Eduard. «Introducció» a Baptista NOGUÉS I GRIFOLL. *Notícies històriques de Mont-roig del Camp*. Mont-roig: Quaderns de la Pixerota, 2017, p. 13-21.

898. GRIFOLL I GUASCH, Joan. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*, p. 7-9.

899. CorSM: Au-56.

900. AHAT: Seminari de Tarragona, expedient de matrícula n. 2496.

901. <https://www.yumpu.com/es/document/read/13425394/beat-josep-padrell-navarro-gal-artcom> (consultat el 28-10-2019).

motets continguts al miscel·lani *Repertorium musicae sacrae Seminarium Tarraconense*.⁹⁰²

Joaquim RIAL I LLOVERA

Joaquim Rial i Llovera va néixer a Terrassa el 1876. Fou un sacerdot i compositor de música religiosa, formador de grans compositors i músics com Antoni Estruch de Simó. Tingué un paper important com a pastor de la comunitat de Monistrol.

Era germà de Salvador Rial (vicari del cardenal Vidal i Barraquer). El 1913 el trobem com a mestre de capella de la parròquia de Sant Josep (Josepets) de Gràcia.⁹⁰³ Abans del 1936 ja és a Tarragona, on obté un benifet el 1941.⁹⁰⁴ És autor de diverses obres religioses, que es conserven al Seminari de Tarragona. Dues de les més famoses foren *Rosa d'Abril*, un virolai de temàtica mariana, i el villancet *Canción de los pastores*. Al fons de Cornudella s'hi localitza un *Trisagi per a 4 veus i orgue*.⁹⁰⁵ El 1958 morí al seminari de Barcelona, on s'havia traslladat feia alguns mesos.

Salvador RITORT I FAUS

Salvador Ritort i Faus va néixer a Castellciutat, municipi de La Seu d'Urgell l'11 de setembre de 1888 i es formà musicalment a l'Escolania de Montserrat, on aprengué violí, orgue, harmonia i composició.

A La Seu d'Urgell tingué com a professor l'organista mossèn Enric Marfany (que ho seria també de mossèn Tàpies). Cursà la carrera eclesiàstica al seminari de La Seu essent ordenat sacerdot el 1912. De seguida guanyà la plaça d'organista de Ponts i el 1914 la de segon organista de la catedral de Tarragona.⁹⁰⁶

902. CorSM: Au-5

903. Cf. *Crónica y Actas Oficiales del Tercer Congreso Nacional de Música Sagrada*. Barcelona: La Hormiga de Oro, 1913, p. 126.

904. RAMON I VINYES, Salvador. «Història dels Benifets de la Catedral de Tarragona». *Bulletí Arqueològic de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, p. 589.

905. CorSM: Au-66.

906. El 8 de juliol de 1914 oposà a l'organista de la seu tarragonina amb Ignasi Llauredó i Josep Moragas, cf. <https://ifmuc.uab.cat/record/8857?ln=ca>. Durant aquells anys es va subscriure a l'edició de *L'Orgue Mystique* de Charles Tournemire, organista de Santa Clotilde de París, de qui en rebé 25 quaderns signats per ell, el darrer dels quals conserva una missiva manuscrita de Tournemire, del 18 de maig de 1929, que palesa la intervenció de Josep Musset en aquell intercanvi, cf. <https://ifmuc.uab.cat/record/8635?ln=ca>.

L'any 1926 accedí per oposició al càrrec de professor de música de la Casa Provincial de Beneficència de Tarragona i hi restà tota la resta de la seva vida. Va ser sotsdirector de l'Orfeó Tarragoní (que dirigia Josep Gols, primer, i el seu fill Xavier Gols, després) i fundà, el 1929, l'Escolania de la Mare de Déu de la Mercè. Publicà alguns articles de crítica musical a la premsa local. Tingué com alumnes el director Josep Maria Malato Ruiz, el músic i compositor Josep Juncà i Albert, el músic Pere Godall i Gandia i la contralt Francesca Vidal i Guinovart.

Entre el 1914 i 1918 fou professor de música del Seminari. Va morir a Tarragona el 18 d'agost de 1955.⁹⁰⁷

Sembla ser que mossèn Ritort va jugar també un paper important en la reconstrucció de l'orgue de la catedral els anys 1927 i 1928, fins i tot contribuint-hi amb el seu propi peculí. Vegem que ens explica l'historiador Jordi Morant:

Mn. Ritort aprofità la gran transformació de l'instrument, tot col·locant en un lloc discret, mig amagat a l'interior de l'instrument, un paper on es llegia: «El registre d'octava dels plans és un donatiu de Mn. Salvador Ritort a la construcció de l'orgue l'any 1927». El document el trobà l'organista de la catedral Jordi Vergés, amic de l'autor d'aquestes biografies, i en preguntar-li en què consistia la donació, va respondre que el nostre gran músic havia costejat una seixantena de tubs.⁹⁰⁸

La majoria de les composicions de mossèn Ritort es conserven a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona, unes quantes al Seminari i unes altres a la seu de la Societat Coral l'Àncora. Com a compositor va ser autor de música sacra (misses, responsoris, motets i pregàries), cantates, obres per a formacions de corda i per a gran banda, cor gran i orquestra, goigs, himnes, cançons infantils i ballables. També va col·laborar amb l'*Estación Central Radio-Emisora* de Buenos Aires, per a la qual va compondre diverses peces populars. L'ajuntament li dedicà un carrer.

Al fons de Cornudella de Montsant hi figura un *Trisagi a la Santíssima Trinitat* per a 3 veus i orgue.⁹⁰⁹

907. GRIFOLL I GUASCH, Joan «Ritort Faus, Salvador», *DMEHA*, vol. 9, p. 212, i PEREA SIMÓN, Eugeni. «Salvador Ritort i Faus: un urgellenc il·lustre a l'arxidiòcesi de Tarragona», *Urtx. Revista de Cultura de l'Urgell*, 16 (2003), 259-262.

908. MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*, p. 217.

909. CorSM: Au-56.

Josep SOLÉ I RECASENS

Josep Solé i Recasens neix a Altafulla el 30 de novembre de 1866,⁹¹⁰ fill de Josep Solé i Solé (pagès, d'Altafulla) i Francesca Recasens i Canyelles (de la Pobla de Montornès).

El 10 de setembre de 1879 entra al Seminari de Tarragona, a la secció de pobres; l'any següent, un cop cursat amb nota de «benemeritus» el primer curs de llatí, és admès al segon pagant 50 rals al mes, i el mateix passa el curs de 1882-1883.

Al setembre de 1888, als 21 anys, ja ha cursat segon de teologia; als 26 anys, havent fet el servei militar, ja cursa el sisè de teologia amb les mateixes condicions; el juny de 1892 se li atorguen les ordres menors i la tonsura;⁹¹¹ el maig de 1893 l'ordenen de sots-diacon;⁹¹² el febrer de 1894 de diacon,⁹¹³ i el 22 de maig de 1894 és ordenat sacerdot.⁹¹⁴

Des del gener de 1895 ja el trobem com a vicari del Catllar, on prestarà els serveis fins el gener de 1899. Després de més de 4 anys i mig incerts, ara sí, sabem que el 3-5-1904 és nomenat vicari de Torredembarra,⁹¹⁵ càrrec que exercirà durant tres anys i mig aproximadament. Al gener de 1908 se li concedeix el benefici d'organista de la parròquia de Sant Miquel de l'Espluga de Francolí,⁹¹⁶ com a vicari, benefici que sembla serà definitiu. D'allí, tenim proves del seu exercici, si més no, entre novembre de 1910 i gener de 1914, però el febrer de 1923 encara hi era.

L'1 de febrer de 1923 oficià a Torredembarra el casament de la seva neboda Maria Josepa Solé i Marquès (filla del seu germà Jaume) amb Joan Rubinat i Teixidó, que anaren de lluna de mel a Montserrat.⁹¹⁷ No sabem si abans, en l'entremig, tingué algun altre destí, però el 1923 encara professa el benefici d'organista de L'Espluga de Francolí.

Traspassà a la mateixa vila el 1927.⁹¹⁸

Al fons musical de Cornudella s'hi conserven dues obres seves.⁹¹⁹

910. Segons certificat del rector de la parròquia Vicenç Queralt: «[...] folio 134, vuelto, del libro 8º de Bautismos fielmente custodiado en este archivo de mi cargo [...]» Sembla que el llibre a que fa referència s'ha perdut i per sort es conserva el certificat dins l'expedient de matriculació del Seminari.

911. *El Correo de la Provincia*, 11 de juny de 1892, p. 2.

912. *Diario de Tarragona*, 28 de maig de 1893.

913. *Diario de Tarragona*, 18 de febrer de 1894.

914. *Diari La Opinión*, 22 de maig de 1894.

915. *Diario del Comercio*, 3 de maig de 1904, p. 2.

916. *Diario del Comercio*, 3 de gener de 1908.

917. *Diario de Tarragona* 3 de febrer de 1923.

918. AHAT. APSMEF: capsa 33 n. 75, índex del llibre VIII d'òbits.

919. CorSM: Au-77-78.

Francesc TÀPIES I TORRES

Francesc Tàpies i Torres va néixer el 1988 a Ollana, Urgell i fou compositor, organista i mestre de capella. Format musicalment al Seminari diocesà de La Seu d'Urgell amb mossèn Enric Marfany, el 1920 guanyà la plaça de mestre de capella de la catedral de Lugo, on es conserven moltes obres seves.

El 1925 residí a Roma, on amplià estudis amb Licinio Refice (composició) i Raffaele Manaro (orgue) i es diplomà en gregorià a l'Escola Superior de Música Sacra (posteriorment, Institut Pontifici de Música Sacra), dirigida per Paolo Ferreti.

El 20 de maig de 1927 obtingué la plaça de mestre de la catedral metropolitana de Tarragona, ciutat on residí fins a la seva mort i on dedicà tots els seus esforços a la *Schola Cantorum* del Seminari. El 1929 anà a París a ampliar estudis d'orgue amb Charles Tournemire. Amb el concurs de Xavier Gols, Josep Català i Lluís Roig, el 1931 creà l'Escola de Música de Tarragona. Nomenat el 1941 canonge prefecte de música, reconvertí l'antiga Escola en Conservatori, amb l'ajut de Marià Baixauli.

L'obra compositiva de Tàpies, que consta d'unes 250 partitures, és gairebé tota de tipus religiós; malauradament, durant la Guerra Civil Espanyola se'n perderen unes sonates d'orgue i un quartet de corda. Característica essencial de la seva producció és l'equilibri entre la sobrietat de l'antic estil imitatiu i l'assumpció de la contemporaneïtat. Destaquen els motets *Cor Jesu* (1928) i *Jesus factus in agonia* (1934) com a representatius de la seva primera època. Al final dels anys cinquanta compongué quatre oratoris, dels quals cal esmentar sobretot *Pontifical de flames* (1959), estrenat per Eduard Toldrà el 1960 a Tarragona i Barcelona.⁹²⁰

La seva important activitat concertística com a organista es desenvolupà especialment al llarg dels anys 1928-1936. Traspassà a Tarragona el 14 de maig de 1985.⁹²¹

Al fons de Cornudella s'hi conserven 7 obres seves, 5 de les quals són motets que pertanyen al miscel·lani *Repertorium musicae sacrae Seminarium Tarraconense*.⁹²²

Josep NAVÀS I MARINÉ

920. L'oratori, amb lletra de mossèn Miquel Melendres, es reinterpretà de nou a la seu tarragonina el 25 de juny de 1978, sota la direcció de Francesc Bonastre, antic deixeble de mossèn Tàpies, amb motiu del 80è aniversari del compositor, cf. GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Francesc Bonastre i Bertran (1944-2017), impulsor de la recuperació del patrimoni musical de Catalunya des de la Universitat Autònoma de Barcelona», *Revista Catalana de Musicologia*, XIII (2020), p. 15-41; posteriorment, s'interpretà de nou sota la batuta d'Albert Argudo el 1992, i sota la direcció de mossèn Miquel Barberà els anys 2009 i 2018.

921. BONASTRE I BERTRAN, Francesc. «Tàpies Torres, Francesc», *DMEHA*, vol. 10, p. 164-165.

922. CorSM: Au-56.

BIBLIOGRAFIA

- ALBAREDA, Anselm M. *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, sisena edició.
- ALMODÓVAR MESEGUER, Francisco Javier. *A Genealogy Report For Francisco Javier Almodóvar Meseguer*, «The Complete Genealogy Reporter», C 2006-2013 Nigel Bufton Software, MyHeritage.com Family Tree Builder», 2015.
- AMIGÓ ANGLÈS, Ramon – ESPASA BALLESTER, Joan. *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*, Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1990.
- ARMESTO I MIRÓ, Josep M. «L'Escolania i la Capella de Música de la Parròquia de Sant Antoni Abad», *Foment Vilanoví*, 20 (desembre 1979), p. 39-41.
- ARMESTO I MIRÓ, Josep M. «L'Escolania i la Capella de Música de la Parròquia de Sant Antoni Abad (acabament)», *Foment Vilanoví*, 21 (febrer 1980), p. 37.
- BAIXAULI MORALES, Eduardo. *Tarragona Musical (Un siglo de vida artística 1850-1950)*. Tarragona: edició de l'autor, 1969.
- BELTRÁN CATALÁN, Clara. «El almacén de pianos Cassadó & Moreu: fusión de las artes en el Modernismo», *Butlletí de la Real Acadèmia Catalana de Belles Arts Sant Jordi*, XXVI (2012), p. 117-134.
- BOADA I ARAGONÈS, Eduard. *Mn. Franquet i els «Fulls històrics de Mont-roig»*, Mont-roig: Centre d'Estudis Mont-Rogencs, 2008.
- BOADA I ARAGONÈS, Eduard. «Introducció» a Baptista NOGUÉS I GRIFOLL. *Notícies històriques de Mont-roig del Camp*. Mont-roig: Quaderns de la Pixerota, 2017, p. 13-21.
- BONASTRE, Francisco. «El órgano de Santa María de Montblanc y sus organistas durante los siglos XVII-XVIII, *Anuario Musical*, XXVIII-XXIX (1973-1974), p. 243-267; versió catalana a *L'orgue de Santa Maria de Montblanc i els seus organistes en els segles XVII i XVIII*. Montblanc: Patronat pro Restauració de l'orgue de Montblanc, 1977.
- BONASTRE, Francesc. «Bonet Vallverdú, Ramón», *Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana*, vol. 2, p. 613-614.
- BONASTRE I BERTRAN, Francesc. «Tàpies Torres, Francesc», *Diccionario de la Música Española e Hispanoamericana*, vol. 10, p. 164-165.
- CAMARERO ROCA, Maria-Luisa. «Història de l'orgue a la Mercè. Notes bibliogràfiques per a l'estudi dels orgues de l'església de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona», juliol/setembre 2017. <<https://www.basilicadelamerce.cat/ca/CULTURA/L'orgue-de-la-Merc%C3%A8/Hist%C3%B2ria-de-l'orgue-a-La-Merc%C3%A8.html>>.
- CARALT, Ambròs M. *L'Escolania de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1955.

- CORREA, José Luís. *Postres de música*. Cornudella de Montsant, [2000] treball de recollida en tres parts, sense data.
- CORTADA, Maria Lluïsa. *Anselm Viola, compositor, pedagog, monjo de Montserrat (1738-1798)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- DAUREO, Luís. «Compositores modernos: Berdiel, Butet y Aniesa», *El Cine. Revista Popular Ilustrada, Música Popular*, 26 (1919).
- ESTER-SALA, Maria – VILAR, Josep M. «Arxius Musicals a Catalunya (XXI). Cornudella: Església de Santa Maria. Reus: Centre de Lectura, Arxiu Històric Comarcal i Església Prioral de Sant Pere», *Revista Musical Catalana*, 65 (1990), p. 42.
- EZQUERRO ESTEBAN, Antonio. *Música instrumental en las catedrales españolas en la época ilustrada*. Barcelona: CSIC, 2004.
- FRANQUET, José M. «La Iglesia Parroquial de Cornudella», *Reus. Semanario de la Ciudad*, 29 d'agost 1953, p. 8.
- FRANQUET MONTANÉ, Josep M. «Verge del Patrocini, que es venera a la Parroquia de Cornudella», *Memoria de las solemnidades habidas en Cornudella con motivo de la Coronación de su Excelsa Patrona la Virgen del Patrocinio*. Cornudella de Montsant, 1957, fulletó de 36 pàgines publicat l'11 d'agost, sense paginar.
- GONZÁLEZ DOMINGO, Germán. *Escritos del beato Manuel Domingo y Sol*. Roma III Varios, v. 3, Roma 2007, p. 100.
- GONZALEZ RUIZ, Miquel. *L'orgueneria a Catalunya (1688-1803). Catalogació, descripció i estudi de documents contractuals* [Tesi Doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona, 2017, p. 241.
- GORT I JUANPEREL, Ezequiel. *Història de Cornudella de Montsant: una vila del comtat de Prades*. Reus: Fundació d'Història i Art Roger de Belfort, 1994.
- GRAU I PUJOL, Josep M. «Rectorologi de la parròquia de Sant Miquel de Montblanc (segles XIX-XX)», *El Foradot*, 49 (juliol-agost 2008), p. 13.
- GRAU I PUJOL, Josep M. – BADIA I BATALLA, Francesc. *Diccionari bibliogràfic històric de Montblanc (1155-1920)*. Montblanc: Edició Martí l'Humà. Tot Conca, 2008.
- GRAU I PUJOL, Josep M. – PUIG I TÀRRECH, Roser. *Nosaltres també fórem emigrants. Migracions històriques a Constantí (1808-1945)*. Constantí: Ajuntament de Constantí, 2009.
- GRAU I PUJOL, Josep M. «Immigració masculina a Montblanc (1734-1770)», *Podall*, 8 (2019).
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria – RIFÉ I SANTALÓ, Jordi. «Els fons musicals de Catalunya: estat de la qüestió», *Recerca Musicològica*, XVI (2006), p. 219-239.
- GREGORI I CIFRÉ, Josep Maria. «Francesc Bonastre i Bertran (1944-2017), impulsor de la recuperació del patrimoni musical de Catalunya des de la Universitat Autònoma de Barcelona», *Revista Catalana de Musicologia*, XIII (2020), p. 15-41.

- GRIFOLL I GUASCH, Joan, 1987. *La cultura musical i el seu entorn. Primer centenari del Seminari de Tarragona (1886-1986)*. Valls: edició de l'autor, 1987.
- GRIFOLL I GUASCH, Joan. «Baptista Nogués i Grifoll (1910-1992). Els artistes mai no moren; perviuen en la seva obra», *Ressò Mont-roigenc*, 41 (2n trimestre 1992).
- LLOBET I PORTELLA, Josep M. «Dades documentals sobre els orgues de l'església del convent franciscà de Montblanc (1685)», *Aplec de Treballs (Montblanc)*, 29 (2011).- Centre d'estudis de la Conca de Barberà.
- MARTÍ I MARTÍ, Marcel·lí – MARTÍ I GRANELL, Salvador – ROBERT I CENDRA, Robert. *A dos passos de la mort*. Torredembarra: Gràfiques Mercadé, 1988.
- MARTÍ MARVÀ, Jaime. *Memorial o tratado en favor de los niños Escolanes y seminario de Nuestra Señora de Montserrat*. Tolosa, 1650, reimpressa a Manresa per Pau Roca (s. d.)
- MARORELL GARAU, Miquel. «Els primers 10 anys de la lògia Corazón de Cornudella de Montsant: els maçons de la vila (1882-1892)», article *on line* publicat el 1998 a <<https://prioratdigital.wordpress.com/category/documents/cornudella-de-montsant-documents/page/2>>. Siurana juny 1998.
- MARORELL GARAU, Miquel, 2001. «Ramon Juncosa Dolcet. Músic i Compositor (Cornudella de Montsant 1898 – Barcelona 1992). Nota biogràfica», <www.cornudellaweb.com> (2011): <<https://prioratdigital.wordpress.com/2013/01/21/ramon-juncosa-dolcet-music-i-compositor/>>.
- MORANT I CLANXET, Jordi. *Músics de Tarragona*. Tarragona: Escua, 2010.
- MORANT I CLANXET, Jordi. *L'obra musical de l'Orfeó Tarragoní (1903-1937). Pèrdua d'un gran conjunt orfeònic*. <www.tinct.cat>.
- ORRIOLS FERRET, Bonaventura. *L'església catòlica a Vilanova i la Geltrú el 1936*. Vilanova i la Geltrú: Círcol Catòlic de Vilanova i la Geltrú, 1989.
- OLESTI TRILLES, Josep. *Diccionari biogràfic de reusencs*. Reus: Ajuntament de Reus, 1991.
- PIÑOL AGULLÓ, José. *Notas para la historia de Cornudella*, Barcelona, 1969.
- RAMON I VINYES, Salvador. «Història dels Benifets de la Catedral de Tarragona». *Butlletí Arqueològic. Reial Societat Arqueològica Tarraconense*, 21-22 (2000), p. 423-490.
- RUY FERNÁNDEZ, José. *Notas Estadísticas e Históricas de la Villa de Cornudella. Año de 1917*. ACPR núm. 14.5 de l'inventari del fons 37 AMC, sig. top. n. 579-1, reg. 4010.
- SALUDES, Isidre. *Santuariis Marianas de l'Arquebisbat de Tarragona*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- SÁNCHEZ REAL, José. «El órgano y los organistas de la Iglesia Mayor de Montblanc», *Recerca musicològica*, III (1983), p. 92 i 93.

VIDAL I SOLÉ, Mercè. «Aportació documental a l'estudi dels orgues barrocs de la diòcesi de Tarragona. L'orgue de Riudoms», *Revista de Geografia, Història i Filosofia*, 4 (1981-1982), p. 57-72.

ZARAGOZA PASCUAL, Ernest. «Músicos benedictinos españoles (siglos xv-xx)», *Analecta Sacra Tarraconensia. Revista de ciències històrico-eclesiàstiques*, 76 (2003), p. 45-182.